

Stratégiai vonzalom? Ajándékcsera a tizenhetedik-Century Holland

Thoen, Irma

Veröffentlichungsversion / Megjelent változat
Monographie / monográfia

Zur Verfügung gestellt in Kooperation mit / provided in cooperation with:
OAPEN (Nyílt hozzáférésű publikálás európai hálózatokban)

Empfohlene Zitierung / Javasolt idézet:

Thoen, I. (2007). *Stratégiai vonzalom? Ajándékcsera a tizenhetedik századi Hollandiában*. (Szolidaritás és identitás). Amsterdam: Amsterdam Univ. Press. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-431990>.

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC Lizenz (Namensnennung- Nicht-kommerziell) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie itt: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.de>

Használati feltételek:

Ez a dokumentum a CC BY-NC licenc (Attribution-NonCommercial) alatt érhető el. További információért lásd: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

Irma Thoen

Sz
o
l
i
d
a
r
i
t
á
s
é
s
i
d
e
n
t
i
t
á
s

Stratégiai vonzalom?

Ajándékcseré a tizenhetedik
századi Hollandiában

Stratégiai vonzalom?

SZOLIDARITÁS ÉS IDENTITÁS

A nyugati társadalom legújabb társadalmi, kulturális és gazdasági fejleményei a növekvő kulturális és etnikai sokszínűség alapját képezik. Az emberek társadalmi és kulturális identitása egyre sokszínűbbé válik. Milyen következményekkel járnak ezek a fejlemények a társadalmi kötelezésekre és a szolidaritásra nézve? Erre a kérdésre keresi a választ a *Szolidaritás és identitás* című sorozat.

a sorozat szerkesztői

Prof. dr. A.E. Komter, Utrechti Egyetem Társadalom- és
Magatartástudományi Kar, Utrecht Egyetem

Prof. dr. J. Burgers, Rotterdami Erasmus Egyetem Társadalomtudományi
Kar, Rotterdam

Prof. J.C. Rath, Migrációs és Etnikai Tanulmányok Intézete,
Amszterdami Egyetem

korábban megjelent

Minghuan Li, *Két világra van szükségünk: kínai bevándorló egyesületek a nyugati társadalomban*, (1999 isbn 8978905356402)

Aafke E. Komter, Jack Burgers és Godfried Engbersen, *Het cement van de samenleving: een verkennende studie naar solidariteit en cohesie*, 2000/ (2004² isbn 0978905356437)

Clementine van Eck, *Vérrel megtisztítva: Becsületgyilkosságok a hollandiai törökök körében*, (2002 isbn 2978905356491)

Joanne van der Leun, *A kiskapukat keresve: Az illegális bevándorlók beilleszkedési folyamatai Hollandiában*, (2003 isbn 8978905356600)

Marc Hooghe, *Sociaal kapitaal in Vlaanderen: verenigen en democratische politieke cultuur*, (2003 isbn 5978905356643)

Aafke E. Komter, *Solidariteit en de gift: sociale banden en sociale uitsluiting*, 2003 (isbn 978 90 5356 645 9)

Marco van der Land, *Vluchtige verbondenheid: stedelijke bindingen van de Rotterdamse nieuwe middenklasse*, (2004 isbn 90 9785356 7678)

Frank J. Buijs, Froukje Demant és Atef Hamdy, *Strijders van eigen bodem: radicale en democratische moslims in Nederland*, 2006 (isbn 978 90 9165356 0).

Stratégiai vonzalom?

Ajándékcseré a tizenhetedik századi
Hollandiában

Irma Thoen

A könyv megjelenését az Európai Egyetemi Intézet, a J.E. Jurriaanse Stichting, a Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds és a Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds adományai tették lehetővé.
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting.

Borítóillusztráció: (1626), The National Gallery, London.

Borítótervezés: Sabine Mannel, neon grafische vormgeving, Amsterdam

Elrendezés: japes, Amsterdam

isbn-13 978 90 5356 811 8

isbn-10 905356811 5

csak 757

© Amsterdam University Press, Amsterdam 2007

Minden jog fenntartva. A fentiekben fenntartott szerzői jogok korlátozása nélkül e könyv egyetlen része sem sokszorosítható, tárolható vagy vihető be adatlekérdező rendszerbe, illetve továbbítható semmilyen formában vagy módon (elektronikus, mechanikus, fénymásoló, rögzítő vagy más módon) a szerzői jog tulajdonosának és a könyv szerzőjének írásos engedélye nélkül.

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	7
Bevezetés	9
Az ajándék meghatározása	11
Ajándékok elméletben	13
Források és módszertan	24
I. rész: Az ajándékcseré gyakorlata	45
Napi vendégszeretet	45
Vendéglátás a naptári ünnepeken	58
Vendéglátás és átmenet rítusai	73
Egyéb ajándékok	82
Cserehálózatok	91
Következtetés	95
II. rész: Ajándékok és jelentések	97
A. Átmeneti rítusok	97
Házasság és főzőedények	98
Születési és keresztelési ajándékok	116
Halál és támogatás költői leveleken keresztül	121
Következtetés	128
B. Vendéglátás	130
A vendéglátás szervezése	131
Beszédek a vendégszeretetről	133
Vendégszeretet a szakmai kapcsolatok felé: Szabók és Nedves ápolónők	137
Stadholders és a kényszerű vendéglátás	140
Vendégszeretet és kölcsönösség	147
Következtetés	150
III. rész: Az átváltás feltételei	151
Testvéri csere	151
Baráti csere	164
Szakmai csere	173

Irodalmi csere	184
Következtetés	194
IV. rész: Időbeli	összehasonlítás197
A csere	gyakorlata199
A cseréről szóló diskurzusok a Jövőbe	szóló levelekben212
Kulturális egyezmények	218
Következtetés	222
Következtetés	223
Megjegyzések	231
Források	269
Irodalom	271
Tárgymutató	283

Köszönetnyilvánítás

Természetesen egy ilyen munka nem végezhető el a család, a barátok és a szakmai kapcsolatok segítségével nélkül. Néhányan közülük tudományos ismereteikkel és a munkámmal kapcsolatos kritikai észrevételeikkel segítettek nekem, néhányan közülük inspiráltak az általunk folytatott megbeszéléseken keresztül, mások pedig azért voltak ott, hogy támogassanak, vagy éppen elvonják a figyelmemet. Bár lehetetlen név szerint megemlíteni mindezeket az embereket, van néhány, akinek kifejezetten szeretnék köszönetet mondani.

Először is szeretnék köszönetet mondani a felettesemnek, Peter Beckernek. Bár az ő szakterületéhez nem tartozik sem a héttizedik századi Hollandia, sem az ajándékcseré, mégis készségesnek és alkalmasnak bizonyult e könyv felügyeletére. Másodszor, szeretnék köszönetet mondani társfelügyelőmnek, Willem Frijhoffnak. Nemcsak a kora újkori holland történelemmel - és sok mással - kapcsolatos tudása felülmúlhatatlan, hanem az a gyorsaság is, amellyel a szövegeket olvassa és javítja, páratlan.

További tudományos kapcsolatok, amelyek az évek során segítettek nekem, Ingrid van der Vlis, aki segített az adatbázis-projektben, és Alexander Geppert, aki megtanított egy jó bibliográfiai program előnyeire. Köszönettel tartozom továbbá Arjo Klamer professzornak és "A kultúra értéke" című szemináriumának résztvevőinek, valamint Frijhoff "Kultúrtörténet" szemi- narának résztvevőinek.

Alexandra van Dongen, a Boijmans Van Beuningen Múzeum kurátora és Cora Laan a felelős azért, hogy megismerttettem az anyagi kultúra területét. Az amszterdami Meertens Intézet befogadott, hogy a "Levelek a jövőbe" című kutatásomat végezhessem. Rudolf Dekkerrel a XVII. századi Hollandiában található ego-dokumentumokról, Jeroen Blaakkal pedig ugyanerről és sok más kutatási kérdésről tárgyaltam. Szeretném megköszönni Jeroen vendégszeretetét is; volt olyan kedves, hogy megosztotta velem az irodáját, amikor Hollandiában jártam egyik "küldetésem" alkalmával.

Természetesen a szüleimnek is szeretnék köszönetet mondani. Mindig is nagyon támogattak engem, minden lehetséges módon. Még mindig a legfontosabb ajándék, amit egész életemben nyújtottak nekem.

a hitük, hogy bármit meg tudok tenni, amit csak akarok. Remélem, ez a könyv a bizonyíték arra, hogy végig igazuk volt velem kapcsolatban.

Végül, de nem utolsósorban szeretném megköszönni Serge-nek a gyakorlati és mentális támogatását. Valószínűleg nélküled is meg tudtam volna írni ezt a könyvet, de veled sokkal szórakoztatóbb és sokkal érdekesebb volt.

Irma Thoen
szeptember 2006

Bevezetés

Amikor 1624-ben Constantijn Huygens egy hivatalos küldöttséggel Londonban tartózkodott, számos levelet kapott Dorothea van Dorptól.¹ Dorothea a Huygens család mellett lakott Hágában, és egykor a Huygens gyermekkori szerelme volt. Ezekben a levelekben nemcsak a hágai előkelő társaság legfrissebb pletykáiról tájékoztatta a férfit, hanem többször is arra kérte Huygens-t, hogy Lady Killigrew, egy közös ismerősük küldjön neki ajándékot.² Márciusban²⁴ Dorothea írt:

"Bárcsak Lady Killigrew küldene nekem egy kis aranygyűrűt."³

Egy hónappal később számos drágakövet kapott ettől a Lady Killigrew-től, amit Dorothea Huygens közvetítésével megköszönt neki. Májusban Dorothea ajándékot küldött Lady Killigrew-nak; egy borostyánból készült karkötőt. Ezt az ajándékot feltehetően szintén kérésre adta, mert egy Huygensnek címzett levél kísérette, amelyben ez állt:

"Örülök, hogy van valami, amit szeretne tőlem. Ez és minden, amivel rendelkezem ezen a világon, a rendelkezésére áll. Nagy megtiszteltetés számomra, ha viseli, amivel nagymértékben megkötelezem engem. Mondja meg neki, hogy olyasvalakitől származik, aki jobban szolgálja, mint bárki más valaha is volt, mindazok ellenére, akik szeretik őt."⁴

Ezek a Lady Killigrew-ről szóló mondatok még egy darabig folytatódtak, majd Dorothea ismét magára Huygensre irányította figyelmét:

"Könyörgöm: ne felejtse el a kis gyűrűt, amit nekem ígért."⁵

Ez az ajándékért való könyörgés arra enged következtetni, hogy Dorothea meglehetősen rossz modorú fiatal lány volt; határozottan nem ilyen viselkedést várnának el "egy alázatos szolgától". Mégis Dorothea van

Dorp régi, nemesi családból származott.⁶ Apja fontos szerepet játszott a hollandok spanyolok alóli felszabadításában, és lenyűgöző karriert futott be a hadseregben. A zeelandi Tholen kormányzójaként halt meg, és 1612 Hágában temették el. Második felesége, Sara van Trello halála után Hágába költözött, és magával hozta az Anna Schets-szel kötött első házasságából született Dorotheát is, hogy vele éljen.⁷ Hágában a *Voorhoutban* laktak, amely akkoriban - és ma is - a *Voorhout* volt.

- egy nagyon előkelő sávban a város központjában.⁸ A Huygens család 1614-ben költözött a Van Dorp rezidencia melletti házba, ekkor kezdődött Dorothea és Constantijn Huygens barátsága.

A Huygens család a Holland Köztársaság régensosztályának tagja volt. Constantijn apja, Christian Huygens az Államtanács egyik titkára volt, és ezzel a Holland Köztársaság egyik legmagasabb állami tisztviselője. Constantijn maga is magas rangú állami tisztviselőnek készült. Az 1624-es londoni útja csak egyik kiindulópontja volt karrierjének. Ezeknek az angliai hivatalos állami misszióknak kisebb küldöttje volt, de később apja nyomdokaiba lépett, mint a stadholderek titkára, emellett pedig a korszak egyik leghíresebb költője is lett.⁹

Tekintettel arra, hogy mind Dorothea, mind Constantijn elit családok tagjai voltak, és neveltetésük ezt a társadalmi pozíciót tükrözte, nem valószínű, hogy a Lady Kill- igrew ajándékaival kapcsolatos összejátszásuk csak rossz magaviselethől fakadt. Ráadásul Dor- othea ekkorra már elmúlt harmincéves. Merész ragaszkodása ahhoz, hogy Lady Killigrew-től megkapja ezeket az ajándékokat, tehát szintén nem gyermeki kapzsiságból fakadhatott. Emellett a borostyán karkötőre vonatkozó megjegyzés arra utal, hogy Lady Killigrew maga sem tartotta illetlennek, hogy jelezze, milyen ajándékot szeretne kapni Dorotheától. Úgy tűnik, hogy ez a viselkedés elfogadható volt e két felsőbb osztálybeli személy között, és Constantijn Huygensnek nyilvánvalóan nem volt kifogása az ellen sem, hogy szerepet játsszon az ajándékok cseréjének egész közvetítésében.

Az itt lefestett kép azonban a modern korban élőknél némileg furcsa érzést kelt. A viselkedésnek van egyfajta illetlenség-érzése, amit az okoz, hogy Dorothea nagyon is nyíltan kérte az ajándékokat, és világosan megmondta, hogy milyen ajándékokat szeretne kapni. Bár ez a nyíltság a kortárs társadalomban mint olyan létezik - nem tartják illetlennek,

például, hogy a gyerekek kívánságlistát készítenek karácsonyra - általában úgy tartják, hogy "nem illik" ajándékot kérni. Ha ez egyáltalán előfordul, akkor azt inkább gyermeki viselkedéssel, koldulással vagy korrupcióval hozzák összefüggésbe, mint barátságos ajándékcserével.¹⁰ Ez azt jelenti, hogy a XVII. században az ajándékcserére vonatkozó kulturális konvenciók, illetve viselkedési szabályok meglehetősen eltérőek lehettek a mai kor szokásaitól.

- a huszadik századfordulós értelemben vett - ajándékcseré.¹¹

Az ajándék meghatározása

Az ajándékcseré-gyakorlatok analitikus rekonstrukcióját az ajándék legalább előzetes meghatározásával kell kezdeni. Érdekes módon a társadalomtudományokban az ajándékcseréről szóló szakirodalom ellenére a legtöbb társadalomtudós nem határozza meg teljes részletességgel a kutatás tárgyát. Ez hátránynak tűnhet, másrészt viszont talán nem is olyan zseniális ötlet az ajándék és az ajándékcseré előzetes definiálása. Mivel a XVII. századi Hollandiában alig tudunk valamit az ajándékcseréről, és feltételezzük, hogy az akkori ajándékcseré meglehetősen különbözhetett a mostani ajándékcserétől, ésszerűnek tűnik, ha meglehetősen nyitott szemlélettel indulunk. Bármilyen előre kigondolt definíció a XVII. századi forrásokra egy korabeli nézetet vethet előre, míg a kutatás célja az ajándékcserének az egyének által a XVII. századi holland társadalom kulturális kontextusában érzékelt módjainak vizsgálata.

Mindazonáltal nyilvánvalóan szükség van valamilyen viszonyítási pontra, hogy mi tekinthető ténylegesen ajándéknak. Az ajándékok ebben a kutatásban mind az anyagi ajándékokat, mint például tárgyakat, ételt és italt, pénzt, művészi vagy szellemi ajándékokat, mind az immateriális ajándékokat, mint például a vendégszeretetet és a támogatást magukban foglalják.¹² A tárgyak bármilyen tárgyasult ajándéktípus lehetnek, legyen szó akár konyhai eszközökről vagy dekorációs célokra használt kerámiáról. A vendéglátással ellentétben az ételt és italt a saját otthonon kívül kínálják, míg a vendéglátás alatt az étel, ital és szállás nyújtását értjük az ajándékozó otthonának határain belül. A művészi és szellemi ajándékok azok az ajándékok, amelyek az ajándékozó művészi és szellemi erőfeszítéseiből származnak, legyenek azok versek, festmények és grafikák vagy értekezések és könyvek. A támogatás többféle formában történhet, például gyakorlati, pénzügyi és érzelmi támogatás formájában. Az ilyen

típusú ajándékok némelyike lehet romlandó, mint például az élelmiszer.

és italok, míg mások, mint például az ezüstitárgyak, nagyobb valószínűséggel élték túl az idő próbáját.

Az ajándékok e különböző típusainak jellegét a következő fejezetekben fogjuk részletesebben megvizsgálni. Az ajándékok ilyen széles skálájával való munka előnye, hogy lehetőséget ad a kölcsönös csere teljes körű nyomon követésére a XVII. századi Hollandiában. Ezáltal remélhetőleg teljes betekintést nyújthat abba, hogy a XVII. századi Hollandiában az egyének hogyan használták az ajándékokat a társadalmi kapcsolatok kialakításának és fenntartásának eszközeként, és hogyan szerveződött az ajándékcseré mint rendszer.

Ha ennyi különböző dolog lehet ajándék, mikor lép be egy tárgy vagy tevékenység az ajándékcseré szférájába, amikor ugyanez a tárgy vagy tevékenység egy gazdasági tranzakció része is lehet? Kétségtelen, hogy az ajándékcseré és a gazdasági tranzakciók közötti határvonalat néha nehéz meghúzni. A gazdasági tranzakció mai fogalma szerint egy bizonyos tárgy, tevékenység vagy szolgáltatás pénzért cserélődik, a kora újkorban azonban a gazdasági csere akár természetbeni fizetést is jelenthetett. Másrészt maga a pénz még ma is működhet ajándékként, és ezekben az esetekben semmiképpen sem tekinthető fizetésnek. A nagyszülők által az unokáiknak születésnap alkalmából felajánlott pénzeszegeket ajándéknak, nem pedig fizetésnek tekintik.

Mitől lesz tehát ajándék? Hol húzódik a határ az ajándékcseré és a gazdasági tranzakció között? Mindez az érintett felektől függ. Szükséges, hogy az ajándékcserében részt vevő felek közül legalább az egyik fél - akár az ajándékozó, akár a címzett - az ajándékot annak tekintse. Ugyanis csak azáltal válik ajándékká egy tárgy vagy tevékenység, hogy azt kifejezetten vagy hallgatólagosan ajándéknak ismerik el. Ezért minden olyan esetet, amelyet a XVII. századi alanyok ajándéknak tekintenek vagy ajándéknak neveznek, ajándéknak tekintünk, még akkor is, ha a korabeli szemlélő számára a csere a jelek szerint inkább gazdasági cserehez vagy cserekereskedelemhez, mint ajándékozáshoz kapcsolódik. Az érintett alanyok azok, akik megkülönböztetik az ajándékcserés viselkedést a gazdasági viselkedéstől.¹³

Ennek egyik módja az erről a viselkedésről folytatott diskurzusuk. Az ajándékcserére utaló szavak használata révén a tényleges felajánlás ajándékká válik. Az ajándék retorikájához tartozó szavak a XVII. századi Hollandiában a *gift*, *geschenk*, *schenkagie* és *gave*, amelyek mind ajándékként fordíthatók, valamint a *vereering*, amely az adás általi megtisztelést jelenti.

Nemcsak a terminológia teszi az ajándékot, hanem az a kontextus is, amelyben valamit felajánlunk, ami miatt az alanyok ajándékként értelmezik a felajánlást. Bizonyos alkalmak például erősen kötődnek az ajándékozási rituálékhoz, és ezeken az alkalmakon minden érintett fél számára egyértelmű, hogy az ilyen alkalmakkor felajánlott dolgok ajándékok. Az esküvőre hozott ajándékokat például általában ilyennek ismerik el. Senki sem fog elgondolkodni azon, hogy ezek az ajándékok valójában egy gazdasági tranzakció részei voltak-e. Összességében azt mondhatnánk, hogy ez a kutatás mindazokkal a tárgyakkal és tevékenységekkel foglalkozik, amelyeket a kölcsönösség (lehetséges) mintájára nem gazdasági tranzakcióként, hanem a társadalmi kapcsolatok kialakításának vagy fenntartásának eszközeként kínálnak fel.

Vannak azonban olyan helyzetek is, amelyek nem nyilvánvalóan kapcsolódnak az ajándékcseréi rituáléihoz, és amelyek nem tartalmaznak ajándékcseréi-diskurzust. Dorothea például nem használja az ajándékcseréi terminusát, amikor a Huygenshez írt leveleiben a Lady Killigrew-val elcserélt gyűrűre és karkötőre utal. Mégis, mind Lady Killigrew, mind Dorothea inkább baráti ajándékcserének tekintette mutualis felajánlásait, mint bármi másnak. Ahogy Dorothea említette, megtiszteltetésnek tartotta, hogy Lady Killigrew viseli az általa felajánlott karkötőt. Tehát, még ha a korabeli szemlélő szemében ez nem is tekinthető ajándékcserés viselkedésnek, Dorothea és Lady Killigrew számára az volt, ami felveti a kérdést, hogyan magyarázható ez a viselkedés a XVII. századi Hollandia kulturális kontextusában.

Ajándékok elméletben

Társadalmi kapcsolatok és eszközrendszer a kora újkorban

Dorothea viselkedése a kora újkori társadalmi kapcsolatok feltételezett ösztönző jellegével magyarázható. Több történész is reflektált arra a gondolatra, hogy a társadalmi kapcsolatokon belüli vonzalom és intimitás olyan modern jelenség, amely csak a XVII-XVIII. században kezdett kialakulni, és nem feltétlenül volt jellemző a kora újkori kapcsolatokra. A szeretet hiánya állítólag a házasságon belüli kapcsolatokra vonatkozott - a férj és a feleség között.

feleség; a családon belül; a szülők és a gyerekek között; és a barátok között.¹⁴

Azt állították például, hogy a házasságok a kora újkorban inkább családok közötti szövetségekből álltak, mintsem a férj és feleség közötti szeretetteljes kapcsolatokból. A szülők olyan partnert kerestek gyermekeik számára, aki a legjobban megfelel a családi érdekeknek az anyagi haszon, a karrierlehetőségek, a státusz és az egészséges utódok szempontjából. Ebben az értelemben a házasság a kora újkorban a stratégiáról és a hűségről szólt, nem pedig a szeretetről vagy akár a szerelemről. A házastársak közötti romantikus szerelem eszménye csak a tizenharmadik és a tizenkilencedik század folyamán fejlődött ki.¹⁵

A szülők és a gyermekek közötti kapcsolatról a kora újkorban több szerző is azt állította, hogy a szülők és a gyermekek között nem volt szeretet. A magas csecsemőhalandóság miatt a szülők és különösen az anyák tartózkodtak a gyermekeik iránti érzelmek kialakításától, hogy ne fájjon nekik, ha a gyermek meghal. Nemcsak az általános szeretet hiánya volt jellemző a gyermekek iránt, hanem az is, hogy nevelésük során nagyrészt elhanyagolták őket. A gyermek mint különleges, különleges gondoskodást és figyelmet igénylő kategória gondolata csak az idők folyamán alakult ki, míg az anyai szeretet fogalma csak a XVIII. században bukkant fel.¹⁶

A családon kívül a történészek is leírták ezt a szeretethiányt. A barátság például, mint minden más típusú kapcsolat, csak eszköz volt a cél eléréséhez. A barátság többnyire instrumentális jellegű volt, és csak az érintettek mutális hasznára tartották fenn.¹⁷ A barátság modern értelemben vett eszméje, miszerint az emberek osztoznak bizonyos érdeklődési körökben, élvezik egymás társaságát, és szeretetet éreznek egymás iránt, a tizenharmadik század romantikus korszakának eredménye.¹⁸

Úgy is mondhatnánk, hogy a barátság mint rendszer egyfajta telekocsizás volt. Amikor szükséges volt, az emberek a barátaik társadalmi tőkéjét használták fel, hogy megszerezzék, amire szükségük volt - legyen az szívesség, munka vagy házastárs -, és kölcsönös egyetértés volt abban, hogy amikor a barátaiknak viszont szükségük volt a társadalmi tőkéjükre, viszonzni fogják a korábban kapott segítséget. Ez azt jelenti, hogy a támogatás felajánlásától elvárták, hogy viszonzzák, és bár a viszonzás még nem történt meg, a kezdeti támogatás címzettje "köteles" volt jótévéjének. Ha a címzett idővel

nem tudott megfelelni ennek a viszonzás elvárásának, az valószínűleg szégyent hozott.¹⁹

Természetesen egyes történészek ezen állításait mások határozottan elleneztek, akik rámutattak, hogy a házastársi és szülői szeretet, valamint a baráti ragaszkodás valóban létezett a XVIII. század előtt.²⁰ Mégis, bár a szülői szeretetről, az érzelmekről és a barátságról a korai modern korszakban folyamatos vita folyik, úgy tűnik, általános egyetértés van abban, hogy az instrumentalitás a XVII. és XVIII. századi holland társadalom kiemelkedő jellemzőjének tekinthető. Ahogyan Frijhoff és Spies megállapította *Bevochten 1650 Eendracht*: "A barátság a kora újkorban olyan fogalom volt, amely nem annyira affektív, mint inkább instrumentális kötődést fejezett ki, még ha a ragaszkodás döntően része is volt a megfelelő baráti érintkezésnek." A ²¹barátság - a szó legtagabb értelmében, beleértve a családi kapcsolatokat és a valódi barátságot is - egyfajta szolidaritást jelentett az egybeeső érdekekkel rendelkező egyének és csoportok között, akik gyakorlati segítség és erkölcsi támogatás tekintetében egymásra voltak utalva.

Bármennyire is jól érvelnek és meggyőzőek ezek a nézetek, az az általánosítás, hogy a kora újkori társadalmi kapcsolatok túlnyomórészt instrumentálisak, bizonyos szempontból meglehetősen problematikus. Először is, ez az általánosítás - az emberi kapcsolatok általános jellemzőinek leírásával - úgy tűnik, hogy tagadja azt a tényt, hogy ezekben a kapcsolatokban valódi emberi lények vesznek részt, akik a történészekétől eltérő értelmet tulajdoníthatnak viselkedésüknek. Vagy, más szóval, a visszatekintéssel leírható minták nem feltétlenül voltak szándékos minták az ezeket a mintákat alkotó egyének számára. Két egyén, akik összeházasodnak, csak összeházasodnak, és ezzel nem szándékosan hoznak létre egy bizonyos házassági mintát, még akkor sem, ha később nagyszámú egyén házasságai összeadódnak egy mintává. A menyasszony és a vőlegény tudatosan vagy tudattalanul alkalmazkodhat a társadalmi konvenciókhoz, de az objektív elemzés, amelyet e viselkedésről készíthetünk, nem feltétlenül esik egybe az érintett pár szubjektív tapasztalatával. Ez azt a kérdést feszegeti, hogy vajon ezek az egyes emberek akkoriban ugyanolyan instrumentális módon értelmezték-e társadalmi kapcsolataikat, mint ahogyan azt ma a történészek teszik. Vajon a kora újkori egyének ugyanolyan instrumentális jelentést tulajdonítottak-e a társadalmi kapcsolatokon belüli viselkedésüknek, mint az ideiglenes történészek?

A második probléma a kora újkori társadalmi kapcsolatok instrumentális szemléletével az, hogy e kapcsolatok instrumentálisként való meghatározásával azt sugallják, hogy ez az instrumentalitás csak a leírt időszakra jellemző, és csakis arra az időszakra. Míg egyes történészek csak a kora újkori időszakot elemezték, és arra a következtetésre jutottak, hogy ez - társadalmi szempontból - instrumentális időszak volt, addig mások kifejezetten amellett érveltek, hogy az instrumentális kapcsolatoktól a szeretetteljes kapcsolatokig tartó fejlődés következett be. Akár implicit módon, akár explicit módon, mindkét esetben a hangsúly inkább a változáson van, mint a folytonosságon, inkább a történelmi fejlődésen, mint az antropológiai állandóságon, és a mérce, amelyhez ezt a változást mérik, általában - de soha nem explicit módon - az a társadalom, amelynek maga a szerző is része.

Mégis elgondolkodhatunk azon, hogy vajon a társadalmi viszonyok akkoriban valóban annyira különböztek-e a mostani társadalmi viszonyoktól. Ha például a mai házasságkötési szokásokat vesszük, világossá válik, hogy a legtöbb egyén, bár szabadon választhat, még mindig a saját kortárs csoportján belül házasodik, amely azonos iskolai végzettségű és azonos társadalmi státuszú emberekből áll. Ez analitikus szinten azt jelentené, hogy a XVII. századi emberekhez hasonlóan ők is leginkább a társadalmi ká-pitaljuk fenntartásával foglalkoznak, miközben a házasságról szóló kortárs diskurzus valójában a szerelemről és a szeretetről szól. Ez azt a kérdést szondázza, hogy a társadalmi viszonyok instrumentalitása valóban jellemző-e a kora-modern korszakra.

Ez a két kérdés - az egyik az egyén társadalmi viselkedésének értelmezésére vonatkozik, a másik pedig az instrumentalitásra mint a kora újkori társadalmi kapcsolatok tipikus vonására - egy másik kérdésre irányítja a figyelmet: arra a kérdésre, hogy hogyan lehet ezekre a kérdésekre válaszolni. Hogyan kutathatók azok a jelenségek, amelyeket az egyének a társadalmi viselkedésüknek és a társadalmi kapcsolataiknak tulajdonítottak? És honnan lehet tudni, hogy az instrumentalitás jellemző a kora újkorra? E két kérdés megválaszolásához két különböző megközelítésre van szükség. Az első megközelítésnek lehetőséget kell nyújtania arra, hogy a kora újkori egyéni társadalmi viselkedéssel, valamint a korabeli kapcsolatok fenntartásának és értelmezésének módjával foglalkozzunk, míg a második kérdés az összehasonlítás szükségességét feltételezi. Csak a kora újkori és a kora újkori instrumentalitás szintjeinek összehasonlításával lehet megállapítani az előbbi feltételezett instrumentális jellegét. De mindenekelőtt egy eszközre van

szükség.

amelyen keresztül a társadalmi viszonyok - bármely korszakban, de különösen a korai modern korban - tanulmányozhatók.

Ebben a kutatásban az ajándékcserét vesszük alapul, amelyen keresztül a társadalmi kapcsolatok jellegét elemezzük a tizenhetedik századi Hollandiában. Az ajándékcsera választása sokrétű. Először is, az ajándékcsera olyan jelenség, amelyet a közelmúltig a kora újkor kultúrtörténészei nagyrészt figyelmen kívül hagytak. Olyan kapcsolódó témákról jelentek meg munkák, mint a házassági csere, a jótékonyosság és a hitel.²² Mégis csak egyetlen olyan kultúrtörténeti/társadalomtörténeti kutatási dokumentum létezik, amely az ajándékcsera kora újkori jelenségével foglalkozik: Natalie Davis *The Gift in Sixteenth-Century France* (Az ajándék a XVI. századi Franciaországban) című műve.²³

Az ajándékcsera iránti történeti érdeklődés hiánya meglehetősen meglepő, mivel az elmúlt évtizedben jelentős érdeklődés mutatkozott a történeti antropológia (vagy antropológiatörténet) iránt, és az ajándék hagyományosan mindig is nagyon fontos téma volt az antropológia területén.²⁴ Ezért elkerülhetetlennek tűnt volna, hogy az ajándék mint történeti kutatási téma hamarabb lendületet kapjon, mint ahogyan végül megtörtént. Ez azonban azt jelenti, hogy - különösen a holland köztársaság történetírásán belül - az ajándékcsera területe nagyrészt feltáratlan terület, és ezzel együtt izgalmas utazás, amelyre érdemes rálépni.

A Holland Köztársaság a XVII. században élte aranykorát. Felszabadult a spanyol uralom alól, a tengerentúli felfedezések viszonylagos gazdagságot hoztak, a művészetek és a tudományok pedig virágoztak a viszonylagos tolerancia holland légkörében. A hollandok polgári és kálvinista népként voltak ismertek, akik jobban szerettek pénzt keresni, mint költeni, ami különösen érdekessé teszi az ajándékozási szokásaikat. Bár a holland aranykor mindig is a történészek és a művészettörténészek számára egyaránt nagy érdeklődésre számot tartó korszak volt, viszonylag keveset írtak és tudnak a XVII. századi Hollandia ajándékcseréjéről.

Ez abban az értelemben meglepő, hogy általában a korabeli holland társadalom minden lehetséges témáját feldolgozták; a holland asszonyoktól a köztisztviselőkhöz, az özvegyektől a baráti társaságokig számos témáról jelentek meg monografiák.²⁵

Van azonban számos holland tanulmány, amely közvetettebb módon foglalkozik az ajándékok cseréjével. Ezek vagy az ajándékcsera-elmélet elméleti fogalmait használják fel az ajándékcsera-elmélet többé-kevésbé

a csere intézményes formái, mint például a jótékonyság, és a szegénység kezelésének módjai a XVII. századi egyének számára.²⁶ Vagy az ajándékok cseréjét egy nagyobb fogalom, például a kora újkori barátság részeként tárgyalják.²⁷ Továbbá számos régebbi, a századfordulóról származó, a "holland őseink" mindennapi életével foglalkozó mű is utal az ebben az időszakban történt eseményekre és alkalmakra, amelyek az ajándékok cseréjével jártak, mint például a születési és naptári ünnepek.²⁸ Mielőtt azonban elhajoznánk az ajándékcserre meglehetősen feltáratlan szigetére a XVII. századi Hollandiában, az ajándék és az ajándékcserre társadalomtudományokban meglehetősen túlkutatott fogalma megérdemel némi figyelmet.

Ajándékcserre és a társadalomtudományok

Marcel Mauss *Essai sur le Don* című művének megjelenése óta az ajándékcserre nagy érdeklődésre tart számot a társadalomtudományokban.²⁹ Népszerű kutatási téma a kulturális antropológiától a szociológiáig, a szociálpszichológiától a fogyasztói kutatásig, és mindezen tudományterületeken Mauss-t az ajándékcserre-kutatás kezdeményezőjeként emlegetik.

A kora újkori kapcsolatokban a vonzalom létezéséről szóló vitához hasonlóan az ajándékcserre időbeli fejlődését illetően is két irányzat látszik létezni az ajándékcserre-elméleten belül. Az egyik az ajándékcserre-rendszer diszkontinuitását, a másik a folyamatosságát favorizálja. Az első esetben azt állítják, hogy az ajándékcserre-rendszert az idők folyamán a piaci csere gazdasági rendszere előzte meg. E nézet szerint "az ajándékok történelmileg elsősorban gazdasági funkciókat töltöttek be".³⁰ Elismerik, hogy az ajándékcserre ma is létezik, de többé-kevésbé csak a régmúlt idők maradványának tekintik. Az elképzelés szerint az idő múlásával az ajándékozási rendszert nagymértékben felváltotta a piaci rendszer.

Mások egy folyamatosabb nézetet vallanak, amelyben az ajándékcserre-rendszer a piaci csere rendszere mellett létezik. E nézet szerint az ajándékcserre még mindig nagyon is él, és megvan a maga (társadalmi) funkciója abban a tágabb kontextusban, amelyben ezek a rendszerek léteznek.³¹ Olyan szerzők, mint Macharel, azt állítják, hogy még "az ipari társadalmakban is, ahol a csere nagy részét a piac szabályozza, a társadalmi élet egész területeit az ajándék uralja".³²

Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a pénz és az ajándékok valójában nemcsak képesek, hanem valóban léteznek egymás mellett, és betöltik sajátos szerepüket is. Ez egybecseng Natalie Davis megjegyzésével, miszerint az utóbbi időben antropológusok és történészek új generációja jelent meg, akik azt állítják, hogy "ahelyett, hogy az ajándékozási rendszert végül felváltaná a piaci rendszer, az ajándékozási elemek új kapcsolatokkal és következményekkel továbbra is fennmaradnak".³³

Amint a kutatás során bebizonyosodik, az utóbbi nézet, miszerint az ajándékcsere az emberi társadalom történetében folyamatos szerepet játszó rendszer, tűnik a legmeggyőzőbbnek. Itt az ajándékcsere antropológiai adottságnak tekintik. Ahogyan az *Encyclopaedia of Human Emotions* (Az emberi érzelmek enciklopédiája) megállapítja, "az ajándékozás és -fogadás a világ minden kultúrájában közös gyakorlat".³⁴ Olyan jelenség, amely minden időben és helyen létezik, függetlenül a vizsgált társadalom öko- nomikus fejlettségi szintjétől. Az ajándékozási rendszer a gazdasági rendszerrel párhuzamosan létezik, nem helyettesíti azt, és nem is ellentétes vele. A két rendszer bizonyos esetekben kölcsönhatásba léphet és befolyásolhatja egymást, de általában véve az ajándékozási rendszer olyan rendszer, amelynek sajátos funkciója van az emberi társadalmon belül.

Ezt a sajátos társadalmi funkciót nagyrészt az ajándékcsere az egyik olyan jellemzője okozza, amelyben a társadalomtudósok általában egyetértenek. Az ajándékcsere általánosan elfogadott eszköz a társadalmi kapcsolatok kialakítására és fenntartására, de nem csak erre: Az ajándékokat egy társadalmi kötelék létezésének vagy létrejöttének jeleként is tekintik.³⁵ Ahogy Schmied fogalmazott az ajándékozásról mint a társadalmi gyakorlat egyik formájáról szóló munkájában: "*Geschenken dienen [...] dem Ausdruck, der Bestätigung oder Bekräftigung sozialer Beziehungen*".³⁶ Egy kissé földhözragadtabb, de lényegében ugyanarra a dologra fut ki Cheal megjegyzése, miszerint "az ajándékok a társadalmi kapcsolatok cementje".³⁷ Mint ilyen, az ajándékok jó eszközként szolgálnak a kora újkori társadalmi kapcsolatok tanulmányozására: ezek a kapcsolatok fenntartásának eszközei voltak, és egyúttal a kapcsolat meglétét is jelezték.

A kérdés az, hogy az ajándékok valójában hogyan működnek a társadalmat összetartó cementként. Gouldner szerint a kölcsönösség elve teszi lehetővé az ajándékok cseréjét.³⁸ Ez a norma azt írja elő, hogy minden felajánlott ajándékért cserébe ajándékot kell adni. Ezáltal segíti az egyéneket abban, hogy az első ajándék felajánlásával kezdeményezzenek kapcsolatot, mert

e norma miatt biztosak lehetnek abban, hogy kezdeti erőfeszítéseiket viszonyozni fogják, és e norma révén ex-

isting kapcsolatokat tovább stabilizálja a több ajándék felajánlása. Ezzel a kölcsönösség normája kevésbé teszi kockázatosá az egyének számára, hogy kapcsolatot kezdeményezzenek és tartsanak fenn: a kölcsönösség normája révén a címzett mindig társadalmilag kötelezett arra, hogy a kapott figyelmeztetéseket viszonzja.³⁹ Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden felajánlott ajándékért cserébe ugyanolyan formájú és értékű ajándéknak kell érkeznie, vagy hogy a kölcsönösségnek minden körülmények között kiegyensúlyozottnak kell lennie. Ehelyett a kapcsolat fenntartása az adományozó részéről a kölcsönösség elvárásán és a címzett részéről a viszonzás kötelezettségének érzésén keresztül valósul meg. Az embereket a kölcsönösség elvárása köti össze.

Pontosan ez az ajándékcsere az a jellemzője, amely az ajándékcsere a társadalmi kapcsolatok tanulmányozására alkalmas eszközzé teszi. Természetesen az a feltételezés, hogy az ajándékcsere a társadalmi kapcsolatok létrehozásának és fenntartásának eszköze, és hogy a kölcsönösség a működés alapelve, hangsúlyozza az ajándékcsere mint társadalmi aktus instrumentális jellegét. Ebben az értelemben feltételezhetnénk, hogy ez a kutatás már itt és most lezárható: ha a társadalmi kapcsolatokat az ajándékcsere keresztül vizsgáljuk, és feltételezzük, hogy az ajándékcsere természeténél fogva instrumentális, akkor nyilvánvalónak tűnik, hogy a társadalmi kapcsolatok is valószínűleg instrumentálisak. Az olyan szerzők azonban, mint Bourdieu és Komter, lehetőséget kínálnak arra, hogy az ajándékcserevel kapcsolatos viselkedést az instrumentális értelmezéseknél tágabb értelemben is értelmezzük. Ahogy Komter Bourdieu-re hivatkozva érvel, a (kortárs) ajándékozásnak az a lényegi része, hogy:

Az ajándékozás, bár objektíve sok esetben a kölcsönösség rendszerébe illeszkedik, szubjektíve alapvetően nem öko- nomikus, spontán és altruista tevékenységnek érződik, amely nem csereügylet, hanem személyes érzések közvetítésére szolgál.⁴⁰

Röviden, különbséget teszünk az ajándékcsere viselkedés szubjektív tapasztalata és a viselkedés objektív elemzése között. Úgy tűnik, ez eltér attól, ami a történelmi tudományágban történik. Míg egyes történészek - amikor a kora újkori társadalmi viszonyokat tárgyalják - feltételezik, hogy az egyének akkoriban azokat a mintákat követték, amelyeket most írásaikban leírnak, addig a társadalomtudósok figyelembe veszik annak lehetőségét, hogy amit mintaként írnak le, az nem feltétlenül egyezik meg az egyén viselkedésének értelmezésével. Az az elképzelés, hogy

különbség lehet az objektív mintázatok és az objektív

Az emberi viselkedés és az alany által értelmezett viselkedés valójában igen gyümölcsözőnek tűnik. Ha ez érvényes a mai ajándékcsere, akkor miért ne vonatkozhatna a kora újkori társadalmi kapcsolatokra és az azokban zajló ajándékcsere is? Ebben az esetben Dorothea talán nem tekintette olyan nyilvánvalóan instrumentálisnak a saját, a bevezető elején leírt viselkedését, mint ahogyan azt a történészek és más korabeli szemlélők teszik.

De ha az ajándékcsere mint társadalmi aktus antropológiai adottság, akkor Dorothea viselkedése miért tűnik annyira szokatlannak a korabeli szemlélő számára? Ennek magyarázata az, hogy bár az ajándékcsere olyan jelenség, amely minden helyen és időben létezik, és ezáltal változatlan, az ajándékcserét övező szabályok és szabályozások, illetve kulturális konvenciók attól a konkrét kulturális kontextustól függenek, amelyben a csere sor kerül.⁴¹ Dorothea viselkedése nyilvánvalóan nem felel meg azoknak az elvárásoknak, amelyeket a korabeli szemlélő a megfelelő ajándékcsérével szemben támaszt. Elvárásaik a kortárs társadalomban az ajándékcserét övező kulturális konvenciókon alapulnak, de Dorothea példája azt mutatja, hogy a XVII. századi ajándékcsere egészen másképp szerveződhetett.

Ezek a konvenciók általában íratlan szabályokból állnak, és általában öntudatlanul követik őket.⁴² Ahogy Malinowski fogalmazott a *Crime and Custom in Savage Society (Bűn és szokás a vad társadalomban)* című művében:

Bár egyetlen bennszülött sem képes ezt az állapotot általános és elvont módon megfogalmazni, vagy társadalmi elméletként bemutatni, bármennyire intelligens is, mindenki tisztában van a létezésével, és minden konkrét esetben előre látja a következményeket.⁴³

Bár ez a megjegyzés sem a nyugati, sem a kortárs társadalomra nem vonatkozik, a kortárs nyugati ajándékcsérével foglalkozó társadalomtudósok gyakran ugyanígy reflektálnak erre a kérdésre. Az ajándékcsere és az azt meghatározó íratlan szabályokra egyaránt alig reflektálnak az érintettek. Inkább tudat alatt kezelik az ajándékcserejüket.⁴⁴ Az ajándékozás a gyakorlati tudás szférájába tartozik: a pontos szabályok ismerete nélkül is tudjuk, hogyan kell játszani a játékot.⁴⁵

Ez azonban nem akadályozta meg más társadalomtudósokat abban, hogy megpróbálják leírni vagy meghatározni a játékszabályokat. Caplow például számos olyan íratlan szabályt szűrt ki, amelyeket a regu-

késői karácsonyi ajándékozás a Middletownban élő emberek karácsonyi ünneplési módjaitól.⁴⁶ A karácsonyi ajándékcserére vonatkozó egyik általa leírt szabály például az, amit ő Ajándékvételi szabálynak nevez. Ez a szabály azt írja elő, hogy az ajándéknak demonstrálnia kell, hogy az ajándékozó ismeri a címzett preferenciáit. Továbbá, az ajándéknak meg kell lepnie a megajándékozottat azáltal, hogy a vártnál több szeretetet vagy ismeretet fejez ki a címzett iránt, és végül, az ajándéknak gazdasági értékét a kapcsolat érzelmi értékéhez kell igazítani.⁴⁷ Caplow meggyőzően érvel amellett, hogy ezt a szabályrendszert a résztvevők anélkül érvényesítik, hogy ennek tudatában lennének, és anélkül, hogy egy rendszerre hivatkoznának.⁴⁸ Caplow megállapításaiból az is kiderül, hogy különbséget kell tenni az ajándékcseré szubjektív élménye és az arról készíthető objektív elemzés között.

Valójában a fent említett Komter-idézet nemcsak jó példa a szubjektív tapasztalatok és az objektív elemzések közötti különbségtételre, hanem szépen megmutatja azt is, hogy melyek azok a konvenciók, amelyek a mai holland ajándékcserére vonatkoznak. Azt mondja, hogy az alanyok az ajándékcseré viselkedésüket nem gazdasági tevékenységként élik meg, hanem csereügyletként, azt spontánnak és önzetlennek érzik, és személyes érzések közvetítésére szolgálnak.⁴⁹ Elemzői szempontból sok minden szól az ajándékcserének ez ellen a szubjektív felfogása ellen. Bár az alanyok nem úgy élik meg, hogy az ajándékok felajánlása egy csereügylet része lenne, a születésnapi ajándék felajánlása egy barátnak mégis azzal az elvárással jár, hogy ugyanez a barát viszonzozza az ajándékot, amikor eljön az ideje.

Ráadásul nehéz azt állítani, hogy az ajándékokat általában spontán és szabad akaratunkból adjuk. Bár az alany így is megtapasztalhatja felajánlásait, vannak olyan kulturális konvenciók, amelyek előírják, hogy milyen alkalmakkor kell ajándékokat felajánlani ahhoz, hogy az alany megbecsült tagja maradjon társadalmi körének. A mai társadalomban hallatlan dolognak számít, ha valaki úgy vesz részt egy esküvői partin, hogy nem ajándékozza meg a boldog párt, és azok a szülők, akik nem hajlandóak megajándékozni gyermekeiket karácsonykor vagy a holland Mikuláskor, a Mikulás holland megfelelője, nem élveznek nagy megbecsülést társadalmi környezetükben. Ebből a szempontból sok ajándékozási alkalomnak meglehetősen kötelező jellege van.

Még az a fajta ajándék, amelyet bizonyos alkalmakkor fel kell ajánlani, sem hagy sok teret a spontán beavatkozásnak. Ha valakit vacsorára hívnak Hollandiában, a vendéget

virágot, egy szép üveg bort vagy csokoládét, de valószínűtlen és szükségtelen, hogy valami drágábbat vagy szubsztantívabbat hozzon. A kulturális konvenciókat illetően érdekes megjegyezni, hogy Olaszországban egy üveg bor felajánlása egy vacsorapartin sértésnek számítana. Ez azt jelentené, hogy az ember nem bízik a házigazdában, hogy jó bort válasszon a vendégei számára a vacsorához.

Az ajándékcserének ezek a kötelező jellegzetességei valószínűleg a XVII. századi cserékben is nyomon követhetők, csakúgy, mint más korszakokban. Úgy tűnik azonban, hogy - különösen a kortárs cserékben - létezik az a konvenció, hogy ezeket a kötelezettségeket és követelményeket tagadják, legalábbis az ajándékcseré uralkodó diskurzusában.⁵⁰ Egy másik, a korabeli cserére jellemző konvenció az az elképzelés, hogy az ajándékok a címzett iránti személyes érzelmek kifejezései. Meg kell vizsgálni, hogy ez a XVII. századi ajándékcserében is kulturális konvenció volt-e. Sőt, ez a konvenció még a kortárs ajándékcserék esetében is inkább a cserefolyamathoz, mint a tényleges csere gyakorlatához tartozik. Ezt azonban a későbbi fejezetekben még tovább kell vizsgálni.

Ajándékok mint eszközök vagy a szeretet jelei?

Mivel az ajándékcseré mint a gyakorlati tudás rendszere az idők során változatlanul fennáll, e kutatás célja, hogy leírja azokat az egyébként íratlan szabályokat vagy kulturális konvenciókat, amelyek a XVII. századi Hollandiában az ajándékcserének formát adtak. Megközelítésem alapvetően analitikus.

Az elemzés egyik szintjén az ajándékcserét és az azt alátámasztó kulturális konvenciókat az ajándékcseré gyakorlata alapján elemezzük. Az ajándékcseré gyakorlatát azok az alkalmak határozzák meg, amelyeken a XVII. századi Hollandiában az egyének ajándékot cseréltek, az ajándékok, amelyeket ezeken az alkalmakon cseréltek, és a hálózatok, amelyekben ezek a cserék zajlottak. A gyakorlatok tehát valójában egybeesnek azzal a kérdéssel, hogy ki mit adott kinek milyen alkalmakkor.⁵¹

Második szinten az "ajándékcseré diskurzuselemzése" azzal foglalkozik, hogy a XVII. századi Hollandiában az egyének hogyan kezelték az ajándékcserét szavakkal.⁵² Ez nyomon követhető az általuk hátrahagyott forrásokon keresztül, valamint azon, hogy az ajándékcserét és a kapcsolódó témákat hogyan tárgyalják és hogyan hivatkoznak ezekben a forrásokban.

Ebben a tekintetben fontos, hogy az ajándékcserék milyen módon hagynak nyomot a történelmi forrásokban, és az is, hogy az ezeket a forrásokat hátrahagyó egyének milyen módon beszélnek a cserékről, amelyekben részt vettek. Ezek az utalások segíthetnek meghatározni, hogy az egyének ebben a korszakban az ajándékozási magatartásukat a társadalmi kapcsolataik fenntartásában fontosnak tartották-e, vagy pedig a barátoknak és a családtagoknak való ajándékozás szimpátia vagy szeretet kérdése volt számukra. Figyelmet fordítunk az olyan kapcsolódó témákra is, mint a hála és a kölcsönösség.

Az elemzés harmadik szintje a tizenhetedik századi és a korabeli ajándékcserék összehasonlítása. Meglepő, hogy a Dorothea által feltárt viselkedéssel szemben felszínre törnek a korabeli ajándékcseré- konvenciókról egyébként meglehetősen tudatalatti ismereteink. Nem mintha az ő viselkedése lehetővé tenné a korabeli szemlélő számára, hogy ezeket az egyébként íratlan szabályokat világossá tegye, de legalább tudatosítja benne, hogy a mai társadalomban nem így szokás. Az ajándékcserére vonatkozó XVII. századi holland konvenciók sajátosságainak megállapítása érdekében tehát szembesítjük őket az ajándékcseré korabeli konvencióival. Az összehasonlítás - vagy inkább a szembesítés - révén - hogy a XVII. századi ajándékozási szokások és sajátosságok a legvilágosabban megmutatkoznak.

Mindennek az a célja, hogy kiderítsük, vajon az ajándékok a 7-10. századi Hollandiában pusztán eszközök voltak-e, vagy a szeretet jeleként fogták fel őket, és hogyan keveredtek egymással az ajándék különböző szerepei. Választ kapunk arra a kérdésre is, hogy ez mennyiben volt jellemző a korabeli holland társadalomra, szemben a korabeli holland társadalom ajándékcseréjével. Előzetesen megállapítható, hogy az ajándékcseré ilyen módon történő elemzése betekintést nyújt a XVII. századi társadalmi kapcsolatok jellegébe is. Ebben az értelemben ez a kutatás segíthet árnyalni a számító kora újkori egyénről alkotott képet, ugyanakkor hozzájárulhat az ajándékcseréről mint társadalmi gyakorlatról meglévő ismeretekhez.

Források és módszertan

A kérdés továbbra is az, hogyan lehet a legjobban tanulmányozni az ajándékcserével kapcsolatos gyakorlatokat és diskurzusokat a XVII. századi Hollandiában. Több különböző típusú forrást vettünk figyelembe ebben az újbóli

spektrumot, az írott dokumentumoktól kezdve a vizuális forrásokon át a tárgyi eszközökig. Ezek közül néhány gyümölcsözőbbnek bizonyult, mint mások. A kutatás fő érdekessége azonban az, hogy a XVII. századi Hollandiában az egyének milyen módon használták az ajándékokat a társadalmi kapcsolatok kialakításának eszközeként, valamint annak elemzése, hogy hogyan élték meg ezt az ajándékcsere-t, és milyen íratlan szabályok vonatkoztak erre a társadalmi gyakorlatra. Mivel az egyéni csere központi szerepet játszik ebben a kutatásban, olyan forrásokra kell támaszkodnia, amelyek ténylegesen betekintést nyújtanak az egyének mindennapi életébe és gyakorlatába ebben az időszakban.

Mint ilyen, ez a kutatás kizárja a csere egyéb, intézményesebb jellegű típusait, mint például a diplomáciai csere és a ~~kész~~⁵³. Ezzel együtt kizárja azokat a forrásokat is, amelyek információt szolgáltatnának az ilyen típusú cseréről, mint például a diplomáciai küldöttségek hivatalos jelentései vagy a szegényházak feljegyzései. A kutatási anyag fő részét egodokumentumok alkotják. Ezen kívül felhasználtuk a XVII. századi irodalmat is, mint például a színdarabokat és címerkönyveket, tárgyi tárgyakat és hagyatéki jegyzőkönyveket.

Egodokumentumok

Amit a holland történészek *egodokumentumoknak* neveznek, az e kutatás szempontjából valójában kitűnő források. Az "egodokumentum" kifejezést Jacob Presser vezette be 1958-ban, és olyan források sokféleségére utal, mint a naplók, önéletrajzok, memoárok, úti beszámolók és levelek, amelyek közös jellemzője, hogy én- vagy mi-perspektívából íródtak. Ezek olyan dokumentumok, amelyekben a szerző felfed valamit önmagáról, tetteiről vagy érzéseiről.⁵⁴ Kezdetben a történészek meglehetősen szkeptikusak voltak az ilyen típusú források lehetőségeit illetően. Még a *Tijdschrift voor Geschiedenis* egyik különszámának bevezetője is tartalmazott egy ilyen kijelentést:

Az a történész, aki hosszabb ideig intenzíven foglalkozik kizárólag egodokumentumokon alapuló kutatással, nem fogja magasra értékelni a valódi tudás megszerzésének vagy a múlt rekonstrukálásának lehetőségeit. Könnyen általánosítani fogja a megállapításait, és egyfajta történelmi szkepticizmus felé fordul.⁵⁵

Bár e megállapítás szerzői elismerték, hogy a legtöbb más írott dokumentumban a szerző - akár közvetlenül, akár közvetve - önmagáról is elárul valamit, és ezzel kevésbé objektívnek tekinthető, mint azt általában feltételezik, mégis azzal érveltek, hogy az egodokumentumok általános nehézsége az, hogy nem lehet különbséget tenni *Dichtung* és *Wahrheit*, vagyis fikció és tény között. A szerzők azt állították, hogy mivel ezek az egodokumentumok olyan nyilvánvalóan szubjektívek, csak olyan esetekben szabad őket használni, amikor a történeti bizonyítékok más formája nem áll rendelkezésre.

Mindazonáltal a bevezetést követő cikkében Von der Dunk kijelentette, hogy a történészek nem nélkülözhetik a történeti egyéniséget. A történelemtudomány az 1920 és 1970 közötti időszakban egyre inkább antiindividualista lett. A kutatások nagy része a múlt társadalmi, gazdasági és demográfiai aspektusaira összpontosított, és az egyént ebben a folyamatban jórészt elhanyagolták.⁵⁶ Von der Dunk azonban úgy vélte, hogy a his- torikus egyén több figyelmet érdemel. Az egyén iránti megújult érdeklődés akkor nyert teret, amikor egyes történészek fókuszra a társadalom- és gazdaságtörténetről a mentalitástörténet és a kultúrtörténet felé fordult. A mindennapi élet története iránti érdeklődésük az egyén, az életfelfogás módja és az általa hátrahagyott források iránti megújult figyelmet eredményezte.⁵⁷

Ebben a tekintetben az egodokumentumok valóban nagyon üdvözlendő források ebben a kutatásban. Nem mintha más források hiányoznának, de a kutatásban feltett kérdések szempontjából e források szubjektív jellege inkább előny, mint hátrány, különösen azért, mert nem csak a csere gyakorlatai érdekelnek, hanem az is, hogy a XVII. századi emberek milyen jelentéseket tulajdonítottak az ajándékcserre gyakorlatának.

Bármilyen hasznosak is ezek a források, Rudolf Dekker holland egodokumentum-szakértő joggal állítja, hogy fontos tisztában lenni azzal, hogy a konkrét dokumentumok hogyan keletkeztek és miért íródtak, hogy értelmesen lehessen értelmezni ezeket az anyagokat.⁵⁸ A naplók például eredetileg üzleti jellegűek voltak. Az emberek a bevételeik és kiadásaik nyilvántartására vezetett aprópénztárkönyvekből származtak. Néha a nyomtatott almanachok is lehetőséget adtak a tulajdonosuknak, hogy jegyzeteket készítsen.

Ezek a feljegyzések kezdetben rövidek és nagyon "tényszerűek" voltak, de a tizenhetedik század folyamán egyre személyesebbé váltak. A tizenhetedik századot általában a külső naplóról való áttérés időszakának tekintik, amelynek funkciója a közéletben a

az író belső naplójához, amely segített az írónak a lelki jólétének kezelésében. Ezt a vallási szférában és általában a spiritualitásban bekövetkezett fejlemények okozták. A vallást úgy tekintették, hogy valaki személyes kapcsolatot tart fenn Istennel, a napló vezetése pedig e kapcsolat fenntartásának önvizsgálati eszköze volt. A napló csak a XVIII. században alakult át az *intim naplóvá, amelyet az* önismeret megszerzésének eszközeként használtak.⁵⁹

A napló vezetésének egy profánabb oka az volt, hogy az ember emlékezetét támogassa. Az emberek a naplóikat később az életük során forrásként használták emlékirataik vagy önéletrajzaik megírásához. Ezt mutatja a dátumok pontos ismerete. Mindenesetre nem volt szokatlan, hogy naponta jegyzeteket írjanak a naplóba. Beck Dávid naplója, amely e kutatás egyik fő forrásául szolgál, örvendetes kivételt képez ez alól a szabály alól.

Egyes naplók azonban maguk is korábbi feljegyzéseken alapulnak. A fennmaradó naplók többsége a korábbi újraserkesztett naplók rendezett változata.⁶⁰ Ez persze a vártnál kevésbé teszi ezeket a naplójegyzeteket a múlt spontán ak-tívá. A későbbiekben, a rendezett változat megírásakor az embereknek lehetőségük volt bizonyos szempontok felülvizsgálatára vagy a későbbi fejlemények figyelembevételére. A naplók alapjául szolgáló jegyzetek általában nem maradtak fenn.

Az önéletrajzoknak eközben egészen más a hátterük; eredetileg krónikaként működtek. Némelyikük a szóbeli hagyományokhoz kapcsolódott: a korábbi szövegekben úgy tűnik, hogy az emberek azt írták le, amit hagyományosan elmondtak volna. Az önéletrajz csak a XVI. században alakult ki sajátos műfajként, saját formákkal és szabályokkal.⁶¹ Ez a fejlődés egybeesett az egyéniség fogalmának fokozatos kiépülésével és az időtudat erősödésével.⁶² Egy másik tényező a hit egyre növekvő belsővé válása volt, amely ekkorra már minden vallomás követelménye volt.⁶³

Az önéletrajzok általában nyilvánosabbak, mint a naplók, még akkor is, ha a dokumentumot kézzel írják. A szöveg tudatosabban épül fel, hiszen a szerző egy bizonyos módon kívánja bemutatni magát az olvasók felé, és a kortárs irodalmi hagyományokat is jobban felhasználja.⁶⁴ Ez még nyilvánvalóbb a nyomtatott önéletrajzok esetében. A XIX. század előtt azonban nem tartották helyénvalónak és a hiúság jelének, ha valaki megjelentette önéletrajzát.⁶⁵ Se-

A tizenegyedik századi önéletrajzokat, amelyek nyomtatásban fennmaradtak, általában a szerző halála után nyomtatták ki.

Az ilyen típusú egodokumentumok kialakulását gyakran összefüggésbe hozták az individualizáció folyamatával és a polgárság felemelkedésével. Dekker például azzal érvel, hogy egyrészt a polgárságnak állítólag erősebb igénye volt az önreflexióra és mélyebb egyéniségérzetre, mint más társadalmi csoportoknak. Másrészt azonban azt állítja, hogy sok ilyen dokumentumot azért írtak, hogy áthidalják a két nemzedék közötti szakadékot. Ebben az értelemben úgy tűnik, hogy inkább tükrözik a hagyományos családtudatot, mint az egyéniség modern érzékét.⁶⁶

Kooijmans még tovább vitte ezt a családi kapcsolatot, azt állítva, hogy a naplókat a család társadalmi tőkájének nyomon követésére használták. Szerinte a naplók elsősorban e társadalmi tőke könyvelésének eszközei voltak. A naplóban rögzített információk a kapott és nyújtott szolgáltatásokból álltak. A naplókat a társadalmi tőke szintjén a terhek és a hitelek kiegyenlítésére használták, és a következő generációra hagyták, mint a szerző által a társadalmi tőke megőrzése és megszerzése érdekében kifejlesztett tevékenységek elszámolásának módját.⁶⁷ Bár Kooijmans elemzése bizonyos mértékig meggyőző, figyelmen kívül hagyja a kora újkori egyének által e gyakorlatoknak adott jelentés összetettségét.

A levelek természetesen teljesen más jellegűek. Félig nyilvánosak voltak abban az értelemben, hogy más fél általi olvasásra szánták őket, és ezzel természetüknél fogva nyilvánosak voltak, de aztán megint csak magánjellegűek. Általában egy személytől egy másikhoz címezték őket, bár úgy tűnik, nem volt ritka, hogy a címzett másokkal is megosztotta a levél tartalmát.

A levélírás a kora újkorban a távoli kommunikáció egyik kevés rendelkezésre álló eszköze volt. A leveleket általában lóháton szállították, de Hollandiában a bárka volt a másik gyakori kézbesítési mód.⁶⁸ Bár másra számíthatnánk, a leveleket bizonyos szempontból gyorsabban kézbesítették, mint a modern korban. Egy példa David Beck naplójából azt mutatja, hogy a posta egy nap alatt oda-vissza mehetett bárkán Delft és Hága között.⁶⁹ Ez manapság Hollandiában legalább három napot venne igénybe. Nagyobb távolságokon azonban a postai kézbesítés nyilvánvalóan napokat vagy akár heteket is igénybe venne.

A postai kézbesítés részben hivatásos kézbesítőktől függött, akik vagy városi tisztviselők voltak, vagy kereskedőházaknak dolgoztak, részben pedig személyes szolgáltatásokon, és következésképpen a lakosság hajlandóságán.

az érintett személy.⁷⁰ Lehetőleg egy barátot vagy ismerőst kértek meg, hogy adja át a levelet a címzettnek, de a titoktartás még így sem volt garantált. Mivel borítékok még nem léteztek, az emberek kénytelenek voltak úgy összehajtogatni és leragasztani leveleiket, hogy mások ne tudjanak belelátni a tartalmukba. A levelezés titkosságának másik eszköze az idegen nyelvek, például a francia és a latin használata volt. Ez legalább azt biztosította, hogy a műveletlenek ne tudják elolvasni a leveleket. Másrészt a felsőbb osztályok számára teljesen normális volt, hogy franciául írtak, a tudósok pedig latinul tárgyaltak intellektuális témákról. A levelezés másik gyakorlati hátránya az volt, hogy viszonylag drága volt. Ez egyrészt a kézbesítési díjaknak, másrészt a papír drágaságának volt köszönhető.⁷¹

Levelezésükben az egyének a társadalmi és kulturális konvenciókra korlátozódtak, amelyeket a levélírás kézikönyveiből tanulhattak meg. A korszak egyik legnépszerűbb kézikönyve a Daniel Mostaert által írt *Nederduytsse Secretaris oft Zendbriefschrijver* volt. Ezt a kézikönyvet az am-sterdami tanács rendelte meg, amelynek Mostaert titkára volt.⁷² Az egyik szabály az volt, hogy a címzettet a megfelelő címevel kell megszólítani. Még a barátok sem szólították egymást keresztnévükön. Ennek az lett az eredménye, hogy a levelek általában nagyon hivatalos benyomást keltettek. Az is szokás volt, hogy az emberek sok energiát fektettek a bonyolult és művészi bemutatkozásba és búcsúztatásba. És még a bemutatkozás és a búcsúzás között is számos konvenciót lehet megkülönböztetni, mint például azt a szokást, hogy a szerénység rituáléjának részeként megalázzák magukat a másik előtt.⁷³

Ezek a konvenciók bonyodalomnak tekinthetők, ha valaki ezeket a leveleket forrásként akarja használni, de ez csak akkor van így, ha ezeket a leveleket a spontán és közvetlen szeretetnyilvánítások egyik formájának tekintjük, ami ugyanolyan anakronisztikus lenne, mintha az ajándékot pusztán személyes érzések kifejezőeszközének gondolnánk. Pontosan az ilyen típusú konvenciók azok, amelyek különbséget tesznek az egyik és a másik kultúra között. Az ajándékok és a levelek (vagy legalábbis a kommunikáció) univerzálisak, az teszi őket olyan érdekessé a kultúrtörténész számára, hogy a különböző korokban és társadalmakban az emberek hogyan viszonyulnak ezekhez a "normalitásokhoz".

A levelek értelmezése mégis némi bonyodalmat okoz a történésznek. Először is, az író és a címzett hivatkozhat olyan levelekre, amelyek nem maradtak fenn, vagy más módon ismeretlenek a kutató számára. Másodsor, a szóhasználatuk és a hivatkozások de-

nagymértékben függ egy közösen osztott kontextustól és múlttól, amelyet a történész valószínűleg nem ismer. Harmadszor, a levelezők valószínűleg sok olyan dolgot nem mondtak ki, ami számukra nyilvánvaló, de egy kívülálló számára nem feltétlenül.

Esettanulmányok

Ez a kutatás számos esettanulmányon alapul, amelyek hét tizedik századi holland személyről szólnak, akik mindannyian hagytak hátra valamilyen önéletrajzi dokumentumot, legyen az napló, önéletrajz vagy levél. A személyek kiválasztása nyilvánvalóan a források elérhetőségének kérdésén alapult, de emellett fontosnak tartottuk, hogy az érintett személyek különböző társadalmi, gazdasági, vallási és státusz-háttérrel rendelkezzenek, mivel ez széleskörű áttekintést nyújt az ajándékozási gyakorlat különböző aspektusairól. Így a különböző társadalmi környezeteken belüli ajándékcsergyakorlatok közötti különbségek és hasonlóságok is kimutathatók lennének.

Sajnos Dorothea van Dorpnak túl kevés levele maradt fenn ahhoz, hogy az ajándékváltó magatartására tovább koncentrálhassunk. Ami azt illeti, általában véve is csak néhány, nők által készített egodokumentum áll rendelkezésre ebből a korszakból, és ezek nem feltétlenül hasznosak e kutatás keretein belül. Ennek több oka is van. Először is, a nők irodalmi gyakorlata nagymértékben különbözött a férfiakétól. Míg a férfiak nagyrészt a (félig) nyilvános szférában írtak és leveleztek, addig a nők nagyrészt a privát szférában. Ráadásul feltehetően nagyobb az esélye annak, hogy egy férfi egodokumentuma idővel megmarad, mint a nők által írtaké. Így a férfiak állnak a kutatás középpontjában.

David Beck iskolamester, Willem Frederik van Nas- sau-Dietz városgazda, Pieter Corneliszoon Hooft végrehajtó és Herman Verbeeck szörmekereskedő játsszák a legjelentősebb szerepeket. Mindazonáltal az ő forrásaikat olyan nők, mint Maria van Reigersberch és Tesselschade Roemers Visscher egodokumentumai egészítik ki és állítják szembe, de más típusú források, például XVII. századi életrajzok, tárgyi emlékek, versek és hagyatéki inventáriumok is. Ez lehetővé teszi, hogy a XVII. századi ajándékozási gyakorlatról és a hollandok által felfogott ajándékozási gyakorlatról igen széleskörű képet kapjunk.

A következő bekezdésekben a kutatás néhány főszereplőjét mutatjuk be, hogy némi képet adjunk arról, kik voltak, mit csináltak az életben, és milyen típusú forrásokat készítettek.

David Beck

David Beck (1594-1634) német származású protestáns iskolamester volt, aki naplót hagyott hátra az 1624-es évről, amikor Hágában élt.⁷⁴ Kölnben született 1594-ben Stephan Beck és Sara van Arschot fiaként. A Beck család 1612 körül Kölnből Emmerichbe költözött, majd 1617-ben David Hágába költözött. Hágában francia iskolát indított, és feleségül vett egy Roeltje van Belle nevű nőt. Három gyermekük született: Adriaan, Sara és Roeltje. Utóbbi 1623 decemberében született, és édesanyja nem sokkal a szülés után meghalt.⁷⁵ Anyja halála után a csecsemőt egy dajkánál helyezték el. A másik két gyermek az apjával maradt. Dávid nővére, Diliane a sógornője halála után vette át a háztartás vezetését, de valószínűleg már ezt megelőzően is Dáviddal élt. A Beck-háztartás utolsó tagja Dávid öccse, Ábrahám volt. Ábrahám azonban több gondot okozott, mint amennyit megért, ami arra készítette Dávidot, hogy a köztársaság egyik keleti tartományában tanoncnak állítsa be. Ez azonban nagyon rövid távú megoldásnak bizonyult, mivel szó szerint mielőtt David észbe kapott volna, fiatal öccse már elmenekült Arnheemből, és visszatért a Hague-ba.

Amikor tehát Dávid januárban elkezdte a naplóját, éppen 1624, akkor lett özvegy. Ez azt sugallhatja, hogy a napló egy olyan férfi sirámaival van tele, aki nemrég vesztette el a feleségét, és aki azért ír, hogy feldolgozza a gyászt. Ez azonban nem így van. A felesége halála miatti szenvedés rendszeres témája a naplónak, de nem ez áll a napló középpontjában, és nem is ez motiválta a napló írását. A napló mindennél inkább David Beck mindennapi életével foglalkozik. Bizonyos alkalmakkor David kitér a személyesebb dolgokra, de általában véve a napló inkább leíró jellegű, mint személyes. Ahogy ő maga írta a címlapon, "naplónak vagy napi történetnek" szánta, és "Urunk 1624 évének leírásának".⁷⁶ Le kívánta írni mindazokat a feltűnő dolgokat, amelyek az év folyamán történtek, és különösen

a saját "kerékvágásairól és ügyleteiről, és mindenről, ami velem és (és az enyéimmal) történt".⁷⁷ Azt állítja, hogy a naplót "nagy szorgalommal" írta, hogy "édes emlékként megőrizze szeretett gyermekeim számára, életem tükörképéent".⁷⁸

A napló leíró jellege a bejegyzések összeállításában is megnyilvánul. Beck egy bizonyos formátumban ír. Minden egyes naplóbejegyzését az időjárás viszonyokkal kezdi. Az egyéb témákat, mint például a legfrissebb híreket és pletykákat, aszerint írja le, ahogyan azok történnek. Leírja, hogy kik látogatták meg, kiket látogatott meg, kivel vacsorázott, és kivel találkozott a napi városi sétái során. A kapott és küldött leveleket, az olvasott könyveket és a verseket is feljegyezte. Megemlíti továbbá, hogy mikor járt templomba, és milyen zsoltárokat énekelt. Születések, esküvők és temetések is fel vannak jegyezve. Tipikus naplóbejegyzés a februári:2

Den 2. Enyhe idő, napsütés és néha havazás, reggelre kissé olvadás. Verset1 és ABC2 verseket írtunk. Este meglátogatott Mr. Paulus van der Dussen accom-panying me 1 óra vagy 2 a tűz mellett, együtt iszogattunk egy korsó Breda sört, aki elmondta, hogy a laikus olvasó⁷⁹ lesz a szomszédom, és bérelte a kaput a Mirror mögött; azután elkísértem a piacra az ajtajához, és elmentem Breckerfelt megnézni a rajzait; onnan elmentem anyámhoz beszélgetni és ott maradtam vacsorára, tíz óra körül hazajöttem; ezt és a többit felrajzoltam és tizenegy óra körül lefeküdtem.⁸⁰

A napló általában nagyon szemléletes. Ebben a tekintetben inkább krónika, mint *napló*. Az időjárásról és a napi tevékenységekről szóló, tényszerű feljegyzések átolvasása fele annyira sem izgalmas, mint amennyire az ember egy másik **személy** személyes írásait olvasva számítana. Ennek oka a naplóírás akkori általános jellege. Manapság a naplók inkább a személyes érzelmekről árulkodnak, míg eredetileg nagyon alapvető információkat jegyeztek fel. E kutatás szempontjából azonban a napló leíró jellege igen hasznos. Bár első pillantásra nem nyilvánvaló, ez a bejegyzés számos utalást tartalmaz a Beck és társadalmi környezete közötti ajándékcserékre: Beck az **anyósa** házában vacsorázott, míg Paulus van der Dussennek vendégszeretetet nyújtott egy kis sör formájában, miközben a tűz mellett beszélgettek...

hely. Mint kiderült, a Beck-naplóban szerepelnek leírások ezekről a - néha nagyon szerény - cserék szinte napi rendszerességgel.

Bár ez a napló bizonyára nem túl személyes beszámoló az életéről, ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy ez a napló nem több, mint egy számadáskönyv. Bár a kapott és nyújtott szolgáltatások, valamint az ajándékok és ellenajándékok fel vannak jegyezve, nehéz elhinni, hogy ezt a naplót szándékosan azért írták, hogy a Beck család társadalmi helyzetét nyomon kövessék. Lehetne azt állítani, hogy egy olyan szerény anyagi helyzetű családnak, mint a Beckeké, nem volt szüksége arra, hogy nyomon kövesse társadalmi tőkét, de ez az érv nem tűnik helytállóknak. Minden család, legyen az arisztokrata, patricius vagy polgári származású, szükségét érezte annak, hogy megőrizze társadalmi pozícióját. Ennek érdekében a társadalmi tőkének legalább stabilnak kellett maradnia, de lehetőleg növekednie kellett. Ebből a szempontból Becknek ugyanolyan nyomós oka lett volna naplót vezetni, mint Willem Frederik van Nassau-Dietz stadttulajdonosnak.

A társadalmi tőke fogalmát azonban olyan tudósok használják, akik a múltbeli mindennapi életet akarják értelmezni, és ehhez bizonyos elemzési eszközökre van szükségük.⁸¹ Elemzési szinten a naplók forrásként szolgálhatnak a társadalmi tőke és az emberek viselkedésének nyomon követésére annak érdekében, hogy azt fenntartsák. A mindennapi gyakorlatok szintjén azonban ezek a naplók és ez a viselkedés nem feltétlenül ilyen célt szolgálnak. Annak fenntartása, amit a történészek társadalmi tőkének neveznek, egy XVII. századi egyén számára - legyen az arisztokrata, régens vagy iskolamester - csak a mindennapi rutin része volt, ahogyan valószínűleg a mai nyugati társadalomban élő egyének számára is az.

Ha David Beck úgy tekintett naplójára, mint élete tükrére, akkor ez a kutatás elfogadja, hogy az életének tükörképe. Az a kivételes ebben a különleges tükörben azonban az, hogy valójában az adott teljes év minden egyes napjára rálátást nyújt. Ebben a tekintetben csodálatos betekintést nyújt mind a napi ajándékcserebbe, amelyekbe Dávid belevágott, mind pedig a naptári évhez kapcsolódó alkalmakat övező cserepraktikákba.

Mint naplójában 1624 említi, Beck Dávid is vezetett naplót az 1623-as évről. És talán más évekről is vezetett naplót, de ezek sajnos nem maradtak fenn. Ez azért is kár, mert a későbbi naplók megmagyarázhatták volna, hogy miért csak ilyen rövid ideig tartózkodott Hágában, hiszen 1625 elején költözött Arnhembe, miután 1624-ben ott jelentkezett állásra. Arnhemben egy francia iskolában kapott iskolamesteri állást. Később Beck

barátja, Herman Breckerfelt és felesége szintén Arnhembe költözött. Beck 1630-ban újra férjhez ment Geertruijt Jansdr Noothoz. További három gyermekük született.

Pieter Corneliszoon Hooft

David Beckkel ellentétben, aki meglehetősen szerény származású volt, Pieter Corneliszoon Hooft (1581-1647) egy gazdag, reformált kereskedő fia volt, aki a polgári közigazgatás tisztogatása után Amszterdamban felküzdötte magát a régensek ranglétrájára. 1578. Ebben az időben Amszterdam csatlakozott a Spanyolország elleni felkeléshez, amelynek egyik következménye az volt, hogy a katolikus régenseket elűzték hivatalukból, és új (nem katolikus) régensek alakulhattak.⁸² Ezek az új régensek általában gazdag kálvinista kereskedők voltak. Pieter maga is kereskedő lett volna, de mint kiderült, inkább a tanuláshoz és a költészethez vonzódott. A leideni egyetemre küldték, hogy jogot tanuljon. Ez kifizetődött, mert Hooft lett az első polgár, aki elnyerte a főbírói tisztséget, egy olyan tisztséget, amelyet hagyományosan a nemesség töltött be.⁸³

Muiden törvényszéki helytartójaként a régió legfőbb polgári és igazságszolgáltatási hatósága volt, és ő felelt a bűnözők üldözéséért és fogva tartásáért, valamint háború idején az emberek és fegyverek igénybevételéért. További szakmai kötelessége volt Muiden várának fenntartása és fejlesztése, amely Hollandia tartomány védelmi vonalának fontos erődítménye volt. Hivatali ideje alatt azonban csak kétszer - 1624-ben és 1629-ben - érződött az ellenséges fenyegetés, ami azt jelentette, hogy Muidenben általában viszonylag nyugodt volt az élet.

Ez lehetővé tette számára, hogy sok időt töltsön írásaival. A korai években Hooft számos verset és hetven színdarabot írt és publikált. Előszeretettel írt a köznyelvben, és valójában Joost van den Vondellel és másokkal együttműködve komoly erőfeszítéseket tett, hogy a holland nyelvet a klasszikus latin színvonalra fejlessze. Életének későbbi szakaszában a költészetről a prózára helyezte a hangsúlyt. Kiadta IV. Henrik francia király életrajzát, és végül 1642-ben megjelentette a *Nederlandsche Histoorien* című művét.⁸⁴ Barátja, Constantijn Huygens közvetítésével, aki ekkor már a városháza titkára volt, Hooft megengedte, hogy ezt a főművét Frederik Hendriknek ajánlja.⁸⁵

A későbbi évszázadokban Hooft inkább érdekes baráti köréről vált ismertté, mint tényleges írásairól. Nyaranta a muideni kastélyban csatlakoztak hozzá tudósok, művészek és más érdekes emberek a holland felsőbb osztályból, például Huygens, Tesselschade Roemers Visscher, Barlaeus, Bredero és még Grotius is. Ezt a csoportot állítólag *Muiderkringnek* hívták, vagy legalábbis Busken Huet a tizenkilencedik században így mutatta be *Land van Rembrandt* című művében.⁸⁶ Hooft levelezéséből azonban egyértelmű, hogy bár ezek közül az emberek közül néhányan valóban barátok voltak, míg mások, mint például Grotius, talán egyszer meglátogatták Muident, ez a társasági kör nem volt olyan szoros, mint ahogy azt a holland iskolásoknak az elmúlt évszázadban tanították.⁸⁷

P. C. Hooft levelezése 1599 és 1647 között közel fél évszázadot ölel fel, és három kötetben jelent meg 1979 Van Tricht és 1976 között.⁸⁸ Ez a kiadvány összesen több mint 1300 levelet tartalmaz, beleértve az összes ismert levelet, amelyet Hooft írt és Hooftnak írt, a legközelebbi rokonai által írt leveleket és a mások által Hoofttól írt leveleket. A levelek Hooft és rokonai, barátai, költő kollégái, valamint azok között a személyek között váltottak levelet, akikkel bírósági végrehajtóként levelezett. Így számos témát, valamint minden elképzelhető társadalmi hálózatot lefednek. Még olyan dühös leveleket is tartalmaz, amelyeket egykori szolgájának küldött.

A levelek nem csupán érdekes képet adnak a különböző társadalmi hálózatokról, amelyekben Hooft részt vett, hanem azt is jelzik, hogy milyen típusú ajándékcserekre került sor ezeken a hálózatokon belül. A levelek nemcsak a kommunikáció eszközei voltak, hanem a meghívás vagy az ajándék kísérője is. Ezenkívül arra is használták őket, hogy kifejezzék hálájukat bármilyen kapott ajándékért, támogatásért vagy szolgáltatásért, vagy akár csalódottságuk kifejezésére, ha a várt ajándékot vagy hála összegét nem ajánlották fel, vagy az nem felelt meg az elvárt normáknak.

Hooft az akkori politikai és kulturális elit közé keveredett. Hooft végrehajtói állásának és irodalmi sikereinek köszönhetően olyan társadalmi körökben találta magát, amelyekről a legtöbben csak álmodhattak. Nyilvánvalóan voltak olyan emberek, akiknek a társadalmi háttere kevésbé volt lenyűgöző, mint Hoofté. Azonban Hooft-hoz hasonlóan ezek az emberek is különböző hálózatokhoz tartoztak, és ajándékokat cseréltek, hogy fenntartsák a társadalmi kapcsolataikat e hálózatokon belül. Ebből a szempontból érdemes megvizsgálni azt is, hogy a szerényebb anyagi helyzetű egyének hogyan kezelték az ajándékcsere-t.

Herman Verbeec

Herman Verbeec (1621-1681) dél-hollandiai menekült leszármazottja volt. A legtöbb dél-hollandiai menekülttel ellentétben a Verbeecek nem vallási okokból távoztak.

- katolikusok voltak - de gazdasági okokból. A család Amszterdamba költözött, ahol Verbeec apja szörmekereskedőként dolgozott. Ilyen értelemben csak iparos volt, de bár Verbeec önéletrajzában mást sugall, úgy tűnik, hogy a család meglehetősen jómódú volt.⁸⁹ Verbeec iskolázottsága támpontokat ad ebben a di- rekcióban.⁹⁰

Ötéves korában Herman elkezdett olvasni és írni tanulni. Ez önmagában nem volt kivételes a kézművesek gyermekei számára, de mivel katolikus volt, valószínűleg drágább magánórákon vett részt, amelyeket katolikus tanítók tanítottak.⁹¹ Amikor befejezte az alapiskolát, latin iskolába járt. Ez egy olyan iskolatípus volt, amely az illusztris iskolákkal és akadémiákkal együtt latin nyelvű továbbképzést kínált.⁹² Három év után az apja úgy döntött, hogy itt az ideje, hogy Herman tanonc legyen a szörmekereskedésében. Herman idősebb bátyja ekkor már a nagybátyjuknál dolgozott, aki kereskedő volt. Így apja halála után Herman vehette át a családi üzletet. Miután négy évig vezette a boltot, úgy döntött, hogy eladja azt. Ezzel az üzlettel elég sok pénzt keresett, amiből egy házat és egy másik üzletben való részesedést is tudott vásárolni.

Herman időközben megismerkedett Clara Molenaersszel, akinek apja egy élelmiszerbolt tulajdonosa volt. Mivel Molenaers atyának nem volt fia, és két másik lánya is a vallásos életet választotta, csak Clara tudott neki megfelelő utódot biztosítani. Ezért úgy döntött, hogy feleségül megy Hermanhoz, és megvásárolja vele az üzlet egy részét. A másik fele a Molenaers család kezében maradt. Az üzlet azonban nem ment jól, és Herman 1656 kénytelen volt más jövedelemszerzési módot találni. Családjával együtt az anyósához költözött, és amíg a felesége az üzletet vezette, Herman könyvelőnek tanult. E foglalkozásváltás után Verbeec eladta a boltot, és könyvelőként kezdett dolgozni sógoránál, aki egy kereskedőház tulajdonosa volt. Két év alatt kétszer alkalmazták és kétszer elbocsátották, majd úgy döntött, hogy máshol próbál szerencsét a szakmájában.

Ezúttal a tőzsdei brókeri karrier mellett döntött. A tőzsdén kereskedő brókerek száma korlátozott volt, és a helyeket a négy amszterdami polgármester egyike osztotta ki.⁹³ Ez azt jelentette, hogy Hermannak olyan pártfogót kellett találnia, aki az ügyét az illetékes polgármesternél képviseli, mivel nem volt abban a helyzetben, hogy közvetlenül a polgármesterhez forduljon. Így hát Breen asszonyhoz fordult, aki felhasználta a Van Vlooswijck asszonnyal, egy amszterdami polgármester feleségével való kapcsolatait. 1658-ban letette a brókercéh esküjét. A céhtagságnak számos előnye volt. Nemcsak viszonylag jó jövedelmet biztosított, hanem betegség idején anyagi segítséget is nyújtott. Ez jól megfelelt Hermannak, mivel súlyos egészségügyi problémái voltak. Másrészt a pozíció bizonyos mértékű befektetéssel járt: A tagok nemcsak beiktatási díjat, hanem éves hozzájárulást is fizettek, és kötelesek voltak részt venni más céhtagok temetésén.⁹⁴

Az anyagi előnyök ellenére Herman jövedelme nem sokat javult a következő években. Ez egyrészt annak volt köszönhető, hogy a rokonok, akiktől brókerként függött a tranzakciói lebonyolításában, visszaesést tapasztaltak, másrészt pedig annak, hogy ismét szenvedett az egészségétől. Ez arra készítette Clarát, hogy ismét ő legyen a Verbeeck-háztartás fő kenyérkeresője. Herman vásárolt egy másik üzletet, amelyet a felesége vezethetett, míg ő úgy döntött, hogy hivatalnok lesz. Egy másik férfi barátja közvetítésével felajánlottak neki egy állást. Egy éven belül azonban megbetegedett, ami után ismét elbocsátották. Egész hátralévő életét betegen töltötte, egészen haláláig, a következő évben. 1681.

Herman Verbeeck önéletrajza - David Beck naplójához hasonlóan - egyedülálló dokumentum abban az értelemben, hogy egy viszonylag szerényebb anyagi körülmények között élő személy írta, aki nem tartozott a holland társadalom regnáló osztályához. Verbeeck önéletrajza valószínűleg korábban készített feljegyzései alapján készült, és versben íródott. Önéletrajzának első szakaszából egy rövid idézet, amely "szabad állapotát" írja le, reprezentatív mintát ad a műből:⁹⁵

Ez volt akkor az Úr napja, a második ötödik óra, a déli nap után számolva, hogy sok ember megsavanyodott, a tizedik hónap és egy és nyolc és húsz nap.
hogy én, nyomorult ember, megjelentem, melyen súlyos teher feküdt...

A születési napjáról szóló, kissé negatív beszámoló jellemző az önéletrajzra, amely 1621. november 28-án történt születésével kezdődik és 1664 áprilisában ér véget, és öt részre tagolódik, amelyek mindegyike életének egy-egy szakaszát írja le. Az első szakasz az ifjúkorát foglalja magában, a többi rész a házasság állapotát írja le. Az önéletrajz mellett a kézirat egy színdarabot és néhány alkalmi verset is tartalmaz a kezéből, ami azt mutatja, hogy Verbeeck, mint oly sok kortársa, érdeklődött a költészet iránt. Művészi minőségükre utalhat azonban az a tény, hogy színdarabjait soha nem vitték színpadra, verseit pedig nem adták ki.

Úgy tűnik, Verbeeck erősen azonosult a bibliai Jób alakjával, aminek eredményeképpen az életét a szerencsétlen események és balesetek valóságos trónódiánaként írja le. Önéletrajzának mind az öt szakaszát a következő mottó vezette be: "*Vita hominis est milita super terram*". Minden egyes részt a következő mondattal fejezett be: "*me- lior mors vita*", ami jól mutatja, hogy milyen pozitív életszemléletet kívánt bemutatni ebben a dokumentumban.⁹⁶

Blaak, aki az önéletrajz kiadását szerkesztette, bevezetőjében azt állította, hogy Verbeeck két okból írta meg. Először is, az életének alakulását és az útközben hozott döntéseit akarta igazolni. Ez különösen a bátyja ellen irányult, aki sokkal jobban boldogult az életben, és úgy tűnt, hogy emiatt lenézi őt.⁹⁷ Másodszor, ez egyfajta vigasztalás volt, mert az írás lehetőséget adott neki arra, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljön Istennel.⁹⁸ Ez kapcsolódik Kooijmans felvetéséhez, amely az ilyen típusú dokumentumok könyvelési jellegére vonatkozik. Az önéletrajz nem nyújt bizonyítékot arra, hogy Verbeeck az utókor számára írta volna, de nincs bizonyíték az ellenkezőjére sem. Egy másik pont, amely alátámaszthatja ezt a könyvelői jelleget, az a tény, hogy Verbeeck a művének a *mem- oriaal* címet adta, amely kifejezés eredetileg a könyvelésben használatos.

Nyilvánvaló, hogy ez az önéletrajz nem nyújt áttekintést Verbeeck mindennapi ajándécsere-gyakorlatáról, és nyilvánvalóan nem életének objektív leírása. A dokumentum mégis lehetőséget kínál annak elemzésére, hogy Verbeeck hogyan kívánta magát bemutatni, és milyen ajándékokat - vagy azok hiányát - tartotta szükségesnek megemlíteni önéletrajzában, hogy megteremtse a szükséges "önmaga bemutatását".

Herman Verbeeckkel ellentétben Willem Frederik van Nassau-Dietz gróf (1613-1664) a hatalom embere volt, bár soha nem jutott annyi hatalomhoz, mint amennyit remélt.⁹⁹ Willem Frederik 1640-től tragikus haláláig, 1640-ben bekövetkezett tragikus haláláig volt Frízföld tartomány stadholderje. 1664. Ebben a pozíciójában ő volt a legmagasabb rangú tisztviselő és a legfontosabb méltóság Frízföldön. Stadiontartóként feladatai közé tartozott az igazságszolgáltatás felügyelete, az igazságügyi tisztviselők és a bírák alkalmazása, és katonai felelősséget viselt tartományában. Felelős volt a református egyház fenntartásáért is a tartományában.¹⁰⁰

Személyesebb szinten azonban más feladatai is voltak. Willem Frederik nassauai születésű volt, akárcsak Frederik Hendrik, Hollandia stadiontartója és az akkori holland Re- nyilvánosság legbefolyásosabb alakja. Frederik Hendrik Willem Frederik néhai apjának unokatestvére volt, és a nassauai család előkelőbb narancsos ágához tartozott. Ha azonban ez az ág kihal, akkor jó esély volt arra, hogy Willem Frederik elnyeri a holland hadsereg parancsnokságát, és az összes tartomány stadionfőnöke lesz. Ehhez azonban jól kellett kijátszania a kártyáit. Így tehát egy küldetéssel rendelkező emberré vált: elegendő támogatást kellett biztosítania az egész országban ahhoz, hogy logikus utódként léphessen színre, ha Frederik Hendrik stadionfőnök egyetlen örököse, Willem herceg fiú nélkül halna meg. Ez nem volt valószínűtlen forgatókönyv, mivel Vilmos herceg egészségi állapota meglehetősen rossz volt. A támogatás elnyeréséhez Willem Frederiknek tekintélyes pozíciót kellett szereznie a hadseregben, és lehetőleg feleségül kellett vennie Vilmos herceg egyik nővérét is.¹⁰¹

Ez néhány elhúzódo nehézséget okozott neki. Először is, Frederik Hendrik és felesége, Amalia van Solms jobban szerették volna, ha lányaik nemzetközi hatalommal és hírnévvel rendelkező férfiakhoz mennek férjhez. Ennél is fontosabb volt, hogy Frederik Hendrik maga akart Frízföld stadiontartója lenni Willem Frederik idősebb testvére, I. Hendrik Casimir halála után, aki előtte töltötte be ezt a tisztséget, de mire ő Frízföldre ért, Willem Frederik már felesküdt a tisztségre. Frederik Hendrik nem volt elragadtatva, és minden bizonnyal haragtartó ember volt.¹⁰²

Willem Frederik tehát néhány éven át ideje nagy részét a hágai stadionfőnök udvarában töltötte, és csak a telet töltötte Frízföldön, hogy ismét elnyerje az ország kegyeit.

a stadiontulajdonos. Önként még az utóbbi katonai hadjárataihoz is csatlakozott. Erőfeszítései ellenére hosszú időbe telt, mire újra baráti viszonyba került Amáliával és Frederik Hendrikkel. Végül azonban sikerült neki. Bár a legidősebb lánya brandenburgi választófejedelem lett, Willem Frederiknek sikerült feleségül vennie a másodikat, Albertine Ágnest. Sajnos Willem Frederik erőfeszítései végül nem igazán váltak kifizetődővé: soha nem lett Hollandia stadiontartója. Puskatisztítás közben 1664, véletlenül szájon lőtte magát. Néhány nappal később belehalt sérüléseibe.

A stadionfőnök lányainak udvarlása a sok dolog között szerepel, amit feljegyzett naplóiban, amelyek az 1643-1654 közötti évek naplóit. ¹⁰³ Frederik több alkalommal is vezette naplóit. Feljegyzései viszonylag rövidek és lényegre törőek voltak, különösen a korai években. Feljegyzéseket készített arról, hogy hol járt, kit látott, és miről beszéltek, de ritkán fejtette ki személyes reflexióit bármiről, amit tapasztalt. Később néha elevebben és részletesebben írta le a napjait, és hajlamosabb volt olyan személyes dolgokról elmélkedni, mint például az új évre vonatkozó jó szándékai. ¹⁰⁴ Feljegyzései egyaránt foglalkoznak életének személyes és szakmai oldalaival, amit Kooijmans nem többnek tart, mint egyfajta "kettős könyvelésnek". ¹⁰⁵ Feltételezhetően Willem céltudatosan feljegyezte, hogy milyen szolgáltatásokat kapott és milyen szolgáltatásokat nyújtott, hogy számon tartsa a társadalmi adósságait és hiteleit. A bejegyzések típusára példa az 1646. augusztusi leírás: ¹⁰⁶

Aludtam, majd elmentem vacsorázni Öfelsége [Vilmos orániai herceg] társaságában, ahol Gramont marsall is evett. Étkezés után játszottunk, és én 663 koronát vesztettem, Vilmos herceg 200 pisztolyt, Desloge 300 pisztolyt, Roqueloire pedig 800 pisztolyt nyert. Este Vilmos herceggel ettem, és négyig játszottunk, de senki sem nyert semmit.

Willem Frederik sajnos nem szokott naponta naplót írni, de naplói olyan sok évet ölelnek fel, hogy szinte mindenféle alkalomra utalást tartalmaznak a naptári ünnepektől kezdve az átmenet ritusaiig. Ráadásul, mivel idejét a frízföldi Leeuwardenben lévő saját udvara és a hágai Frederik Hendrik udvara között osztotta meg, naplója számos különböző társadalmi hálózatba enged betekintést. Ezek közé tartoznak kapcsolatai

a többi hágai udvari emberrel, a frízöldi politikai szövetségeseivel és a leeuwardeni szolgálival. Természetesen társadalmi életet is folytatott mind Hágában, mind Frízföldön. Így ezek a naplók lehetőséget nyújtanak a gazdagok és hatalmasok ajándékcseré-gyakorlatának tanulmányozására, ugyanakkor lehetővé teszik e gyakorlatok összehasonlítását más, közönségesebb holland naplóvezetőkével.

Időbeli összehasonlítás

E négy személy egodokumentumai más személyektől származó kiegészítő anyagokkal, valamint más típusú forrásokkal együtt lehetőséget nyújtanak a XVII. századi Hollandiában folytatott cserekapcsolatok gyakorlatának és diszkurzusainak leírására. Információkat szolgáltatnak arról, hogy milyen társadalmi hálózatokban cserélődtek az ajándékok, milyen típusú ajándékok és milyen alkalmakkor cseréltek a különböző hálózatokon belül. Ezen túlmenően arra is utalnak, hogy az ajándékok cseréje mit jelenthetett az érintett személyek számára, és milyen szerepet játszottak ezek az ajándékok bizonyos konkrét kapcsolatokban. Bemutatják, hogy az ajándékokat és azok cseréjét hogyan vitatták meg a héttizedik századi egyének.

Ez a forrásanyag azonban nem nyújt lehetőséget annak megállapítására, hogy az ajándékcseré és ezzel együtt a társadalmi kapcsolatok a XVII. században olyan fontos szerepet játszottak-e, mint ahogyan azt más történészek elhítetik velünk. Az én hipotézisem az, hogy a XVII. századi ajándékcseré lehetett instrumentális, de nem kizárólagosan. Azaz, hogy a XVII. századi ajándékcserék egyszerre tartalmazták az instrumentalitást és a szeretetet, és hogy ezek a fogalmak nem egymást kizáró, hanem inkább egymástól függő fogalmak voltak. Azt is feltételezem, hogy a társadalmi kapcsolatokon belül az instrumentalitásnak és a szeretetnek ez az együttélése nem jellemző a XVII. századi holland társadalomra, hanem a társadalmi kapcsolatok általános jellemzője bármely adott időben és helyen.

Ennek megállapításához nyilvánvalóan szükség van egy másik társadalommal vagy időszakkal való összehasonlításra. Ez a XVII. századi és a mai ajándékcserék összehasonlításával történik.¹⁰⁷ Ezt az összehasonlítást a másodlagos ajándékcseré szakirodalom és a kortárs társadalom ajándékcseré-gyakorlatairól és -viszonyairól szóló empirikus bizonyítékok alapján végezzük el. Továbbá egy nagyon speciális forrástípuson alapul, amely betekintést nyújt mind az ajándékcseré gyakorlatába, mind az ajándékozásba.

a csere egyes kortársak által gyakorolt gyakorlatát és azt a módot, ahogyan ők az ajándék-csere viselkedésükre utalnak.

Ez a forrásanyag a *Brieven aan de Toekomst* (Levelek a jövőbe) című dokumentumból áll, amely 50 000 levél gyűjteménye, amelyet holland állampolgárok írtak 1998. május 15-én. A leveleket a Meertens Intézet (a holland néprajztudományi intézet), a Nederlands Centrum voor Volkscultuur és a Nederlands Openlucht Museum Arnhem nagy nyilvánosságot kapott felhívása nyomán írták.¹⁰⁸ Arra kérték a lakosságot, hogy írják le a napi tevékenységüket, valamint a májusra vonatkozó 15 gondolataikat és aggodalmaikat, hogy forrásanyagot szerezzenek a néprajz és a mindennapi élet történetének jövőbeli kutatói számára. A leveleket katalogizálták, és az amszterdami Meertens Intézet őrzi.¹⁰⁹

A résztvevők többsége valóban megadta a kért teljes leírást a mindennapi életéről az adott napra vonatkozóan. E levelek többségében a hangsúly az érintett írók napi rutinján van. Leírják, hogy mikor keltek fel, mikor pisiltek reggel, és mit ettek reggelire. Megjegyezték, hogy mit csináltak napközben, kivel találkoztak személyesen és kivel beszéltek telefonon. Megemlítik, hogy milyen újságot olvastak és mi volt a legfrissebb hír. Frank Sinatra például aznap este meghalt, ami kissé szerencsétlen, mert ennek eredményeképpen az emberek vég nélkül jegyzik meg a halálát, és kommentálják a talentumait - vagy azok hiányát - mint szórakoztatóművész.

Ebben az értelemben ezek a levelek tartalmukat tekintve inkább David Beck naplójához hasonlítanak; inkább leíró jellegű feljegyzések, mint tényleges levelek, két ember közötti kommunikáció értelmében. A levelek bepillantást nyújtanak a hollandiai személyek életébe és gyakorlatába a korabeli társadalomban, és ezzel érdekes betekintést nyújtanak az ajándékcserebe is, amelyet ezek az egyének megkockáztattak.

A kutatás során összesen 280 levelet használtunk fel ebből a gyűjteményből, hogy elemezzük, hogy az írók egyáltalán utalnak-e az ajándékok cseréjére, és ha igen, milyen gyakorlatokat írnak le, és milyen diskurzusokat használnak az ajándékok cseréjének leírására. Az elemzett levelek mindegyike a jelenleg Zuid- és Noord-Hollandnak nevezett tartományokból származik, amelyek egybeesnek a XVII. századi Hollandia tartományával.¹¹⁰ Száz levelet véletlenszerűen választottak ki az összesen száz levélből, hogy 50.000 a leveleket a

a levelek jellegének jobb áttekintése. A többi 180 levelet azért vettük ki az összesítésből, mert ezek az ünnepekre, rituáléokra és ünnepségekre való utalások miatt.¹¹¹

Természetesen azok a leírások, amelyek csak egy napról szólnak, nem adnak világos áttekintést az összes olyan alkalomról, amely a mai Hollandiában ajándékcserével járhat. A levelek például alig tesznek utalást a naptári ünnepekre. A levelek azonban a napi cseréktől kezdve az olyan átmeneti szertartásokig, mint az esküvők és temetések, foglalkoznak az alkalmakkal. A levelek emellett a tárgytól az élelmiszerekig minden lehetséges ajándéktípusra utalnak. Ebben az értelemben a korabeli Hollandiában az ajándékcserének bizonyos mintáit tárják fel.

Ezeket a Levelek a jövőhöz című kötetből származó információkat összevetjük a XVII. századi material elemzése során kapott eredményekkel. Nem célja, hogy leírja az ajándékcsererendszerből a piaci csere rendszerévé való átalakulást, sem azt, hogy a társadalmi kapcsolatok az instrumentálisból a szeretetteljesbe fejlődtek. Ehelyett az a célja, hogy rámutasson az ajándékcsererendszer minták közötti különbségekre e két korszak között. Az eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy a jelenség bizonyos aspektusai valóban változnak az idők folyamán. Ezzel a kutatás történeti jellegűvé válik. Eközben az ajándékcsererendszer minták hasonlóságai azt bizonyítják, hogy az ajándékcsererendszer valóban antropológiai invariáns.

Vannak bizonyos egyéb előnyök is, amelyeket ez az összehasonlítás kínál. Először is, azáltal, hogy megmutatjuk, hogy a korabeli társadalomban az egyén tapasztalatai a cserékről nem feltétlenül esnek egybe azzal az elemzéssel, amelyet erről a cseréről készíthetünk, világossá válik, hogy még ha a történészek így is címkézik viselkedésüket, a XVII. századi egyének nem feltétlenül önérdékű lényekként gondolkodtak magukról.

Másodszor, az összehasonlítás lehetővé teszi számomra, ami egyébként lehetetlen lenne, hogy megmutassam, hogy a társadalmi kapcsolatok feltételezett instrumentális jellege a kora újkorban egyáltalán nem feltétlenül jellemző erre a korszakra. Természetesen ez a megállapítás a tizenhetedik századi források altruista bizonyítékainak hangsúlyozásával is megtehető, de ez nem lenne teljesen meggyőző, mivel ebben a forrásanyagban könnyen találunk bizonyítékot mind az önérdékű, mind az altruista viszonyokra. Az érdekes azonban az, hogy ugyanez vonatkozik a korabeli forrásanyagra is. A Jövendőbeli levelek is tartalmaznak olyan utalásokat, amelyek az ajándékcsererendszer affektív jellegét hangsúlyozzák, ugyanakkor,

úgy tűnik, egyesek tisztában vannak azzal, hogy az ajándékcseré, valamint a társadalmi kapcsolatok bizonyos szintű önérdelkeltéggel járnak.

E kutatás általános lényege, hogy az önérdék és az altruizmus nem feltétlenül egymást kizáró fogalmak az ajándékok vagy a társadalmi kapcsolatok fenntartása során. Mindkét korszakban e két fogalom nagyrészt kéz a kézben jár, amikor az ajándékok cseréjéről vagy általában a kapcsolatok fenntartásáról van szó. Nagy különbség van azonban a XVII. századi és a korabeli társadalomban az ajándékcserét övező diskurzusok között. Míg a tizenhetedik században a társadalmi kapcsolatokon belüli diskurzus nagyrészt a tiszteletről és a kötelességről szólt, addig a kortárs ajándékcseréről szóló diskurzus nagyrészt implicit, és a szeretet kifejeződése.

I. rész: Az ajándékcseré gyakorlata

Napi vendégszeretet

A tizenhetedik századi ajándékcseré vázlatá: Beck Dávid esete

Úgy tűnik, gyümölcsözőnek tűnik, ha ezt a kutatást azzal kezdjük, hogy a XVII. századi Hollandiában az ajándékcseré általános mintáinak nagy vonalakban történő bemutatásával kezdjük. Az itt következő vázlat arra szolgál, hogy rámutassunk a XVII. századi egyén ajándékcseréjének lehetséges mintáira. Nem arra az ürügyre támaszkodik, hogy az adott személy ajándékozási magatartása reprezentatív lenne a korszak teljes holland lakosságára nézve. Inkább egy első lehetőséget kínál arra, hogy feltérképezzük, milyen lehetséges alkalmak és hálózatok voltak ebben az időszakban a cserékre, és milyen típusú ajándékokat cseréltek ezekben az esetekben. Vagy másképp fogalmazva, választ ad arra a kérdésre, hogy "ki mit adott kinek és milyen alkalommal", legalábbis David Beck esetében. 1624.

Míg Natalie Davis az emberi csere négy "előírására", a keresztény szeretetre, a nemesi szabadosságra, a barátok közötti cserére és a szomszédok közötti nagylelkűsége összpontosít a XVI. századi Franciaországban, ez a vázlat nagyrészt a barátságban belüli - családi és baráti értelemben vett - cserékre és más egyéni kapcsolatokra korlátozódik, például a szomszédokkal és a szakmai kapcsolatokra.¹ Ez a forrásválasztásból, valamint a korabeli holland társadalom jellegéből adódik. Egy olyan napló, mint David Becké, nem feltétlenül tartalmaz utalásokat a jótékonyági felajánlásokra, különösen, hogy a férfi vezetett egy pénztárkönyvet is, ami arra utal, hogy ott is feljegyezhetette jótékonyági adományait. Továbbá a Holland Köztársaságot általában *burgerlijke* társadalomnak tekintik, amelyben a nemesség gyenge pozíciót töltött be.² Mivel David Beck Hágában élt, időnként találkozott a nemességgel, például a stadionfőnökkel, Maurits orániai herceggel és a cseh téli királlyal, akik a köztársaságban kerestek menedéket, de a

a Beck-féle polgár a magánéletében túlnyomórészt más polgárokkal állt kapcsolatban. A napló tehát nem valószínű, hogy nemesi szabadosságra utalna. Amit azonban tartalmaz, az a családja és baráti körén belüli eszmecserékre vonatkozó számos utalás.

Az ajándékcseré-gyakorlatok e leírása általános vázlatot ad a XVII. századi csere-mintákról, ami lehetőséget ad arra, hogy a következő fejezetekben a XVII. századi ajándékcseré néhány konkrét aspektusára összpontosítsunk.³ E fejezet célja annak elemzése, hogy milyen közös ajándékokat, alkalmakat és cserehálózatokat használt David Beck és más egyének a társadalmi környezetében. A David Beck esetéből származó anyagot más esettanulmányokból származó megállapításokkal egészítjük ki, hogy szélesebb képet kapjunk a XVII. századi Hollandiában folytatott ajándékcseré-gyakorlatokról. E fejezetben azonban a fő hangsúly továbbra is David Beckre, valamint családjára és barátaira helyeződik. A napló átfogó jellegének köszönhetően számos különböző típusú alkalom, ajándék és hálózati elemzhető. Ezenfelül a napló átfogó jellege lehetővé teszi a leggyakoribb alkalmak, ajándékok és cserehálózatok többé-kevésbé mennyiségi elemzését is.

Várakozások és csalódások

Az egodokumentum nagyon alapos jellege ellenére Beck naplójának első olvasása meglehetősen kiábrándító élménynek bizonyult. Mindazok az alkalmak, amelyeken az ember ajándékcserét várna, aligha játszottak szerepet Beck Dávid, családja és barátai életében. A születésnapja például nem az ünneplés és az ajándékcseré napja volt. Nem kapott a szokásosnál több látogatót, nem készültek különleges ételek vagy italok erre az alkalomra, és természetesen nem kapta meg a nagy és elgondolkodtató ajándékokat sem.

Nem arról van szó, hogy nem tudott volna a születésnapjáról, mert e nap előestéjén megemlítette, hogy ez "ifjúságának utolsó napja", ami arra utal, hogy a 30következő napon betölti a következő életévét. Ez a kora újkori mércével mérve azt jelentette, hogy Beck túljutott az ifjúságán, és most már meggyőzően felnőtt férfinak tekinthette magát. "Véget vetett ifjúságának" azzal, hogy megírta a tizedik siratóénekét felesége haláláról, amely a következő sorral kezdődött: "Ifjúságommal együtt az öröm is elárasztott engem", és amely vidám hangnemben aznap este lefeküdt aludni.⁴ A másnapi születésnapját övező ünnepélyesség hiánya

azzal a ténnyel magyarázható, hogy David Beck még mindig gyászolta decemberben elhunyt feleségét. 1623.

Ez azt is indokolhatja, hogy miért nem ünnepelték meg a fia születésnapját sem. Beck fia, Adrian 1624. szeptember 20-án "hajnali egy óra körül" töltötte be az ötödik életévét, és az ő születésnapján sem említenek semmilyen különleges eseményt. Beck mégis megemlékezett az eseményről, naplójában néhány sort intézett fia iskolai előmeneteléhez. Megjegyezte, hogy a kis Adrian "szép kézzel, tökéletes betűkkel tud írni", és fiát "komikus fecsegőnek" és "szellemes, de meglehetősen vad fiúnak" jellemezte, de ez volt az egyetlen figyelem, amit fia születésnapja kapott.⁵ Lányai születésnapjaira alig reflektáltak. Kislánya, Roeltje születésnapját említi a napló, de lánya, Sara születésnapját egyáltalán nem említi.⁶ Ez arra utal, hogy a születésnapok nem voltak különösebben ünnepi alkalmak a Beck család számára, legalábbis 1624-ben nem. A születésnap ünnepségek feltételezett hiánya David Beck esetében azonban valójában nem a gyászos időszak következménye volt. Willem Frederik városházi birtokos sem szokta megünnepelni a születésnapjait.⁷ Willem Frederik évekig vezetett naplót, és szorgalmasan jegyezte fel a születési dátumát.⁸ A születésnapjáról szóló említések eleinte nagyon is tényszerűek voltak. Éppen csak megemlítette, hogy hány éves lett, és máris folytatta a napi események leírását.⁹ Születésnapjai nagyon hétköznapi módon teltek el, és nem kapott különösebb látogatásokat vagy ajándékokat.

Később nagyobb figyelmet kezdett fordítani a születésnapjaira, de nem annyira azzal, hogy ténylegesen megünnepelte őket, hanem inkább azzal, hogy spirituálisabb módon emlékezett meg az eseményről. Ezekben a napokban Isten kegyelméről, az elmúlt évben tapasztalt lelki és erkölcsi hiányosságairól vagy fejlődéséről, és arról, hogy a következő évben jobban akarja csinálni. De a születésnapja egyik esetben sem adott alkalmat különleges tevékenységekre.¹⁰ Az a tény, hogy a születésnapjainak ezek a leírásai egyre kidolgozottabbá váltak, valójában annak volt köszönhető, ahogyan az évek során az írói stílusa változott. Az első időszakban Willem Frederik írásai meglehetősen rövidnek és tényszerűek voltak. Csak a későbbi években alakult ki nála egy kidolgozottabb, személyesebb és reflexívebb stílus.

Más szóval, amikor ebben az időszakban a születésnapokról volt szó, úgy tűnik, hogy sokan inkább elgondolkodtató, mint ünnepi alkalomnak tekintették őket. Ez lehetett a kálvinizmus hatása a holland polgár mindennapi életére. Ahogyan Van Alkemade a *Nederlands Displegtigheden* (1732) című művében,

amely egy inkább

vagy kevésbé történelmi beszámoló a holland asztali szokásokról, a születésnapok megünneplése régi hagyomány volt - mind a keleti, mind a nyugati országokban -, amelyet Kálvin helytelennek ítélt.¹¹ Illetve Kálvin számára nem is annyira az ünnep önmagában volt alkalmatlan, mint inkább az a tény, hogy az emberiség képtelen volt megünnepelni ezeket az eseményeket anélkül, hogy átadta volna magát "a kicsapongásnak, a kicsapongó örömmel és a mértéktelenségnek".¹² Kálvin jobban szeretne volna, ha az emberiség ünnepélyesen megünnepli ezt az alkalmat, mert ez a nap "mindnyájunkat arra int, hogy hálát adjunk Istennek, aki által teremtettünk", és ezzel lehetőséget hagyott arra, hogy megemlékezzünk az elmúlt év minden tétlenségéről, és Isten kegyelmébe és oltalmába ajánljuk magunkat.¹³ Ebben a tekintetben Beck és különösen Willem Frederik talán a kálvinista normáknak megfelelően éltek, amikor nem ünnepelték örömmel a születésnapjukat.

Mégis, Frederik Hendrik, Hollandia és Zeeland várostulajdonosa lányainak születésnapjait állítólag kicsapongó örömmel és mértéktelenséggel ünnepelték, mivel Willem Frederik feljegyezte naplójában, hogy az egyik hercegnő születésnapján bálba megy.¹⁴ Ez összhangban van Van Alkemade megfigyelésével, miszerint a hollandiai stadholderok még mindig ünnepélyesen ünnepelték születésnapjukat, különösen úgy, hogy születésnap vacsorákat rendeztek "a nagyok között".¹⁵

Ez arra utalhat, hogy a születésnapok olyan alkalmak voltak, amelyeket - legalábbis a köznép körében - a XVII. században a kálvinista hatások miatt ritkábban ünnepeltek.¹⁶ Mindazonáltal a század folyamán a születésnapok megünneplése újjáéledt, és egyre gyakoribbá vált a felsőbb osztálybeli polgárok körében. Ez derül ki például a Haag-i Királyi Könyvtár kora újkori alkalmi költészetének leltárából.¹⁷ Ez a leltár a könyvtár gyűjteményében található összes olyan 1700 előtti alkalmi verset tartalmazza, amelyeket magánszemélyek életének fontos eseményei, például esküvők, temetések és előléptetések alkalmából írtak. A katalógus mindössze négy olyan verset tartalmaz, amelyet születésnapok alkalmából írtak, és ezek a születésnap versek mind a XVII. század második feléből származnak.¹⁸

A születésnap ünnepségekre vonatkozó példák váratlan hiánya azonban azt mutatja, hogy a történelmi kutatás során nem szabad túlságosan a korabeli ajándékozási szokásokon alapuló elvárásokra hagyatkozni: a születésnap élmények nagyon is eltérőek lehetnek. De akkor viszont, ha nem születésnap ajándékokkal, akkor milyen ajándékokat cserélt David Beck és társadalmi köre?

David Beck naplója valójában rengeteg utalást tartalmaz a csere sokféle alkalmára és sokféle ajándékra. A teljes 365 napos naplóban összesen mintegy ezer alkalommal említi az ajándékcsereket. Ez magában foglalja mind azokat az ajándékokat, amelyeket Beck maga ajánlott fel és kapott, mind pedig a környezetében mások által cserélt ajándékokat. Ez azt jelenti, hogy átlagosan minden egyes nap legalább két ajándékcsere került sor, ami azt jelenti, hogy az ajándékcsere olyan tevékenység volt, amely Beck mindennapi kapcsolatainak részét képezte. Ez azt jelzi, hogy az ajándékcsere valóban napi gyakorlat volt. Tehát, míg Davis azt állítja, hogy "sok ajándék az évszakok ritmusától és a rítusoktól függetlenül cserélt gazdát", én azt állítom, hogy *a legtöbb* ajándékot ezektől az alkalmaktól függetlenül cserélték.¹⁹

Természetesen különbséget kell tenni a cserélt ajándékok típusai között. Hiba lenne ezeket az ajándékokat ajándékoknak tekinteni, olyan anyagi tárgyak értelmében, amelyeket különleges alkalmakkor cseréltek. Ehelyett a legtöbb ilyen ajándék inkább szerény jellegű volt, mind gazdasági értékét, mind szimbolikus jelentését tekintve, és ezeket az ajándékokat többnyire nem különleges ünnepi alkalmakkor, hanem a hétköznapi életben, magától értetődően ajánlották fel. Mégis, nem szabad alábecsülni ezeknek az "apró" cseréknek a jelentőségét, mind abban az értelemben, hogy mit jelentettek David Beck számára, mind pedig abban a funkcióban, amelyet a társadalmi kohézió szempontjából betöltöttek.

Napi vendégszeretet David Beck életében

Mint kiderült, a mindennapi csere - a spontán, semmilyen rituális alkalomhoz nem kötődő cserék értelmében - messze a legfontosabb alkalom az ajándékok cseréjére. David Beck naplója szerint a kicserélt ajándékok túlnyomó többsége vendéglátásból áll.²⁰ Ez váratlan abban az értelemben, hogy a vendégszeretetet a legtöbb egyén számára akkor és most is inkább tudat alatt, magától értetődően ajánlják fel. Általában nem ez az első dolog, ami eszünkbe jut, ha ajándékcsere gondolunk. Ha az ajándék-csere a mindennapi élet része, alig reflektált jelenségnek tekinthető, akkor ez még inkább igaz a vendégszeretet felajánlására. De bármennyire is elhanyagolt a vendéglátás az emberek gondolkodásában, az ajándéknak nagy jelentősége van a társadalmi kapcsolatok fenntartásában.

A David Beck naplójában felajánlott vendéglátás ételből, italból és szállásból áll. A vendéglátás e típusai közötti különbségtétel meglehetősen feleslegesnek tűnik, mivel végül is nagyrészt egybeesnek. Ha szállást ajánlottak fel éjszakára, akkor vagy magától értetődő volt, hogy a vendéget étellel és itallal is megkínálják, vagy ez annak volt az eredménye, hogy a vendég először is vacsorára maradt. És amikor Beck és barátai vacsoráztak, nyilvánvaló volt, hogy ehhez bor vagy sör is tartozott.

A vendéglátás típusa azonban nagymértékben függött a vendéglátó és a vendég közötti intimitás szintjétől. Bort vagy sört lehetett kínálni bármelyik ismerősnek, legyen az családtag, barát vagy szakmai kapcsolat, aki elhaladt a ház előtt egy beszélgetésre. Ételt bármely rokonnak vagy barátnak fel lehetett ajánlani, míg szállást csak közeli rokonoknak és barátoknak.

David Beck társadalmi környezetében, de például Willem Frederik stadiontulajdonos életében is gyakori volt a vendégekkel való étkezés. Ezek lehettek viszonylag szerény étkezések barátokkal vagy rokonokkal, akik éppen akkor voltak otthon, amikor a vacsorát felszolgálták, vagy pedig meghívott vendégek számára rendezett, meglehetősen nagyszabású vacsorák. Ezek az alkalmak meglehetősen nagyszámú emberből állhattak, akik között egyaránt lehettek családtagok és barátok, de barátok és barátok családtagjai is. Ebben az értelemben Beck és környezete meglehetősen válogatás nélküli volt abban, hogy kiket hívtak meg ezekre az alkalmakra. Ennek eredményeképpen számos vacsoraparti sok vendéggel jött létre. Az étkezéseknek meglehetősen ünnepi jellege lehetett, és bár az ételek nem feltétlenül voltak kitűnőek, a bor általában bőséges volt.

Ráadásul az embereket nemcsak az esti étkezésekre hívnák meg, hanem ebédre vagy akár reggelire is csatlakozhatnak.²¹ Elég gyakori volt, hogy ebédre vendéget hívtak, és még a szervezett ebédek sem voltak szokatlanok. A reggeli azonban szinte soha nem volt olyan szervezett esemény, amelyre nagyszámú embert hívtak volna meg.²² A reggeliző vendégek inkább olyan személyek voltak, akik éjszakára maradtak, vagy olyanok, akik kora reggel átjöttek Beck házába, hogy tájékoztassák őt a legfrissebb hírekről.

Általánosságban elmondható, hogy a vacsorák és egyéb étkezések nagy része szponzori rendezvény volt. Ha egy rokon vagy közeli barát véletlenül éppen az étkezések idején tartózkodott a közelben, magától értetődő volt, hogy csatlakozhatott az étkezéshez. Ebben a tekintetben igaz, hogy a holland spontán vendéglátás csak a közeli ismerősökre korlátozódott, míg az inkább disz-

tant rokonokat csak vacsorára hívták meg.²³ Mégis, a közeli barátok és rokonok közötti spontán vendégszeretetre David Beck és a környezetében élők nem pazarolták a szót; ez csak egy olyan magától értetődő dolog volt, amire aligha reflektáltak. Alkalmanként Beck vacsoraidő táján is elhaladt a barátok háza előtt, hogy meghívja őket magához vacsorára, vagy fordítva.²⁴

Más alkalmakkor az emberek otthonról hoztak ételt a vendéglátójuknak, amikor spontán vacsorára hívták őket. Amikor Beck egy este meghívást kapott az anyósához vacsorázni, elküldött valakit a házához, hogy hozzon egy füstölt zsályát.²⁵ Egy másik este, amikor Breckerfelt barátja megjelent vacsoraidőben, Beck elküldte a nővérét, Diliane-t, hogy hozza el Breckerfelt feleségét is.²⁶ Ez utóbbi már elkészítette az esti vacsorájukat, ami arra készítette, hogy ne hagyja kárba veszni, ezért magával vitte Beckhez. A végén mind a négyen nagyon jól megvacsoráztak együtt.

Beck szerint ez egy "nagyon kedves és élvezetes" estét eredményezett, de még ha tartózkodott is a megjegyzésektől, az a tény, hogy Breckerfelsék csatlakoztak Beckékhez vacsorára, amikor ők már elkészítették a saját ételüket, arra utal, hogy ezek a spontán vacsorák valóban élvezetes alkalmak voltak. Ha ezek csak társadalmi kötelezettségek lettek volna, Breckerfelsék könnyen visszautasíthatták volna a meghívást azzal az ürüggyel, hogy már várta őket az étkezés. Ebben az értelemben ez a példa szépen mutatja, hogy a vendéglátás nemcsak a társadalmi kapcsolatok fenntartásának eszköze volt, hanem önmagában is élvezhető volt.

Érdekes módon Beck csak azokat az ételeket említette, amelyeket mások társaságában evett, legyenek azok vendégek vagy házigazdák. Az, hogy csak ezeket az ételeket írta le, egyrészt azzal a gondolattal magyarázható, hogy David Beck így próbálta meggyőzni magát arról, hogy valóban vagy jól fogadták, vagy jól fogadta a vendégeit. Másrészt nem mintha *mindig* leírta volna a közös étkezések alkalmával felszolgált ételeket, így lehet, hogy csak azokat az ételeket írta le, amelyeket különösen élvezett.

Az ezekről az étkezésekről szóló leírásai szép áttekintést nyújtanak arról, hogy Beck és társadalmi környezete milyen ételeket kínált vendégeinek. Egyes ételek vagy fogások az év meghatározott időszakaihoz kapcsolódtak. Egy olyan ételt, mint a hotchpotch, egész évben rendszeresen felszolgáltak, de különösen népszerű volt a *haraszt* idején, amely eseményről később lesz szó. Egy másik ételfajta egy adott alkalomhoz kötődik.

sion a palacsinta volt. Ezt ugyan más alkalmakkor is lehetett enni, de a farsangi vacsorák hagyományos étele volt. Sajnos Beck nem jegyezte fel, hogy milyen ételeket szolgáltak fel a vendéglátói a vásárok alatt. Ez nem csak arra utal, hogy nem volt különösebb, az éves vásárokhöz kapcsolódó kulináris hagyomány, hanem arra is, hogy az étel nem a vendéglátás legjelentősebb szempontja volt az adott alkalommal. Amint azt később bemutatjuk, bár a vásárok során sokszor étkeztek együtt a családdal és a barátokkal, Beck számára e vásárok jelentősége inkább a vendéglátásban rejlett, abban az értelemben, hogy a családnak és a barátoknak szállást biztosítottak, mintsem az ételek felajánlásában.

Általánosságban elmondható, hogy a halat - legyen az tőkehal, foltos tőkehal vagy alkalmanként csuka - elég gyakran kínálták a vendégeknek, de a pulyka és a sonka sem volt szokatlan.²⁷ Továbbá úgy tűnt, hogy Beck nem bánta, hogy olyan ételeket kellett fogyasztania, amelyek zöldségekből, például salátákból, céklából, uborkából vagy babból álltak, amelyeket alkalmanként tojással együtt kínáltak.²⁸ Egy másik népszerű étel volt a kabak vagy fehérrépa *speckóval* (szalonnával).²⁹ Néha-néha a házigazda nagylelkűen felszolgált kolbászt és *szalonnát* is a kolbász mellé.³⁰ Az ételek David Beck által említett érdekesebb kombinációi közé tartozik a "borjúhús egy finom csülökkel" és "egy jó sonka egy finom csülökkel".³¹

Egy példa arra, hogyan szervezték meg ezeket a közös étkezéseket, amikor Beck meghívott néhány embert egy ebédre. Az ebédet megelőző pénteken Beck körbejárta a várost, hogy eljuttassa a meghívókat a barátainak és rokonainak. Meghívta néhai felesége nagybátyját és nagynénjét, a nagybácsi egyik nővérét, az anyósát, valamint Breck- erfelt barátját és annak feleségét ebédre arra a vasárnapra.³² Szombaton elkészült a sonka. Amikor elkészült, Beck és a nővére megkóstoltak egy darabot a sonkából, hogy megbizonyosodjanak róla, valóban elég jó-e ahhoz, hogy a vendégeknek tálalják. Az ítélet pozitív volt: kiválóan ízlett, de Beck hozzátette, hogy az étvágyát talán az aznap korábban, egy temetés után elfogyasztott italok keltették fel.³³ Másnap ebédre érkeztek a meghívottak, és "szép sonkán, nagyon kedvesen viselkedtek egymással, evés közben⁴² zsoltárt énekeltek".³⁴ Vendégei csak délután négy órakor távoztak, ami a mulatság sikerét jelzi.

Ezzel azonban még nem volt vége a sonkának. Hétfőn este Beck felvette Breckerfelt és Jenneke otthonukban, és meghívta őket "hideg sonkára", ami egy újabb élvezetes vacsorának bizonyult. Vacsora után ismét zsoltárokat énekeltek és Her-

A férfi és Jenneke fél tizenegyig maradtak.³⁵ Három nappal később Beck sonkaszelete ismét öröme adott okot. Beck testvérei, Hendrik és Steven csatlakoztak hozzá egy ebédre, amely "a mi sonkánk sarkából" állt, és amelyhez a testvérek megittak egy jó kancsó bort, amelyet Steven hozott magával. A Beck testvérek "kedvesek és elragadtatottak" voltak, ami azt mutatja, hogy egy szép darab sonkával sokat lehet elérni.³⁶

A nagylelkűség egy másik megnyilvánulása akkor mutatkozott meg, amikor Beck egy nyulat kapott ajándékba az anyósától. David megkért a nővérét, hogy készítsen egy nagy nyúlpestétomot, és másnapra meghívta barátját, Breckerfelt és feleségét, annak édesanyját, saját anyósát és annak nővérét a házába, hogy megehessék. Cinikusan szólva ezt úgy is lehetne magyarázni, mint a vendéglátás olcsó eszközét; olyan ajándékot kínálni, amelyet korábban egy másik féltől kapott.³⁷ Becknek azonban nem volt hozzáférése semmilyen hűtőrendszerhez, és a házában bármilyen hús, hacsak nem tartósított, csak rövid ideig volt eltartható. Azzal, hogy a nyulat a barátokkal és a rokonokkal együtt fogyasztotta el, egyrészt jó benyomást kelthetett, másrészt az egész nyulat elfogyaszthatta. Ez az instrumentális értelmezés azonban nem veszi figyelembe Beck jó szándékát, hogy a barátoknak és rokonoknak kínálja az ételt. A kapott étel-ajándék felajánlása a családnak és a barátoknak valójában a kapott nagylelkűség megosztásának kedves módja volt. Valójában a nyúlpestétomos étel meglehetősen kellemes élménynek bizonyult. Beck és társasága "kedves és vidám" volt, és zsolttárokat énekeltek, miután befejezték az ebédet.³⁸

Az evilági és a többé-kevésbé spirituális élvezetek eme szövetsége nem volt szokatlan. Valójában Beck gyakran énekel zsolttárokat vacsora után, néha a nővérével együtt, és ha barátja, Breck- erfelt ott maradt vacsorára, általában ő is csatlakozott egy-egy dallamhoz. Lehet, hogy Breckerfelt részéről ez a házigazda szabályaihoz való alkalmazkodásról szólt, de a zsolttárok éneklése nemcsak vallási gyakorlat volt, hanem élvezetesnek tartott társas tevékenység is. Ráadásul a zsolttárokat olyan vacsoraesteken is énekeltek, amelyekben a szokásos családi és baráti körön kívül más meghívottak is részt vettek.³⁹ Még Beck szabó is szívesen énekel együtt.⁴⁰

Italok

Az étkezésekkel ellentétben az italok nem voltak olyanok, amelyekre az embert meghívták volna. Úgy tűnik, hogy a tizenhetedik század elején nem volt a vacsorapartiknak

megfelelő ital. Ez nem, hogyan...

soha, megakadályozzák az embereket abban, hogy nagymértékben igyanak, hanem vagy étkezés közben, vagy spontán, minden előzetes felkérés nélkül isznak. Csak a temetések kínáltak lehetőséget a résztvevőknek arra, hogy bőséges mennyiségű bort fogyasszanak, amelyhez nem feltétlenül tartozott étel, legalábbis Beck naplója erre utal.⁴¹ Bár más források, például a hagyatéki leltárak és Van Alkemade arra utalnak, hogy a temetéseken részt vevőknek valóban kínáltak étkezést, Beck soha nem tesz említést temetés utáni étkezésről, pedig az év folyamán többször is részt vett.⁴² Rendszeresen megemlíti azonban, hogy temetésen italokat fogyasztott, ami a temetéseket azon kevés alkalmak egyikévé teszi, amikor Beck és barátai és rokonai sokat ittak anélkül, hogy feltétlenül étkeztek volna mellette.

Az azonban köztudott volt, hogy a család vagy barátok otthonának meglátogatását valószínűleg legalább egy ital, leginkább sör vagy bor felajánlásával jutalmazták, de időnként erősebb italokat, például citromos, ánizsos vagy szegfűszeges likórt is kínáltak. Szokatlan volt, hogy Beck és barátai nagy mennyiségű bort, sört vagy szeszes italt fogyasztottak ezeken az alkalmakon. Az italok kínálása természetes volt és kedvességből történt, és a látogatás kísérőjeként szolgáltak, nem pedig a látogatás központi elemei voltak.⁴³ Ezeknek a házi látogatásoknak a lényege az volt, hogy érdeklődjenek valakinek az egészségi állapota felől, információt és híreket kérdezzenek vagy kínáljanak fel, vagy hogy alkalmanként szívességet kérjenek.

Ha a látogató és a vendéglátó csak ismerősök voltak, a vendéglátó általában csak egy italt kínált, ha egyáltalán kínált. Becket például egy itallal kínálták, amikor a leendő tanítványok szüleinek házába hívták. Megbízta, hogy adjon órákat a gyermekeiknek, és általában egy pohár borral kínálták meg, miután ezt megbeszélték.⁴⁴ Bár az italosztás hagyományosan a szerződéskötés része volt, és a gazdasági vagy jogi szféra részét képezhette, ez az ital mégis ajándéknak tekinthető. A közös italozás volt a szerződéskötési folyamat egyetlen olyan jellemzője, amely hozzájárult az üzleti megállapodás személyessé tételéhez.⁴⁵ A közös italozás rituáléja révén az érintett felek nemcsak jogi értelemben kötelezték el magukat egymás felé, hanem személyesen is, ami valószínűleg még inkább kötelezővé tette a szerződést.

Az idegeneknél tett látogatásokkal ellentétben a barátoknál tett házi látogatások gyakran vezettek meghíváshoz, hogy megmaradjanak egy vacsorára. Elég érdekes az a mód, ahogyan Beck ezekre a spontán meghívásokra utalt. Amikor Becket

meghívták közeli barátok családjaihoz vacsorára, általában -
meglehetősen semlegesén - megjegyezte, hogy

vacsorára maradt, vagy hogy ő volt a vendégük.⁴⁶ Ez azonban megváltozott, amikor olyanok otthonába hívták meg vacsorára, akiktől nem számított arra, hogy meghívást kap. Ezekről az alkalmakról, mint később kiderül, Beck úgy beszélt, hogy - egészen hallgatólagosan - kifejezte, mennyire megtisztelő volt számára a meghívás.

Szállás

Mint már említettük, éjszakai vagy néhány éjszakára szóló szállást általában csak közeli rokonoknak és barátoknak ajánlottak fel.⁴⁷ Ez általában különleges alkalmakkor történt, amikor a rokonok vagy barátok a városon kívülről érkeztek, például a legtöbb holland városban évente megrendezett nyári vásárokon. Ilyenkor nem volt ritka, hogy Beck és barátai több éjszakát is eltöltöttek a rokonok vagy barátok otthonában. A vásárok alatti vendéglátásról a naptári ünnepekről szóló fejezetben lesz szó. Voltak azonban más alkalmak is, amikor Beck és társadalmi környezete számíthatott egymás vendégszeretetére. Amikor például David bátyja, Hendrik egy kislány apja lett, David még aznap délután elindult Hágából Delftbe, hogy gratuláljon bátyjának. Dávidot és a vele utazó barátját, Breckerfeltet is megkínálták a szokásoknak megfelelően, majd az éjszakát ott töltötték, és másnap reggel visszatértek Hágába.⁴⁸

Beck és barátai nem csak különleges alkalmakra, például naptári ünnepekre vagy születésnapokra látogattak el más városokban élő családtagjaikhoz és barátaikhoz, hanem más, közeli városokba, például Delftbe is elutaztak, csak azért, hogy megvacsorázzanak. Mivel a vacsora után általában nem volt célszerű hazatérni (a kapuk egy bizonyos órákor bezártak, és/vagy sokat ittak), ezeket az alkalmakat arra használták fel, hogy elfogadják a vendéglátójuk által felajánlott vendégszeretetet. Dávid és testvére, Hendrik gyakran töltötték egymásnál az éjszakát. Ez nem mindig volt egy teljesen kellemes élmény, mivel a vendégeknek és a házigazdának végül egy kis ágyon kellett osztozniuk.⁴⁹

Bár a szállás felajánlására általában a késő esti utazási nehézségek miatt került sor, néha az ugyanabban a városban élőknek is felajánlottak egy ágyat. Beck barátja, Breckerfelt például gyakran aludt Becknél, amikor az arnhemi anyósa látogatóban volt.⁵⁰ Bár nagy a kísértés, hogy ezt a kórházi elhelyezés iránti szükségletet

Az anyósa iránti ellenszenvre, sokkal inkább arra vezethető vissza, hogy a háza egyszerűen túl kicsi volt ahhoz, hogy két embernél többet el tudjon helyezni. Amikor a felesége unokatestvére még abban az évben meglátogatta, Breckerfelt ismét igénybe vette Beck vendégszeretetét.⁵¹

Beck gyermekei néha szintén igénybe vették ezt a "városi" vendégszeretetet. Néha csak szórakozásból töltötték az éjszakát nagyanyjuk házában, de máskor ezeknek a látogatásoknak gyakorlatiasabb okuk volt. Amikor Diliane, Beck nővére, aki általában a háztartásról gondoskodott, rövid szabadságra ment, Beck lánya, Sara a nagymama házában töltötte a nagynénje távollétének teljes idejét.⁵² Feltehetően Beck túl nehéznek találta, hogy a kisfiáról és a lányáról is gondoskodjon.⁵³ Ez valószínűnek tűnik az ő esetében, mert a naplójából egyértelműen kiderül, hogy nem nagyon vett részt a gyermekei nevelésében. Biztosan érdekelte az általános jólétük, de ez nem járt különösebb erőfeszítésekkel a részéről. Minden olyan feladatot, amelyet általában a háziasszonyok végeztek, mint az ételek elkészítése és a gyerekek gondozása, Diliane-ra bízta.

A másik ok, amiért a rokonok, mint például "nővére" Eva, bátyja, Hendrik felesége, ráerőltették Beck vendégszeretetét, a pestis volt. A betegség akkoriban tombolt a Köztársaságban, de különösen Delftben volt óriási az embervesztés. Amikor a kislánya születése utáni fekvőbetegsége véget ért, Eva néhány napot Hágában töltött Beck házában, hogy elkerülje a retteget és annak a valószínűségét, hogy ő maga is megbetegszik.⁵⁴ Férje, Hendrik nem csatlakozott hozzá, de úgy tűnt, ez nem jelentett problémát Dávid számára. Eva, úgy tűnik, természetesen be volt avatva az általa kínált kórházi ellátás élvezetébe, és, szívesen látta őt is minden olyan étkezésen, amelyre Becket mások meghívták. Beck és sógornője Anna van Overschie-vel, Beck anyósával ebédelt, Herman Breckerfelt és felesége pedig meghívta őket vacsorára.⁵⁵

A foy, vagy búcsúvacsora

Mint már említettük, a reggeli ritkán volt szervezett esemény, amelyre meghívták az embereket. Az egyetlen kivétel az a reggeli volt, amelyet Beck *foy*, azaz búcsúvacsora gyanánt szervezett Jenneke Arentsnek, egy arnhemi ismerősének és öccsének, Abra- hamnak.⁵⁶ Jenneke és Abraham is Arnhembe tartott márciusban 18 Jenneke-nek 1624. a látogatás után vissza kellett térnie szülővárosába.

Ábrahámot Arnhembe küldték, hogy Herman Jansznál, Breckerfic nagybátyjánál kezdjen tanonckodni. Beck meghívta a barátokat és rokonokat, hogy reggelizzenek és búcsúzzanak el Jenneke-től és Ábrahámától. Ez a búcsúfelajánlás meglehetősen gyakori volt, de általában inkább vacsoraestből állt, mint közös reggeliből.

Egy *foy-t* lehetett szervezni, amikor a városon kívülről érkező látogatók haza akartak térni.⁵⁷ Ez alkalmat adott arra, hogy a vendég elbúcsúzzon a hátrahagyott barátaitól és rokonaitól, de ennél többről is szó volt. Ez egyben a vendéglátás viszonzása is volt, amelyet a vendég a vendéglátóktól és azoktól kapott, akik voltak olyan kedvesek, hogy meghívták a vendéget egy étkezésre a tartózkodása alatt. Ha a vendég üzleti ügyben tartózkodott a városban, az üzleti ismerőseit is meghívták, hogy elbúcsúzzanak tőle. Ez történt például akkor is, amikor Silber von Silber- steyn, egy cseh nemes, a cseh téli király kamarása éppen távozni készült Hágából, miután egy ideig Beck nagybátyjánál vendégeskedett. Beck szerint "a cseh király egymás kamarása és a király konyhamestere, valamint nagybátyja és nagynénje is vendégségben volt".⁵⁸

Az étkezés általában a házigazda otthonában zajlott, de magát a *foy-t* a vendég fizette ki, hogy meghálálja a házigazda kedvességét. Ez a megállapodás néha komoly gondokat okozott. Az év első két hónapjában Beck nagybátyja, pontosabban néhai felesége nagybátyja, Adrian van der Cruijsse vendégül látott egy bizonyos nemest, akit Beck Bilsenként emlegetett.⁵⁹ David egyszer már találkozott ezzel a nemessel, amikor meglátogatta az uncióját. David legtöbbször csak beszélgetett a nagybátyjával és a nemessel, de időnként, nagy megtiszteltetésként, Beck is meghívta őket vacsorára.⁶⁰ Egy alkalommal azonban a nemes maga hívta meg Becket, hogy maradjon, amit Beck nagy kiváltságnak tartott - ahogy az általában lenni szokott, ha egy rangos ember az ő társaságát kívánta élvezni.⁶¹

Amikor Bilsen elbúcsúzott Van der Cruijsse házában, meghívott néhány vendéget vacsorára, köztük Becket. Vagy legalábbis így gondolta, mert amikor megérkezett a nagybátyjához, a nagynénje könyörgött neki, hogy távozzon. Úgy tűnt, hogy valójában Bilsen tudta nélkül hívta meg Becket, és mivel a parti így is eléggé túlszűfolt volt, Beck részvételét nem értékelték volna. Bár Beck hazament, hogy jót nevéssen ezen a megpróbáltatáson a nővérével, Diliane-nel és Breckerfelttel, a helyzet természetesen

elég kínos. A nagynénjét is nyilvánvalóan eléggé feldúlta ez a fordulat; "jóvátételképpen" kötelességének érezte, hogy másnap este meghívja Becket vacsorára. "A saját nevében, és nem Bilsen kárára" - tette hozzá Beck ironikusan.⁶²

Beck azzal zárta az aznapi jegyzeteit, hogy bár ő és Breckerfelt valószínűleg szerényebben étkeztek és kevesebb sört ittak, mint a Bilsen-buliban, Breckerfelt és Beck mégis jobban érezték magukat. Bár ezt úgy is lehet értelmezni, mintha pozitív módon akarták volna feldolgozni a kínos helyzetet, nem lehet nem elgondolkodni azon, hogy Beck még mindig kissé elégedetlen volt-e a helyzettel. Tény, hogy amikor nagybátyja másnap beugrott Beck házába, hogy még egyszer meghívja őt, Beck kegyesen visszautasította.⁶³

Vendéglátás a naptári ünnepeken

A mindennapos, magától értetődő vagy spontán módon felajánlott vendéglátás mellett létezett a rituális vendéglátás is, amelyet szertartásos alkalmakkor, például naptári ünnepeken és átadási szertartásokon nyújtottak. Ez a fajta vendéglátás az év vagy az élet során bekövetkezett olyan események eredménye volt, amelyek ünneplésre vagy - haláleset esetén - gyászra adtak okot. Különösen a naptári ünnepek tanulmányozásához David Beck naplója rendkívül gazdag forrás. Mivel egy teljes évet ölel fel, csodálatos betekintést nyújt azokba a rituális ünnepekbe, amelyeket Beck és köre ünnepelt. A korábban feltételezettekkel ellentétben az a tény, hogy Beck még mindig gyászolt, nem akadályozta meg őt és háza népét abban, hogy időnként ünnepi hangulatban legyen. Valójában a naptári ünnepek voltak a második legfontosabb alkalmak az ajándékcserére a napi vendéglátás után, és a vendéglátás volt a leggyakoribb ajándék, amelyet ezeken a naptári ünnepeken nyújtottak.

Újév napja

Natalie Davis szerint a XVI. századi Franciaországban a legfontosabb ajándékcseré- nap az újév napja volt. Ezen a napon a "nagyok" *étrennes-t*, azaz újévi ajándékokat adtak a "kicsiknek". Ezek az ajándékok általában kis pénzösszegekből álltak.⁶⁴ Amint azt Macskák és Bredero művei megjegyzik, a holland megfelelője ezeknek a

étrennes-t Nieuwe Jaer-nek hívták, amelyet spontán vagy kérésre lehetett felajánlani.⁶⁵

Bár Beck Dávid naplójában szerepel ez a fajta ajándékozás, nem mondhatjuk, hogy az újév az ajándékozás nagyszerű alkalmá volt. Január elseje 1624-valójában egy egészen hétköznapi nap volt David Beck számára. Nem volt másnapos, különben ugyanúgy megemlítette volna, mint más alkalmakkor. Csak templomba ment, amit gyakran tett, ebédelt a Breckerfelttel, ami nem volt semmi rendkívüli, és este találkozott néhány barátjával, ami szintén nem volt rendkívüli.

Az egyetlen jel arra, hogy az újév napja valóban különleges nap volt, az volt, hogy fia, Adrian elment a nagymamájához és a nagybátyjához, hogy megmutassa nekik az újévi ABC-betűit. Van Alke- made azt sugallja a *Nederlandse Displegtigheden* című művében, hogy ez az újévi betűk írása régi hagyomány volt, amelyet még az ő korában - a XVIII. század elején - is gyakoroltak. A XVIII. század eleji fiatalok még mindig szoktak leveleket írni "Holi-, Újév és *Kermissen*", hogy időseknek, gyámoknak és barátoknak ajánlják fel.⁶⁶ Ezek az írások feltehetően az "idős" embereknek szóló jókívánságokat tartalmazták, és a fiatal iskolai előmenetelének bizonyítékeként szolgáltak, amit az "idősek" egy kis ajándékkal jutalmaztak.

Míg Van Alkemade megemlíti, hogy ezek az újévi írások a fiatalok körében hagyománynak számítottak, addig Beck maga is megragadta az alkalmat. Januárban² Beck a délutánját azzal töltötte, hogy bekötötte az egyik nyomtatott versét, amelyet aztán "újévként" elküldött a már említett Silber von Silbersteynnek, egy másik verssel együtt, amelyet a nemesnek dedikált.⁶⁷ Franciaországban, de ahogy ez a példa is mutatja, feltehetően Hollandiában is, az írók az újév napját jó alkalomnak tekintették arra, hogy műveiket fontos embereknek ajánlják.⁶⁸

Beck kezdetben nem hagy semmilyen nyomot arra vonatkozóan, hogy mi motiválta őt abban, hogy ezeket a verseket felajánlja ennek a nemesembernek. Csak később derül ki, hogy Becknek milyen szándékai voltak ezzel az ajándékkal. Március 22-én von Silbersteyn behívta David Becket a nem- cle házába. Ez volt Von Silbersteyn hágai tartózkodásának utolsó napja, és egy *foy* felajánlásával búcsúzott. Ez egy igen kellemes estének bizonyult. Mire Beck távozott, Silbersteyn két *rijksdaaldert* ajánlott fel neki, amire Beck a naplójába azt írta, hogy "mert alkalmanként tettem neki valamit".⁶⁹

Az a tény, hogy Beck a naplójába és nem csak a számlakönyvébe jegyezte fel azokat a fizetéseket, amelyeket azért kapott, mert bizonyos feladatokat végzett ennek a nemesnek, valószínűleg annak köszönhető, hogy megtiszteltetésnek érezte, hogy ilyen nemes emberrel állhatott kapcsolatban. Naplója más alkalmakat is kínál, amikor Becknek úgy tűnik, hogy hízelgő volt a gazdagokkal és hírességekkel való kapcsolata. Beck minden alkalommal, amikor egy fontos személyt látott, megfelelően feljegyezte. Jegyzeteket készített arról, hogy "őexcellenciája", Maurits of Orange stadionfőnök hogyan fogadta a vendégeket tűzijátékkal, vagy hogy részt vett Christian Huygens temetésén.⁷⁰ Beck figyelt fel a téli cseh királyra is, aki 1621-ben Hágában keresett menedéket. A király kamarásával és szakácsával való kapcsolatait már említettük, Becknek azonban alkalma volt látni a cseh király és királyné étkezését és a kertjüket is meglátogatni.⁷¹ Frederik Hendriket, a későbbi stadionfőnököt látták a téli királlyal kirándulni.⁷²

Az újévi ajándékok ellenére azonban az újév napja általában nem olyan esemény volt, amelyet a család és a barátok társaságában ünnepeltek. Az ajándékcsere nek, illetve az ajándékozásnak sokkal látványosabb kirohanása volt.

- pontosabban - a vendéglátás cseréje, amely a farsang, azaz a karnevál idején történt.

Vastelavond

David Beck naplójában először február 15. csütörtökön említi a *vastelavondot*, vagyis a karnevált, amikor bátyja, Hendrik meglátogatta Davidot Hágában. Hendrik elment nagybátyjuk, Adrian van Overschie háza előtt, hogy meghívja őt a *vastelavondra*. A tényleges cel- ebrációra csak a következő vasárnap került sor, amikor David meglátogatta nagybátyját, hogy Hendrik nevében meghívja őt és családját a "visszanyert egészségének ünnepére".⁷³ Ez a kifejezés arra utalt, hogy a férfi nemrégiben súlyos beteg volt, és feltehetően úgy gondolta, hogy egy farsangi vacsora ideális alkalom lenne arra, hogy feldobja a hangulatát. Még aznap Dávid és nagybátyja, Adrian gyalog mentek Hágából Delftbe, ahol Hendrik "de- votionnal" várta őket. Aznap este Hendrik, a felesége, Eva, a rokonai, a barátjuk, Jan de Grave, Adrian bácsi és David egy kellemes vacsorát fogyasztottak el "kitűnő ételekből és finom borokból", majd David és Adrian az éjszakát Hendrik házában töltötték. David ezt a napot "a *vastelavond* első napjaként" emlegette.⁷⁴

Másnap Dávid visszatért Hágába, ahol felfedezte, hogy nővére, Diliane palacsintás ebédet kínál "7 vagy 8 vendégnek", köztük a dajkának a lányával és Dávid lányával, Roeltje-vel, Dávid anyósának, sógornőjének, Jacomijntje-nek, két sógorának és barátjának, Breckerfeltnek. Aznap délután Diliane Delftbe indult, magával vitte Beck lányát, Sarát, Breckerfeltet és Jacomijntjét, David néhai feleségének féltestvérét. Mindannyiukat meghívták "palacsintázni a többi fiatalemberrel" Hen- drikhez. Mondhatnánk, hogy Hendrik mindent megtett, hogy megünnepelje "visszanyert egészségét", vagy inkább azt, hogy nagy vendégszeretetet tanúsított ezen a *vastelavondon*. Közben Dávid fiatal fiának, Adriánnak megvoltak a maga társadalmi kötelezettségei. Meghívták palacsintázni Jacob Corneliszoonhoz, a család egyik ismerőséhez.⁷⁵

A következő nap szép és nyugodt volt Dávid számára, mivel a nővére még mindig Delftben volt, a fia, Adrian pedig a nagymamájánál töltötte az éjszakát. De februárban²¹, vagy ahogy Beck nevezte, "hamvazószerdán a pápai hamvazószerdán", Dávidon volt a sor, hogy némi farsangi forgatagot rendezzen a házában. Ezen a délutánon Beck, Hendrik, a felesége, Eva, Breckerfelt és Dávid anyósa együtt "palacsintáztak és ittak egy jó kancsó bort", míg az ifjú Adrian ismét a saját buliját tartotta Simon bácsi házában. Lánya, Sara és Dávid öccse, Ábrahám meghívást kapott palacsintázni Jan Willemszoon "a kéményseprő" házába.⁷⁶ Ezek voltak az utolsó *vastelavondi* ünnepek.

Beck leírásai a *vastelavondi* tevékenységéről azt mutatják, hogy a carni- val olyan alkalom volt, amikor Beck és társai nagyfokú vendégszeretetet tanúsítottak.⁷⁷ Ételt és italt kínáltak a barátok és rokonok nagy csoportjainak, és szükség esetén alvóhelyet is kínáltak. A vendéglátás nem csak a létszámot tekintve volt nagy - Dávid általában csak a meghívottakat említi, nem pedig azokat, akik a háztartáshoz tartoztak, és így automatikusan részesei voltak az ünnepségnek -, hanem abban az értelemben is, hogy indiszkriminált volt. Nem arról volt szó, hogy teljesen idegeneket is szívesen láttak az ünnepségen, hanem a meghívottak bármelyik közeli barátját, akik maguk is mindig rokonok vagy közeli barátok voltak, valóban szívesen látták a meghívottakat is. Dávid apósát és barátait Diliane és Hendrik is meghívta, még akkor is, ha Dávid maga nem csatlakozott a partihoz. Ez a minta más, a naptári évhez kapcsolódó ünnepek alkalmával, valamint a mindennapi vendéglátásban is megfigyelhető.

Beck és családja, valamint barátai tehát szó szerint oda-vissza jártak egymás otthonába enni és inni, de ami különösen feltűnő ezekben a hatalmas ünnepeken, hogy szinte minden egyes alkalommal ugyanazt az ételt ették: palacsintát, palacsintát és még több palacsintát. Beck még úgy is emlegette ezt a rituálét, hogy "palacsintázni járni". Érdekes megjegyezni, hogy Willem Frederik stadholder pontosan ugyanezt a rituálét írta le naplóiban.⁷⁸ A shrovetide alatt a stadholder, akárcsak David Beck iskolamester, rendszeresen evett palacsintát kedves hölgyek vidám társaságában, és alkalmanként másokat is meghívott palacsintaevésre a Leewardeni udvarába. Az ő esetében nem volt ritka, hogy ezek az összejövetelk hajnali kettőig vagy háromig tartottak. Ez azt mutatja, hogy a "palacsintasütés" nem csak a népi szórakozás kérdése volt.⁷⁹

Egy másik feltűnő dolog, hogy Dávid gyermekei, Sara és Adrian, úgy tűnt, hogy saját társadalmi életet élnek. Saját farsangi bulikra hívták őket, amelyekre nem kísérte őket sem az apjuk, sem Diliane. Ez nem is lenne olyan meglepő, ha nem lenne az a tény, hogy ezek a gyerekek még nagyon fiatalok voltak; Sara 1621-ben vagy 1622-ben született, tehát nem lehetett idősebb három évesnél, míg Adrian, még nem töltötte be az ötödik életévét. Egy alkalommal Sara mellé nagybátyja, Ábrahám is csatlakozik. Ez azonban nem arra utal, hogy jó kezekben volt. Ábrahám valószínűleg nem volt idősebb tizenkét évesnél, és amint az Dávid vele kapcsolatos aggodalmaiból kiderül, nem volt egy borzasztóan felelősségteljes fiatalember. Ez nem azt jelenti, hogy Dávid nem vigyázott jól a gyermekeire, mert ezekben az esetekben valószínűleg a nagymamájuk vagy az őket meghívó felnőttek jó gondviselésében voltak.⁸⁰

Kermis

Beck Dávid és köre körében a vendégszeretet megnyilvánulása szempontjából még fontosabb naptári ünnep volt az éves *kermis*, vagyis a vásár. Minden nyáron Hollandia tartomány minden városában és falujában megrendezték a *kermist*, amely általában egy hétig vagy tovább tartott.⁸¹ Ezek a *kermisek* eredetileg egybeestek egy templom védőszentjének születésnapjával vagy a templom felszentelésének napjával, de idővel a pusztai ünnepi misén túl profánabbá váltak a piacokon és a fogadóknak.⁸² Ahogy azonban Haks rámutatott, viszonylag keveset tudunk a társadalmi

e vásárok funkciója.⁸³ Beck naplója ebből a szempontból fontos: jó áttekintést ad arról, hogy Beck és társadalmi köre hogyan ünnepelte ezeket az eseményeket. Beck és barátai ugyanis egyértelműen szoktak vásárokra járni, és kihasználták az alkalmat arra, hogy meglátogassák barátaikat és családtagjaikat.

A hágai kánikula április végétől május közepéig tartott, közvetlenül a mennybemenetel előtt. A Beck-háztartásban ezt az időszakot Diliane indította el, aki "mindezen hetekig" takarította a házat a közelgő *kermisre*.⁸⁴ Nem meglepő, hogy ez a fajta tavaszi nagytakarítás tulajdonképpen egybeesett a *kere- ménnnyel*, hiszen ebben az időszakban Beck és családja rengeteg vendéget fogadott, akik közül néhányan sok éjszakát is náluk töltöttek.⁸⁵ A *kermis* hivatalosabb megkezdésére április 30. végén este került sor a városháza előtti májusfa felállításával, május 1-jén pedig azzal, hogy a városi tisztviselők felolvasták a konkrét *kermisrendeletet*.⁸⁶

Május 3-án Beck levelet írt sógornőjének, Anneke Lei- dennek, hogy meghívja őt a hágai *kermisre*. Nincs bizonyíték arra, hogy a nő valóban elfogadta volna ezt a meghívást, mert a következő napokban Beck egyetlen alkalommal sem tesz említést a látogatásáról. Azonban unokatestvére, Jan Mannes társaságát újra meglátogatta. Jan május 4-én érkezett, és 9-igth Beckéknél maradt.⁸⁷ 5-én Beck a házában ünnepelte a *kermist* Jan unokatestvérével, anyósával, testvéreivel, Steven és Hendrikkel, valamint Adrian nagybácsival. Valószínűleg a háztartás többi tagja is részt vett az ünnepségen. Ebéd után mindannyian sétálni mentek a városba, hogy "a városházán és a bíróságon megnézzék a *kermisseket*".⁸⁸ A hágai *kermis* azért különböztette meg magát a többi vásártól, mert ott lakott Holland városvezetője. Ez azt jelentette, hogy a vásárt nem csak a városházán, hanem a stadiontartó udvarában is ünnepelték. Ezen a napon a *Haagse kermist* nemcsak David Beck és barátai látogatták meg, hanem a bohém király és királyné és kíséretük is. Sőt, a későbbiekben az orániai hercegnők is szoktak a vásárra járni, amint azt Willem Frederik stadholder is megjegyezte.⁸⁹

A nagy ebédet követő este Jan unokatestvér és Hendrik bátyám Dávid házában töltötték az éjszakát. Másnap ismét meglátogatták a vásárokat. Itt Beck összefutott David du Prezzel, egy leideni iskolamestertársával. Beck meghívta Du Prez-et, hogy csatlakozzon hozzá, Hendrikhez és Janhoz egy ebédre a házában, majd távozott, hogy "gondoskodjon asztaláról és odaadón várja vendégeit".⁹⁰

Aznap este Jan Mannes és Hendrik ismét Beck házában töltötte az éjszakát. Másnap Hendrik visszatért Delftbe. Ez nem jelenti azt, hogy a Beck-házba visszatért a béke, mert még aznap ismét többen beugrottak hozzájuk ebédre: Beck anyósa, Breckerfelt, a dajka és lánya, Beck lánya, Roeltje, Steven bátyja és Mannes unokatestvére. Este Beck és az unokatestvére is meghívást kapott Beck anyósának otthonába vacsorára. Beck néhai feleségének két unokatestvére is részt vett ezen a vacsorán.

Májusban⁸ Beck ismét meghívta barátait ebédre, este pedig unokatestvérével ismét meghívták vacsorára. Ezúttal Adrian bácsi otthonába. Ez volt az utolsó este, amelyet Jan Mannes David házában töltött. Másnap reggel Beck, Steven bátyja, Mannes unokatestvére és Adrian bácsi Beck házában reggelizett, majd Mannes elbúcsúzott és hazatért. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a *kerengésnek* vége lett volna. David Beck feljegyezte a naplójába, hogy "dito (az időjárás miatt) majdnem annyi *kermis* volt, mint az első napon".⁹¹ Mégis, ezek valóban a *kermis* utolsó napjai voltak. Májusban¹² Beck és nővére Herman Breckerfelt és új felesége otthonában vacsorázott. Az étkezés után négyen körbesétáltak a vásári standokat, és bár Beck megjegyezte, hogy a standok fele még mindig ott volt, ez volt az utolsó említése a *Haagse kermisnek*.⁹²

Mindazonáltal nem sokkal azután, hogy a hágai *kermis* véget ért, megkezdődött a leideni *kermis*. Május¹⁸ reggelén Beck levelet kapott bátyjától, Hendriktől, amelyben közölte, hogy másnap a leideni *kermisre* szándékozik menni. Valamilyen oknál fogva ez a terv nem valósult meg, és Beck úgy döntött, hogy 23-ánrd egyedül megy. Ez nem kis vállalkozás volt: Dávid hajnali négykor kelt, hogy egy órával később szekérral induljon Leidenbe. Ez az út mintegy három órát vett igénybe, és Beck reggel nyolc óra körül érkezett Leidenbe. A délelőttöt azzal töltötte, hogy "sok-sok sétát tett a városban és a városon keresztül, megnézve a vásári bódékat a városházán és a városháza alatt".⁹³ Délután együtt ebédelt David du Prezzel, aki ezzel viszonzta Beck vendégszeretét a *Haagse kermis* alatt itt Leidenben. Beck ebédmeghívást kapott Johannes Meurskens, a leideni egyetem professzorának és Beck sógornőjének, Anneke-nek a mesterének otthonába is, aki Beck nagybátyját, Adriant is meghívta ebédre.⁹⁴ Beck nem vett részt ezen az ebéden, de még aznap délután elment Meurskens házához egy italra. Aznap este visszatért Hágába.

Míg a hágai *ker- misztérium* a mennybemenetelkor ért véget, addig a leideni *ker- misztérium* május 25-én, pünkösdkor. Ez azonban nem jelentette azt, hogy az embereknek sokáig kellett várniuk a következő *kermisre*, mert május 27-én a közeli Scheveningen faluban kezdődött a vásár. Beck maga nem vett részt a *kermisen*, de feljegyezte, hogy egyik sétája során belefutott "a kocsin és gyalogosan érkező kermisvendégek tömegébe", akik a váratlanul rossz időjárás miatt elmenekültek a *kermisről*.

Mivel Beck nagy rajongója volt a "hírességeknek", azt is megjegyezte, hogy a cseh király és királynő és "szinte az összes nagy" is meglátogatta a scheveningeni vásárt.⁹⁵ Ebből kiderül, hogy a palacsintasütés rituáléjához hasonlóan a *kermis* naptári ünnepe is a holland társadalom felső rétegének nyújtott szórakozást. P. C. Hooff leveleiből azonban világosan kiderül, hogy számára az amszterdami *kermis* jó alkalom volt arra, hogy amszterdami barátait áthívja a muideni kastélyába, hogy elkerülje a szörnyű *kermiszi* nyüzsgést.⁹⁶ Mint ilyen, ez az alkalom a megkülönböztetés eszközeként is szolgálhatott.

Beck maga azért nem feltétlenül érezte szükségét, hogy részt vegyen a scheveningeni vásáron, mert nem voltak ott rokonai vagy barátai. Bármilyen érdekesek is voltak ezek a vásárok, Beck és barátai számára a *kereplés* leginkább társasági esemény volt. A *kermist arra* használták, hogy meglátogassák a más városokban élő barátait és családtagjaikat; a standok mint ilyenek vonzóak voltak, de a fő érdekesség a kermis szezonban a más városokból érkező barátok és családtagok meglátogatása vagy fogadása volt. Egy másik lehetőség júniusban kínálkozott, amikor a delfti vásárra került sor. Hendrik testvér verses meghívót küldött Dávidnak "A delfti *ker- mis* szekér" címmel, amellyel "meghívott minket és minden barátot a *ker- misre*".⁹⁷

Mint minden más ünnepség, ez a *kermis* ünnep Hendriknél sem volt kis dolog. Június 16-án Hendrik és felesége, Eva mellett ebédelt David, Steven, Breckerfelt, Adrian bácsi, Diliane, ifjabb Adrian és Sara Hágából, Eva apja, anyja és testvére Delftből, valamint egy nővér és sógor Rot-terdamból. Feltehetően ebbe a társaságba tartozott Hendrik három gyermeke is, ami összesen tizenhét jelenlévőt jelentett. Hendrik Beck és barátai délután négy óráig "próbáltak egy kis szünetet tartani" az eseményen. Ezt követően Dávid meglátogatott néhány másik ismerőst Delftben, hogy beszélgessenek és igyanak egyet.⁹⁸ A nővérével és a gyerekeivel ellentétben David nem maradt Delftben éjszakára. Néhány nappal később azonban visszatért Delftbe, hogy meglátogassa a

kermis még egyszer, és ez alkalommal igénybe vette Hendrik vendégszeretétét.

Ezután június közepétől szeptember közepéig nem volt szó további vásárokról, egészen az amszterdami vásárig. Beck azt írta, hogy erre a vásárra azért szándékozik elmenni, hogy "ismerősöket és barátokat látogasson meg".⁹⁹ Szeptember 20-án Beck elküldte a csomagjait Amsterdamba, valamint egy levelet unokatestvérének, Pieter Becknek, hogy értesítse őt az érkezéséről. Másnap Beck nagyon korán, uszályon indult el. Leidenben találkozott testvérével, Hendrikkel, aki Delftből utazott Amsterdamba. Délután négy óra körül érkeztek Amsterdamba, ahol először Pieter unokatestvééhez csatlakoztak ebédre. Ebéd után körbesétáltak Amsterdamban, és megálltak, hogy üdvözljenek néhány másik barátot. Este egy finom vacsorával várták őket, "főtt és sült" ételekkel, borral és sörrel, valamint portói kenyérrel, amely Beck szerint rendkívül finom volt.¹⁰⁰ Beck szeptember 24-ig Amsterdamban maradt, és az időt barátok és más ismerősök meglátogatásával, valamint kellemes ebédekkel és vacsorákkal töltötte. Ezek a vacsorák időnként igen pazarlóak lehettek, mivel David és testvére többször is kihagyta az ebédet, mert arra számítottak, hogy este egy extravagáns vacsorát szolgálnak fel nekik.¹⁰¹

Amsterdamban Beck kapott egy értesítést, hogy a hágai rendes *kersztényt* a fővárosi államfő lemondta, mert "egy bódé sem volt", ami valószínűleg a pestis miatt volt. David szerint azonban ez a törlés nem akadályozta meg az embereket abban, hogy "vendégeket fogadjanak, sétálgassanak és két-három napig tétlenkedjenek".¹⁰² Ez meglehetősen érdekes megfigyelésnek tűnik egy olyan embertől, aki maga is éppen napokig vendégeskedett, sétálgatott és tétlenkedett.

Pedig a *kereplő* drámai módon felborította a mindennapokat. Beck például megjegyezte, hogy a hágai vásár idején néhány napot szabadnapot adott az iskolás gyermekeinek, mivel a legtöbbjük amúgy sem járt iskolába. A scheveningeni vásár kezdete után ugyanígy tett, mert "a szép idő és a *schevelingsche kermis miatt*" kevés diák jött iskolába.¹⁰³ A delfti vásár idején az iskolalátogatottság is nagyon alacsony volt.¹⁰⁴ A *kermis*-szezón alapvetően a szabadidő, a társasági élet és a szórakozás időszaka volt, amely sok társas rendezvényt, finom ételeket és alkalmankénti italozást jelentett. Ugyanakkor ez egy olyan időszak volt, amikor a "normális" életet hosszú időre felfüggesztették.

E vásárok fontossága Beck és köre számára az volt, hogy lehetőséget kínáltak arra, hogy meglátogassák és fogadják a más városokból érkező családtagokat és barátokat. Az, hogy ezeket a barátokat és családtagokat szívesen látták a házukban és vacsorára, magától értetődő volt, ahogy az is, hogy ezt a vendégszeretetet a következő alkalommal, például a következő *kermisen* viszonzni fogják. De azok, akik itthon maradtak, szerencsésnek is bizonyulhattak. Szeptember 26-án megérkezett Dávid csomagja Amszterdamból. Ebben sütemények voltak, amelyeket előajándékként adott a gyermekeinek, az anyósának, Jaccomijntje, Breckerfelt feleségének és Diliane-nek.¹⁰⁵

A Harst

Egy másik fontos, a naptári évhez kapcsolódó szertartás, amelyet Beck naplója feljegyzett, a *harst* volt, amely a novemberi ökrévásár időszakában tartott vacsorából állt. Általában véve november volt a vágás hónapja, amikor az emberek megvásárolták a következő szezonra szükséges húst.¹⁰⁶ A húst a téli tárolás céljából tartósították. Beck barátai és rokonai, akik ökröt vagy disznót vásároltak, szokás szerint meghívták barátaikat és rokonaikat a frissen levágott állatból készült ételek elfogyasztására. Ezekben a vacsorákon általában sok vendég vett részt, akiket előzetesen meghívtak, és a vacsorához nemcsak hús, hanem bőséges mennyiségű bor is tartozott.¹⁰⁷ Beck ebben az időszakban több ilyen *szigorított* vacsorán is részt vett.¹⁰⁸

A hágai ökörpiacokat novemberben minden hétfőn tartották, ami egybeesett a sertés piacokkal.¹⁰⁹ Az első nagy hágai ökörpiacra 1624-ben október 28-án került sor. Beck erre az alkalomra szabadnapot adott a tanítványainak, ami a saját érdekében is történt. Kora reggel Breckerfelttel és néhai felesége egyik nagybátyjával sétált körbe a piacon. Még aznap később visszatért, hogy még egyszer megtekintse "a piacot, az ökörpiacot és a disznópiacot".¹¹⁰ November 4-én került sor a második ökörpiacra, amely ismét alacsony iskolai látogatottságot eredményezett. Még aznap Jaccomijntje arra járt, hogy elmondja Becknek, hogy az anyósa az egyik szomszédjával, Van Ruyvennel együtt vett egy ökröt. Az ökröt még aznap levágták volna. Aznap délután Beck meglátogatta az anyósát, hogy "megnézze az ökröt". Ez nem csupán az állat megnézéséről szólt, hanem rituálé is volt. A megfigyelők szemügyre vették az ökröt, és megdicsérték az új tulajdonost.

az állatválasztása. A gazda viszont a bókokért való hálából itallal kínálta a megfigyelőket.¹¹¹

Az állat levágása után kezdődött az igazi munka - és az igazi szórakozás. Először az állat húsának különböző részeit kellett tartósítani. Beck olyan módszereket említ, mint a hús sózása és füstölése, valamint a kolbászkészítés. Ez egybeesik a kevés XVII. századi holland szakácskönyv egyikében, a *De verstandige kock of sorghvuldige huyshoud- sterben* található elkészítési módszerekkel.¹¹² Ez a könyv tartalmazott egy fejezetet *A Hollandtse Slacht-tijdt-ről*, amelyben utasításokat adtak arra vonatkozóan, hogy "hogyan lehet tél előtt húskészlettel ellátni magunkat".¹¹³ Recepteket ajánlottak a hús sózására és füstölésére, valamint a kolbászkészítésre.¹¹⁴ Az állat azon részeit azonban, amelyeket nem lehetett tartósítani, azonnal meg kellett enni, hogy ne vesszen kárba az értékes élelmiszer. Ezért a vágási hónap számos lakomával esett egybe, amelyeken a húsok sokaságát fogyasztották el, és nagy mennyiségű bort fogyasztottak. Mind a lakomákat, mind a felszolgált ételeket *harstnak* lehetett nevezni.

Beck november 6-án kapta meg az első meghívást. Miután "ökre kenetéből" gyertyakészítéshez szükséges ellátmányt vásárolt, Beck anyósa rövid időre megállt Beck otthonában, hogy meghívja őt aznap estére vacsorára.¹¹⁵ Sajnos Dávid nem elab- rálta tovább az eseményt. Megtette azonban, amikor néhány nappal később meghívták a bátyja, Hendrik há- zára. Amikor David és Breckerfelt Delftbe indultak, az időjárás olyan rossz volt, hogy "még egy kutyát sem lehetett volna kiküldeni", amihez Beck hozzátette, hogy "*amor vincit omnia*". És jó okkal, mert amikor Hendrik házában megérkeztek, a lángoló tűz akkora volt, hogy mellette könnyen "meg lehetett volna sütni egy fél tehenet". Beck és társai nagyon vidám estét töltöttek "testvérek hotchpotch-jával, kolbással és a tehen és a disznó csecsebecséivel".¹¹⁶ Egy másik vidám alkalom volt a *haraszt* Dávid szabójának, Beerent Zwidde-nek a házában, aki Dávidhoz hasonlóan nemrég özvegyült meg. A gyász azonban nem feltétlenül eredményezett kevésbé ünnepi harstvacsorát. A vacsora után a társaság "feldobott hangulatban" volt, sok énekléssel, tánccal és ugrálással.¹¹⁷ Dávid csak hajnali kettőkor tért haza, és ekkorra már meglehetősen részeg volt. Másnap reggel Dávid az előző este elfogyasztott bormennyiség miatt nem érezte túl jól magát, ezért vacsoráig tartózkodott az étkezéstől.¹¹⁸

Az év utolsó hágai ökörpiaca novemberben 11 volt, legalábbis Dávid ezt jegyezte meg. Ez azonban nem jelentette a haraszt-időszak végét, mert Dávid ezt követően még legalább négy harasztvacsorán vett részt. Ezek közül az utolsó november 28-án került sor. Ráadásul ez az "utolsó ökörvásár" nem akadályozta meg abban, hogy kérjen...

hogyan az anyósa két nappal

119

marhahúst vegyen neki.
oldalán.

később
A

17 Novemberben ismét elment a háza előtt, hogy megbeszéljék a húst, amit másnap az ökörpiacon akart venni neki.¹²⁰ Végül Jaccomijntje volt az, aki megvásárolta és hazaszállította neki a kért 75 font marhahúst. Még aznap este a húst egy "öreg sózó" sózta be, akinek körülbelül egy órát vett igénybe, hogy elvégezze a munkáját. Közben Beck hegedült és beszélgetett az öreggel. Az öreg sózó elég hatékony ember lehetett; még abban a hónapban Dávid eladott egy fazéknyi maradék sót Breckerfeltnek, hogy azzal sózza a saját húsát. A sózással azonban nem ért véget a húskészítmények elkészítése. A húst először Beck kandallójában füstölték meg, és november 23-án David felkérte a testvérét, Steven-t, hogy vigye a pácolt húst az anyósához, hogy felakassza.

A vágási időszak nemcsak a vendéglátás időszaka volt, hanem ételfelajánlásokat is eredményezett. November 18-án a *moeijtgen* Lijsbeth, Adrian bácsi felesége "a levágott ökörükből készült hotchpotchot" vitt Dávidnak.¹²¹

Sinterklaas

December 5-én este Beck feljegyezte a naplójába, hogy "a pápaság szabályai szerint" *Sinterklaas* este van.¹²² Panaszkodott a zajra, amelyet az utcán "vásárló, eladó és sétáló" fiatalok okoztak.¹²³ Ezek a fiatalok nyilvánvalóan a Szent Miklós halála napjának előestéjén tartott *Sinterklaas*-vásárt látogatták. Ezen a piacon a *Sinterklaas ünnepéhez* kapcsolódó játékokat és élelmiszereket árultak. Természetesen ezek a piacok lehetőséget biztosítottak a fiataloknak arra is, hogy elvegyüljenek és vidáman szórakozzanak.¹²⁴

Beck megjegyzései arra utalnak, hogy nem volt túlságosan lelkes a *Sinterklaas* ünnepéért. Szent Miklós katolikus szent volt, akinek halálára úgy emlékeztek, hogy a gyerekeknek apró ajándékokat adtak, a felnőttek pedig *Sinterklaas*-süteményeket és marcipánt cseréltek. A reformáció után azonban ezt az

ünnepet a Sztálinka-ünnep részeként tartották számon.

"pápista babonának" nevezték a holland kálvinista kormánytisztviselők, akik időnként igyekeztek ezt a gyakorlatot száműzni.¹²⁵ Az ember azt várná, hogy Beck, mint gyakorló kálvinista, csatlakozik ehhez az elképzeléshez, és tartózkodik a *Sinterklaas* ünnepétől.

A *Sinterklaas-szal* szembeni kezdeti vonakodása ellenére azonban másnap Beck észrevette, hogy testvére, Steven és Jacco- mijntje, Beck anyósa nevében, aznap reggel elmentek a házához, hogy megkínálják a gyerekeket "Sinterklaas-csemegével".¹²⁶ Sajnos Beck nem írta le, hogy ezek a finomságok miből álltak, de ezek hagyományosan különleges sütemények, cukorkák és kis játékok voltak. Bredero írt egy színdarabot, amelyben az egyik szereplő összefoglalt néhány tipikus ajándékot, mint például a "peper- házikót", ami egyfajta mézeskalács volt, a csúcsos bunkósbotot és az érmével töltött almákat.¹²⁷ Ezeket az ajándékokat a **gyerekek** cipőiben osztották szét, amelyeket a kandalló mellett helyeztek el. A gyerekek úgy hitték, hogy *Sinterklaas* úgy töltötte meg a cipőjüket, hogy az ajándékait a kéményen leeresztette.¹²⁸

Úgy tűnik tehát, hogy bármilyen személyes érzései voltak is a *Sinterklaas* ünnepével kapcsolatban, ez nem akadályozta meg gyermekeit abban, hogy megkapják a Sinterklaas-ajándékokat. Ugyanez igaz a *vastelavond* eseményre is, amelyet a hatóságok szintén betiltottak, mert a pápista babonával hozták összefüggésbe, mégis lelkesen ünnepelték Beck Dávid és barátai, akik közül a legtöbben a református hithez tartoztak, míg néhányan a kálvinista egyház tagjai voltak. Ez azt mutatja, hogy a katolikus hagyományok hivatalos tiltását nem feltétlenül tartották be a mindennapi életben, még a holland kálvinisták körében sem.¹²⁹

Keresztény ünnepek?

Ezzel a jelenséggel ellentétben érdekes, hogy a krisztusi ünnepek csak kis szerepet játszottak Dávid életében, legalábbis az ajándékcseré tekintetében. Ez azonban nem Beck hitelenségének köszönhető. A hágai református egyház tagjaként ugyanis gyakorló kálvinista volt, és szinte minden vasárnap részt vett a Nagytemplomban tartott főistentiszteleten.¹³⁰ ~~Rebecca~~ részt vett más istentiszteleteken is, olvasta a Bibliát, és szívesen töltötte az estéit zsoltárok éneklésével Breckerfelt és a húga, Diliane társaságában.

Ráadásul nem arról van szó, hogy nem volt tisztában ezekkel az ünnepekkel, mert igen. Szorgalmasan feljegyezte a húsvét, a mennybemenetel, a pünkösd és a karácsony érkezését - április 7-én "*Paeschen*", május 16-án "*hemel-vaerts-dag*" és május 26-án "*pinsterdag*" -, de amennyire a naplóból kiderül, ezek nem az ünneplés napjai voltak Beck és barátai számára.¹³¹ Beck ezeket a napokat a templomi látogatásra tartogatta. Általában többször is elment, kivéve a mennybemenetel napján, amikor délután orvoshoz ment, hogy megtisztíttassa magát. Húsvét vasárnapján Beck feljegyezte, hogy ő, Diliane és Jacco- mijntje szentáldozásban részesült.¹³² A lányoknak ez volt az első szentáldozásuk, és Beck már az előző héten felkészítette őket erre.¹³³ De ezeken a megjegyzéseken kívül ezek a napok nem kaptak különösebb figyelmet a naplójában.¹³⁴

A karácsonyi szezonban Beck és testvére, Steven néhány napra Amszterdamba utazott, hogy meglátogassa a családját és barátait.¹³⁵ Unokatestvérük, Pieter Beck házában szálltak meg. Karácsony napján háromszor is részt vettek a templomban, de ezen kívül a napló nem ad semmilyen utalást arra, hogy ez az évnek egy kivételesen ünnepi időszaka lett volna. Nem voltak különleges karácsonyi látogatások, nem cseréltek ajándékokat és nem rendeztek különleges vacsorákat. Az egyetlen különleges vacsorát Beck december 28-án említi, amelyet Beck kifejezetten "*foij*"-ként emlegetett.¹³⁶ Ennek a vacsorának semmi köze nem volt a karácsonyhoz, és az amszterdami barátai búcsúztatása volt.

Mindent egybevetve úgy tűnik, hogy bár Beck gyakorló kálvinista volt, a keresztény ünnepeket nem tekintette ünnepi vendéglátás vagy ajándékozás alkalmának. Ebből a szempontból arra lehet következtetni, hogy a keresztény ünnepeket illetően Beck és társadalmi köre az alapvető kálvinista preferenciáknak megfelelően ünnepélyes és elgondolkodtató módon ünnepelte meg ezeket az eseményeket. A keresztény ünnepek templomba járást és bibliaolvasást jelentettek, de nem tekintették őket ünneplésre vagy társasági életre alkalmas alkalmaknak. Ezek az ünnepek a szent szférába tartoztak. Amikor azonban a világiasabb (vagy katolikus) ünnepi hagyományokra került sor, Beck és családja és barátai nem tartották helytelennek, hogy világiasabb módon ünnepeljenek. Ebben a tekintetben mondhatni, kettős mércét alkalmaztak; a keresztény ünnepek spirituális jellegűek voltak, míg a katolikus hagyományok az ünnepi naptár részét képezték, és társadalmi eseményként ünnepelték őket. Ugyanez igaz Willem Frederik várostulajdonosra is, aki láthatóan szintén élvezte a naptári ünnepeket övező ünnepeket, mint például a karnevált, de

amikor a fesztiválra került a sor.

Keresztény ünnepek, a templomba járást és az elmélkedést részesítették előnyben az ünnepléssel szemben.¹³⁷

A rituális évhez kapcsolódó csereminták

David Beck naplójából bizonyos cserefolyamatok kiolvashatók. Ebből kiderül, hogy a naptári ünnepek David Beck életében nagyrészt magánházak keretein belül zajlottak.¹³⁸ Beck alkalmanként utal néhány hágai utcai ünnepségre, mint például a városháza előtti májusfa-ültetésre vagy a *Sinterklaas-ünnepségre*, és meglátogatta a *kermis* bódékat is. Úgy tűnik azonban, hogy a tényleges nyilvános ünnepek a kamaszok számára voltak fenntartva, és Beck egyetlen alkalommal sem tűnt fel, hogy részt vett volna bármelyik ilyen eseményen. Beck és családja és barátai mégis szívesen szerveztek privát vacsorákat olyan alkalmakkor, mint a farsang és a *haraszt* időszakában. Bár nem volt ritka, hogy az éjszakát idegenek töltötték ott, ezek az események leginkább magára a vacsorára, valamint az ételekre és italokra összpontosítottak. Ez igaz a kifejezetten a novemberi állatvágások köré szervezett *harsti* vacsorákra, valamint a farsangi vacsorákra, amelyek többnyire palacsintából álltak.

Az éves *kermis* vagy vásár viszont egy olyan esemény volt, amelyen az idegeneknek kínált szállás volt a fő érdekesség. Mivel a vásárok egyik városból a másikba vándoroltak, lehetőséget nyújtottak az embereknek arra, hogy meglátogassák barátaikat és családtagjaikat az egész országban. Az emberek általában közeli rokonoknál szálltak meg, akik több éjszakára szállást biztosítottak, és ez a vendéglátás lehetőséget adott arra is, hogy a városban élő rokonokat, barátokat és ismerősöket is meglátogassák. Ebben az értelemben a *kermis* alkalmat adott arra, hogy újra megismerkedjenek a távolabb élő barátokkal és családtagokkal, akikkel a mindennapi kapcsolattartás nem volt lehetséges. A Beck által a rokonainak nyújtott vendégszeretetet természetesen viszonzózták, amikor a szülővárosukban vásárt rendeztek.

Bár a naptári ünnepeket magánházaknál tartották, ez nem jelentette azt, hogy Beck és rokonai különösebben válogatósak voltak abban, hogy kiket hívtak meg ezekre az alkalmakra. Akár tíz vagy még több embert is meghívhattak a házba, a háztartás tagjait nem számítva. A meghívottak többsége a legközelebbi rokonokból és közeli barátokból állt, de nem volt ritka, hogy ezek a vendégek családtagokat, sógorokat és néhány közeli barátot is hoztak magukkal.

barátok. Ez általában nem számítana sértésnek, és úgy tűnik, hogy a de-finitely még inkább hozzájárult a vidámsághoz.

Nem szabad alábecsülni ezeknek a naptári ünnepeknek a jelentőségét. A karnevál, a *kermis* és a *haraszt a* naptári év során meglehetősen hosszú időszakok voltak, amelyekben a normális élet nagyrészt szünetelt. Ezek az alkalmak a családdal és a barátokkal való intenzív társas együttlétek alkalmi voltak, amelyekhez étel-, ital- és szállásfelajánlások is tartoztak. Nem voltak szigorú kötelezettségek arra vonatkozóan, hogy ki volt köteles partikat szervezni; ezt a személyes ösztönzésre bízták. Nyilvánvaló volt, hogy azok, akik hajlandóak és képesek voltak vacsorát felajánlani, szívesen szerveztek, és azok, akiket meghívtak, örömmel vettek részt ezeken az eseményeken, bár az is világos volt, hogy a kapott vendéglátást időben vissza kellett adni. Ezt a kölcsönös kötelezettséget nem annyira kötelezettségnek, mint inkább magától értetődőnek tekintették. Ebben az értelemben a naptári lakomák a családdal és a barátokkal való kapcsolattartás kellemes és jóindulatú eszközének tűnnek. Amint arról később szó lesz, más típusú alkalmak és kapcsolatok néha kevésbé élvezetes és kevésbé ingyenes kötelezettségekkel jártak.

Most fejezzük be a beszélgetést a naptári ünnepekről Beck Dávid életében, ahol elkezdtük: Szilveszterrel. Az amszterdami látogatásukról való hazautazáskor David bátyja, Steven leesett a kocsiról és eltörte a lábát. 1624, Gazdája utolsó napján Riccen meglátogatta a szerencsétlent, és egy kosárnyi finomsággal kínálta meg. Bármennyire is értékelte volna Steven ezt a gesztust, a történésznek mégis gondot okoz. Vajon ez az ajándék a francia *étrennes* stílusában újévi ajándéknak, vagy a betegek iránti jótékonyosság egyik formájának tekinthető? Ezt lehetetlen megmondani. Ez csak azt mutatja, hogy a naplónak, bármennyire is érdekesek és tanulságosak, a történelmi kutatás forrásaként megvannak a maguk hátrányai: mindig fennáll a véletlen egybeesés lehetősége.

Vendéglátás és átmenet rítusai

Nem a naptári ünnepek voltak az egyetlen olyan rituális alkalmak, amelyek együtt jártak a vendéglátás felajánlásával. Az átmenet rítusai, például a keresztelő, a temetés és az esküvő szintén olyan események voltak, amikor a vendéglátók vacsorát és italt kínáltak a rokonoknak és barátoknak. Nyilvánvaló, hogy egy olyan napló, mint David Becké, csak az ilyen jellegű eseményekről nyújt információt, amikor azok megtörténtek, és

sajnos 1624nem volt túlságosan

Mozgalmas év a születések, házasságkötések és halálesetek tekintetében, legalábbis a Beck-háztartás számára. Beck azonban több esküvőt is említ, és Beck sógornője egy kislánynak adott életet.

Váratlan elkötelezettségek

David Beck naplójában az egyik legérdekesebb esemény, amely az ajándékcsere érdekében a rítusokat övezte, legjobb barátjának, Herman Breckerfeltnek az esküvője. Beck valamiért nem tudott barátja tervezett esküvőjéről, és amikor az végül megtörtént, nem vett részt rajta, és nem is ajánlott fel megfelelő ajándékokat. Márciusban 18. Beck 1624, feljegyezte naplójába, hogy reggel részt vett fiatal testvére, Abraham és egy női ismerőse, Jenneke Arents korábban említett búcsúreggelijén. Jenneke, aki Arnheemből származott, hazatért, miután néhány napot Hágában töltött, hogy meglátogassa barátait. Dávid meglepetésére még aznap értesült arról, hogy Breckerfelt valóban csatlakozott Jenneke-hez, hogy Arnhembe menjen. A kezdeti meglepetéstől függetlenül Beck és nővére, Diliane hamarosan megegyeztek abban, hogy Herman bizonyára "házasságot kötni" indult Arnhembe, és a szerencsés férfi ebben az esetben Jenneke volt.¹³⁹

Kicsivel több mint egy héttel később Herman visszatért Hágába, és tájékoztatta Davidot, hogy valóban eljegyezte Jenneke Arentset.¹⁴⁰ Másnap reggel Herman és David egy órán át beszélgettek a tervezett házasságról. Ez vagy nagyon korán lehetett, vagy David sokáig aludt, mert azt állítja, hogy még mindig az ágyban volt, miközben a barátjával beszélgetett. Március 31-én jelentették be Breckerfelt házasságát először a templomban.¹⁴¹

Másnap a "völegény Breckerfelt" arra járt, hogy beszéljen Daviddal. Ezúttal azért volt szüksége Dávid segítségére, mert meg kellett készíttetnie az esküvői öltönyét, de nem volt pénze, hogy kifizesse. Megkérdezte Dávidot, hogy el tudja-e intézni, hogy elfogadható árat kapjon a szövetekért. Néhány nappal később Breckerfelt még mindig zavarban volt, Beck szerint "pénztelen, félig kétségbeesett [...] és tele volt súlyos gondolatokkal".¹⁴² Az egyik gondolata az volt, hogy májustól új házat és műhelyt bérelt, de új főbérelője nem volt hajlandó megengedni, hogy egy plusz személy lakjon a házban, hacsak Breckerfelt nem hajlandó plusz bérleti díjat fizetni.

Április 18-án Breckerfelt végül Arnhembe utazott, hogy feleségül vegye az ő Jenneke-jét. Úgy tűnik, hogy sem Beck, sem más

Herman hágai barátai Arnhembe mentek az esküvőre. Az eseményről ugyan hosszasan beszélgettek, de ezt azért tették, hogy Jaccomijntje-t, aki állítólag gyengéden szerette Breckerfelt.¹⁴³ Herman Breckerfelt és új felesége május 6-ig nem tért vissza Hágába. Amikor végre megérkeztek, Beck és Hendrik az ifjú pár otthonába sietett, hogy szívélyesen fogadják őket. Hogy ez jót tett-e Jenneke-nek, nem tudni, mert Beck szerint "melankolikusan szomorú és félbeteg volt a változásoktól és a magánytól".¹⁴⁴

Bár David Beck és Herman Breckerfelt jó barátoknak tekinthetők, nincs jele annak, hogy David bármilyen módon részt vett volna az esküvői ünnepségeken. Breckerfelt testvére, Jan szintén Hágában tartózkodott, míg az esküvői ceremónia Arnhemben zajlott. David és Jan is küldött egy levelet az ifjú párnak, hogy gratuláljon nekik, de ezen kívül úgy tűnik, nem ajánlották fel Breckerfeltnek különösebb ajándékokat. Beck szerint a levele "édes és költői" volt, ami arra utal, hogy valójában inkább vers volt, mint rendes levél.¹⁴⁵

Vendégszeretet a születéskor

Breckerfelt házasságával ellentétben Beck új unokahúgának születése fontos esemény volt, amelyet eléggé széles körben megünnepeltek. Általánosságban elmondható, hogy a XVII. században számos ünnepi pillanat övezte a gyermek születését. Az első ezek közül maga a tényleges születés volt, amelyet a születésnapon a közeli családtagok és barátok számára rendezett vacsora követett. A vacsora után számos más vacsora következett, amelyek lehetővé tették, hogy a városon kívülről érkező rokonok is részt vegyenek az ünnepségeken. Továbbá ott volt a gyermek megkeresztelése, amelyet vacsora követett, majd az anya temploma után szintén valamilyen ünnepi eseményre került sor.

1624. március 4-én Beck rövid üzenetet kapott testvérétől, Hendriktől Delftből. Az üzenet reggel hat óra körül íródott, és azt tartalmazta, hogy Hendrik felesége, Eva aznap reggel két óra óta vajúdik.¹⁴⁶ Izgalmas órák lehettek ezek Hendrik számára, mert amíg a felesége szült, nem sok mindent tehetett. A kora újkorban a szüléssel - normális körülmények között - kizárólag nők foglalkoztak.¹⁴⁷ Általában a szülés első jeleinél a leendő anyát, valamint a bábát és az esetleges

más lehetséges női segítők, általában rokonok és szomszédok.¹⁴⁸ A levél szerint Éva a szülés során is több nő támogatására számíthatott, mivel Hendrik tájékoztatta Dávidot, hogy a felesége "a nők között van". Hendrik tehát csak ült az irodájában, és feljegyzéseket írt, hogy tájékoztassa a többi rokont a helyzetről.

Ez nyilvánvalóan a férfi feladata volt a szülés során. Pieter Teding van Berkhout holland régens 1670. április 6-án naplójában feljegyzéseket készített felesége szüléséről. E feljegyzések szerint a szülés fájdalmai hajnali egykor kezdődtek, de mivel a fájdalom még elviselhető volt az első órákban, a házaspár csak öt órakeresztül tájékoztatott senkit. Amikor végre megtették, egyik nagynénje és nővére gyorsan megérkezett "az ágyukhoz", és mindent előkészítettek a szüléshez. A felesége azonban még néhány órán át vajúdott. Délután háromnegyed kettőre úgy döntöttek, hogy további segítséget hívnak, amely egy másik nagynéniből, öt unokatestvérnőből, egy szomszédból és a bábából állt. Este hét óra körül felesége "Isten kegyelméből" világra hozta "zömök" lányát, ami az apának "nem kis örömet" okozott, legalábbis ő maga ezt jegyezte meg. Egy órával később az újdonsült anya már ágyba bújhatott, a csecsemőt pedig bepólyázták, és készen állt arra, hogy megmutassák a világnak. Pieter meghívott néhány barátot és rokont vacsorára, és éjfélig mulattak.¹⁴⁹

Közvetlenül a szülés után Pieter egy szolgát küldött a Hague-ba lóháton levelekkel, hogy értesítse családját és barátait a szerencséjéről. Az első leveleket apjának, apósának, egyik nagynénjének és egyik nagybátyjának címezte. A következő délelőttöt további levelek írásával töltötte. Összesen tizenöt másik embernek írt, öt különböző városba. Ezeket viszont arra kérte, hogy további negyven ismerőse körében terjesszék a hírt.

Hendrik esetében minden rendben ment: Ugyanezen a napon délután Dávid üzenetet kapott, hogy egy órakeresztül, Hendrik egy kislány büszke apja lett.¹⁵⁰ Ez nyilvánvalóan ok volt az ünneplésre, és este David és Breckerfelt Delftbe indultak, hogy meglátogassák az új szülőket. Éppen időben érkeztek a vacsorához.¹⁵¹ Vacsora után a férfiak egy kis időt Hendrik irodájában töltöttek, ahol újra elolvasták azokat a leveleket, amelyeket David az elmúlt években küldött Hendriknek. Ezek nagy nevetésre adtak okot, különösen, mivel Breckerfelt is érintették. Éjfél után a férfiak lefeküdtek aludni. A három férfi egy ágyon osztozott, ami arra készítette Becket, hogy megjegyyezze, hogy "úgy be voltak zsúfolva, mint a farkasok".

heringek". Dávid különösen szerencsétlen volt, hiszen ő került a középpontba.

Sem Beck, sem Teding van Berkhout nem említette, hogy mit szolgáltak fel a vendégeknek, de hagyományosan *ypocras* vagy *kandeel*, egy cukrozott borból és fahéjas keverőpálcából álló ital lehetett.¹⁵² Hieronymus Sweerts, a házasság tíz öröméről szóló szatirikus mű szerzője szerint a felszolgált bor az apák számára jelentős becsületbeli kérdés volt. Amikor P. C. Hooft egyszer sógorának, Joost Baecknek írt, és kérte, hogy az utóbbi rendeljen neki bort, Hooft arra a borra hivatkozott, amelyet nemrégiben a nővére szülési látogatásán ivott, mint az évek óta legjobb borra, amelyet ivott.¹⁵³ Sajnos a nővére gyermeke nem sokkal később meghalt, és a temetésen felszolgált bor kevésbé jó minőségű volt. Ez arra készítette Hooftot, hogy egy másik, Baecknek írt levelében megjegyyezze, hogy a felszolgált borok minősége annyira különbözik, mint "élet és halál".¹⁵⁴

Négy nappal Beck unokahúga születése után megkeresztelték. Beck maga nem vett részt ezen az eseményen, de megjegyezte, hogy testvére, Steven aznap Delftbe utazott, hogy tanúként vagy -ahogy Beck fogalmazott - *bajtársként részt vegyen rajta*.¹⁵⁵ Három nappal később azonban "nővére" Jaccomijntje, néhai feleségének alap- testvére, Delftbe utazott, hogy a gyermek keresztanyja legyen, és részt vegyen a *blymael*, vagyis a "boldog étkezés" ünnepén, amelyet a szomszédok és barátok körében tartottak az esemény megünneplésére.¹⁵⁶

Ez egy meglehetősen kínos helyzetnek tűnik: Steven és Jaccomijntje teljesen különböző napokon lettek a gyermek keresztszülei. Az első magyarázat erre az lehet, hogy Jaccomijntje valójában csak féltestvére volt Beck néhai feleségének, és ezért egy rokonának a keresztelőjén vett részt, aki a család másik feléből származott. Az archív anyag azonban nem utal arra, hogy más keresztelőn is részt vehetett volna.¹⁵⁷ Sőt, bár Jaccomijntje fattyú gyermek volt, társadalmi élete teljes mértékben beilleszkedett mostohaanyja és rokonai életébe, akik közé a Beck testvérek is tartoztak. A delfti levéltárból kiderül, hogy Stephen Beck és Anneke Pieters voltak az egyetlen tanúk Hendrik Beck és Eva Aelbrechts Schoonhave lányának, Sara Becknek a keresztelőjén.¹⁵⁸ A levéltár szerint Sara keresztelése április 9-én történt, ami egy nappal később, mint ahogy Beck a naplójában állította. Ezek mind meglehetősen zavaros események, amelyekre nincs (nyilvánvaló) magyarázat.

Hendrik lánya születésének ünneplése azonban folytatódott, mert három nappal később maga Beck is Delftbe utazott egyszer.

hogy *Kandeel* - ezúttal tényleg megemlíti - Hendriknél van.¹⁵⁹ Ezeket a folyamatos születésünnepeket a már említett Hieronymus Sweerts a házasság egyik "örömeiként" szatirizálta, ami arra utal, hogy legalábbis meglehetősen gyakoriak voltak. Nem világos, hogy a büszke apa és anya vendégszeretetét élvező emberek valóban hoztak-e ajándékokat. Beck legalábbis nem említette, hogy az unokahúga születését ünneplő alkalmak egyikén sem hozott volna ajándékot. Mindazonáltal valószínűnek tűnik, hogy legalább a bátyja, Steven valamikor az első év folyamán ajándékot vitt volna a gyermeknek. Elvégre ő volt a keresztapa, és a *pillegiften*, a keresztszülők által felajánlott ajándékokat a legfontosabb ajándékok között tartották számon, amelyeket az egyén az élete során kapott. E *pillegifteneket* és a XVII. századi Hollandiában nekik tulajdonított jelentést később tárgyaljuk.

Támogatás a halálesetkor és részegség a temetésen

David Beck naplójában nyilvánvalóan a halál volt a fő téma, mivel a felesége néhány héttel azelőtt halt meg, hogy elkezdte a naplóját.¹⁶⁰ Mint korábban említettük, nem mintha David sok szót költött volna a gyászáról, de időnként megjegyzést tesz néhai felesége tulajdonságaira. Január 8-án például azzal töltötte az időt, hogy nagybátyját, Adrian van der Cruijssert várta, miközben nagybátyja anyósával beszélgetett. Beck több mint másfél órán át kísérté őt, és "számos építő jellegű dologról, valamint az első találkozásomról az áldott emlékü, szeretett R.-emmel, valamint az ő tehetségeiről és keresztény erényeiről" beszélgettek.¹⁶¹

Ráadásul Beck rendkívül elégedettnek tűnt, amikor Daniel de Kempnaer, egy költő, aki éppen egy báró halálakor írt sírfeliratot, megígérte, hogy ír egy sírfeliratot Roeltje számára. De Kempnaer feltehetően nem az egyetlen költő volt, aki ezt a promise-t megtette; Beck megemlítette, hogy több más barátja is így tett.¹⁶² Maga Beck 1624-ben szabadidejének nagy részét arra használta fel, hogy siratóverset írjon felesége halálakor. Október 10-én fejezte be ennek a "Siralom Rolande haláláról" című művének takaros példányát, amelyet aztán anyósának vitt ajándékba.¹⁶³ Ebben az értelemben a felesége halála valóban fontos téma volt Beck életében. 1624.

Beck naplójában azonban nem csak felesége halála kapott figyelmet. A naplójában minden halálesetet és temetést megfelelően feljegyzett, mind a személyesen ismert, mind a nyilvánosság előtt álló embereket. Ide tartozott Christian Huygens, Constantijn Huygens apjának halála is. Február 7-én Beck feljegyezte, hogy "ma (vagy itt és most) meghalt a titkár Huygens".¹⁶⁴ A titkárt nem sokkal később eltemették, amely alkalomból Beck feljegyezte, hogy "a titkár Huijgens ma délután itt temették el a nagytemplomban, nagyurak és nagymesterek nagyszámú kíséretével, köztük az orániai herceggel".¹⁶⁵ Egy másik temetés, amely nagy benyomást tett Beckre, az Ursula von Solmsé, Johan Albert von Solms gróf lányáé volt, akit Beck szerint "pompásan" temettek el.¹⁶⁶

Ami azt illeti, a halál mindenütt jelen volt az évben, különösen 1624, a nyári hónapokban, amikor a pestis állandó fenyegetést jelentett. A halálozási arány különösen magas volt Delft, Arnhem és Leiden városában, legalábbis ennyit jegyzett fel Beck naplója.¹⁶⁷ Augusztusban Jaccomijntje a délelőtti órákban tért vissza egy Delftben töltött éjszakai tartózkodásból. Mire elhagyta Delftet, aznap már temettek el embereket.¹⁶⁸ Ez természetesen azt jelentette, hogy az emberek féltek, és minden betegségre utaló jelre nagy félelemmel tekintettek. Amikor Overschie unokatestvérének néhány ismerősénél pestist diagnosztizáltak, nagyon feldúlt volt, és megkérte Becket és néhány más személyt, hogy csatlakozzanak hozzá vacsorára, "hogy vigasztalják és kísérik" őt és gyötrődő családját.¹⁶⁹

Ez az aggodalom nem mindig bizonyult szükségesnek. Beck bátyja, Hendrik meglehetősen "aggódott és nyugtalan volt", amikor Herman Arents, Breckerfelt sógora, akivel Hendrik éppen egy estét töltött, a betegség tüneteit mutatta. De nem sokkal később Herman már újra a régi önmagát érezte. Ez Hendrik számára is nagy megkönnyebbülést jelentett. Ez a megkönnyebbülés rövid ideig tarthatott, mert a pestis félelme ezekben a hónapokban is állandóan jelen volt.¹⁷⁰ Egész családokat söpört el a betegség: férjeket és feleségeket, gyerekeket és szolgákat.¹⁷¹ Ahogy Beck írta Delftben, "az ember nem hallott mást, csak panaszkodást, sóhajtozást, harangzúgást és a haldoklásról és halálról szóló beszédet", és az emberek nem tettek mást, mint "mentek és jöttek, hogy eltemessék a halottakat".¹⁷²

A pestis nemcsak érzelmileg hatott Beck és köre életére, hanem gyakorlati következményei is voltak. Beck iskolája például "félíg üres" volt ezekben a hónapokban, mivel a szülők otthon tartották gyermekeiket.¹⁷³ Néhány család még

úgy döntöttek, hogy ideiglenesen áttelepülnek, hogy elkerüljék a halálos kórral való érintkezést. Beck sógornője, Anneke, aki egy jómódú leideni család cselédje volt, a biztonság kedvéért az egész házzal együtt a szomszédos Wassenaar faluba költözött.¹⁷⁴ A családfő, Johannes Meurs vagy Meursius a leideni egyetem professzora volt, és az a tény, hogy Leiden városának engedély nélküli elhagyásáért pénzbírsággal sújtották volna, nyilvánvalóan nem tartotta vissza attól, hogy a csendesebb Wassenaarban keressen menedéket. Dávid szomszédjának testvére, aki Leidenben tanult, szintén az egyetemi városon kívül keresett menedéket. Ő a családja hágai otthonába menekült.¹⁷⁵ A másik szerencsétlen következmény az volt, hogy az általában szeptemberben Hágában megrendezett *kermis* elmaradt, amint arról korábban már szó volt.¹⁷⁶

Természetesen Beck nem csak a betegségekről és a halálról készített feljegyzéseket, hanem alkalmanként temetéseken is részt vett. Néhány ilyen temetésen azért vett részt, hogy lerója végső tiszteletét egy számára ismerős személy előtt, és hogy támogatást nyújtson a gyászoló családnak. Úgy tűnik azonban, hogy Beck időnként többé-kevésbé távoli rokonok kérésére is részt vett temetéseken, akik arra kérték, hogy kíséreként tartson velük ezeken a temetéseken. Ezekben az esetekben Beck maga nem állt közel sem az elhunythoz, sem a gyászolókhöz, de azért ment el, hogy támogatást nyújtson a hozzátartozóknak. Ez a támogatás nemcsak érzelmi, hanem gyakorlati jellegű is lehetett: ezekben az esetekben néha arra is felkérték, hogy gondoskodjon a temetésre szállító bárkáról vagy kocsiról.¹⁷⁷

Egy másik temetésen, amelyen részt vett, a szomszédja, Neeltje Jans temetése volt június 8-án.¹⁷⁸ A nő két nappal korábban halt meg, miután órákig betegeskedett. Beck az elsők között értesült a halálhírről, mert Neeltje szerelmének sírására ébredt június 6-án kora reggel. Mivel a hír hallatán nem tudott visszaaludni, még aznap kora reggel kiment, hogy értesítse anyósát, Jaccomijntje-t és a többieket szomszédja szomorú haláláról. A június 6-án tehát meglehetősen szomorú napnak bizonyult, mert még aznap délután Beck meglátogatta Daniel della Faille-t, az egyik szomszéd lány barátját, aki "halálos betegen" feküdt otthon. Beck együtt imádkozott Daniel szomszédjaival és barátaival, majd távozott.¹⁷⁹

A betegeknek, haldoklóknak és gyászolóknak nyújtott vigasztalás és társaság igen gyakori volt. Amikor szabója és barátja, Berent Zwidde felesége súlyos beteg volt és haldoklott, Beck elment hozzájuk, hogy egy utolsó imával vigasztalja őt.

vele. Később aznap visszatért, hogy tanúja legyen a lány utolsó sóhajának, és "boldogan elaludt az Úrban".¹⁸⁰ Zwidde feleségének halála után Beck többször is meglátogatta őt "magányában", hogy vigaszt nyújtson neki.¹⁸¹

Beck jelenléte e szomszédok életének utolsó óráiban kétféleképpen magyarázható. Először is, azért látogathatta meg őket, mert a szomszédok a kora újkorban gyakran játszottak fontos szerepet a halálesetkor az utolsó szertartásokban. Ők voltak például felelősek a tényleges haláleset megállapításáért, a koporsó hordozásáért és a temetésen a harangozásáért.¹⁸² Másodsor, mint iskolamesternek, Becknek is lehettek bizonyos feladatai a halál pillanatában. Schotel szerint vagy az iskolamester, vagy a *ziekentrooster* volt az, akit a haldokló ágyához hívtak, hogy megvigasztalja.¹⁸³

Bár Beck kísérőként olyan emberek temetésén vett részt, akiket alig ismert, máskor viszont tartózkodott attól, hogy részt vegyen egy olyan ember temetésén, aki közel állt hozzá, annak ellenére, hogy tisztában volt vele, hogy ez tapintatlanság.¹⁸⁴ Novemberben Matthijs Muller *társának* felesége ikreket szült. Sajnos az egyikük nem sokkal a születés után meghalt, és néhány nappal később temették el. Beck el akart menni a temetésre, és már úton volt, amikor rájött, hogy valószínűleg későn fog megérkezni. Ezért úgy döntött, hogy újra befordul az iskolába, és este bocsánatot kér Mullertől. Úgy tűnik azonban, hogy végül ő volt az, aki lemaradt, mert amikor nagybátyja aznap délután visszatért ugyanarról a temetésről, Beck szerint "meglehetősen részeg" volt.¹⁸⁵

Az, hogy a temetések az alkohollal való visszaéléshez vezethetnek, nem volt ismeretlen. Crispijn van den Queeborn apósának temetése után Beck maga is "viszonylag berúgott".¹⁸⁶ Azt gondolhatnánk, hogy ez azért volt így, mert ennek az embernek a halála nem volt olyan szomorú alkalom, hiszen ő - és ez egy meglehetősen kivételes esemény volt 1624 nyarán - öregségben halt meg.¹⁸⁷ A temetések utáni borral, sőt étellel való kínálás azonban régi hagyomány volt. Van Alkemade szerint ez abból a szokásból eredt, hogy a városon kívülről érkező barátoknak és családtagoknak, akik azért jöttek, hogy végső búcsút vegyenek tőlük, ételt biztosítottak, hogy "megengedhető módon enyhítsék és eltereljék szomorúságukat".¹⁸⁸ Ahogyan az várható volt, ezt a kormánytisztviselők nem értékelték, és megpróbálták ezt a gyakorlatot törvényi úton betiltani.¹⁸⁹

Összességében tehát a betegség és a halál többféle ajándékcsereére készítetett. Az emberek a betegeknek nyújtottak támogatást azzal, hogy vigasztalták őket.

velük, és imádkozva velük. A hozzátartozók számíthattak a rokonokra, akik részt vettek a temetésen, részvétet nyilvánítottak és verseket írtak az elhunyt dicséretére. A temetésen részt vevőket borral vagy más alkoholos itallal viszonzták a támogatásukat.

Egyéb ajándékok

David Beck naplójából kiderül, hogy a legfontosabb ajándék a mennyiséget tekintve a vendégszeretet volt. A vendéglátás mindennapos volt, és a keresztelektől a mulatságokig, a farsangtól a *karneválokig* mindenféle alkalomra jutott vendéglátás. Mégsem ez volt az egyetlen ajándéktípus, amelyet Beck és barátai, rokonai és szakmai kapcsolatai cseréltek. Alkalmanként más típusú ajándékokat is felajánlottak. A vendéglátással ellentétben ezek a felajánlások inkább egy adott alkalomhoz vagy egy adott hálózathoz kapcsolódtak. Az átmenet rítusai voltak például az egyetlen olyan alkalmak, amikor David Beck és családja anyagi ajándékokat ajánlott fel. Bár a mai társadalomban az ajándékcserét nagyrészt anyagi tárgyak ajándékozásával kötik össze, a XVII. században meglehetősen ritka volt a tárgyak felajánlása. Ezek a tárgyak általában nagyon konkrét alkalmakhoz kapcsolódtak, amelyekből egy élet során csak néhány volt. Ami azt illeti, az egész naplóban csak egyetlen olyan eset van, amikor Beck megemlíti, hogy egy tárgyat ajándékba ajánlott. Ez akkor történt, amikor egy nagybácsi elment Beck házához, hogy a lánya, Geertruyt nevében ajándékot adjon át Beck lányának, Roeltje-nek.¹⁹⁰ Geertruyt van Overschie a néhai feleség unokatestvére volt, és Roeltje keresztanyja. Az ajándék egy ezüstpohárból állt, és Roeltje késői keresztelei ajándékként kapta. Amint azt később tárgyalni fogjuk, ez az (ezüst) keresztelei ajándék, vagy *pilleajándék* felajánlása általános gyakorlat volt a 17. századi Hollandiában. Minden társadalmi osztályban úgy tekintették, hogy ez a keresztanya megfelelő ajándéka a keresztgyermekének.

Még ha a tárgyak nem is voltak a leggyakoribb ajándékok David Beck életében, fontos felismerni, hogy az ajándékba kapott tárgyak más szempontból is igen jelentősek voltak. Mivel a tárgyakat nagyrészt az átmenet rítusai, például a keresztelei és az esküvő alkalmával ajánlották fel, amelyek jelentős események voltak, és még mindig azok, ezek a tárgyak jelentéssel voltak megterhelve. Szimbolikus jelentésük nyilvánvalóan a rituális eseményhez kapcsolódott, és az adott tárgyra utalt.

az egyik életszakaszból a másikba való átmenetre, de e tárgyak szimbolikus jelentősége nem feltétlenül akadályozta meg a címzetteket abban, hogy pénzbeli értéküket is értékeljék. Amint azt a II. részben tárgyaljuk, e tárgyak szimbolikus jelentése és pénzbeli értéke valószínűleg kiegészítette egymást.

Gyakorlati és érzelmi támogatás

A David Beck naplójában említett anyagi ajándékok száma talán kissé csalódást okoz, de a támogatás felajánlására bőven van példa. A támogatás típusai, amelyeket Beck a naplójában leírt, főként gyakorlati és érzelmi támogatás. A családtagok közötti anyagi támogatás a kora újkorban széles körben elterjedt jelenség lehetett, de a naplójában nem szerepel ez a fajta támogatás, mert Beck valószínűleg minden kölcsönadott vagy kölcsönvett pénzt feljegyzett volna a számlakönyvében.¹⁹¹ Amint a III. részből kiderül, Herman Verbeeck önéletrajzában számos utalás található a rokonaitól kapott gyakorlati és anyagi támogatásra. Valójában az egész önéletrajzát úgy is lehet olvasni, mint egy olyan eszközt, amellyel feldolgozza életének szerencsétlen fordulatát és a rokonaitól kapott támogatás elhallgatását.

Bár Beck naplójában nem esik szó anyagi támogatásról, mégis betekintést nyújt abba, hogyan segítették egymást a mindennapi életben ő és köre. Beck több családtagot és közeli barátot segített azzal, hogy leveleket írt és közvetítőket keresett azoknak, akiknek segítségre volt szükségük. Nemcsak Breckerfelt esküvője alkalmából kérték meg, hogy szóljon egy jó szót a szabónál, Beck másoknak is közvetített. Ehhez egyaránt felhasználta írói képességeit és jó hágai kapcsolatait.

Amikor unokatestvére, Mannes patikáriusi állást kért a hadseregben, Dávid mindent megtett, hogy érveljen az ügye mellett. Az első említés erről a fajta támogatásról a májusi *kermis* során történt, amikor Mannes néhány napot Beck házában töltött, és a két férfi arról érdeklődött, hogyan pályázzon Mannes az állásra.¹⁹² Június elején Mannes még néhány napot töltött Beck házában "ügyének előmozdítása céljából".¹⁹³ E látogatás során Beck megírta az államok tábornokának címzett hivatalos kérelme takaros másolatát.¹⁹⁴ Megkérte unokatestvérét, Overschie-t is, aki maga is orvos és patikus volt, hogy tegyen ajánlást Mannes számára.¹⁹⁵ Továbbá,

ő és Mannes felkeresték a tábornok néhány helyettesét, hogy ők is Mannest ajánlják az állásra.¹⁹⁶ Sőt, úgy tűnik, hogy mindezek az erőfeszítések megérte, amikor Mannes elnyerte a pozíciót.

Közben Beck segített amszterdami unokatestvérének, Pieter Becknek is, amikor útlevelet kellett szereznie néhány maastrichti rokonának.¹⁹⁷ Májusban²⁷ Beck felkereste Pieter Koenent, a stadholder titkárának hivatalnokát, hogy útlevelet kérjen. Egy hónappal később Beck átvette az útleveleket, és elküldte azokat az amszterdami unokatestvérének.¹⁹⁸ Néhány nappal később Beck levelet kapott unokatestvérétől, amelyben némi pénzt mellékel az okmányok beszerzésének költségeire.¹⁹⁹

A gyakorlati támogatás, amelyet az ember nyújtani tudott, természetesen a készségeitől és a társadalmi kapcsolataitól függött. Beck például a felesége családjá révén viszonylag jó kapcsolatokkal rendelkezett Hágában, akik szükség esetén ki tudták segíteni őt vagy barátait. És mivel Beck különösen ügyes író volt - a tényleges kézírás értelmében -, gyakran kérték meg, hogy mások nevében írjon leveleket vagy más dokumentumokat.

Ezeket a szívességeket mindig viszonozták, amikor Becknek szüksége volt egy olyan személy médiaszolgáltatására, akit valamelyik barátja ismert. Ezt a közvetítést spontán és kérésre is fel lehetett ajánlani. Breckerfelt barátjának nagybátyja volt például az, aki tájékoztatta Becket arról, hogy az arn- hem-i francia iskola igazgatója meghalt, és felajánlotta, hogy őt ajánlja az állásra.²⁰⁰ Ez az új állás volt az oka annak, hogy Beck a következő évben elhagyta Hágát, és Arnhembe költözött.

De más alkalmakkor Beck is megkereste néhány bizalmasát abban a reményben, hogy közvetíteni tudnak számára. Ez történt akkor is, amikor Becket behívták a hágai polgárőrséghez. Egy nappal azután, hogy Beck meglátogatta bátyját, Hendriket Delftben, hogy megünnepelje unokahúga születését, egy hírnök a városházára hívta. Amikor megérkezett, két polgármester, Cassiopijs és Quartelaar, valamint a városi titkár, Doublet fogadta, akikkel Beck megvitatta a polgárőrség ügyét. Beck világossá tette, hogy nem nagyon akar csatlakozni, míg ők azt akarták, hogy Beck mindenáron csatlakozzon, mire Becknek ragaszkodnia kellett ahhoz, hogy legalább még egy nappal elhalasszák a döntést. Végül beleegyeztek a halasztásba, és miután Beck elhagyta a városházát, azonnal elment unokatestvérehez, Clement Adriansz. van Overschie-hez, hogy könyörögjön neki, használja ki a Quartelaar polgármesterrel való kapcsolatait. Ezt követően

elment nagybátyjához, Van Palesteijnhez, hogy megkérje, "szóljon egy jó szót" érte Quartelaarnál és Cassiopijnnél.²⁰¹ E két rokon mindketten a városi tanács tagjai voltak, és Beck remélte, hogy a burgomas- terszel való kapcsolataikat felhasználva ki tudják majd engedni őt a hurokból.

Este Beck is elment a végrehajtó házához, ahol beszélt a szolgájával, és megkérte, hogy ajánlja az ügyét a gazdájának. Beck nyilvánvalóan nagyon el volt keseredve, mert e látogatás után a végrehajtónál ismét felkereste Van Over- schie kuzinját, hogy megkérdezze tőle, beszélt-e már a burgomas- terrel. Ez sajnos nem így volt, de biztosította Becket, hogy reggel első dolga lesz ezt megtenni. Beck ezután csatlakozott anyósához vacsorára, "palacsinta volt", ahogyan azt szorongása ellenére megjegyezte. A következő reggel végre megkönnyebbülést hozott; Palesteijn bácsi átjött Beck házához, hogy közölje vele, hogy a két polgármesterrel folytatott megbeszélés eredménye azt jelenti, hogy abban az évben nem hívják be szolgálatra.²⁰²

Ezt a fajta támogatást általában kérésre ajánlották fel, és a szívességek újrakeresése nyilvánvalóan nem volt olyasmi, amit Beck és köre öntudatosnak érzett. A kutatás során további példákat fogunk felhozni, amelyek azt mutatják, hogy a szívességek kérése gyakori stratégia volt az élet szerencsétlen eseményeinek kezelésében. Egyáltalán nem volt helytelen segítséget kérni, de magától értetődő, hogy az, hogy kihez lehetett szívességet kérni, nagyban függött a társadalmi helyzettől. Egyesek például vagy közvetlenül a polgármesterektől kérhettek szívességet, míg mások csak közvetve, ismerősökön keresztül fordulhattak egy polgármesterhez.

Az érzelmi támogatást nem csak a betegeknek és haldoklóknak ajánlották fel, ahogy azt korábban bemutattuk, hanem bárkinek fel lehetett ajánlani, aki bármilyen érzelmi zavarban volt. Van Palesteijn bácsit a pestis annyira megviselte, hogy megkérte Becket, az anyósát és barátjukat, Matthijs Mullert, hogy menjenek el hozzá, és vigasztalják.²⁰³ Mindannyian elhatározták, hogy isznak néhány pohárral, hogy "egy kicsit elűzzék a melankóliát". És miután a szabó felesége meghalt, Beck is eltöltött vele egy estét, hogy feldobja a hangulatát.²⁰⁴ Az a tény, hogy Beck maga is éppen akkor veszítette el a feleségét, talán érzékenyebbé tette őt az újdonsült özvegyember érzelmi szükségletei iránt.

A temetésen való részvétel szintén az érzelmi támogatás egyik típusának számít ebben a tanulmányban, csakúgy, mint a temetési versek felajánlása és a gyászolónak írt levelek. Beck maga is nagyrabecsült volt.

oured amikor egy viszonylag ismert költő megígérte, hogy ír egy epi- taph a felesége halálakor, miközben ő maga is írt verseket hasonló alkalmakkor.²⁰⁵ Ezek a kora újkori temetési versek és a haláleset alkalmából írt levelek a korabeli olvasó számára meglehetősen durvának és érzéketlennek tűnhetnek. A szövegek gyakran azt tanácsolják a gyászolóknak, hogy legyenek hálásak szerettük haláláért, hiszen nincs nagyobb megtiszteltetés az életben, mint meghalni és a mennybe jutni. Bár ez azt sugallhatja, hogy a kora újkori emberek nem törődtek embertársaikkal, ez sokkal meggyőzőbben magyarázható a korszakban a halálhoz való eltérő mentalitással. Ezt a következő fejezetben fogjuk részletesebben tárgyalni, ahol a temetkezési költészet és levelek mint az átmenet rítusának ajándékai kerülnek vizsgálatra. Ezeknek az ajándékoknak a jelentését is alaposabban megvizsgáljuk.

Természetesen a szükség idején nyújtott és kapott támogatás rendszeréhez erős instrumentális konnotáció kapcsolódik. Azzal, hogy valaki támogatást kap, köteles viszonzni azt. Ebben az értelemben bizonyos társadalmi kapcsolatok személyes haszonszerzésre és a kapcsolaton kívüli célokra is felhasználhatók. Ez nyilvánvalóan teret engedett a hatalom fitogtatásának azok számára, akik olyan pozícióban voltak, hogy sok különböző embernek nyújtottak támogatást, és ez minden bizonnyal meg is történt, még olyan mértékben is, hogy a támogatás nyilvánvaló korrupció volt. A rászoruló barátoknak és családtagoknak támogatást nyújtani azonban természetes és humánus dolog volt. Szubjektív szinten feltehetően ez volt a legkézenfekvőbb dolog is: egyszerűen nagyon is normális dolog volt támogatást nyújtani a rászorulóknak. Még ha objektíve ez a rendszer a társadalmi tőke növelésének stratégiájaként is használható, valószínűnek tűnik, hogy azok, akik támogatást nyújtottak, csak szívjóságból és a szeretteik jóléte iránti őszinte érdeklődésből nyújtottak támogatást.

Szellemi és művészi adottságok

A szükség idején felajánlott támogatás mellett néhány játékosabb ajándékot is cseréltek Beck és köre között. Beck társadalmi hálózatában például feltűnően sok verset cseréltek. A versek vacsorameghívásként szolgáltak, nászajándékként kínálták őket, és postai úton cseréltek verseket Beck és amszterdami barátai között.²⁰⁶ Tény, hogy a szellemi és művészeti ajándékok, mint például versek, könyvek és rajzok, a legtöbben

a harmadik leggyakoribb ajándéktípus Beck naplójában a vendéglátás és a támogatás után. E tekintetben mondanom sem kell, hogy a Beck naplójában leírt ajándékcseré-minták nem feltétlenül reprezentatívak a holland lakosságra ebben az időszakban. Egyrészt nyilvánvaló volt, hogy csak azok írtak maguk is verseket, akik tudtak írni, volt szabadidejük és érdeklődtek a művészetek iránt. Másrészt azonban úgy tűnik, hogy a versírás a holland történelemnek ebben az időszakában nemzeti hobbinak számított. Úgy tűnik, hogy mindenki, aki tudott írni, és volt némi érdeklődése - de nem feltétlenül tehetsége -, írt verseket. Ezeket a verseket szórakozásból cserélgették, és különleges alkalmakkor, például esküvőkön, temetéseken és - mint fentebb említettük - alkalmanként születésnapokon ajánlották fel.²⁰⁷

A költészetnek ez az áradata Beck esetében nagyrészt költői írói ambícióinak köszönhető. Bizonyára a pusztá élvezet kedvéért írt verseket, de más okból is. Úgy tűnik, hogy Beck mecénásra vágyott. Ha alaposan elemezzük David Beck naplóját, bizonyos minták rajzolódnak ki, amelyek megmutatják, hogyan kereste Beck a mecénásokat költői műveihez. A versek felajánlása Von Silbersteyn nemesnek újév napján nem csupán baráti gesztusnak volt szánva. Beck bizonyára minden jót kívánt ennek a tiszteletreméltó úrnak az újévre, de verseinek felajánlása egyben eszköz is volt arra, hogy ez a nemes ember megismerkedjen Beck költői képességeivel. Beck nyilvánvalóan azt remélte, hogy ez a gesztus oda vezethet, hogy ez a nemes úr írói megbízást ajánl fel neki. Stratégiája ebben az esetben láthatóan bevált, mert Beck - mint korábban bemutattuk - később valóban kapott valamilyen fizetést Von Silbersteyntől, amelyet valószínűleg azért ajánlott fel neki, mert Beck írói munkákat végzett neki. Ezek valószínűleg nem versek megkomponálására vonatkoztak; Beck felkérésre verseket és hivatalos dokumentumokat is másolt. Sajnos a megbízásai gyakran kissé kevésbé voltak művészi jellegűek, mint Beck remélte volna, és végül több másolást végzett, mint amennyit valószínűleg szeretett volna.

Egy másik ismerős, akinek Beck írt, Christina Pop-pings volt. Amszterdamban élt, és időnként írt Becknek a legfrissebb hírekről, versmásolatokat küldött neki, és megkérte, hogy írjon neki néhány verset.²⁰⁸ Beck két vers megírására kapott megbízást két unokaöccse tiszteletére, de nem világos, hogy Christina milyen alkalomból adta volna elő ezeket. Beck rögtön meg is komponált néhány verset, és elküldte Amszterdamba a következővel együtt

egy levéllel magának Poppingsnak.²⁰⁹ Az alapján, hogy pletykalapokat és egy versemásolatot küldött neki, Christina Poppings és Beck kapcsolatát inkább baráti, mint mecénási kapcsolatnak tekinthetjük. Ez azonban valószínűtlennek tűnik, mivel Beck megjegyezte, hogy még nem értesítették a felesége haláláról, ami egy jó barát esetében meglehetősen érzéketlen lett volna, tekintve, hogy az asszony ekkor már több mint egy hónapja elhunyt. Ebben az értelemben a neki írt versek kevésbé valószínű, hogy Beck ajándéka Poppingsnak, mint inkább Poppings ajándéka az unokaöccseinek.

Ez nem volt kivételes eset. Becket más versek megírására is felkérték, amelyeket később egy harmadik félnek ajánlott fel ajándékba. Amikor a rokonoknak esküvőjük volt, Beck egyik nagybátyja megkérte, hogy írjon verset az ifjú párnak. Ezt az esküvői verset a pár egyik fiatal unokaöccse lemásolta volna, "mintha a sajátja lenne".²¹⁰ A fiatalember aztán felolvasta volna nekik az ünnepségen, majd az írott változatot ajándékba adták volna nekik.

Beck nemcsak a versírást élvezte, hanem általában a művészeteket. Esténként rendszeresen a művészetekről beszélgetett barátjával, Herman Breckerfelttel, és a két barát rajzokat és hasonlókat is cserélt egymással. Breckerfelt tulajdonképpen üveggravírozó volt, és amikor megbízást kapott valami olyan gravírozásra, amihez vers kellett, megkérte Becket, hogy írja meg a kért költeményt. Erre akkor került sor, amikor Beck egyik rokona felújította a házát, amiből az érintett unokatestvérnek egy szép irodát alakíthatott ki. Ennek az unokatestvérnek a nővére így házavató ajándékként gravírozott ablaküvegeket rendelt a Breckerfeltől, hogy egy kis vidámságot vigyen a bátyja új irodájába. Breckerfelt viszont megkérte Becket, hogy küldjön néhány verset, amelyeket aztán az ablakokra véshetne.

Mindent egybevetve, a művészi ajándékok felajánlása meglehetősen gyakori volt ebben az időszakban. Ha volt valami ünnepelni való, az alkalomra verseket komponáltak, és ha valakinek nem volt tehetsége a költészethez, mindig megrendelhetett egy harmadik személyt, hogy írjon valami szépet. Ezenkívül a tárgyakra vagy üvegárukra készített feliratok és vésetek nagyon népszerű ajándékok voltak. Az ajándékokat általában a címzettek számára készítették. Tartalmazhattak neveket, dátumokat és jellemrajzokat vagy példázatokot a helyes viselkedésről. Ez egy olyan ajándékcsere-rendszert eredményezett, amely - különösen az olyan alkalmak esetében, mint az esküvő - rendkívül személyre szabott volt.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a versek esetenként előre kinyomtatott változatban is léteztek, ahol csak az érintett személyek nevét és az alkalom dátumát kellett hozzáadni. Továbbá a költészetben belül is voltak bizonyos hagyományok és konvenciók, amelyek kevesebb teret hagytak a személyes kreativitásnak, mint azt várnánk.²¹¹ Mindazonáltal még ezekben az esetekben is legalább valamilyen szinten személyessé tették az ajándékot.

Beck költői adottságainak kínálatát az teszi olyan érdekessé, hogy gyakran úgy tűnik, mintha valami mássá válnának. Barátságos szeretetajándékok voltak, de értelmezhetőek úgy is, mint a megbízások megszerzésére irányuló költői reklámok. A fejezetben Beck³ versek stratégiai felajánlása a lehetséges mecénásoknak további vizsgálat tárgyát képezi, csakúgy, mint a korszak néhány fontosabb költőjének, például Hooftnak és Vondelnek a viselkedése. Érdekes megjegyezni, hogy e három költő esetében a versek, dedikációk és egyéb ajándékok cseréje nagymértékben függött a költők általános társadalmi helyzetétől és költői hírnevétől.

Étel és ital

Az étel és ital mint ajándék itt magában foglalja mindazokat az eseteket, amikor az ételt vagy italt ajándékként adják át egy másik személynek, és nem vendéglátásként kínálják fel saját otthonukban. Ilyen lehet például a bor vagy az étel, amelyet valaki egy vacsorapartyra hoz. Bár Beck esetében ez megtörtént, bizonyosan nem volt szokás, hogy valaki ételt vagy bármi mást hozzon, ha meghívták vacsorára. A kötelező üveg bor, egy doboz csokoládé vagy egy csokor virág, ami manapság a vacsoravendégeknek szánt magától értetődő ajándék, a XVII. századi Hollandiában biztosan nem volt divatos.²¹²

Amint azt korábban bemutattuk, Becket időnként vadhússal vagy baromfival kínálták a rokonok, máskor pedig a nagynénjétől kapott egy teljesen előre feldarabolt hotchpotchot. Az ilyen jellegű ételeket - ha még nem készültek el - általában a lehető leghamarabb elkészítették, és általában közös étkezés keretében osztották meg másokkal. Így az ételek felajánlása gyakran a vendégszeretet felajánlásához vezetett. Ennek oka az volt, hogy az ételt nem lehetett túl sokáig tárolni. Értelemszerűen a lehető legkorábbi alkalommal kellett elkészíteni és elfogyasztani.

Voltak olyan élelmiszer-ajándékok is, amelyek kevésbé voltak praktikusak, és inkább fényűzőek vagy dekadensek voltak. Beck gyermekei alkalmanként kaptak

cukorkát a felnőttektől. A *Sinterklaas* ünnepén hagyomány volt, hogy a gyerekeknek ételt kínálnak, és ez a Beck-gyerekekre is vonatkozott. Mind a nagybátyjuk, mind a nagymamájuk gondoskodott arról, hogy megkapják a jól megérdemelt *Sinterklaas* finomságokat. Beck maga is hozott süteményt a gyerekeinek, miután meglátogatta az amszterdami *kermist*. Sok gyermeket a keresztszüleik is elkényeztettek. Beck újév alkalmából keresztfiának, Davidnak, testvére, Hendrik fiának egy *tampont* vett, ami egyfajta édes kenyér.²¹³ Beck saját fia, Adrian egy csokor szőlőt kapott keresztanyjától, ami akkor még meglehetősen egzotikus gyümölcsnek számított, amikor Leidenből látogatóba érkezett.²¹⁴ Geertruyt Overschie, Beck lányának, Roeltjének keresztanyja két hónapon belül két font cukrot hozott neki, miután a gyermek visszatért a dajkától az apai házba.²¹⁵ Nem világos, hogy mit jelentett ez a cukorajándék. Biztosan drága ajándék lehetett, hiszen a cukor még nem volt olyan alapvető élelmiszer, mint ma.²¹⁶ Mivel rövid időn belül kétszer is felajánlották, és nem sokkal azután, hogy Roeltje elhagyta a dajkát, hogy az apjához költözzön, a cukor hozzájárulást jelenthetett a háztartáshoz.²¹⁷

Amikor felnőttől felnőttnek kínálták, ezeket a luxusételeket többnyire vizonzásként kínálták. Bár ez egy különleges eset volt, Dávid bátyja, Steven egy alkalommal mégis hozott egy üveg bort a bátyjánál tartott vacsorára, amelyet a három Beck testvér pillanatok alatt elfogyasztott.²¹⁸ Mivel Steven valószínűleg Riccen mesterével élt, és sok időt töltött utazással, feltehetően nem volt lehetősége viszonzni a testvérei által felajánlott vendégszeretetet. Ezt azzal pótolta, hogy időnként egy üveg finom bort hozott a vacsorához.

Ugyanez igaz lehet Jaccomijntje esetében is, aki házasságon kívül született, Roeltje apjának egy másik nővel folytatott viszonyából. Érdekes módon Jaccomijntje Roeltje anyjával, a félrelépő apja feleségével élt együtt. Mivel neki, Stevenhez hasonlóan, nem volt saját háztartása, neki sem volt lehetősége arra, hogy a Becktől és másoktól kapott vendégszeretetet visszafordítsa. Ez magyarázza, hogy időnként ő is hozott a Beck-háztartásnak élelmiszer-ajándékot.²¹⁹

Azokon az eseteken kívül, amikor az étel- és italkínálat a vendégszeretet viszonzása volt, az étel- és italkínálat többnyire spontán, véletlenszerű kedvességből történt. Beck azonban alkalmanként kérésre ételt, például nyulat is felajánlott, ami arra utal, hogy ezekben az esetekben

nem feltétlenül ajándékként ajánlották fel, hanem az étel vagy ital megrendelés volt, amelyet később lehet, hogy törlesztésként rendeztek, de lehet, hogy nem.²²⁰ Ezek az étel- és italrendelések nem annyira az ajándékcseré rituálé részei voltak, mint inkább egy szokásos rutin. Egy olyan korban, amikor még nem voltak áruházak és bevásárlóközpontok, az emberek a rokonaiktól függtek a szükséges étel, ital és ruházat biztosításában.²²¹

Cserehálózatok

Család

Beck naplójában az ajándékcseré legfontosabb hálózata a családi hálózat. Ez mind a saját ajándékcseré- viselkedésére, mind a mások közötti, általa leírt cserékre vonatkozott. A legtöbb rituális alkalmat a családon belül ünnepelték, és a napi ajándékokat is többnyire a családi hálózaton belül cserélték. Továbbá az ajándéktípusok és a cserehálózatok elemzése azt mutatta, hogy a család volt a leggyakoribb cserehálózat minden ajándéktípus esetében, kivéve két ajándéktípust, a költészetet és a pénzt. A vendéglátást, a támogatást, az ételt és italt, valamint a tárgyakat leggyakrabban a családi hálózaton belül cserélték, míg a versekhez és a pénzhez hasonló ajándékokat gyakrabban Beck szakmai hálózatán belül cserélték.

A Beck által a naplójában leírt beszélgetések több mint fele családtagok között zajlott. Ezek a kapcsolatok mind a vér szerinti, mind a vér szerinti családtagokra kiterjedtek. A személy, akitől Beck valójában a legtöbbet kapott, az anyósa, Anna van Overschie volt, akit általában "anyának" vagy "R. anyának" nevezett, az "R. " néhai feleségére, Roeltje-re utal. 1624-ben több mint kilencvenszer étkezett nála, ami igen lenyűgöző szám. Az a tény, hogy az asszonynak vendéglője volt, talán megkönnyítette ezt a gyakoriságot, de nem csak a kényelem volt az, ami miatt Beck ilyen gyakran járt nála. Ajándék-csere kapcsolatuk azonban valóban a legkiegyensúlyozatlanabb kapcsolatnak tűnt, amelyet Beck naplójában leírt. Míg Anna van Overschie abban az évben összesen 106 alkalommal ajándékozta meg vejét, addig Beck csak 24 alkalommal viszonzta a kedvességét. A megállapodásuk természetének megértése érdekében David Beck és anyósa kapcsolatát a II. részben tovább vizsgáljuk.

A harmadik legfontosabb személy (Beck barátja, Breck- erfelt után), akivel Beck ajándékokat cserélt, a testvére, Hendrik volt. Az 1624-es év folyamán nem teljesen kölcsönös volt a csere, ami azzal magyarázható, hogy Hendrik egy ideig súlyos beteg volt. Ez azt jelentette, hogy Dávid több támogatást nyújtott neki, mint amennyire normális körülmények között szükség lett volna. A testvérek lényegében mindent kicseréltek, kivéve a pénzt; gyakran élvezték egymás vendégszeretetét, támogatták egymást a szükség idején, és időnként költői levelet írtak egymásnak.

A családtagok fontosságát az is mutatja, hogy a 20 leggyakrabban ajándékot cserélő személy közül, akikkel David Beck a leggyakrabban cserélt ajándékot, tizenhárom a tágabb családja tagja volt. Ezek közé tartozott az anyósa, a testvérei, a rokonai és elhunyt feleségének nagybátyjai. A többi négy barát, két pártfogó és a lánya dajkája volt.

Barátok

A második legfontosabb ajándékcseré-hálózat David Beck számára a baráti hálózata volt, amely valójában nem volt különálló hálózat. Beck baráti hálózata egyes személyekből állt, akikkel Beck egyénileg találkozott, de ez a hálózat a nagyobb családi hálózatba is beilleszkedett. Ami azt illeti, David Becknek valójában nem volt túl sok barátja. A baráti hálózaton belül zajló eszmecsere többségét valójában Herman Breckerfelt tette ki. További személyek, akikkel Beck baráti kapcsolatban állt, a szabója, Berent Zwidde és David de Moor voltak. Az előbbivel való kapcsolata Zwidde feleségének halála után alakult ki. Beck és De Moor kapcsolata további vizsgálatot igényel. Bár Beck a barátság retorikáját használta rá vonatkozólag, a De Moorral kapcsolatos viselkedése arra utal, hogy inkább patrónus és ügyfél, mint közeli barátok voltak.

Az egyetlen személy, akivel Beck a legtöbb időt töltötte, Breckerfelt volt. A két barát sok estét töltött vacsorával, olvasással és zsoltárok éneklésével. De Breckerfelt nem csupán barát volt. Őt is befogadta a nagyobb családi hálózatba. Ez azt jelentette, hogy ha Hendrik Beck partit rendezett, Breckerfeltet is meghívták, még ha maga David nem is vett részt rajta. Amikor csak volt

Anna van Overschie házában egy ünnepi alkalomra, Breckerfelt szívesen látott vendég volt. Miután Breckerfelt megnősült, ugyanez a vendégszeretet a feleségére is vonatkozott. Alkalmanként a bátyját, aki szintén Hágában élt, szintén meghívták egy-egy Beck-családi összejövetelre.

Szakmai kapcsolatok

Az a mód, ahogyan David Beck fenntartotta szakmai kapcsolatait, különbözött a családjával és barátaival szembeni viselkedésétől. Néhányan, akiket felfogadott, hogy neki dolgozzanak, mint például a szabók és a dajka, vendégszeretét élvezték. Ezt a vendégszeretetet nem kellett viszonzni, mivel ez a szakmai kapcsolat része volt. Mások, mint például azok, akikkel Beck írói megbízások reményében tartotta a kapcsolatot, inkább verseket kaptak tőle, mint bármi mást. Valójában ez volt az egyetlen olyan hálózat, amelyben a vendégszeretet nem a legfontosabb ajándéktípus volt. A David Beck és szakmai kapcsolatai között fennálló csere- mintázatok a III. részben kapnak majd nagyobb figyelmet.

Gyermekek és egyéb elhanyagolt kapcsolatok

Tekintettel arra, hogy Beck naplójának "életének tükörképe" kellett volna lennie gyermekei számára, feltűnő, hogy a feljegyzésekben milyen kevés figyelmet kapnak gyermekei. Ritkán említi őket. Beck ugyan reflektál a fia születésnapján a fia iskolai előmenetelére, de a lánya, Sara születésnapját még csak meg sem említi, nemhogy reflektáljon a fejlődésére. Lányát, Roeltje-t említette a leggyakrabban, de szinte mindig a dajkával összefüggésben. Egy dolog, amit Beck kellőképpen megjegyzett, az volt, amikor meghívták őket vacsorára vagy rokonoknál vendégeskedtek, vagy amikor apró ajándékokkal vagy konzervdobozokkal kínálták őket. Beck csak egyszer említi, hogy ő maga is felajánlott nekik egy kis ajándékot, ez akkor volt, amikor az amszterdami vásárról tért vissza.²²² Bizton állíthatjuk, hogy a gyermekei nem voltak elkényeztetve. Bár az is lehet, hogy gyakrabban kínálta őket alkalmi édességekkel és apró ajándékokkal, mint amennyit a naplójában feljegyzett. Ez az általános figyelmetlenség Beck részéről a háztartás többi tagjára is vonatkozik. Annak ellenére, hogy együtt élt a nővérével, Diliane-nel, és bizonyára napi kapcsolatban állt vele.

alapon, biztosan nem említette őt minden nap. A bátyja, Ábrahám csak akkor kerül szóba, amikor már megint bajba keveredett. A háztartás csak akkor kapott figyelmet Beck naplójában, amikor vacsorameghívások vagy ajándékfelajánlások révén kapcsolatba kerültek a külvilággal.

Az egyének egy másik kategóriája, akiket szintén nagymértékben elhanyagoltak, azok a nők voltak, akikkel Beck kapcsolatba került. Nem arról van szó, hogy nem említette őket, mint olyanokat, hanem arról, hogy a környezetében lévő nőkre csak akkor hivatkozott különálló személyként, ha nem volt jelen a férj. Ez azt jelentette, hogy az anyósát, aki özvegy volt, és Jaccomijntje-t, a sógornőjét, aki még nem volt férjnél, mindig csak a saját nevükön említette. Beck az anyósát R. anyaként vagy anyaként említette, míg Jaccomijntje csak a keresztnévén szerepelt.

Ezzel szemben csak ritkán árulta el annak a feleségnek a nevét, akinek a házában vacsorázott, ha a férje volt a házigazda. Azokra a nőkre, akik a férjük társaságában vettek részt ezeken a vacsorákon, a "és a háziasszonya" kifejezéssel utaltak. Ez nem feltétlenül okoz problémát, de meglehetősen tapintatlannak tűnik, hogy csak a házigazdát említik, a háziasszonyét nem, különösen mivel ő volt felelős az étel elkészítéséért.

Egy másik embercsoport, amelyről azt várnánk, hogy Beck naplójában jobban a figyelem középpontjában áll, a szomszédai voltak.²²³ Míg Davis azt állítja, hogy a szomszédi nagylelkűség a XVI. századi Franciaországban a csere egyik fő kategóriája volt, Beck alig tesz említést a szomszédi cseréről.²²⁴ A másodlagos szakirodalom szerint a szomszédok létfontosságúak voltak a kora újkorban.²²⁵ Bár a naplóból kiderül, hogy Beck minden bizonnyal beszélő viszonyban állt néhány szomszédjával, nem tanúsítja, hogy mindennapi társadalmi életében nagy jelentőséggel bírtak volna. Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy kevésbé voltak fontosak számára.

A szomszédaival való viszonylagos kapcsolat hiánya azzal a ténnyel magyarázható, hogy Beck csak 1618-ban költözött Hágába, és így még nem alkalmazkodott az új környezetéhez, de ez nem tűnik túl nyomós érvenek. Öt év alatt is lehetett volna kapcsolatot kialakítani a szomszédokkal. Bár újonnan érkezettként talán hajlamosabb lett volna kapcsolatot tartani a saját családjával, és

idősebb barátait, minthogy megismerkedjen a szomszédaival.²²⁶

Az is lehetséges, hogy csak azért nem sokat olvasunk a szomszédairól, mert soha nem nevezték őket kifejezetten szomszédoknak, és nagyrészt nem tudjuk, hogy hol éltek azok az emberek, akikkel annyi időt töltött. Beck azonban egy kifejezett utalást tett egy szomszédjára, és úgy tűnik, hogy a szomszédai inkább *halálos*, mintsem *életbevágóan fontosak* voltak. Amikor a szomszédja felesége meghalt, Beck volt az első, akit a házhoz hívtak, és ő volt az, aki körbejárta, hogy a többi szomszédnak és ismerősnek is bejelentse a szomorú hírt.²²⁷ Úgy tűnik, ez egybecseng más történések megfigyeléseivel, akik azt állították, hogy a szomszédok fontos szerepet játszottak a halált körülvevő rituálékban.²²⁸

Következtetés

Beck Dávid naplójának ezen elemzése alapján arra következtethetünk, hogy a vendégszeretet volt a legfontosabb ajándék a gyakoriság szempontjából. A szó szoros értelmében mindennap felajánlották, de nagy jelentőséggel bírt rituális alkalmakkor is, mint például a naptári ünnepek és az átmenet rítusai. A vendéglátás volt a leggyakoribb ajándék mindezen alkalmak és események alkalmával. A Beck naplójában leírt személyek szinte mindegyike számára a vendéglátás volt a leggyakrabban felajánlott és kapott ajándéktípus. Más típusú ajándékok jóval ritkábban fordultak elő, de mint később megtudjuk, más okokból voltak jelentősek.

Beck naplójából továbbá világosan kiderül, hogy az ajándékokat nagyrészt a családtagok és a közeli barátok körében ajánlották fel. Ebben az értelemben nem igazán volt helye a kívülállóknak, ahogy arra néhány külföldi időnként panaszkodott. De a családi és baráti körön belül Beck és környezete válogatás nélkül adakozott. Amikor a közeli barátoknak és rokonoknak vendégszeretetet nyújtott, az is nyilvánvaló volt, hogy ez a vendégszeretet a közeli barátokra és családtagjaikra is kiterjed. Sőt, az ember természetesen megkínálta a látogatóba érkező szakmai kapcsolatokat is. Ez azt jelenti, hogy a legtöbb csere inkább a meglévő kapcsolatok fenntartása, mintsem újak létesítése céljából történt.

A naplóból az is kiderül, hogy Beck Dávid életében az ajándékcseré nem annyira a nagy eseményekről és a nagy ajándékokról szólt, hanem inkább a vendégszeretet és a támogatás alapvető felajánlásainak mindennapi cseréjéről. Ezek az apró felajánlások lehetővé tették Beck és családja, valamint barátai számára, hogy olyan módon tartsák fenn kapcsolataikat, amely számukra valószínűleg nagyon is magától értetődő volt, és amely általában nem vezetett bajokhoz vagy kétségekhez. Az ételt, az ágyat és a támogatást egyszerűen magától értetődően felajánlották, és Beck és barátai általában nem vesztegették a szót az ügyre. Ebben a tekintetben David Beck naplója eléggé bizonyítja, hogy az ajándékcseré valóban a mindennapi élet részét képező jelenség volt.

II. rész: Ajándékok és jelentések

A. Átmeneti rítusok

Amint David Beck naplójából kiderül, a vendégszeretet volt a legfontosabb ajándék a XVII. századi Hollandiában. Ezt az ajándékot általában a társadalmi kapcsolatok fenntartására használták, mind abban az értelemben, hogy a leggyakrabban, mind pedig abban az értelemben, hogy napi rendszerességgel kínálták. Más ajándékok azonban minőségi szempontból nagyobb jelentőséggel bírtak. Ez különösen igaz azokra az ajándékokra, amelyeket - a házigazda vendégszeretete mellett - az élet jelentős eseményeit ünneplő vagy gyászoló alkalmakkor nyújtottak át.¹ Ilyenek voltak az olyan események, mint a születés, a házasság és a halál, de a tanulmányi előmenetel és más, az életút egyes szakaszait szimbolizáló események is.

Az ilyen típusú eseményt általában átmenet rítusának nevezik, ezt a kifejezést először a francia etnológus Van Gennep vezette be kutatási témaként.² Az átmenet rítusa alatt az élet fontos eseményeihez kapcsolódó rituálékat és a naptárhoz kapcsolódó rituálékat egyaránt értjük. Ebben a fejezetben az átmenet rítusait kizárólag az élet során bekövetkező rituális alkalmakkal kapcsolatban tárgyaljuk, mert az ajándékcserét tekintve jelentős különbség van a kettő között: a naptári ünnepeket általában vendéglátással (és alkalmanként étel vagy kisebb ajándékok felajánlásával) ünneplik, míg az élet átmeneteit nemcsak vendéglátással ünneplik, hanem anyagi tárgyak felajánlásával is megemlékeznek róluk.³

Ebben a fejezetben számos konkrét ajándékot tárgyalunk, amelyek az élet bizonyos szakaszaihoz kapcsolódtak: esküvőkhöz, keresztelőkhöz és halálesetekhez. Mindegyik alkalommal részletesen tárgyalunk egy-egy konkrét ajándék(típus)t, hogy megvizsgáljuk, milyen lehetséges jelentéseket tulajdonítottak a XVII. századi emberek az ajándékoknak. Magukat az ajándékokat tekintjük forrásnak, de jelentésüket más korabeli források felhasználásával kontextusba helyezzük.

Házasság és főzőedények

Férj és feleség

Az az elképzelés, hogy a házasság a társadalom sarokköve, olyan meggyőződés, amely nagyon is része volt a kora újkori mentalitásnak.⁴ Ahogy a népszerű író, Jacob Cats "*Houwelick*", avagy a "Házasság" című könyvében megjegyezte, a házas állapot "a városok alapköve" és "a regensek tenyészőhelye" volt. Ezzel együtt a háztartások nyugalma és nyugtalansága, Isten egyháza és az ország közös érdeke a házasságok minőségétől függött.⁵ Macskás szerint ezért érdemes volt odafigyelni arra, hogy a házasságok "miként kezdődhetnek el rendesen", és hogyan lehet azokat "becsületesen lebonyolítani".⁶ Ez volt egyúttal a motivációja e mű megírására, amely a nők életének különböző szakaszait írta le. Minden egyes fejezetben egy adott szakasz, legyen az menyasszony, feleség, anya vagy özvegy, állt a középpontban, mivel Cats leírta, hogy milyen viselkedést tart megfelelőnek egy nő számára az adott életszakaszban.⁷ A művet köznyelven írták, és célközönsége a felső-középosztálybeli nők voltak. Már a tizenhetedik század elején népszerű könyv volt, és a századig befolyásos maradt.^{19th8}

Cats szerint a házaselet akkor volt tiszteletreméltó, ha mindkét házastárs elkötelezte magát a házaselet által megkövetelt feladatok mellett. A házastársak számára ezek a feladatok hármasak voltak. Mindenekelőtt a férj köteles volt gondoskodni "a vallásról a házán belül", hogy háztartását "az Úr kis gyülekezeteként" ren- delje.⁹ Továbbá a férjnek kitartást és jó kormányzást kellett tanúsítania háztartása fenntartásában, és gondoskodnia kellett róla. Végül, de nem utolsósorban a férjnek "szívből jövő szeretetet" és "barátságos udvariasságot" kellett fenntartania a felesége iránt.¹⁰

Míg a férj fő feladata, mint a háztartás fenntartója, nagyrészt az otthonon kívül volt, addig a háziasszony feladatai főként az otthonon belül voltak.¹¹ Ő gondoskodott a ház takarításáról és karbantartásáról, ő szülte és nevelte a gyerekeket - legalábbis az első években -, és ő volt felelős a napi egészséges ételek elkészítéséért mind a férje, mind a gyerekek számára. Ezenkívül minden lehetséges módon támogatnia kellett a férjét. Természetesen, amit Cats leírt, az egy ideális-tipikus helyzet volt; a gyakorlatban például sok család nem volt képes arra, hogy a családok közül

a háziasszony által biztosított extra jövedelem nélkül.¹² Mindazonáltal munkája jó betekintést nyújtott abba, hogy mit tekintettek akkoriban a sikeres házasság normáinak.

A házastársak kölcsönös feladatainak és kötelezettségeinek hangsúlyozása a házasság intézményén belül nem hagy túl romantikus benyomást a kora újkori házaseséletről. Ha ehhez hozzávesszük azt az általános felfogást, hogy a házasságok inkább a családok közötti kölcsönös támogatásra irányuló szerződések voltak, mintsem a férj és feleség közötti szerelmi kapcsolat, akkor könnyen kialakul a rendezett és ezáltal szeretet nélküli és boldogtalan házasság gondolata.¹³ A holland köztársaságban azonban a partner kiválasztását általában magukra a partnerekre bízták. Jelentős szabadságuk volt a megfelelő partnerekkel való találkozásban és a lehetséges házastársnak való udvarlásban, mielőtt a hivatalos eljegyzést rögzítették volna.¹⁴ Ezzel meglehetősen nagy volt a valószínűsége annak, hogy a két végül összeházasodó személy valóban jól kijön egymással. Ebben az értelemben az a tény, hogy a szülők - az eljegyzés bejelentése után - megszervezték a házasságkötést, nem feltétlenül befolyásolta a pár között már kialakult vonzalmat.

Pieter Corneliszoon Hooft és Leonora Bartolotti udvarlási időszakából származó levelezése jó példát nyújt arra, hogy mind a vonzalom, mind az egyéb érdekek fontos szerepet játszottak a házasságban. Első felesége, Christina van Erp halála után 1627., Hooft nyáron udvarolt Leonora Helle- mansnak, Jan Baptist Bartolotti, egy gazdag amszterdami kereskedő özvegyének, aki a Hooft 1624. egyik levelében versek felajánlásával próbált Leonorának imponálni, amelyek "gyümölcsével", ahogyan ő nevezte, "visszaélt, hogy az alkalomra felajánlhasson neki néhány nagyon fontos bizonyítékot, mint leveleket és virágokat az engedelmesség iránti odaadásáról".¹⁵ Hooft úgy képzelte, hogy verseinek (konvencionális) középszerűsége nem fogja megakadályozni a lányt abban, hogy legalább élvezze őket. Ezzel és más jól megválasztott szavakkal belopta magát Leonora szívébe, ami valóban nagyon romantikus benyomást hagyott maga után.

El lehet képzelni, hogy Leonora nehezen utasította vissza a férfi vonzalmát Hooft hízelgő szavai után, de mint kiderült, a dolgok ennél valamivel bonyolultabbak voltak. E bonyodalmak többsége nem az érzelmekkel, hanem inkább a praktikummal volt kapcsolatos, ahogy Leonora elmondta Hooftnak: "Annyira hatással vagy rám, hogy bárcsak lenne kedvem megházasodni".¹⁶ Többször is "kedvesemnek" nevezte Hooftot, még azután is, hogy a férfi megkérdezte, jól hallotta-e.

Van Tricht szerint, aki Hoofft levelezésének kiadását szerkesztette, Leonora vonakodása anyagi természetű bonyodalmakból fakadt. Leonora Hellemans gazdag dél-német kereskedők lánya volt, és jó házasságot kötött Bartolottival; szerencsés asszony volt. A Bartolottival kötött házassága alatt és annak halála után Amszterdamban élt, de hogy megőrizze dél-németországi vagyonát, hivatalosan Zevenbergenben jegyeztette be magát, egy olyan városban, amelyet mind a déli főhercegek, mind a holland köztársasági főkapitányság semlegesnek nyilvánított. Ez a semlegesség lehetőséget nyújtott a délről elmenekült embereknek, hogy déli birtokaikat egy nem ellenséges lakóhelyről kezeljék. Így sokan közülük vagy legalisan, vagy fizikailag ott éltek. Leonora tudta, hogy ha feleségül megy Hooffthoz, akkor egy olyan férfival lesz, aki egy olyan országot szolgál, amely a déli Hollandiához hostilt. Ezzel a házasság valószínűleg sértené a tulajdonjogát is a déli Hollandia területén.¹⁷ Ezért volt eleinte kissé vonakodó Hoofft bájos törekvéseivel szemben.

A Hoofftnak írt írásaiban azonban Leonora nem hivatkozott a Zevenbergen-ügyre. Hoofft egyik levelére adott reakciójából megtudhatjuk, hogy a Hooffthoz való hozzámenéssel kapcsolatos kételyeinek egy része vallási természetű volt. Aggódott, hogy Hoofft nem elég vallásos, amire Hoofft így válaszolt: "A vallás az elmében van, nem pedig a külsőségekben".¹⁸ Továbbá azt is hallotta, hogy Hoofft barátainak más vallási meggyőződései vannak, mint neki, amit szintén zavarónak tartott. Emellett Hoofft, a barátai és Leonora az államügyekben sem értettek egyet. Hoofft azonban azt állította, hogy Leonora mindvégig tisztában volt ezekkel a politikai és vallási különbségekkel, és ez nem vette el a kedvét attól, hogy vonzódjon Leonorához. Sőt, azt állította, hogy ez nem lehetett ok arra, hogy ne menjen hozzá.¹⁹

Ezekhez az ésszerű érvekhez azt a tényt is hozzátette, hogy beteg a szerelemtől, hogy meggyőzze a lányt, hogy menjen hozzá feleségül. Voltak ugyan gondjai a lábával, de az érzelmi zűrzavar volt az, ami a halál közelébe sodorta, legalábbis ezt állította. Lehet, hogy igaz volt, hogy Hoofft súlyos beteg volt, de az is lehet, hogy ez csak egy retorikai trükk volt, hogy rábeszélje a lányt a házasságra.²⁰ Más stratégiákat is alkalmazott. Hoofft írt egy bájos levelet Susanna Bartolottinak, Leonora első házasságából származó lányának, amelyben szintén a betegségére hivatkozott. Azt állította, hogy az orvosa egyetértett

hogy a lábsérülése okozta lázat még tetézte a Leonora elutasítása miatti melankólia.²¹

Leonora ekkorra már Zevenbergenbe utazott, hogy meglátogassa a bátyját és a sógornőjét. Feltehetően azért ment, hogy kitalálja, milyen károkat okozna neki és vagyonának, ha a Holland Köztársaságot szolgáló férfihoz menne feleségül.²² Úgy tűnik, ez végül nem bizonyult nagy problémának, mivel Leonora és Hooft néhány hónappal később, 1627 novemberében összeházasodtak. Caspar Barlaeus, Willem de Groot és Constantijn Huygens verseket írtak erre az alkalomra.²³ Úgy tűnik, a Hooft-Hellemans szövetség boldog volt. Hooft megfelelő apja volt Leonora lányainak, Susannának és Constantia Bartolottinak, és a házaspárnak még két közös gyermeke született, Christina és Arnout Hellemans Hooft. Úgy tűnik, hogy a Hooft család eléggé kielégítő életet élt együtt. Hooft barátai még azt is megjegyezték, milyen szerencsés volt Hooft egy olyan feleséggel, aki ilyen élénk és szórakoztató volt, és aki szívesen fogadta Hooft barátait a házukban. Az asszonyt vendégszerető tulajdonságaiért dicsérték.²⁴

Szóval ez egy szerelmi vagy stratégiai házasság volt? Nyilvánvaló, hogy Leonora mindent megtett, hogy megvédje a tulajdonjogát, és úgy tűnik, hogy talán tartózkodott attól, hogy feleségül menjen Hooft-hoz, ha az a vagyona elvesztésével járt volna. Ugyanakkor az is világos, hogy a szeretet fontos szerepet játszott a kapcsolatukban. Hooft még azzal is érvelt, hogy mivel a nő érzéseket táplált iránta, az egyéb körülményektől függetlenül hozzá kell mennie. Valójában mind a szerelem - vagy legalábbis a vonzalom -, mind a stratégia fontos jellemzője volt a házastársi kapcsolat létrejöttének. Fontos volt, hogy mindkét partner kialakítson egy bizonyos szintű vonzalmat egymás iránt, mielőtt a tényleges ceremóniára sor kerülne, de az is fontos volt, hogy a család és a következő nemzedék számára biztosítsák a tőkésüket, különösen, ha ezek a nemzedékek korábbi házasságok eredményei voltak.²⁵ Ebben az értelemben az instrumentális megfontolások nem feltétlenül akadályozták a partnerek közötti szeretet kialakulását.

Ez nem csak azokra vonatkozott, akik szabadon választhatták meg partnerüket; még a rendezett házasságok sem feltétlenül zárták ki a házastársak közötti kölcsönös szeretet érzését.²⁶ Willem Frederik van Nassau-Dietz városházi birtokos például megígérte édesanyjának a halálos ágyán, hogy olyan nőt vesz feleségül, aki fenntartja a Van Nassau-Dietz család normáit.²⁷ Az ő esetében ez azt jelentette, hogy Hollandia és Zeeland tartományok stadholderének, Frederik Hendrik of Orange-nak az egyik lányát,

lenne a legmegfelelőbb, mivel Frederik Hendrik akkoriban a Holland Köztársaság legbefolyásosabb embere volt. Az egyik hercegnő férjhez adása érdekében Willem Frederik fontosnak tartotta, hogy a hercegnőben kialakuljon egyfajta vonzalom iránta. Ezért sok időt szentelt a hercegnőknek, amikor Frederik Hendrik hágai udvarában járt. Együtt vacsorázott velük, igyekezett beszélgetést kezdeményezni, és időnként egy-egy apró ajándékkal is megajándékozta őket.²⁸

Annak érdekében, hogy növelje az esélyeit, hogy feleségül vehesse valamelyik lányt, kapcsolatot kellett kialakítania az anyjukkal, Amalia van Solms-Braunfelszel is. Ez nem kis erőfeszítést igényelt, különösen azért, mert Amalia és férje, Frederik Hendrik még mindig eléggé haragudtak Willem Frederikre, mert az elfoglalta az északi tartományok stadholderi posztját Frederik Hendrik rovására, aki nagyon vágyott erre a pozícióra, mert így ő lehetett volna a stadholder generális.²⁹

A kezdeti ellenségeskedések ellenére azonban Willem Frederiknek sikerült többé-kevésbé baráti kapcsolatot teremtenie Amalia-val. Kapcsolatuk különösen szoros lett Frederik Hendrik halála után. Egyik este Amalia még azt is bevallotta Willem Frederiknek, hogy szörnyen hiányzik neki néhai férje, hozzátéve, hogy "olyan boldog volt vele, hogy nagyon szerették egymást, és hogy SH [Őfelsége] mindent közölt vele".³⁰ "In somma: a világ legboldogabb házassága" - jegyezte meg akkor Willem Frederik. Mégis, folytatta, hogy ha a kapcsolatuk valóban olyan boldog volt, mint ahogyan azt állította, akkor Amalia szenvedése a férje elvesztése miatt nagyon fájdalmas lehetett. Ha Amalia valóban őszintén kifejezte a férje elvesztése miatti érzéseit, akkor ez azt bizonyítaná, hogy még egy elrendezett házasság is, ami egy szövetség azokban a körökben általában volt, valóban lehet boldog házasság. Vagy másképp fogalmazva, a szövetség instrumentális jellege nem feltétlenül zárta ki a két házastárs közötti gyengéd érzelmek kialakulását.

Ez nem jelenti azt, hogy a rendezett házasságok soha nem voltak problémásak. Ahogy Louise, Frederik Hendrik legidősebb lánya állítólag felkiáltott: "Ó, bárcsak halott lennék, vagy tanácsosnő, mert akkor választhatnék valakit, akit ismerek, szeretek és szeretek." ³¹Willem Frederik időnként panaszkodott a naplójában, hogy milyen igazságtalan, hogy nem választhat olyan feleséget, aki teljesen a kedvére való. Ezek a szívből jövő érzések nem tartották vissza

hogy folytassa küldetését, és feleségül vegye a stadiontulajdonos egyik lányát. Közben testi szükségleteiről az alkalmi prostituáltak és az egyik szolga gondoskodott. Ez általában nyugtalanító érzéssel töltötte el, különösen az utóbbi esetben, mert mindig attól tartott, hogy ez a szolga esetleg teherbe esik tőle, és ebben az esetben nehéz lenne megtagadni az apaságot.

Willem Frederiknek is kialakult egy affektívabb jellegű kapcsolata egy bizonyos fiatal nővel, akit a naplójában Pycke néven emleget.³² A lány az egyik régens lánya volt, aki Willem Frederik Leeuwardenben lévő udvarába járt. Az érzés nyilvánvalóan kölcsönös volt, de soha nem vezetett nyilvános vagy hivatalos kapcsolathoz. Leveleztek és ajándékokat cseréltek, sőt, még a petting szakaszába is belekezdtek, de ennek hirtelen vége szakadt, amikor a lányt férjhez adták egy másik férfihoz.³³ Bár Willem Frederik meglehetősen szomorú volt az események ezen fordulata miatt, nem tett semmit, ami a hatalmában állt, hogy megakadályozza ezt. Úgy tűnik tehát, hogy függetlenül attól, hogy kétségbeesett, hogy megfelelő házasságot kell szerveznie magának, nem látott igazi lehetőséget arra, hogy ezt elkerülje azzal, hogy valóban feleségül vesz egy olyan nőt, akit szeretett és akit szeretett.

Végül Willem Frederik megkapta, amit akart. 1653-ban feleségül vette Albertine Ágnest, Frederik Hendrik második lányát. Bár naplójában kifejezetten elismerte, hogy ez volt az, amire "várt, dolgozott és vágyott", mégis kifejezte, hogy "elégedett, békés és boldog" szeretne lenni a feleségével.³⁴ Ebben az értelemben úgy tűnik, hogy bár a házasságok ezekben a körökben a hatalom és a hűség eszközei voltak, mégis nagyra értékelték, ha - egyúttal - szeretethez, tisztelethez és örömhöz vezetnek az érintett partnerek számára.

Valószínűleg társadalmi és gazdasági tényezők is szerepet játszottak a házastársválasztásban azok esetében, akik nem voltak gazdagok és befolyásosak. Ez azonban ezekben az esetekben sem jelentette azt, hogy a szeretet, vagy legalábbis a szeretetteljes viselkedés nem számított fontos tényezőnek a férj és feleség közötti kapcsolatban. Ahogy Jacob Cats *Houwelick című* könyvében hangsúlyozta, mindkét fél feladata volt a viták elkerülése és a békés együttélés érdekében tett erőfeszítések.³⁵ Az is jó ízlésnek számított, ha a férj a feleségét dicsérte a kocsmában.³⁶ Cats továbbá fontosnak tartotta, hogy a partnerek elfogadják egymás hiányosságait, és hogy a kritikát a saját otthonuk keretein belül és soha nem nyilvánosan fejezzék ki.³⁷

Ismétlem, amit Cats leírt, az ideális, tipikus viselkedés volt, és nem feltétlenül az, ahogy a házasságok a gyakorlatban működtek.

A szeretetteljes házasság normája azonban nem csak egy könyvekben előírt dolog volt. Más írók is kifejezték a boldog házasságok iránti tiszteletüket. Constantijn Huygens ifjúkori visszaemlékezéseiben hangsúlyozta, hogy szülei "nagyon boldog" kapcsolatban éltek.³⁸ David Beck, miután naplójában feljegyezte, hogy egy bizonyos Jan Crabbens háziasszonya meghalt, megjegyezte, hogy ez a házaspár "egyáltalán nem jött ki egymással, és rosszul viselte a dolgokat", ezzel hallgatólagosan aláírta a szerető házasság normáját.³⁹ Úgy tűnik tehát, hogy már a XVII. században is fontosnak tartották a "jó házasságot", nemcsak abban az értelemben, hogy az anyagi és társadalmi tőkét hoz a családba, hanem abban az értelemben is, hogy a házastársak tisztelik és szeretik egymást. Ahogy Jacob Cats megfigyelte:⁴⁰

Nincs gyűrű, nincs lakoma, nincs korona,
nincs virág, De az igaz szerelem teszi a
menyasszonyt.

A házasság rituáléi

Ez igaz lehetett, de a házasságkötés szertartása - beleértve a gyűrűt, a lakomát, a koronát és a virágokat - valóban nagyon fontos volt. A házasság intézményének fontosságát tükrözte az az esemény, amely ezt a házas állapotba való átmenetet szimbolizálta, az esküvő.⁴¹ A korábbi időkkel ellentétben a XVII. században az esküvő már nem a menyasszony és a vőlegény magánügye volt, hanem (félig) nyilvános szertartás, amely magában foglalta először is a tervezett házasság hivatalos, nyilvános bejelentését, másodsor pedig magát az esküvőt, amelyre a családtagokat és a barátokat hívták meg, hogy tanúi legyenek az átmenetnek.

Mint korábban említettük, a holland fiatalok viszonylagos szabadságot élveztek a megfelelő házastárs megtalálása terén. Amint a fiatalember egy udvarlási időszak után megerősítést kapott leendő menyasszonyától, hogy hajlandó feleségül menni hozzá, az eljegyzést bejelentették a családoknak.⁴² A családok ezután egy este összeültek, hogy megvitassák az esküvői kontraktust. Ezek a szerződések előírták, hogy a házasulandók mit hozzanak magukkal a házasságba, és mi maradjon a család kezében az egyik házastárs halála után. Hieronymus szerint

Sweerts *A házasság tíz öröme* című szatírjában, ezek az esküvői megbeszélések elkerülhetetlenül gondot okoztak.⁴³ Sweerts szerint nyilvánvaló volt, hogy mind a menyasszony, mind a vőlegény szülei nem voltak hajlandók felajánlani azt, amit a másik fél a gyermekükért kért.⁴⁴ Úgy tűnik továbbá, hogy a hozományok kifizetésének gyorsasága, amellyel a házasságkötés után a megfelelő családok a hozományt kifizették, gyakran hagyott kívánnivalót maga után. A macskák bíralták a szülőket, amiért nem fizették ki azonnal a hozományt, és különösen a vőlegények apáit sürgették, hogy fizessék ki, amit ígértek.⁴⁵

Az esküvői szerződés megkötése után a családok és a leendő menyasszony és a vőlegény egy itálra összeültek, hogy megünnepeljék eljegyzésüket. Ez volt a kezdete egy meglehetősen megterhelő időszaknak mind a menyasszony és a vőlegény, mind a legközelebbi rokonaik számára, hiszen amint a házassági szerződést aláírták, megkezdődött az esküvői ünnepek megszervezése. Ez sok feladatot, valamint megfelelő mennyiségű stresszt jelentett. Először is, meg kellett hívni a vendégeket az esküvői banzájra. Ez általában személyesen történt, ha a vendég a közelben lakott, vagy egyébként meghívólevelet írtak a meghívottnak. Ez önmagában nem volt olyan nagy probléma, de ami gyakran vitákhoz vezetett a házastársak családjai között, az az volt, hogy kit hívjanak meg.⁴⁶ Egy másik probléma az asztal elrendezésével volt kapcsolatos; fontos volt, hogy a vendégeket ne sértsék meg azzal, hogy az asztalnál kevésbé megtisztelő helyet jelöljenek ki számukra, mint amennyire meggyőződésük szerint jogosultak voltak.⁴⁷ Sweerts ezért azt állítja, hogy ha a násznép előre látta volna ezeket a problémákat, akkor eleve nem is mentek volna bele a házasságba.⁴⁸

Egy másik, különösen fontos kérdés volt az esküvői öltözék. A menyasszony és a vőlegény általában teljesen új ruhát készítetett erre az alkalomra. Tekintettel arra, hogy a textilárak meglehetősen magasak voltak, ez elég költséges esemény lehetett. Nem csoda, hogy Herman Breckerfelt az eljegyzéskor barátjához, David Beckhez fordult segítségért.⁴⁹ Az esküvő után a ruhákat más különleges alkalmakra, például más esküvőkre és temetésekre használták fel újra.

A tényleges esküvőt úgy ünnepelték, hogy a meghívott vendégeknek vacsorát kínáltak.⁵⁰ Természetesen ezt a vacsorát is előre meg kellett szervezni, ami igen fontos feladat volt. A vendégeket ételekkel és italokkal kínálták, amelyeket nagyrészt előre meg kellett rendelni és elő kellett készíteni. A holland patríciusok az esküvői lakomákat nagy előkelőségnek tartották, különösen azokat, amelyeken

felsőbb osztálybeli polgárok, akik megengedhették maguknak, hogy hivalkodjanak. Amint az a korszak különböző rendeleteiből kiderül, a városi önkormányzatok igyekeztek megakadályozni a jómódúak esküvői extravaganciáját és pompáját, de feltehetően eredménytelenül.⁵¹ A túl sok vendég esküvői banketten való részvételért vagy a túl fényűzőnek tartott ételek - például a cukorgyár - felszolgálásáért kiszabott pénzbírságok soha nem érték el a kívánt hatást. Ezeket a bírságokat egyszerűen hozzáadták a teljes esküvői költséghez. Egy másik probléma, amelyet a tisztviselők rendeletekkel próbáltak kezelni, a többnaposra nyúlt lakodalmak voltak. Elrendelték, hogy az esküvők nem tarthattak tovább két napnál. Hogy az emberek valóban betartották-e ezeket a törvényeket, nem világos.

Nemcsak a kormánytisztviselők, hanem az olyan erkölcsösözők is, mint Jacob Cats, arra szólították fel a fiatal párokat, hogy ne ünnepeljék túlságosan pazarul az esküvőjüket. Az esküvőket egy piachoz hasonlította, ahol az emberek mutogatják a portékáikat.⁵² Cats azzal érvelt, hogy a párok jobban teszik, ha csak a közeli barátok és rokonok számára rendeznek partit, és a pénzüket a bútorok és konyhai eszközök megvásárlására tartogatják. Különösen ellenezte azt a gondolatot, hogy a fiatal párok hatalmas összegeket költenek hatalmas mennyiségű vendégekre, akiket személyesen nem is ismernek.⁵³ Ezek általában a párok szülei által meghívott emberek voltak. Hoofit levelezéséből kiderül, hogy a második felesége lányainak esküvőjére meghívott vendégek közül sokakat valóban Hoofit hívott meg, és valójában *a* barátai voltak.⁵⁴

Az esküvők váratlan vendégei voltak a csavargók is, legalábbis vidéken.⁵⁵ Feltehetően csak azért jelentek meg, hogy élvezzék az ingyen ételt és italt, amikor lakoma volt. Van Alkemade és Schelling több példát is említ arra, hogy a törvényeket azért hozták, hogy megakadályozzák, hogy a csavargók részt vegyenek olyan esküvőkön, amelyekre nem voltak meghívva. Nem világos, hogy ez a gyakorlat mennyire volt gyakori, de legalábbis a leírásaik azt mutatják, hogy ez a probléma valóban létezett.⁵⁶

Az esküvőkön azonban a legtöbb vendéget hivatalosan is meghívták, és így szívesen látták őket az ünnepségen. A meghívókat a menyasszony és a vőlegény családjának és barátainak, az új pár szomszédainak, valamint a pár szülei által meghívottaknak küldték. Természetesen megtiszteltetés volt, hogy a fontos emberek részt vettek a meghíváson, de nem feltétlenül ez volt a meghívások egyetlen oka. A legtöbb meghívottat a párral vagy a rokonaikkal való kapcsolatuk alapján hívták meg.

Ezek az esküvők többféle viszonzást tartalmaztak.⁵⁷ Először is, volt egy bizonyos mértékű viszonzás magán az eseményen, vagy

másnap reggel. Ezek a vendégek által az ifjú párnak hozott ajándékokból álltak. Ezek lehetek művészi ajándékok, például kifejezetten erre az alkalomra írt versek vagy tárgyi ajándékok. Ezek a tárgyak gyakran művészi kivitelezésűek is voltak. Az esküvői ajándékként szolgáló gravírozott vagy feliratos tárgyak ma is megtalálhatók számos múzeumi gyűjteményben. Ezek nagyon népszerűek voltak ebben az időszakban, és gyakran tartalmazzák a dátumot, az ifjú pár nevét vagy az új életet, amelybe belekezdtek. Más szóval, az ajándékok nagyon is illettek az alkalomhoz. A menyasszony és a vőlegény azonban háztartási dolgokat is kapott, például konyhai eszközöket és hasonlókat, de mivel ezek annyira hétköznapiak voltak, ritkán hagytak nyomot a történelemben.

A menyasszonyi vendégszeretet viszonzásának másik módja az volt, hogy nem sokkal az esküvő után meghívták a párt vacsorára. Míg az esküvői vacsorát általában a menyasszony szülei ajánlották fel, addig ezt a viszonzott vacsorát a vőlegény szüleitől várták el. A vőlegénynek egy úgynevezett *weder- bruiloft* vagy ellenesküvőt kellett rendeznie.⁵⁸ Ez az ellenesküvő szokványos volt, és gyakran ugyanolyan pazar, mint maga az eredeti esküvő.

A többi vendég is meghívhatja a párt és szüleit vacsorára, hogy kifejezzék elismerésüket az esküvő alatt kapott figyelmességért. Ezen túlmenően olyanok is meghívhatták a párt, akik nem tudtak elmenni az esküvői ünnepségre, mert túl messze laktak. Ezeknek az embereknek a meglátogatása a szükséges utazással járt, és bár ezeket az utazásokat még nem így hívták, nem volt ritka, hogy az ifjú házasságok egy kis nászutat, vagy *speelreisje-t* tartottak. Az utazás célja a szórakozás volt, de egyben azt is lehetővé tette, hogy a partnerek bemutassák egymást azoknak a rokonoknak, akik nem tudtak részt venni az esküvőn.⁵⁹

Esküvők és ajándékok

Az esküvő alkalmából a vendéglátáson kívül, amelyet a vendégeknek nyújtottak, a házassághoz másfajta ajándékok is tartoztak. Az első természetesen a jegygyűrű felajánlása volt, amelyet a vőlegény hagyományosan a menyasszonynak adott. A macskák megjegyezték, hogy ez a gyűrű nem csupán egy ékszer volt, hanem "*zielepan*" vagy "a lélek záloga" is. Gyűlölte azt az új divatot, hogy a gyűrűt a gyűrűsujjon kívül bármely más ujjon viseljük.⁶⁰ A vőlegény másik ajándéka a menyasszonynak egy nyaklánc volt az egyik nap a

tényleges esküvő. Bár ez régi hagyomány volt, a macskák ellenezték, hogy ezek az ajándékok egyre drágábbak lettek. Jobban szerette volna, ha a menyasszony és a vőlegény az ékszerbe foglalt drágakövek szimbolikusabb jelentését veszi figyelembe, ezért egy listát állított össze a drágakövek szimbolikus vagy inkább erkölcsi jelentéséről, mint például a gyémánt, a rubin, a korall, az ametiszt és a zafír.⁶¹

Ezen ajándékok elfogadása azt jelentette, hogy a menyasszonnak nem volt más választása, mint hogy előálljon egy "ellenajándékkal", ahogyan Cats fogalmazott. Elmondása szerint ez a viszonzás általában egy ágyneműkészletből állt.⁶² Ami azt illeti, a nők leányéletük nagy részét azzal töltötték, hogy ezt a vászon "uitzel"-et vagy trousseau-t elkészítették. Úgy tűnik, hogy a vászon volt az egyetlen dolog, amiből a kelengye állt. A vászon ebben a korszakban a nők számára nagy becsületet jelentett. Rendezettnek és tisztának kellett lennie, és bármilyen lyuk vagy folt tönkretelhetette a háziasszony hírnevét. Az ágyneműt nagy, drága fiókokba rakták, és az anyag fontosságát tekintve nem csoda, hogy a XVII. századi festményeken és metszeteken a nőket úgy ábrázolták, hogy az ágyneműt a kezükben tartják és nagy fiókokba teszik.⁶³

Több hivatkozás is említi, hogy a háztartás megalapításához szükséges egyéb eszközöket vagy bútorokat általában az esküvő utáni napon szerezte be a pár, vagy különösen a menyasszony. Ezért a Macskák előnyben részesítették, hogy a pár ne költson túl sok pénzt a tényleges esküvői lakomára. Hasonlóképpen, Roemer Visscher az egyik emblémájában arra buzdította a fiatal párokat - inkább metaforikusan -, hogy tartózkodjanak a "hús bor vásárlásától" mindaddig, amíg nem rendezkedtek be otthonukban a szükséges felszereléssel. Ha mindez megtörtént, és ha végre elég pénzt gyűjtöttek össze, megengedhettek maguknak egy kis bolondságot, például az ivást.⁶⁴

Sweerts a háztartási eszközök és bútorok vásárlását a házasság második örömeinek nevezte. Példájában az újdonsült feleség annyira izgatott az esemény miatt, hogy alig tud aludni.⁶⁵ A végén a legfényűzőbb és legdrágább dolgokat vásárolja meg, amit a férj attól tart, hogy nem fogja tudni megfizetni. Sweerts szatirikusan emlékezteti a férjet, hogy tartózkodjon mindenféle megjegyzéstől menyasszonya viselkedésével kapcsolatban, mert a férj élete házasságként már így is elég nehéz lesz, ha az összes pénzét elkölti.

Mint korábban említettük, az ifjú pár vendégei is ajándékokat adtak a párnak. Sajnos keveset tudunk arról, hogy

ezeket az ajándékokat.⁶⁶ Ezek között azonban egyaránt szerepelhettek művészi ajándékok, például versek, és tárgyak, például háztartási eszközök.⁶⁷ Más népszerű esküvői ajándékok voltak a vésett vagy felírtos használati tárgyak.⁶⁸ Hooft például felkérte a Tesselschade Roemers Visscher céget, hogy Jacob Pergens és Leonora Bartolotti, második feleségének sógornője, Leonora Bartolotti esküvőjére gravírozzon egy poharat. A gravírozott tárgyak sokféle formájúak és méretűek voltak, a csészéktől a tűzórákig, a tányéroktól a kancsóig, és készülhettek olyan anyagokból, mint az üveg, az agyagedények vagy az ezüst.⁶⁹ Nagyon nehéz azonban olyan forrásokban, mint a naplók és levelek, tényleges utalásokat találni a vendégek által a vőlegénynek és a menyasszonynak felajánlott ajándékokról.

Alkalmanként az ajándékok maguk is szerepelnek a címzett köszönőlevelében, de szinte soha nem derül ki, hogy az ajándékot hogyan ajánlották fel a tényleges eseményen. Hooft például megköszönte kedves barátjának, Tesselschade Roemers Visscher-nek a "sugármellet", amelyet ez utóbbi második feleségének, Leonora Hellemansnak ajánlott fel esküvőjük alkalmából.⁷⁰ Hooft emellett számos levelet írt barátainak és más ismerőseinek, hogy megköszönje a kapott csodálatos verseket.⁷¹

A levelek és versek, amelyeket a házaspár Barlaeus barátjától kapott, állítólag olyan kiváló minőségűek voltak, hogy Hooftot "hatalmas örömtől bizserelve" töltötték el.⁷² Tehát, bár ezek a források egyértelművé tették, hogy az esküvői ajándékokat valóban a vendégek ajánlották fel az ifjú párnak, ennél sokkal többet nem lehet megtudni ezekből az egodokumentumokból.

Nyilvánvaló, hogy az esküvői költészet esetében még mindig nagyszámú ilyen alkalmi vers létezik, mind híres költőktől, mint például Hooft, Vondel és Barlaeus, mind pedig ismeretlenebb költőktől. Mégis nagyon kevés információ nyerhető ki az egodokumentumokon keresztül arról, hogy az a nászajándékként felajánlott tárgyak.

Más források, mint például a hagyatéki leltárak, szintén nem túl hasznosak ebben a tekintetben. Alkalmanként tartalmaznak leírásokat olyan tárgyokról, amelyek feltehetően nászajándékok voltak, például tányérokat, amelyeken egy dátum és két családi címer szerepel, de ezek az utalások nem túl árulkodóak, mivel más hivatkozási pontok hiányoznak belőlük. Ezek egyedi példák, amelyeket nehéz tágabb keretben értelmezni. Ráadásul ezek a tárgyak, amelyeket inkább sajátos jellegük, mint hétköznapiságuk miatt említenek. Van azonban egy olyan eset, amelyet egy hagyatéki leltár említ, amelyben a leideni egyetem három hallgatója, akik korábban egy házban laktak, felosztották a leltárkészletüket, mivel befejezték tanulmányaikat, és el akarták

hagyni Leident. A háztartási ingóságok mindegyike

elosztották a három diák között, kivéve egy üstöt, amelyet a szolgáljuknak kellett kapnia, mert férjhez ment.⁷³ Mindazonáltal ez csak egy olyan eset, amely csak arra szolgálhat, hogy rámutasson arra, hogy a konyhai eszközök megfelelő nászajándéknak számítottak, az uraktól a szolgálóknak is.

Ebben a tekintetben gyümölcsözőbb kiindulópontnak tekinteni az esküvői ajándékként szolgáló tényleges tárgyakat. Természetesen ezek nem feltétlenül mondják el a vendégek és az ifjú pár közötti ajándékcseré teljes történetét, de legalább példaként szolgálhatnak arra, hogy milyen típusú ajándékokat tartottak megfelelőnek, és lehetőséget adnak annak megállapítására, hogy a XVII. századi holland társadalom tágabb kontextusában mi volt ezeknek az ajándékoknak a lehetséges jelentése.⁷⁴

Főzőedények esküvői ajándékként

Van egy olyan tárgytípus, amely a szó minden értelmében alkalmas erre az alkalomra. Ez egy főzőedény-gyűjtemény Schermereilandból, egy Amszterdamtól északra fekvő területről, amely Graft, De Rijp és Noordeinde kis falvakat foglalja magába.⁷⁵ A különböző múzeumokban és magángyűjteményekben összesen 39 ilyen főzőedény található, amelyek mindegyike azonos tulajdonságokkal rendelkezik.⁷⁶ Mindegyik háromlábú főzőedény, egy vagy két fogantyúval és néha kiöntővel, vörös agyagból készültek, *slibbel*, egy vékony fehér agyaggal díszítettek és fémmázzal mázasak. Az edényeket figurális és nonfiguratív rajzok és esetenként szövegek is díszítik. A szövegek bibliai idézeteket, valamint női neveket és dátumokat tartalmaznak.

A tárgyak önmagukban nem túl kivételesek. Formájuk jellemző a korabeli agyagedényekre és fém főzőedényekre egyaránt.⁷⁷ A három láb lehetővé tette, hogy az edényt a kandallóba helyezték, ami lehetővé tette, hogy a tűz egyenletesen felmelegítse az edényt és annak tartalmát. A fülek lehetővé tették, hogy a fazekat a kandalló kéményébe akaszthassák, a kiöntőcső pedig hasznos volt a felesleges folyadékok kiöntésére. Konyhai eszközként a főzőedény hétköznapi tárgy volt, amely minden XVII. századi háztartásban megtalálható volt. Az ételek nagy részét főzőedényben készítették, és ezeket az ételeket általában *potspijzen*, azaz "edényből készült ételek" néven emlegették.⁷⁸ A holland konyhaművészeti főétel, a *hutspot*, vagy hotchpotch, a hagyományosan abban a tárgyban készített ételre utal.

Az sem kivételes, hogy ezeket az edényeket díszítették. A tárgyak díszítése régi hagyomány volt, de úgy tűnik, hogy különösen a XVII. században volt népszerű. Az üveget és az ónt gyakran gravírozták, az agyagedényeket pedig *slibttel* díszítették.⁷⁹ A tárgyakat jelenetek ábrázolásával és szövegdarabokkal egyaránt díszítették. Az ebből az időszakból származó tárgyak szöveges díszítései általában közmondásokból, allegorikus szövegekből, mitológiai és természetesen bibliai utalásokból álltak.⁸⁰

Számos ilyen főzőedényt azonban valóban egészen rendkívüli módon díszítettek. Férfiak nevei és dátumok díszítik őket, és néhány edényen a "és szerelme" sor szerepel. Ilyen típusú díszítéseket találunk néhány más agyagtárgyon, például korsókon, de soha nem látunk olyan tárgyon, amely nem agyagtárgy.⁸¹ Ez a tény azonnal érdekesebbé teszi az egyébként meglehetősen hétköznapi főzőedényeket, ugyanakkor számos fejtörést okoz a történészeknek. Miért díszítik ezeket az edényeket ilyen módon? Mi volt a funkciójuk? Milyen jelentőséget tulajdonítottak a XVII. századi lakosok Graftban és De Rijpben ezeknek az otthonos használati tárgyoknak, amiért érdemes volt ilyen módon díszíteni őket? És mi köze volt ezeknek a tárgyoknak az esküvőkhöz, ha volt egyáltalán köze?

Az utolsó ponttal kezdjük: az edényeken szereplő nevek és dátumok arra utalnak, hogy ezek az edények az említett nők életének különleges eseményeihez kapcsolódhattak. Feltehetően ezek eljegyzésük vagy esküvőjük voltak, különösen, mivel néhány esetben a "és szerelme" kifejezés is szerepel. A legkézenfekvőbb módja annak kiderítésére, hogy ezek a tárgyak milyen alkalomban játszottak szerepet, az, hogy a falvak levéltáraiban ellenőrzik a neveket és a dátumokat.⁸² Ebből kiderül, hogy az edényeken szereplő dátumok a tárgyakon említett nők esküvői dátumaira vonatkoztak. Valószínű tehát, hogy ezek a főzőedények nászajándékként szolgáltak. Ez felveti azt a kérdést, hogy ki és milyen okból ajánlotta fel ezt az ajándékot kinek.

A főzőedények központi figurája nyilvánvalóan a menyasszony, hiszen az ő neve szerepel a tárgyakon. Maga a menyasszony azonban valószínűleg nem vásárolna ilyen feliratú edényt, és ugyanez igaz a vőlegényre is. Mindketten nem vásárolnának olyan tárgyat, amely a férjet "szerelmének" nevezi. Ezért valószínűnek tűnik, hogy a vendégek ezeket a tárgyakat nászajándékként ajánlották fel a párnak, és különösen a menyasszonynak. Végül is az volt a feladata, hogy az esküvő után a lehető leghamarabb összeállítson egy teljesen felszerelt háztartást, és a vendégek ehhez azáltal járultak hozzá, hogy

adományokat adtak.

alapvető háztartási eszközei. A főzőedény tehát megfelelő ajándék volt, mivel minden háztartásban gyakori használati tárgy volt. A főzőedények érdekessége, hogy valójában soha nem használták őket főzésre. Egyik edényen sincsenek azonban tűznyomok, vagy a használat egyéb jelei.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy haszontalanok voltak. Ezeket az edényeket nem háztartási eszközként, hanem inkább dísz tárgyként használták. A fiókokon, kandallópárkányokon vagy konzolokon helyezték el őket, hogy mindenki láthassa őket. Le Francq van Berkhey proto-etnológus szerint, aki néprajzi tanulmányt írt a hollandokról a tizenhetedik században, Hollandia északi részén élő emberek különösen szerették ezeket az agyagdíszeket, és még a festményeknél vagy a grafikáknál is jobban kedvelték ezeket.⁸³ Más, Delft-kékből vagy a drágább porcelánból készült tárgyakat is használtak díszítésre, de a porcelánnal ellentétben a vörös agyagedények egyáltalán nem voltak értékesek. Ezeknek a főzőedényeknek a jelentősége tehát feltehetően nem a pénzértékükben vagy a státuszszimbólumként való használatukban rejlett, hanem inkább abban a szimbolikus jelentésben vagy jelentésekben, amelyet a XVII. századi szemlélők általában, és különösen a Schermereilandról érkezők tulajdonítottak nekik.

Milyen jelentést tulajdonítottak tehát a főzőedénynek a XVII. századi Hollandiában? Mivel ezeket az edényeket mind Schermereilandon találták, érdekes lenne a helyi kulturális kontextusban értelmezni őket. Graft és De Rijk falvakkal kapcsolatban azonban az a probléma, hogy bár a XVII. századi társadalomtörténetüket Van Deursen holland történész teljes mértékben leírta, kultúrtörténetükről keveset tudunk. E falvak kultúrtörténetét nehéz, ha nem lehetetlen megírni a megfelelő források hiánya miatt, ezért a grafti és de rijpi főzőedény jelentésének értelmezése egy nagyobb kulturális kontextustól függ, ami ebben az esetben a tizenhetedik századi Hollandia. Nem arról van szó, hogy ez a kontextus szó szerint utal a tárgyak jelentésére ebben a korszakban, de legalábbis képet adhat arról, hogy általában milyen jelentésekkel társították ezeket a tárgyakat. Ez az asszociatív kontextus olyan forrásokból áll, mint a bibliai szövegek, címeres könyvek, irodalom, festmények és metszetek. A cserépedények esetében több olyan jellemzőt is meg lehet különböztetni, amelyek a XVII. századi szemlélő számára jelentést hordozhattak, ezek közé tartozik a tárgyak anyaga, formája és funkciója.

A vörös agyag nem a luxushoz, hanem a mindennapi élet alapvető szükségleteihez kötődő anyag volt. Számos tárgyat, például tányérokat, tálakat, kancsókat, főzőedényeket és tűzfedőket készítettek belőle. Az agyagedény tárgyak minden holland háztartásban jelen voltak. A hagyatéki leltárakban ezeket az agyagedény konyhai eszközöket általában "*eenighe aarden rommeling*"-ként, azaz "némi agyagedény ócskaság"-ként említik, ami arra utal, hogy e tárgyak értékét nem szabad túlértékelni.⁸⁴ Ez azt is megmagyarázza, hogy egyes leltárakban miért nem is említik az agyagedényeket, különösen a jómódúak leltáraiban nem: az agyagedények annyira értéktelenek voltak, hogy szó szerint meg sem érdemes őket említeni.

Az agyagedények mindazonáltal erős szimbolikus értékkel bíró anyagok voltak, ami nem csak gazdasági értékük hiányából, hanem különösen törekenységükből fakadt. Több holland szerző is felhasználta ezt a szempontot arra, hogy erkölcsi tanulságokat adjon olvasóinak. Johannes Luyken például egy igen népszerű emblemakönyv szerzője volt, aki számos mesterséget használt az élet és annak tanulságainak metaforájaként.⁸⁵ Ezek az emblemak különböző mesterségeket ábrázoltak, mindegyikhez egy-egy mottót és rímet fűzött, amelyeknek magyarázó szöveggként kellett működniük.⁸⁶ A fazekas ábrázolásához a következő jelmondat tartozott: "Hordozz földhordódban nagyobb értékű kincset".⁸⁷ Ez az emblema - a Jeremiás 18, 1-10-re utalva - azt sugallta, hogy az emberi test nem több, mint egy agyagedény, amely csak ebben az életben hasznos, míg a túlvilági életben sokkal nagyobb jelentőséggel bír majd a benne lévő szellemi tartalom. Az embernek ezért bölcsen tennie, ha nagyobb figyelmet fordítana a belső életére, mint a jövőbe való befektetésre. Ebben az értelemben az agyagedényt az emberi test és az emberi élet törekenységével hozták összefüggésbe.

Az agyagedények nemcsak az anyaguk, hanem a formájuk alapján is hordoztak jelentést.⁸⁸ Johannes Luyken a főzőedényeket is eszközként használta spirituális üzeneteinek átadására. *Het leerzaam huisraad*, azaz "A tanulságos bútor" című emblematikus könyvében Luyken hétköznapi használati tárgyakat használt erkölcsi szimbólumként, és egyik példája a főzőedény volt.⁸⁹ Arra panaszkodott - ezúttal a János 6,27-re hivatkozva -, hogy bár a fazék megfőzheti a napi ételt, hogy táplálja a testet és kielégítse az ember földi szükségleteit, a legtöbb embernek ehelyett jobban kellene gondoskodnia lelki életéről és lelke mindennapi táplálékáról.

Nem Luyken volt az egyetlen, aki az emberi testet edényként említette, Jacob Cats pontosan ugyanezt tette írásaiban és címeres könyveiben. Az ő esetében azonban az edények vagy edények nem feltétlenül az emberi testhez általában, hanem inkább a női testhez kapcsolódtak. *Houwelick* című művében Cats még azt is megpróbálta elmagyarázni, hogy bár a nőket sokan a "gyengébb edényeknek" tekintették, ez nem jelenti azt, hogy nem érdemlik meg a megtisztelő bánásmódot.⁹⁰

A nőknek a gyengébb edény vagy edény képével való társítása megtalálható Roemer Visscher *Sin- nepoppen* című emblémakönyvében is.⁹¹ Egyik nyomtatán egy fém és egy agyag főzőedény látható, amelyek egy folyón úsznak. A magyarázó szöveg egyértelművé teszi, hogy a fémből készült hím fazék a nőtény agyagedényt kérte fel, hogy csatlakozzon hozzá az úzásban. Az agyagedény bölcsen visszautasítja, mert meg van győződve arról, hogy az első áramlással egymásnak fognak ütközni, és mivel ő gyengébb anyagból készült, ő lesz az, aki összetörik. Ezt a novellát Roemer Visscher a magas társadalmi státuszú férfiak és az alacsonyabb társadalmi státuszú nők közötti házasságok metaforájaként használta. Ezek a házasságok szükségszerűen bajba kerülnek, és ha ez megtörténik, a nők szenvednek a legsúlyosabban. Ezért az udvarlás szakaszában lévőeknek azt ajánlották, hogy mindig vegyék figyelembe az "agyagedény bölcsességét".

A nőknek a fazekakkal való összekapcsolása azonban nem mindig volt szellemileg és erkölcsileg olyan egészséges. Különösen a Macskák számos olyan emblemet produkáltak, amelyben a főzőedény a női szexualitásra utalt. Az a tény, hogy még ezekben az esetekben is az emblémák némi erkölcsi tanácsot is tartalmaztak, nem zárja ki, hogy jó néhány szexuális vonatkozású szójátékot is tartalmaztak. Az egyiknek a címe így hangzott: "Nyitott fazék vagy nyitott gödör, a kutya könnyedén beledugja a pofáját".⁹² Az előtérben lévő lenyomaton egy kutya látható, amint a kandallóban fekvő fazekat nyalogatja. A háttérben egy szolga látható, akit a gazdasszonya megdorgál. Utóbbi a magyarázó szövegben közli a szolgájával, hogy a nyitott fazék valószínűleg szégyent és gúnyt hoz a szakácsnőre. Vagy másképp fogalmazva: ha a cselédlány túlságosan felszabadultan viselkedik, a férfiak ezzel visszaélnak, és ő valószínűleg kegyvesztettséget hoz magára és a családra, amelynek dolgozik.⁹³ A ház lányát a vers végén kedvesen arra kéri, hogy tartsa lefedve a fazekát, mintha nem akarná ugyanazt a szégyent hozni a családra, mint amit a cselédlány már hozott.⁹⁴

A házasság előtti szexuális tevékenységgel ellentétben a házasságon belüli nemzést nagyra becsülték, sőt a házasság egyik fő céljának tekintették. Sweerts "A házasság örömeiben" a fiatal feleség pánikba esett, ha nem esett teherbe olyan hamar, ahogyan azt remélte vagy várta. Azt állította, hogy "muszáj gyermeket szülnie, különben elveszti az eszét", és a férjét olyan nevekkkel szidalmazta, mint "Száráz John" és "Sel-dom Comer".⁹⁵ Míg Sweerts nyilvánvalóan a házaselet ironikus vagy szatirikus szemléletét képviselte, addig a XVII. századi zsánerfestmények általában ideális-típusos képet mutattak.⁹⁶

Számos olyan festmény maradt fenn, amely az anyaságot ábrázolja és idealizálja, és szembetűnő, hogy ezek közül sokan agyagedényeket is ábrázolnak.⁹⁷ A főzőedények ábrázolása részben annak a környezetnek köszönhető, amelyben az anyákat általában ábrázolják. Mivel a feleség és anya volt felelős a háztartás vezetéséért, a napi ételek elkészítéséért és a gyermekek neveléséért, gyakran ábrázolták a konyhában, ölében a gyermekkel, a tűzhely előtt.⁹⁸ Ebben az értelemben kézenfekvőnek tűnik, hogy - funkciójából adódóan - egy főzőedény is megjelenjen. Végül is ez egy olyan konyhai eszköz, amelyet általában a tűz fölött használtak az ételek elkészítéséhez. A főzőedények és az anyakonyha közötti kapcsolat azonban ennél többről szól. Az agyagedényeket a XVII. századi holland kulturális kontextusban nemcsak konyhai eszközként való használatuk miatt értékelték, hanem az emberi testtel, különösen a női testtel és a női szexualitással is kapcsolatba hozták.

Mint ilyenek, az agyagedények formájuk, funkciójuk és anyaguk révén a házasságon belüli tipikus női feladatokra utaltak: a háztartás ellátására, az ételek elkészítésére és a család utódokkal való ellátására. Ezzel együtt a főzőedény a (háziasszonyt jelképezte, ami a vendégektől a menyasszonynak adott nászajándéknak is megfelelővé tette.⁹⁹ A főzőedény ajándékozásával a vendégek a nő új életszakaszát hangsúlyozták. Már nem az apja lánya volt, aki az ő házában lakott és az ő fennhatósága alá tartozott, hanem a férje felesége, ami új feladatokkal és felelősséggel járt. Ezt az átmenetet az egyik szakaszból a másikba egy olyan tárgy felajánlása szimbolizálta, amely az adott kulturális kontextusban a házasságon belüli női feladatokhoz kapcsolódott. Ebben az értelemben e tárgyak értéke inkább szimbolikus jelentésükben, mint gazdasági értékükben rejlett.

Születési és keresztelési ajándékok

A keresztelő, a keresztelő tanúk és a "Pillegiften"

Az esküvőkhöz hasonlóan az újszülöttek keresztelése is fontos társadalmi esemény volt a kora újkorban. A keresztelési ceremónia olyan rituálé volt, amellyel a gyermek egyszerre vált az egyház és a polgári közösség tagjává.¹⁰⁰ A keresztelésre a gyermek születése után a lehető leghamarabb sor került, ami azt jelentette, hogy az anya nem vett részt rajta. A keresztelőn részt vett az apa, a keresztelő tanúk és a szülésnél segédkező nők.¹⁰¹ Bár ez nem volt kötelező, a legtöbb fél másokat is felkért, hogy tanúskodjanak a gyermek mellett. A keresztelési szertartás során ezeknek a keresztszülőknél több feladata is volt. Az egyik keresztszülő feladata az volt, hogy a gyermeket "felemelje" a keresztelőmedencéhez. A keresztszülőknél a keresztyermekük nevében válaszolniuk kellett a lelkész rituális kérdéseire, és az egyik keresztszülőnek meg kellett adnia a gyermek nevét. Ezt általában nem a keresztszülők választották, hanem maguk a keresztszülők döntötték el.¹⁰²

Constantijn Huygens azonban önéletrajzában arra utal, hogy a keresztszülők szabadon választhatták meg a keresztyermek nevét, és általában saját magukról nevezték el. Saját keresztszülője, Justinus van Nassau azonban nem tartotta szükségesnek vagy helyénvalónak, hogy a gyermeket róla nevezzék el.¹⁰³ Ezért Constantijn szüleine bízta a választást, akik úgy döntöttek, hogy Constanti- nusnak nevezik el. Ez arra engedte következtetni Constantijnt, hogy bár nem a nemes keresztapjáról nevezték el, szülei legalábbis Justinus nevét használták inspirációként, mivel mindkettőjüknek ugyanaz volt a "vége".¹⁰⁴ Mégis, ellentétben azzal, amit Huygens sugall, a gyermekeket általában közeli rokonokról nevezték el, nem pedig keresztszüleikről.¹⁰⁵

Dávid új unokahúga a Sara nevet kapta néhai apai nagyanyja után. Sara Becket április 9-énth keresztelték meg, keresztszülei anyai nagyanyja, Anneke Pieters és nagybátyja, Steven Beck, David öccse voltak.¹⁰⁶ Tehát valójában nem a keresztszüleiről nevezték el. David unokaöccsét viszont az a megtiszteltetés érte, hogy keresztapjáról nevezték el: az ifjú Davidot 1621 áprilisában keresztelték meg, keresztszülei pedig David Beck, Pieter Beck, Judith Pieters és

Pieter Aelbrechts.¹⁰⁷ A gyermek keresztszülőiről való elnevezése azonban inkább kivétel volt David Beck köreiből, mint szabály. A hágai, delfti és rotterdami keresztlési feljegyzésekből kiderül, hogy David Beck rokonai és barátai körében csak kevés keresztgyermeket neveztek el keresztszülőjükről.¹⁰⁸ Valójában valószínűbb volt, hogy egy gyermeket valamilyen más rokonról, például az apáról, a nagyapáról vagy egy korán elhunyt testvérről neveztek el, mint hogy a keresztszüleiről nevezték el.¹⁰⁹

Az ifjú Dávid keresztlője más szempontból is meglehetősen kivételes volt. Négy keresztszülője volt, akik tanúi voltak a keresztlésnek, míg az ő társadalmi körében csak minden hatodik gyermek részesült ebben a kiváltságban. A legtöbb keresztlőn csak két tanú volt jelen, egy keresztapa és egy keresztanya, míg egyes szertartásokon három tanú is jelen volt. Ez utóbbi esetben a kislányoknak általában két keresztanyja és egy keresztapja volt, míg a fiúknál ez fordítva volt. Bár a fiúk esetében gyakoribb volt a négy keresztlő tanú, úgy tűnik, hogy a választás, hogy ilyen nagyszámú tanú legyen, véletlenszerű volt. Ez a szám nem feltétlenül az elsőszülött gyermekekre vonatkozott egy családon belül, és semmi sem utal arra, hogy ez a gyakorlat vagy megszűnt, vagy később vált divatossá.¹¹⁰

Beck Dávid és családi és baráti köre általában azt részesítette előnyben, hogy a rokonok legyenek a gyermekek keresztlő tanúi. A keresztszülők túlnyomó többsége vagy vérségi vagy házassági kapcsolatban állt a gyermekkel. Hendrik Becknek például összesen tizennégy keresztszülője volt öt gyermeke számára, és közülük csak egy nem volt rokon.¹¹¹ Hendrik fiának, Stephannak 1627-ben Guillaume Willemsz du Rieu állt keresztszülőként.¹¹² Hendrikhez hasonlóan Guillaume is iskolamester volt Delftben, ami arra utalhat, hogy Hendrik azért választotta őt keresztszülőnek, hogy biztosítsa fia iskolamesteri jövőjét.¹¹³

A felsőbb osztálybeli Huygens-család meglehetősen eltérő módon választotta meg gyermekek keresztlő tanúit. Christiaan Huygens a hollandiai stadionfőnök titkára volt, és ezzel a pozícióval társadalmi hálózata egészen más rendű kapcsolatokból állt, mint David és Hendrik Becké. Maurits Huygens, Christiaan és felesége, Susanna Hoefnagels legidősebb fia, Mauritsról, a stadholderről kapta a nevét, aki tanúként vett részt a keresztlésén. A másik két keresztszülő az államtanács és Mária, az orániai és nassaui Mária volt.¹¹⁴ Constantijn, a Huygens család második fia, az Államtanács pro-

Brabanti Vince, Justus van Nassau és Breda városa, mint istenszülők. A tartományi tanácsot három tag képviselte: Nicolaas Bruyninck, Andries Kessels és Lodewijck Meganck. Breda városát Agnes van Haghe, az egyik bredai polgármester felesége képviselte. Nyilvánvaló, hogy Christiaan Huygens inkább a kormány és a város tisztviselőit választotta a két fia tanújaként, mint a legközelebbi rokonokat keresztszülőként.

Constantijn önéletrajzában megjegyezte, hogy általános gyakorlat volt, hogy két férfi és egy női keresztszülő volt.¹¹⁵ Ez nyilvánvalóan nem feltétlenül volt így David Beck esetében, de Constantijn testvéreinek keresztelőjén is más lehetőséget választottak a szülők. Constantijn négy nővérének mind a négy keresztelőjén két tanú volt, egy férfi és egy nő. E nyolc keresztszülő közül hatan Christiaan Huygens és felesége rokonai voltak. Csak a legidősebb lány, Elizabeth és a legfiatalabb, Constantia keresztelő tanúi voltak tisztviselők.

Keresztszülőnek lenni azonban több volt, mint tanúskodni a keresztelőn a templomban, hanem az ajándécsere szertartása is hozzátartozott. A keresztszülőknek megfelelő ajándékot kellett adniuk keresztgyermeküknek. A keresztelő tehát az ajándécsere szempontjából is fontos esemény volt. A keresztelés rituáléja révén a gyermek egy nagyobb vallási közösség részévé vált, és az ajándék felajánlásával a keresztszülők szimbolikusan összekötötték a gyermeket a nagyobb társadalmi közösséggel. Ez a *pilleajándék* vagy keresztelői ajándék volt az első felajánlás, amelyet a gyermek a külvilágtól kapott, és ezért kötőjelként nagy szimbolikus jelentőséggel bírt.

Egyes esetekben a keresztelő valójában nem is annyira az ajándékozás, mint inkább az ajándék ígérétenek az oka volt.¹¹⁶ Az istenszülők az esemény napján kijelentették, hogy mit szándékoznak felajánlani a gyermeknek *pilleajándékként*, de magát a tényleges ajándékot nem ajánlották fel, amíg nem volt valami jele annak, hogy a gyermeknek jó esélye van a gyermekkor túlélésére.¹¹⁷ David Beck lánya, Roeltje esetében ez azt jelentette, hogy Geertruyt keresztanya csak kilenc hónapos korában adta át az ajándékot. Augusztus 9-én Geertruyt apja ment el hozzá, hogy átadja az ajándékot a nevében.¹¹⁸

Az ezüst vagy aranyozott tárgyak *pillegiftenként való* felajánlása ebben az időszakban Hollandiában általános gyakorlatnak tűnik.¹¹⁹ A probátusi leltárak ezüst és aranyozott keresztelési ajándékokat említenek a kanáloktól a cukrosdobozokig, a csészéktől a mustárig.

cserepek.¹²⁰ Amikor Hoofstede keresztszülő lett, két ezüst gyertyatartót küldött keresztyermekének, és a kísérőlevélben azt kívánta, hogy a gyertyatartók "isteni lángot lobbantsanak fel" a gyermekben.¹²¹ Bár ezt a szimbolikus jelentést valószínűleg nagyra értékelték a gyermek szülei, vannak arra utaló jelek, hogy ezeket az ajándékokat nemcsak szimbolikus jelentőségük, hanem pénzbeli értékük miatt is nagyra értékelték.¹²² Valójában ezek az ajándékok az egyetlen olyan ajándéktípusok, amelyeket a hagyatéki leltárakban következetesen ekként említenek, olyan kifejezésekkel, mint "egy fedett aranyozott csésze, karokkal, *pilligiften*" vagy "két ezüstpár két ezüstkánállal, amelyet az árvának adtak *pilligiftenként*".¹²³ Más esetekben gyanítható, hogy bizonyos tárgyakat előre elküldtek, például nászajándékként, de ezt aligha jegyezték fel megfelelően.

Christiaan Huygens atya nemcsak feljegyzéseket készített hat gyermeke keresztelőjéről, feltüntetve, hogy kik voltak a keresztszülők, hanem azt is megemlítette, hogy milyen ajándékokat ajánlottak fel, és ami a legfontosabb, hogy ezek az ajándékok milyen értékűek voltak. Legidősebb fia, Maurits valamilyen okból csak egy ajándékot kapott, amelyet az államtanács ajánlott fel neki. Ez "egy nagy aranyozott kupából állt, benne pénzzel", amelynek értéke összesen háromszáz gulden volt.¹²⁴ Constantijn Huygens ajándékainak összértéke ötszáz gulden volt. Mindhárom keresztelői ajándékot kapott: egy aranyozott kupát fedővel, egy kis aranyozott kupát fedővel és egy aranyozott tálat "fedél nélkül".¹²⁵ Erzsébet, Geertruyt és Catharina nővérek mindhárman ezüst csészét vagy ezüstpátyát kaptak mindkét keresztszülőjüktől. Constantia volt a különc; ő egyáltalán nem kapott ajándékot.¹²⁶ Legalábbis az apja nem jegyezték fel semmilyen ajándékot az ő esetében.

Az ajándékok értékét feltehetően nem az ajándékozók adták meg, hanem maga Huygens számította ki. Megbecsülte az egyes tárgyak anyagának minőségét, és felmérte, hogy ez az anyag unciánként mennyibe kerül. A brabanti tanács által Constantijnnak felajánlott aranyozott fedeles kupa például kétszáz guldenre volt értékelve, "ha unciánként guldenre5 számoljuk". A Justinus van Nassau által felajánlott kis aranyozott kehely csak hatvan guldenért ért, mivel kisebb volt, és feltehetően gyengébb minőségű anyagból készült. Huygens úgy számolta, hogy unciánként csak négy guldenért ér.¹²⁷

Bár Christiaan Huygens nyilvánvalóan gazdasági értéket tulajdonított a gyermekeinek a keresztelőn felajánlott ajándékoknak, az ő

fia, Constantijn, aki apja nyomdokaiba lépett, és a városvezető titkáráként dolgozott, a kérdésnek egy másik oldalával foglalkozott. Önéletrajzában a következőket írta: "Az ajándékokat, amelyekkel a keresztény tanúk - az ilyen alkalmakkor szokásos módon - kifejezték szeretetüket, itt nem kell megemlíteni. Hiszen semmiképpen sem ez volt az oka annak, hogy szüleim ilyen nemes szellemességeket kértek." ¹²⁸ A *pilleajándék* értékének feljegyzésének gyakorlata és az a kijelentés, hogy ezeknek az ajándékoknak az értéke valójában nem volt fontos, látszólag ellentmond egymásnak, ez azonban nem feltétlenül igaz.

Úgy tűnik, hogy a gyakorlatban a keresztszülők kiválasztása és az ajándék értéke egyaránt nagyon fontos volt. A keresztszülőknek ebben a korban nem csupán szimbolikus funkciójuk volt a gyermek életében, hanem segíteniük kellett a gyermek életében. Gondoskodniuk kellett az általános jólétéről, és biztosítaniuk kellett, hogy a gyermek elérje az őt megillető helyet a társadalomban.¹²⁹ Figyelembe véve a Huygens család kiváltságos helyzetét a holland társadalomban, természetesnek tűnik, hogy Christiaan ilyen "nemes" tanúkat kért, hiszen rangos és társadalmi státuszú emberek vették körül. Ugyanígy David és Hendrik Beck is "nemes" tanúkat kérdeztek. Az ő esetükben ez nem feltétlenül az arisztokratikus értelemben vett nemeseket jelentette, hanem legalábbis olyanokat, akiktől elvárható volt, hogy nagylelkűek és a helyes viselkedés mintaképei legyenek. Ebben az értelemben a keresztszülők kiválasztását nem az általuk felajánlott ajándékok tényleges értéke motiválta, hanem inkább az, hogy a leendő keresztszülő milyen hírnévnek örvendett a társadalmi hálózatában.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ajándékok mint olyanok nem voltak fontosak, mert azok voltak, és több okból is. Lehet, hogy a szeretet jelei voltak, bizonyos szimbolikus és erkölcsi jelentéssel, valamint a gyermek egy bizonyos társadalmi hálózathoz való tartozásának jele, de egyfajta biztosítékként is működtek a gyermek számára. Ha a keresztgyermek egy napon árvaságra jutna, a kereszteleési ajándék révén legalább rendelkezett valamilyen értéktárgyval, amelyet valamilyen módon hasznosítani tudott.¹³⁰ Ez az oka annak is, hogy ezeket az ajándékokat külön megemlítették a leltárakban. A jegyzők nem feltétlenül említették, hogy a tárgy mennyit ér, de annak érdekében, hogy szükség esetén minden gyermek igényt tarthasson a saját "biztosítására", mindig feltüntették, hogy az melyik gyermekhez tartozott. Természetesen nem volt helyénvaló nyilvánosan beszélni ezekről az ügyekről. A keresztszülőket - ahogy Constantijn Huygens fogalmazott -

"nemes" igényességük alapján választották ki, nem pedig a következők miatt.

az általuk felajánlott értékes ajándékokat. De magánemberként persze nem ártott számon tartani az értéküket.

Ezért, ellentétben a főzőedényekkel, amelyeket a Schermereilandon a menyasszonyoknak nászajándékként ajánlottak fel, a keresztlői ajándékok jelentősége részben a pénzbeli értékükben rejlett. Ez nem zárta ki, hogy a szeretet jeleként vagy az általuk képviselt vallási jelentés miatt is értékelték őket, de rosszabb esetben a gazdasági értéket használták fel. Emellett a tárgyak pénzbeli értéke a gyermek családjának megbecsülését is jelezte.

A keresztszülők azonban nem csak maradandó értékű ajándékokat adtak keresztyermeküknek. Azt is elvárták tőlük, hogy a keresztyermeküknek útmutatást és támogatást nyújtsanak a szükség idején. Úgy tűnik, hogy a keresztyermek életük során kisebb élelmiszer-ajándékokat is kaptak a keresztszüleiktől. Mint korábban bemutattuk, Roeltje Beck nemcsak keresztyanya első évében kapott ezüst keresztlői ajándékot keresztyanyjától. Geertruyt abban az évben kétszer is beugrott Hágába, hogy ellenőrizze a kis csecsemőt, és mindkét alkalommal egy-egy font cukorral kínálta meg a gyermeket.¹³¹

Halál és támogatás költői leveleken keresztül

Az esküvőkhöz hasonlóan a verseket is megfelelő felajánlásnak tekintették, ha egy barát vagy ismerős elvesztette egy szerettét.¹³² Természetesen a gyászolók iránti részvétet egyszerű levelekben is ki lehetett fejezni, ahogyan ez történt a februárban 7 elhunyt és 1624 néhány nappal később eltemetett Christiaan Huygens halálakor is, amely eseményekről David Beck feljegyzéseket készített naplójában.¹³³ Huygens édesanyja, Susanna Hoefnagels időközben levelet írt fiának, Constantijnnak, aki akkoriban Londonban tartózkodott, hogy kifejezze szívből jövő háláját mindazokért a részvétnyilvánító levelekért, amelyeket ő és a Huygens család kapott férjük és apjuk halála után. Ezekben a levelekben, ahogy azt Constantijnnak elárulta, az apja kiemelkedő jellemét és tulajdonságait dicsérték, ami természetesen nagyon jól esett a gyászoló feleségének.¹³⁴ Constantijn maga is kapott egy részvétnyilvánító levelet barátjától, Pieter Corneliszoon Hooftól. Ez a levél nem az apja tulajdonságairól szólt, hanem az idősebb Huygens elvesztése miatti szomorúságra összpontosított. Ahogy Hooft fogalmazott.¹³⁵

A szomorúságod fáj nekem, már majdnem azt mondtam, hogy a te veszteséged az én szenvedésem. De tekintve, hogy semmi sem veszik el, hacsak nem birtokoljuk, valóban nem lehet veszteségnek nevezni, ha lemondunk arról, amit kölcsönadtak nekünk azzal a feltétellel, hogy bármikor visszahívható.

Bár Hooft szavai meglehetősen keménynek tűnnek, valójában ez a gyászolók támogatásának szándékos kifejezése volt. Huygens maga is többé-kevésbé hasonlóan fejezte ki érzéseit a szerettei elvesztése miatt.

Amikor Constantijn még serdülő volt, egyik húga, Erzsébet tizennégy éves korában meghalt.¹³⁶ Erről az eseményről az ifjúkoráról írt önéletrajzában nyilatkozott.¹³⁷ Amire kifejezetten emlékezett ebből az időszakból, az a szülei extrém szomorúsága volt, amit ő meglehetősen helytelennek tartott. A gyászt mint olyat tudomásul vette, de úgy gondolta, hogy a szülei jobban figyelembe vehették volna azt a tényt, hogy veszteségük nem jelentett sokat annak fényében, hogy szeretett lányuk mostanra csatlakozott az Úrhoz a mennyben, és ezzel megtalálta a neki megfelelő helyet. Úgy vélte, hogy szülei valójában igazságtalanságot követtek el a "Mindenható és Legmagasabb Istennel szemben ... most, hogy előbb-utóbb igényt tartott arra az áldott részre, amelyet a halandó maradványokra bízott".¹³⁸ Ugyanez volt a helyzet akkor is, amikor verset írt szomszédja fiatal lányának haláláról. Feltehetően a gyermek édesanyja nagyon zaklatott volt, mert Huygens arra biztatta, hogy nyugodjon meg, és tartsa magát Isten akaratához, mert a lányának jobb lesz a túlvilágon.¹³⁹

Ez rendkívül érzéketlen érvelésnek tűnik, de valójában ez volt az általános beszédmód a szeretteink gyászával kapcsolatban ebben az időszakban. A szeretett személy elvesztése miatti erős érzelmeket általában megtagadták a gyászolóktól, mert el kellett viselniük a sorsukat, és bízniuk kellett Istenben, aki most már magához vette a szeretett személyt, és megadta neki a megérdemelt helyét a mennyben. Ez a diszkurzus azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az emberek valójában érzéketlenek lettek volna gyermekeik, férjeik és testvéreik elvesztése iránt. Huygens szülei például minden évben megemlékeztek kislányuk haláláról.

Másfelől Constantijn azt a benyomást kelti, hogy a nővére halála nem hatott rá túlságosan. Említette, hogy a lány halála alkalmából több nyelven írt néhány verset, amitől apja könnyekben tört ki, valahányszor elolvasta őket. Persze, önmagában is szép gesztus volt, hogy

ezeket a verseket nővére tiszteletére írta, de önéletrajzában, miután beszámolt az olvasónak nővére haláláról, megjegyezte, hogy ezeket a verseket az utókor számára tartotta meg. Nem azért, hogy megemlékezzen elhunyt hűgáról, hanem azért, hogy utódainak már fiatalon megmutassa nyelvi és íráskészségét.¹⁴⁰

Mindazonáltal ezeket a verseket általában az elhunytak tiszteletére írták, és azért, hogy vigaszt és támogatást nyújtsanak a gyászolóknak. Többféle formát és formát ölthettek. Először is ott voltak azok a költői levelek, amelyeket a barátok, Pieter Corneliszoon Hooft, Tesselschade Roemers Visscher és Constantijn Huygens váltottak egymással, amikor egyikük egy szerettük elvesztésével szembesült. Ezeket rövidesen tárgyaljuk.¹⁴¹

A költészet másik típusa, amely egybeesett a halállal, természetesen a halotti költészet volt. Elég gyakori volt, hogy valamilyen nagy alak halála alkalmából temetési verseket írtak. Ezeket a verseket fel lehetett olvasni a tényleges temetésen, ami - különösen, ha a szerző elismert költő volt - az egész eseményt feldobta, mivel az egész ügyet megtisztelte.¹⁴² Ugyanakkor az a tény, hogy a vers önmagában is kifejezi az elhunyt kiváló tulajdonságait, megkönnyebbülést és támogatást jelentett a család számára.

Néha ezeket a tiszteletverseket a temetés után ajánlották fel a gyászolóknak, mint David Beck és Daniel de Kempnaer esetében. David nagyon örült, amikor De Kempnaer megígérte neki, hogy verset fog írni elhunyt felesége tiszteletére, ahogyan azt sok más költőbarát is megígérte.¹⁴³ David maga az év nagyobbik részét azzal töltötte, hogy siratóéneket írjon felesége halála miatt.

Alkalmanként a költészet és a halál eme kombinációja kissé morbiddá válhatott, ha még nem is volt egészen az. Néha tiszteletbeli sírfeliratokat írtak, mielőtt az a személy, akinek szólt, ténylegesen meghalt volna. Constantijn Huygens például Peter de Vooijsnak írt "egy sírfeliratot a várakozásban".¹⁴⁴ A temetési versek felajánlása a tényleges halál előtt nagy megtiszteltetésnek számított, bár valahogy az istenek megkísértésének benyomását is kelti. Egy olyan személy, mint Vondel, még magában is megtalálta a módját.

- idős korában - hogy saját halálakor sírfeliratot írjon. Az övé elég szép szójátékot tartalmazott. Hollandul így szólt:¹⁴⁵

*Hier leit Vondel, zonder rouw
Hij is gestorven van van de
kouw*

Itt fekszik Vondel, de ne
gyászoljatok, mert a hideg tette őt
elhagyatottá.

Ez a vicc a korabeli orvosi meggyőződésre utalt, amely szerint az emberek az öregedéssel egyre hidegebbek lesznek, mivel a testükben a "nedvek" egyensúlya megváltozik. Vondel 92 évet élt, és a vége felé nyilvánvalóan nagyon fázott.

A legtöbb esetben azonban a sírfeliratokat a haláleset tiszteletére állították össze, és ezek többsége meglehetősen hagyományos volt. Hoofit és Vondel is írt egy-egy sírverset Pieter van Veen, egy alkmaari ügyvéd és művész halála alkalmából. A költők megemlézték Pieter ügyvédi és művészi kvalitásait, és megdicsérték kedves társaságiasságát. A két vers között a tartalmat tekintve az egyetlen különbség a Van Veen tulajdonságainak tárgyalási sorrendje volt.¹⁴⁶

Költői támogatás barátok között: Hoofit, Tesselschade és Huygens

A költői levelek megfelelő eszközei voltak a távolságból való támogatás kimutatásának.¹⁴⁷ Hoofit, Tesselschade és Huygens nem vettek részt barátjuk szerelmének temetésén, hanem részvénytilvánítással és vigasztaló szavakkal nyújtottak nekik támogatást. Az átmeneti fülnek ezek a vigasztaló szavak néha kissé keménynek tűnhetnek, miközben valójában a tizenhetedik században kialakult konvenció részei voltak, miszerint el kell fogadni Isten akaratát, és hogy a földi élet csak múlandó.

Ugyanabban az évben, amikor Constantijn Huygens elvesztette édesapját, barátja, Pieter Corneliszoon Hoofit elvesztette feleségét, Christina van Erp-et.¹⁴⁸ Tesselschade hallott Hoofit elvesztéséről, és írt neki egy levelet, amelyben azt állította, hogy a föld méltatlan volt arra, hogy Christinát ilyen hosszú időn át vendégül lássa, hiszen ő méltó volt arra, hogy a mennyben kapjon helyet. Az is a fülébe jutott, hogy Hoofit vigasztalhatatlan volt felesége elvesztése miatt. Ez nem felelt meg azoknak az elvárásoknak, amelyeket Tesselschade a művelt barátnőjével szemben támasztott. Levélben közölte vele, hogy együtt érez a veszteségével, de nem tudja elhinni, hogy ő, aki olyan bölcs és nagy tudású volt, nem tudta magában elfogadni a felesége halálát. Azt hitte, hogy bölcsességében vigaszt találhatott volna.¹⁴⁹

Hoofit válaszul megjegyezte, hogy bár a bölcsök előzetesen azt írták, hogy "amit el lehet veszíteni, azt könnyelműen kell szeretni és

hogy ami elveszett, az szomorúság nélkül vesszen el", még az első parancsnak sem sikerült megfelelnie, nemhogy a másodiknak.¹⁵⁰

[Ő], aki nem tett mást, mint túket és szögeket keresett, hogy a szívéhez rögzítse azt, amit szeretett, hogyan lehetne azt gyógyíthatatlan könnyek nélkül elszakítani tőle?

Azt állította, hogy nem keresi a gyász, de a bánat úgyis tudja, hol találja meg, és megemlítette, hogy soha nem szomorkodott az evilági javak elvesztése miatt, de a gyermekei korábbi halála is megviselte. Hozzátette ehhez, hogy még az olyan bölcssek, mint Seneca sem mindig találták meg magukban azt az előírást, hogy ne gyászoljanak a szeretett dolgok elvesztése miatt. Ezekből a szavakból kiderül, hogy bár a szomorúságot sztoikusán kellett viselni, ez néha megzavarta a nagyon is valós és erős érzelmeket, amelyeket az ember átélt. Vagy másképpen fogalmazva, a sors kegyelettel való elfogadásának normáját a gyakorlatban nehéz volt betartani; az emberek nem tudtak nem gyászolni szeretteik elvesztése miatt. Hooft szavai arra is utalnak, hogy a szeretet valóban nagyon fontos volt Hooft feleségéhez és gyermekeihez fűződő kapcsolatában.

Ezek a részvétnyilvánítások néhány esetben a szavak hiánya miatt meglehetősen megkésve érkeztek. Különösen igaz volt ez Allard és Tadea Crombalck, Tesselschade Roemers Visscher férje és lánya halála után. Férje és lánya ugyanazon a napon, órákon belül halt meg, ami még a tizenhetedik században is drámai veszteségnek számított. Miközben Tesselschade a szerelme halálát gyászolta, barátai, Hooft és Huygens azon civakodtak, hogy ki fejezze ki neki először a részvétét. Annyira megviselte őket a tragédia, hogy attól féltek, nem fogják tudni megtalálni a megfelelő szavakat a vigasztalásához.

Hooft levélben tájékoztatta Huygenst ezekről a szomorú eseményekről. Tesselschade-től kapott egy levelet, amelyben a tragédiáról tájékoztatta őt. Kislánya mindössze kilenc éves volt, és himlőben szenvedett. Azon a vidéken az volt a szokás, hogy a gyermeküket elvesztő szülők süteményt ajánlottak fel a környékbeli gyerekeknek. Tadea megkérte az édesanyját, hogy addig szolgálják fel ezeket a süteményeket, amíg ő még ott van, hogy tanúja legyen, és így is tettek. Négy órával később a gyermek meghalt. Hooft szerint a

a gyermek apja annyira szerette őt, hogy az elvesztése miatt érzett (fizikai) fájdalom óriási volt. Az orvos megpróbált javítani az állapotán azzal, hogy bájitalt adott neki, de ez csak rontott a helyzeten. Elkezdett vért hányni és elvérzett. A férjet és a lányt egy nappal azelőtt temették el, hogy Hoof t újra megkapta Tesselschade levelét.¹⁵¹

Hoof t levelében kérte, hogy Huygens küldjön Tesselschade-nek egy részvétnyilvánító levelet. Huygens azt válaszolta, hogy már értesült Tadea és Crombalck haláláról egy ismerőse révén, aki Alkmaarból, ahol Tesselschade élt, Hágába utazott. Ez a hír azonban meglehetősen megkésve érkezett, amit azért sajnálkozott, mert úgy gondolta, hogy neki és Hoof tnak illett volna részt venniük a temetésen, mivel ezt "a barátság egyik legnormálisabb kötelességének" tartotta.¹⁵² Ami a Tesselschade-nak írt levelet illeti, úgy gondolta, jobb lenne, ha Hoof t tenné meg először a megtiszteltetést, mert Huygens egyszerűen nem volt képes megtalálni a megfelelő szavakat. Mielőtt bármelyikük is ténylegesen írhatott volna Tesselschade-nek, ő már írt egy levelet Hoof tnak, amelyben kifejezte gyászát, amelyet "síró lélekkel és gyászoló lélekkel, de száraz szemmel hordozott".¹⁵³ E levél kézhezvételekor Hoof t természetesen nem halogathatta tovább válaszát. Levelet küldött neki, amelyben bocsánatot kért, amiért nem írt korábban, és csodálatát fejezte ki a lány bátorsága iránt, amellyel a veszteséget viselte. Elismerte, hogy sokat tanulhatna abból, ahogyan a lány a gyászát feldolgozta.¹⁵⁴

Huygens időközben szintén beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Verset írt, amelyet Hoof ton keresztül Tesselschade-nek ajánlott fel, aki csak azután adta át neki, miután meggyőződött róla, hogy elég erős lesz ahhoz, hogy Huygens költői szavait kezelje, és miután rájött, hogy "bájital lehet a szívének", hogy mások annyira tisztelik őt, hogy szívükön viselik a sorsát.¹⁵⁵

Ezekből a levelekből kiderül, hogy a házastársakkal, gyermekekkel és barátokkal kapcsolatos érzelmek nem voltak rendkívüliek a XVII. századi Hollandiában. Az emberek gyászolták szeretteik elvesztését, még akkor is, ha az érzéseik kifejezésére használt szavak nem feltétlenül olyanok voltak, mint amilyeneket a korabeli társadalomban használnának. Konvenció volt, hogy nem ostromolta a gyász, és ezt tükrözték azok a levelek és versek is, amelyeket az emberek küldtek, hogy támogatást nyújtsanak a barátaiknak. De még ha ez konvenció is volt, nyilvánvalóan nem volt könnyű elengedni ezeket az erős érzelmeket és elfogadni a sorsot. Tes-

selschade-nek láthatóan sikerült erősnek maradnia, amiért a barátai megdicsérték, de Hooft nyilvánvalóan elmerült az érzelmeiben.

Vannak azonban olyan példák a részvénytulajdonosokra, amelyek mind a konvenciókat, mind az érzelmeiket figyelembe veszik. Különösen az a levél, amelyet Tesselschade küldött Huygens feleségének, Susanna van Baerle-nek halálakor, klasszikus szépségű. Constantijn Huygens valójában feleannyira sem volt érzéketlen, mint ahogyan eddig ábrázolták. Írásai azt a benyomást kelthetik, hogy érzelmektől mentes ember volt, de tény, hogy élete során valóban megtapasztalta a gyászból való részeseledést.

Constantijn Huygens 1627-ben vette feleségül a tehetséges és gyönyörű Susanna van Baerle-t. Ez volt az a szövetség, amelyre a Huygens család régóta vágyott. Amikor Huygens Londonban tartózkodott, a 1624. évi nővérei többször írtak Constantijnnak arról, hogy milyen erőfeszítéseket tettek, hogy kapcsolatot teremtsenek idősebb testvére, Maurits és Susanna között. Nagy csalódottságukra a próbálkozások kudarcot vallottak, de az a tény, hogy Constantijn bátyjuk végül feleségül vette a lányt, bizonyára örömet okozott a nővéreinek. Ez nem csak egy olyan szövetség volt, amelyre a Huygens család vágyott, hanem maga a házasság is általában boldognak számított. Amikor Susanna 1637-ben, nem sokkal a lánya születése után meghalt, Huygens-t elöntötte a gyász.

Ahogy az várható volt, Tesselschade egy költői levélben fejezte ki együttérzését. A levelet valójában Hooftnak címezte (akárcsak Huygens levelét *neki* férje és lánya halála után), akit arra kért, hogy továbbítsa azt közös barátjuknak. Tesselschade ebben a levélben ragaszkodott ahhoz a szabályhoz, hogy azt tanácsolja a gyászolóknak, hogy engedjék el a gyászt és legyenek hálásak szeretteik sorsáért, ugyanakkor elismerte Huygens veszteségét, és ragaszkodott ahhoz, hogy a szomorúság feldolgozásának módjaként a költészetre összpontosítson. Azt tanácsolta neki, hogy egyszerre bízza szavait a papírra, és bízson abban, hogy ez a papír vigaszt nyújt neki, hogy belső fájdalmát szavakba öntesse. Tesselschade szerint Huygensnek "fel kellene jegyeznie a szenvedését, hogy ne kelljen emlékeznie."¹⁵⁶

Ezt követően Huygens és Hooft is csodálatát fejezte ki Tesselschade azon képessége iránt, hogy a kérdést ilyen konvencionális és ugyanakkor eredeti módon kezelte. Úgy tűnik, Huygens megszívlelte barátja tanácsát. Néhány hónappal később verset írt *Sterre*, vagyis a kis csillag haláláról, ahogyan a kis csillagot becézte.

feleség.¹⁵⁷ Évekkel később, 1681-ben Huygens írt egy verset, amelyben kifejezte háláját a bölcs szavakért, amelyeket Tesselschade egykor ajánlott neki.¹⁵⁸ Bevallotta, hogy még mindig hiányzik neki a felesége, de Tesselschade javaslata, hogy szomorúságát bízza a papírra, segített neki feldolgozni a gyászát.

Ez azt mutatja, hogy ezek a támogató levelek, még ha néha keménynek is tűnnek, valójában sokat jelentettek a gyászolóknak. A barátok megdorgálták egymást, amiért nem a hagyományos sztoikus módon viselték a veszteséget, de ez csak egy norma volt, amivel tisztában voltak, hogy néha lehetetlen megfelelni. Mindannyian átélték a gyászt, és mindannyian felismerték, hogy ez olyan mértékű szenvedéssel jár, hogy nem lehet mindig az előírt sztoikus méltósággal viselni. Ez tette Tesselschade szavait olyan bölccsé; elismerte Huygens fájdalmát, ugyanakkor javaslatot tett neki arra, hogyan lehet vele méltóságteljesen megbirkózni.

Érdekes módon a történészek éppen a gyászról szóló diskurzusokat a hagyatékokban és hasonlóknak értelmezték annak jeleként, hogy a kora újkori emberek érzelmileg nem kötődtek házastársukhoz és gyermekeikhez. Az embereknek méltósággal kellett elfogadniuk a sorsukat, és nem szabadott hagyniuk, hogy eluralkodjanak rajtuk az érzelmek. Hoof, Huygens és Tesselschade levelei azt mutatják, hogy ez ugyan diszkurzív norma volt, de nem mindig lehetett megfelelni neki. Az emberek fájdalmat éreztek egy szeretett személy elvesztése miatt, de csak azt várták el tőlük, hogy ezt nagyon diszkréten fejezzék ki.

Következtetés

Az átmenet alkalmával felajánlott ajándékok nyilvánvalóan kissé más jellegűek, mint a napi szinten cserélt ajándékok. Az élet jelentős eseményeit kísérő ajándékok maguk is jelentősek voltak. Más-más módon hordoztak jelentést. A cserépedények azt mutatják, hogy az ajándékok szimbolikus jelentést hordozhattak, és így szimbolikus értékkel rendelkeztek. Pénzben kifejezve értéktelenek voltak, de implicit módon a fiatal menyasszony életének következő szakaszára utaltak. A keresztelési ajándékok viszont nem voltak híján a szimbolikus jelentésnek, de a pénzbeli értékük miatt különösen jelentősek voltak. Ez nem csak azért volt így, mert ez a pénzérték a mindennapi életben felhasználható volt, hanem a gyermek és ezzel együtt az ő megbecsülésének mércéje is volt.

családot tartottak. A támogató, olykor költői hangvételű levelek abban az értelemben voltak jelentősek, hogy támogatást nyújtottak a meghurcoltaknak. A címzett megnyugvást találhatott abban a gondolatban, hogy mások is vállalták a fáradságot, hogy levélben emlékezzenek meg szeretteik elvesztéséről, de emellett vigasztalást is találhatott az ékesszóló barátok által felajánlott szavakban.

Mind a főzőedények, mind a keresztelési ajándékok erősen utaltak arra a rituális eseményre, amelyhez kapcsolódtak. Utaltak arra az új életszakaszra, amelybe a megajándékozott belépett; az edény a házasságon belüli női feladatokra, míg a keresztelési ajándék a kisgyermeket a keresztény közösség tagjaként ismerte el. Ebben az értelemben az ajándékok fontosak voltak abban a nagyobb közösségben, amelyben a címzett működött; többé-kevésbé nyilvános jellegűek voltak. Mivel ezek a tárgyak olyan erősen kapcsolódtak ezekhez a szertartásokhoz, és nyilvános jellegűek voltak, az ajándékok felajánlása bizonyos mértékig társadalmi kötelezettség volt. Azok a vendégek, akiktől elvárták, hogy ezen ajándékok felajánlásával vegyenek részt a rituáléban, nem tudtak ettől eltekinteni. Ez a saját társadalmi köreikben szégyenletesnek számított volna, de a nagyobb közösségen belül is szégyent hozhatott az adományozóra.

A rokonok halála után váltott levelek kissé más jellegűek voltak. Egyénekenként vagy háztartásonként ajánlották fel őket egymásnak, és nem feltétlenül játszottak szerepet abban a nagyobb közösségben, amelynek az adó és a címzett egyaránt tagja volt. Ezek a levelek azonban természetesen nagyon fontosak voltak az ajándékozó és a címzett közötti kapcsolat fenntartásában. Személyesen vagy levélben nem nyilvánítani részvétet a rokonoknak, barátoknak és ismerősöknek, akik elvesztették szerettüket, személyes szempontból tapintatlanságnak tűnt volna, de nem feltétlenül lett volna következménye a nagyobb közösségen belül.

Mindazonáltal fontos felismerni, hogy bár ezek a rituális ajándékok erős szimbolikus, pénzbeli vagy érzelmi jelentést hordozhattak, a XVII. századi Hollandiában az ajándékcseré sokkal több volt, mint az átmenet alkalmából felajánlott ajándékok. Mennyei szempontból ezek az ajándékok egyáltalán nem voltak nagyon jelentősek. Ezeket csak alkalomadtán ajánlották fel, ellentétben a vendéglátással, amelyet bizonyára felajánlottak ezeken az alkalmakon, de bármilyen másfajta alkalomkor is. A vendéglátás olyan ajándék volt, amelyet szó szerint naponta felajánlottak, és így nagy jelentőséggel bírt.

fontossága az ajándékcseré rendszerében. A kapcsolatokat nagyrészt a vendéglátáson keresztül tartották fenn.

B. Vendéglátás

Spontán események, személyes ösztönzők és társadalmi kötelezettségek

Az átmenet alkalmából felajánlott ajándékok nagy szimbolikus, gazdasági és érzelmi értékkel bírtak. A vendéglátás ajándéka ezzel szemben egészen más jellegű volt. A vendéglátásnak kevésbé kifejezett jelentősége volt, és ideiglenes jellegű volt. Míg az olyan tárgyakat, mint a főzőedények és a keresztelői ajándékok, ki lehetett állítani az otthonban, és nemzedékeken át meg lehetett őrizni, a halotti verseket pedig újra lehetett olvasni, amikor az alkalom úgy kívánta, a vendéglátás abban a pillanatban eltűnt, amint a multság véget ért.

Érdekes belegondolni, hogy míg az anyagi ajándékok a kapcsolat állandó emlékei, addig a vendégszeretet *maga* a kapcsolat. A kapcsolat nagyrészt a két - vagy több - személy között fennálló kapcsolatból áll, és az egyének mindennapi életében ez a kapcsolat nagyrészt a vendéglátás révén tartották és tartják fenn. Természetesen vannak más eszközök is a kapcsolattartásra, például a levelezés, de általánosságban azt mondhatjuk, hogy a mindennapi vendéglátás felajánlása a legfontosabb ajándék a társadalmi kapcsolatok kialakításában és fenntartásában. Mivel azonban a vendéglátás alig hagy nyomot a történelemben, a kora újkori vendéglátásról csak viszonylag keveset tudunk. Ez különösen igaz a polgárok közötti vendéglátásra. Még Felicity Heal is, aki egy nagyon érdekes könyvet írt a kora újkori Anglia vendégszeretetről, elismeri, hogy a források pusztán hiánya miatt keveset lehet mondani a köznépi vendégszeretetének gyakorlatáról.¹⁵⁹ David Beck naplója éppen ezt a hiányt tölti be. Amint a David Beckről szóló fejezetből kiderült, a vendégszeretet volt messze a legfontosabb ajándék, amelyet a XVII. századi iskolamester társadalmi környezetében kicseréltek. Nemcsak a leggyakrabban felajánlott és kapott ajándék volt, hanem ez volt az az ajándéktípus is, amelyet mindenféle alkalomra felajánlottak. Szokás szerint fontos szerepet játszott az ünnepségeken, amelyek a rituális naptárat övezték. Társadalmi kötelezettségként fontos eleme volt az élet fontos eseményeit övező rituáléknak, mint például a következőknek

mint születés, házasság és halál. Mégis természetes volt, hogy naponta változtatták, amikor a rokonok, barátok vagy szakmai ismerősök kapcsolatba kerültek egymással. A felajánlott vendéglátás bármi lehetett egy pohár bortól vagy étkezéstől kezdve az alvóhelyig.¹⁶⁰

A vendéglátás szervezése

Összességében különbséget lehet tenni a közös étkezések és a vacsorapartik megszervezésének módjait illetően. Először is, voltak olyan étkezések, amelyeket spontán, magától értetődően osztottak meg másokkal, és amelyekhez nem volt szükség különösebb ösztönzésre. Ez egy rendszeresen visszatérő jelenség volt, amely a hét bármely napján és a nap bármely szakában előfordulhatott. Mivel azonban ezek a közös étkezések annyira gyakoriak voltak, nem kaptak nagy figyelmet Beck Dávid naplójában. Soha nem mulasztotta el megemlíteni, ha másokkal vacsorázott, de különösen ezek a hétköznapi közös étkezések ritkán érdemelték további megjegyzéseket. Beck csak annyit jegyzett meg, hogy az anyósa házában fogyasztotta el a "*portie*"-t, vagyis az ételt, hogy egy barátjánál "evett", vagy hogy egy barátja "vendégségben" volt nála.¹⁶¹ Néhány alkalommal hozzátette, hogy mit is evett ő és a társasága, és ha igazán jó volt, akkor megjegyezte az étel vagy a bor minőségét. Néhanéha, amikor egy étkezés a vártnál is élvezetesebbnek bizonyult, ezt is megemlítette.

A hétköznapi étkezések mellett, amelyeket Beck és barátai szinte naponta megosztottak egymással, közös vacsorákat is szerveztek. Ez volt az a fajta vendéglátás, amelyet abban az értelemben is spontán módon nyújtottak, hogy a vendéglátónak nem feltétlenül volt társadalmi kötelessége vagy kötelessége megszervezni az eseményt, hanem személyes döntésként merészkedett bele. Ezek az események adódhattak olyan alkalmakból, mint a naptári ünnepek, de bármilyen személyes motiváció is elfogadható volt a vacsora felajánlásához. Úgy tűnik például, hogy Hendrik Beck nagyon élvezte a vacsoraestek szervezését, mivel minden alkalmat kihasználta arra, hogy vacsorát kínáljon meglehetősen jelentős számú vendégnek. Ezt bármilyen naptári lakomával és spontán módon is megtette.¹⁶² A hétköznapi közös étkezésekkel ellentétben ezek az események némi előzetes szervezést igényeltek. A vendégeket általában szóbeli vagy írásbeli meghívás útján értesítették előre.¹⁶³

A hétköznapi vendéglátáson és a spontán szervezett vacsorákon kívül voltak olyan vacsorák is, amelyek a kórházi vendéglátás társadalmi kötelezettségéből fakadtak.¹⁶⁴ Ez általában az átmenet rítusaira volt jellemző.¹⁶⁵ Egy gyermek születését általában számos vacsora követte; mind a születés napján, mind az azt követő hetekben. Bár ezek rendkívül élvezetes események voltak, nem voltak olyan dolgok, amelyeket az új szülők, vagy - valójában - az új apa elkerülhetett volna. Az újszülött apjának társadalmi kötelessége volt, hogy a születés felett érzett örömét megossza a saját és a felesége rokonaival. Ugyanez vonatkozott az esküvőkre is. Ezeket hivatalos vacsorák előzték meg, nagy lakomával ünnepelték, és úgynevezett ellenesküvő követte, és mindezeknek az eseményeknek volt némi kötelező jellege. A temetéseket általában italok felajánlása követte a jelenlévőknek, de az étkezés felajánlása sem volt szokatlan.¹⁶⁶

Az ilyen rituális alkalmakkor felszolgált ételek és italok természetesen nagyobb valószínűséggel adtak okot aggodalomra, mint a hétköznapokon felszolgált ételek. Míg a hétköznapokon a vendégeknek "azt kellett enniük, amit a fazék kínál", ahogy a holland kifejezés tartja, addig a házigazdák nagy erőfeszítéseket tettek, hogy ezeken a rituális alkalmakon kifinomult ételeket kínáljanak. E rituális ételek minőségének felül kellett múlnia a mindennapi ételek minőségét. Ezen túlmenően voltak olyan események, amelyek szintén megkövetelték, hogy különleges ételeket vagy italokat szolgáljanak fel. Ez nem csak költséges dolog volt, de bizonyos esetekben mások segítségére is szükség volt. Nagy esküvői lakomák alkalmával nem volt ritka, hogy a házigazda a barátait és rokonait kérte meg, hogy szállítsanak például vadat és baromfit.¹⁶⁷ Hogy ez utóbbiak az ételt ajándékként ajánlották-e fel a házigazdának, vagy a házigazda végül fizetett érte, nem mindig világos. Az azonban nyilvánvaló, hogy egyáltalán nem tartották helytelennek, hogy ilyen hozzájárulást kérjenek.

Bár ezek a rituális események nagyrészt kötelező jellegűek voltak, ez nem jelentette azt, hogy nem voltak rendkívül élvezetesek, és azt sem, hogy a házigazdának eszükbe jutott volna nem megünnepelni ezeket az eseményeket. A vendéglátás ezeken az eseményeken önmagában véve magától értetődő volt, de bizonyos fokú társadalmi stresszel járt, mivel a vendéglátóknak meg kellett felelniük a társadalmi elvárásoknak, sőt, bizonyos társadalmi normáknak is. Ilyen kérdés volt például a kínált ételek és italok, valamint a meghívandó vendégek száma. Továbbá fontos volt, hogy a házigazda fogadja a vendégeit.

a kellő tisztelet és megbecsülés jegyében, ami a vendégek megfelelő elhelyezését is magában foglalta a vacsoraasztal körül.

Beck nem említ semmilyen problémát ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban, de más szerzők révén világossá válik, hogy ezek valóban kényes kérdések voltak, amelyek nagy gondot okozhattak volna, ha nem kezelik őket körültekintően.¹⁶⁸ Ha a házigazda nem felelt meg a társadalmi környezetének elvárásainak, az komoly becsületvesztéssel járhatott.¹⁶⁹ Ez önmagában nem csak a kora újkorra jellemző. A mai társadalomban is vannak olyan rituális alkalmak, amelyek a vendéglátók vendégszeretétét igénylik a vendégektől, és a mai társadalomban ezek az események bizonyos fokú élvezetet és társadalmi szorongást is jelentenek. A mai embereknek is szükségét érzik annak, hogy megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak, amikor az élet egy fontos eseménye bekövetkezik.¹⁷⁰

Beszédek a vendégszeretetről

Ahogy Heal rámutatott, a vendégszeretethez való hozzáállás arról árulkodik, hogy az emberek mit tettek és mit mondtak.¹⁷¹ Mivel azt, hogy David Beck mit tett a vendéglátás terén, már tárgyaltuk az I. részben, itt az a kérdés, hogy Beck és társai hogyan érzékelték a vendéglátás mindezen felajánlásait. Valójában nem lehet igazán tudni, hogy David Beck vagy a társasága hogyan élte meg a vendéglátást, de legalább azt meg lehet nézni, hogy Beck mit mondott erről. David Beck naplója alapján valóban tehetünk bizonyos megállapításokat. Az, ahogyan Beck leírta a vendéglátással való találkozásait, olykor valóban elárul valamit arról, hogyan kellett a vendéglátás ajándékát teljesíteni. Azok a történések, amelyek hétköznapi, mindennapi események voltak, valószínűleg kevés figyelmet kaptak, míg a kivételesebb eseteket a naplójában bővebben tárgyalta, akár pozitív, akár negatív értelemben.

Mint korábban említettük, Beck általában semlegesen jellemezte a mindennapi vendéglátást. Hacsak az étel vagy a társaság nem volt kivételes, csak úgy mellékesen említette, hogy felajánlott vagy felajánlottak neki egy italt, egy ételt vagy egy helyet az éjszakára. Alkalmanként leírta, hogy milyen témákat beszéltek meg a vacsora során, vagy hogy ő és társai milyen más módon töltötték az idejüket. Beck és társasága híreket, költészetet és művészeteket vitatott meg, vagy csak beszélgettek, de a szórakozás más formáit is élvezhették, mint például a zsolttárok

éneklése, a közös olvasás vagy a mu- zika készítése.¹⁷²

Természetesen a vacsora közbeni beszélgetések vagy a látogatásai nagyban függtek a társaságtól. "Költő" barátaival Beck általában a költészetről és általában a művészetekről beszélgetett. Ezeket az egyéneket felhozták az irodájába, vagy *comptoirjába*, hogy ad- mire Beck műveit.¹⁷³ Beck nemcsak verseket komponált, hanem kalligráfiával is foglalkozott, és szívesen rajzolt alkalmanként képeket. Mindez természetesen annak az általános művészeti érdeklődésnek és művészeti dilettantizmusnak az eredménye volt, amely Beck kulturális környezetét általában jellemezte, de Beck esetében az az érdekes, hogy úgy tűnt, többre törekedett, mint egyszerű dilettáns.¹⁷⁴ Azzal, hogy megmutatta a potenciális mecénásoknak a művészi munkáját, érdekeltté tette őket a munkájában. Néhai felesége nagybátyjaival, akik nem feltétlenül osztották Beck művészetek iránti érdeklődését, földhözragadtabb témákról szokott beszélgetni. Ezek közé tartoztak a legfrissebb háborús és politikai hírek, valamint a többi rokon jólétéről szóló információk, és alkalmanként például egy valahol Németországban található csodafáról szóló beszélgetések.¹⁷⁵

Általánosságban elmondható, hogy Beck inkább a nőekkel folytatott személyesebb jellegű beszélgetéseket. Velük is váltogatta a híreket, de ezek általában nem politikai, hanem magánéleti témájú hírek voltak. Megbeszélte, hogy egyik vagy másik rokona hogy van, vagy valakinek az egészségi állapota felől érdeklődött. Továbbá Beck hajlamosabb volt a környezetében élő nőekkel olyan személyes ügyekről beszélgetni, mint például a felesége elvesztése után átélt gyász érzése, később pedig egy lehetséges új partnerrel való megismerkedési kísérletei.¹⁷⁶ Bár ezeket a témákat időnként néhány barátjával is megvitatta, mint például az özvegy Berend Zwidde, a bátyja, Hendrik, a barátja, Breckerfelt, vagy a "*komorniykja*", Matthijs Muller, ezek a kérdések nagyrészt azokra a beszélgetésekre korlátozódtak, amelyeket Beck az életében szerepet játszó woférfiakkal folytatott.

Ebben a tekintetben az anyósa nemcsak abban volt fontos, hogy rendszeresen ételt szolgált fel neki, hanem abban is, hogy meghallgatta szomorú történeteit. A felesége halálát követő év egyik legnehezebb napja Becknek az volt, amikor a felesége holmiját kipakolta, és megtalálta néhány levelét, amelyeket még udvarlásuk idején írt neki. Ez nagyon megviselte Becket, és aznap este az anyósánál keresett vigaszt, amit az természetesen felajánlott.¹⁷⁷ Ugyanez elmondható egy későbbi alkalomról is, amikor Beck - egy vers felajánlásával - egy lehetséges új barátnővel kereste a kapcsolatot. A nő

visszaautasította a közeledését, ami nem tett jót az önbizalmának. Ahogy ő maga említette, "társaságot keresett, hogy elűzze a félnehéz gondolatokat, mert ma este kissé meghatódtam". Ebben a lelkiállapotban Beck aznap este elment anyósához, hogy vacsorát és némi vigaszt keressen.¹⁷⁸ A korabeli szemlélő számára talán furcsának tűnhet, hogy Dávid megosztja a nyomorúságát az anyósával, de az ő esetükben ez nem is olyan meglepő. Anna van Overschie éppen akkor vesztette el a lányát, David Beck pedig a feleségét. Ketten együtt mindent megtettek, hogy Beckék háztartását fenntartsák: közösen fizették, hogy a kis Roeltje baba a dajkánál legyen, Anna pedig Beck többi gyermekére is vigyázott, amikor erre szükség volt. Ráadásul sok időt töltöttek együtt. Beck gyakran vacsorázott nála, és meghívta Annát, amikor vacsorapartit szervezett a házában. Tehát valójában nagyon szoros volt a kapcsolatuk a következő időszakban. 1624.

Mindent egybevetve Beck leírásaiból világossá válik, hogy a vendéglátás valójában többet nyújtott, mint egy étkezés, egy ital vagy egy ágy. Olyan jelenség volt, amely vidám társaságot éppúgy hozhatott, mint a legfrissebb híreket, művészi ihletet és érzelmi vigaszt. Ez tehát olyasvalami volt, ami legalábbis a legtöbb esetben rendkívül élvezetes, más esetekben pedig kifejezetten megnyugtató. A vendéglátás felajánlása és elfogadása egyben a meglévő társadalmi kapcsolatok megerősítésének, valamint a még nem teljesen barátságossá fejlődött társadalmi kapcsolatok beágyazásának eszközeként is működött. A vendéglátás felajánlása és elfogadása - objektív elemzési szinten - abban az értelemben volt hasznos, hogy segítette fenntartani a társadalmi kapcsolatokat, míg szubjektív szinten egyszerűen csak kellemes társaságot jelentett.

Beck naplója nemcsak azokat a diskurzusokat írja le, amelyeket ő és barátai és rokonai folytattak, miközben ezt a vendéglátást élvezték, hanem a vendéglátás jelenségéről mint olyanról is feltár bizonyos diskurzusokat. Ezek sajátosak lehetnek David Beckre, de úgy tűnik, hogy társadalmi környezetére is jellemzőek voltak. Noha a vendéglátás cseréjére többnyire új- trális kifejezésekkel utalt, Beck időnként kifejezett egy ítélezőbb oldalt is. Amikor ítélezett arról, ahogyan vendéglátói fogadták, általában pozitívan fogalmazott. Megemlítette, hogy "jól bántak velem", ami utalhatott arra az udvariasságra, amellyel fogadták, valamint a felajánlott ételek minőségére, vagy arra, hogy a vendéglátója "jó kedvre derített".¹⁷⁹ Egyéb -

bölcsen, a társaságot "édesnek", "vidámnak" nevezte. vagy "elragadtatva".¹⁸⁰

Beck csak ritkán készített feljegyzéseket rossz tapasztalatairól, amelyeket a vendéglátás felajánlásakor vagy fogadásakor szerzett. Panaszkodott ugyan arra, hogy "becsomagolták, mint egy heringet", amikor ő és Breckerfelt a bátyjánál aludtak, de ezt inkább viccként kell értelmezni, mint kritikaként a Hendrik által tanúsított fogadtatással kapcsolatban. Természetesen a korábban tárgyalt, meglehetősen szerencsétlen bilseni incidens kissé kiábrándító élmény volt, de érdemes figyelembe venni, hogy ez az egyetlen példa a "rosszul sikerült ajándéokra" egy olyan naplóban, amely több mint ezer esetet ír le az ajándékeseréről. Általánosságban tehát azt lehet állítani, hogy a vendégszeretet, amelyet Beck és társadalmi környezete cserélt, jól felajánlott és jól fogadott.

Másfelől Beck a társadalmi viselkedés bizonyos sajátosságaira is utal. Feljegyzéseiben időnként különös figyelmet fordított arra, hogy milyen körülmények között zajlottak bizonyos társas beszélgetések, például beszélgetések vagy étkezések. Ezek vagy az esemény időzítésére, vagy a helyszínre vonatkoztak. Ami az utóbbit illeti, néha-néha feljegyezte, hogy beszélgetést folytatott valakinél, ami - különösen, ha megemlíti, hogy a beszélgetés meddig tartott - arra utal, hogy némileg sértődött, amiért nem hívták be a házba egy italra.¹⁸¹ A legtöbb ilyen esetben azonban nem találta otthon a ház urát. Ez azt jelenti, hogy a beszélgetést az adott ház cselédjével folytatta, és ő valószínűleg nem volt abban a helyzetben, hogy a gazdája ismerőseit meghívja a házba egy italra.¹⁸² Ezekben az esetekben Beck csalódottsága, amiért nem hívták be egy italra, valószínűleg tényleges szomszúságából fakadt. Másrészt lehet, hogy egyszerűen csak lenyűgözte a hosszú beszélgetés.

Más alkalmakkor különbséget tesz aközött, hogy "elől" vagy "hátul" étkezett, és az előbbi lehetőség a tisztességesebb. Az "elől" ebben az esetben általában arra utalt, hogy Beck az anyósa fogadójának első szobájában vacsorázott, ahol a "goudai urak" is vacsoráztak, akik a fogadóban tartózkodtak, amikor Hágában közgyűlés volt.¹⁸³ Ez azt jelentette, hogy Beck az ő társaságukban vacsorázott, amit megtiszteltetésnek tartott. Ezzel szemben néha ő is a hátsó szobában vacsorázott, amely az anyósa magánlakása volt.¹⁸⁴ Ilyenkor a vacsorát...

ner anyósával és háztartásának tagjaival, köztük Jaccomijntjevel és néhai felesége egyik testvérével. Bármennyire is nagyra becsülte ezeket a rokonokat, teljesen világos, hogy inkább a tiszteletreméltó urakkal vacsorázott.¹⁸⁵

Míg Beck feljegyzései a vacsorák elhelyezéséről és a beszélgetéseken való kívülállásról kritikaként is értelmezhetőek, addig az általa említett indulási időpontok általában valami pozitívumot jeleztek. Azzal, hogy megemlítette, hogy ő maga mennyi ideig vagy meddig maradt vendégként, illetve vendégei nála, az összejövétel élvezetes jellegét hangsúlyozta.¹⁸⁶ Ezeket az időpontokat nem azért közölte, hogy rámutasson arra, hogy egyes vendégek esetleg túl sokáig maradtak, hanem inkább azért, hogy megmutassa, hogy a vendégek nyilvánvalóan mennyire szívesen látták őket.

Egy másik példa arra, hogy Beck meglehetősen negatív konnotációjú terminológiát használt az általa pozitívan megélt események leírására, az a mód, ahogyan a kényszerítésre utaló formulákat használ, amikor megtisztelő és spontán meghívást kapott. Amikor meghívták vacsorázni valakivel, akihez nem állt különösebben közel, de megtiszteltetésnek érezte, hogy meghívták, általában azt hangsúlyozta, hogy "kényszerből", "az illető határozott kérésére" hívták meg, vagy hogy "vendégként kellett maradnia".¹⁸⁷ Bár ezek a kifejezések, ha szó szerint vesszük őket, azt sugallják, hogy nem feltétlenül akarta elfogadni az erőszakos meghívást, az eseményekről szóló további leírásaiból világosan kiderül, hogy a meghívás ténylegesen hízelgő volt számára, és élvezte, hogy "akarata ellenére" is ott tartják.

Így néhány incidenstől eltekintve a kórházi cserék meglehetősen élvezetes társadalmi jelenségnek bizonyultak. Általában nem nyíltan a társadalmi kapcsolatok kialakításának vagy fenntartásának eszközeként használták, hanem a társadalmi kapcsolatok mint olyanok célja volt. Beck és családja és barátai nyilvánvalóan élvezték egymás társaságát: időnként összevesztek, és időnként felajánlották a vállukat, amin kisérték magukat, de legtöbbször csupán jól érezték magukat.

Vendégszeretet a szakmai kapcsolatok felé: Szabók és ápolónők

Nemcsak a családtagoknak és a barátoknak kínáltak ételt, hanem voltak olyan körülmények, amikor a kívülállóknak is felajánlották ezt a fajta vendéglátást. Ez azokra a szakmai kapcsolatokra is vonatkozott.

akiket azért fizettek, hogy a háztartáson belüli munkákat végezzék, és akik a lakásba is betértek, mint például a sózók, tőzegmunkások és szabók.¹⁸⁸

Abraham Breckevelde van Cuijlenburg szabót január 15-én, hétfőn utasították, hogy készítsen öltönyt Dávid öccse, Abraham számára.¹⁸⁹ Másnap kezdte meg a munkát Beck házában, és egy héten át minden nap megfordult ott, hogy befejezze az öltönyt. Ezekre a napokra minden este csatlakozott a Beck-házaspárhoz vacsorára.¹⁹⁰ Néhány ilyen estén Beck maga is jelen volt, de ha nem is, Ábrahámot Diliane nővér és a Beck-gyerekek társaságában megkínálták étellel. Az ezeknek a hivatásos ismerősöknek felajánlott étkezés egyszerre volt kényelmi és üzleti okokból: szokás volt, hogy a háznál dolgozó szabókat vagy más hivatásos ismerősöket, mint például a sózó vagy a tőzeghordó, étkezéssel látták el, ha azok az étkezési alkalmakkor a háznál tartózkodtak.¹⁹¹

Másrészt van példa olyan személyekre is, akiket Beck szakmai kapcsolatként említ, miközben ha jobban megnézzük a Beck és az adott személy közötti tényleges kapcsolatot, akkor az inkább barátságúnak tekinthető, mint bármi másnak. Ez a helyzet például Beck másik szabójával, Berend Zwidde-vel. Nem sokkal azután, hogy Abraham Breckevelde szabó befejezte David öccse számára néhány ruhadarab elkészítését, David Beck megbízta Zwidde-et, hogy készítsen neki "egy francia gyászköpenyt".¹⁹² Breckevelddel ellentétben Zwidde szabó nem Beck házában, hanem saját műhelyében dolgozott, és a következő napokban Beck rendszeresen felkereste őt, hogy ruhát, gombokat, szalagokat vagy címkéket hozzon. Ezen alkalmak némelyikén Zwidde megkínálta őt egy itallal vagy akár egy étellel, ami csak a szokásos szakmai vendéglátás.¹⁹³ Alig két héttel a ruhadarab megrendelése után Beck feljegyezte a naplójába, hogy "új francia gyászköpenyét" "első útjára" viseli, és kifejezte azt a kívánságát, hogy az Úr jó egészségben viselje.¹⁹⁴ Mivel ez a ruhadarab elkészült, azt várhatnánk, hogy ez egyben azt is jelenti, hogy Beck és a szabója közötti kapcsolat véget ért, de ez nem így volt. Az év folyamán Zwidde és Beck Dávid meglátogatták egymást, amit néha "ánizsos víz" fogyasztása kísért.¹⁹⁵ Vacsorapartikra is meghívták egymást, amelyek rendszerint nagyon élvezetesek voltak. Beck arról beszélt, hogy ezeken az alkalmakon "jól bántak vele és vidámak", valamint "nagyon édesek és vidámak" voltak, tehát úgy tűnik, hogy ez a két férfi nagyra értékelte egymás társaságát.¹⁹⁶ Novemberben Zwidde szervezett egy *hárst*, amire Beck szívesen eljött...

vited is. Nagyon vidám alkalomnak bizonyult.¹⁹⁷ Ebben az értelemben Berend Zwidde nemcsak Beck szabója, hanem barátja is volt.

Egy másik különleges eset a szakmai kapcsolatoknak nyújtott vendéglátás tekintetében a vizes ápolónő volt. Felesége halála után alkalmazták, hogy gondoskodjon Beck kislányáról, Roeltjéről.¹⁹⁸ A dajka nyilvánvalóan nem volt családtag, és nem is lehetett barátnak tekinteni, de bizonyos mértékig központi szerepet játszott David Beck életében 1624-ben. Elvégre az egyik gyermekéről gondoskodott, és ezért rendszeresen látogatta a házát. E tények ellenére a nőt nem lehet azonosítani: Beck soha nem említi őt keresztnevének vagy leánykori nevének, és a férje nevét sem árulja el.

Ez egészen rendkívüli. Beck férfi ismerőseire legtöbbször legalább a vezetéknevükön hivatkozott, és Beck általában a foglalkozásukat is hozzáadta. A fent említett Zwidde egyszerre volt a szabója és a barátja, de ennek ellenére "Berend Zwidde szabó" néven emlegették. Amikor egy bizonyos beosztású nőt említett, ugyanígy jellemezte őket. Azokra a nőkre, akiket csak férfi ismerőseinek partnereként látott, általában úgy hivatkozott, hogy először a férjet említette, majd hozzátette, hogy "és a háziasszonya".¹⁹⁹ Így az a tény, hogy a dajkát csak "*de min-ként*", azaz "a dajkaként" jelöli, eléggé szembetűnő. Őt nem lehet másként azonosítani, mint a Beck-háztartáson belüli szakmai feladata alapján.

Ami azt illeti, az egész helyzete David Beck életében és társadalmi körében egészen kivételes. Egyrészt David Beck rendszeresen meglátogatta otthonában, hogy lássa a kislányát és fizessen neki, ami magától értetődő dolog. Másrészt ő volt az egyetlen olyan személy, akivel Beck kizárólag szakmai jellegű kapcsolatot tartott fenn, akit meghívtak a naptári ünnepek megünneplésére szervezett vacsorákra. Általában ezeket az eseményeket csak rokonok és közeli barátok társaságában ünnepelték, de a dajkát farsang alkalmából meghívták Beckékhez palacsintázni, és csatlakozott a Beck-háztartáshoz egy *kersztyűs* étkezésre.²⁰⁰ Sőt, a dajka közvetlenül karácsony előtt is ebédelt Beckéknél, amikor már nem ő vigyázott a kis Roeltje-re.²⁰¹

Ez arra utal, hogy bár szakmai kapcsolatot tartott fenn a Beck-háztartással, bizonyos mértékig mégis a háztartás része volt, mivel gondoskodott annak egyik tagjáról. Azonban annak ellenére, hogy jelen volt mind a naplóban, mind pedig mint

A fent említett dajka, mint a vacsoraestek vendége, névtelen marad, és nem csak azért, mert a nevét nem fedik fel. Amikor Beck megjegyezte, hogy meglátogatta őt otthonában, soha nem említi, hogy miről beszéltek, amit kellőképpen megjegyzett, amikor más nőket, például néhai felesége nagynénjeit látogatta meg. Ebben az értelemben a nő részvétele ezeken az ünnepi alkalmakon, úgy tűnik, a Beck-háztartásban betöltött funkciójától függött. Természetesen a Beckkel való szakmai kapcsolata nem zárta volna ki a személyes megbecsülést, de David Beck naplóiban nincs nyoma a dajkával való személyes kapcsolatnak vagy a dajka iránti megbecsülésnek.

Stadholders és a kényszerű vendéglátás

Beck néha vendégül látta azokat az embereket, akik szakmai okokból látogattak el hozzá. A vendéglátás felajánlása a szívélyesség kérdése volt, és Beck számára ez volt a legkézenfekvőbb dolog. Más esetekben a vendéglátás felajánlása a szakmai kötelességekből fakadt. Hoofft például köteles volt vendégszeretetet nyújtani a stadion tulajdonosának Muider- slot erődjének ellenőrzése alkalmával. Ez elég nagy stresszel járt, és úgy tűnik, Hoofft jobban szeretne volna, ha egyáltalán nem fogadják a stadiontartót. Ez azonban nyilvánvalóan olyan alkalom volt, amelybe Hooftnak nem volt beleszólása: ha a stadiontartó fogadni akarta, Hooftnak nem volt más választása, mint fogadni őt.

Általánosságban elmondható, hogy Hoofft évei a Muider- slotban meglehetősen békésen teltek.²⁰² Bár Hooftnak, mint Mui- den bailiffjának valóban voltak bizonyos feladatai Amszterdam védelmével kapcsolatban, ebben az időszakban aligha fenyegették az erődtérmet fenyegetések, így Hooftnak maradt ideje arra, hogy írásaival és a vendégek szórakoztatásával foglalkozzon. Az egyik legizgalmasabb esemény, amelyet Hoofft mint végrehajtó megélt, Frederik Hendrik stádiumtartó látogatása volt a Mui- den várában. Erről a látogatásról csak néhány héttel korábban értesült, ami azt jelentette, hogy Hooftra nagy időnyomás nehezedett, hogy lenyűgöző fogadást szervezzen a stadionfőnök számára.

Hooftnak az esemény sikeréért tett erőfeszítései nagyrészt Joost Baeckkel folytatott levelezéséből olvashatók ki, aki néhai felesége nővérének a felesége volt. Joost Baeck Amszterdamban élt - ahogy télen Hoofft is - és rendszeres levelezője volt a

Hoofte a nyarak során, amikor a Muider házban lakott. A sógorok a politikától a rokonokról szóló legfrissebb hírekig, a kölcsönös látogatásoktól az irodalomig mindent megvitatott. Baeck volt az a személy is, akihez Hoofte fordult, ha gyakorlati ügyeket kellett elintézni. Baeck rendelt neki bort, de Hoofte nevében is kézbesített leveleket másoknak. Ebből a szempontból nem meglepő, hogy Hoofte Baeckhez fordult segítségért a stadholder fogadásának megszervezésében.

Az egyik első szívesség, amit Hoofte ezzel kapcsolatban kért Baecktől, hogy közvetítsen Hoofte és Dirk Sweelinck, az amszterdami Ótemplom orgonistája között. Hoofte "jókedvre derülne", ha sikerülne elérni, hogy Sweelinck Frederik Hendrik látogatása alkalmával fellépjen Muidenben. Hoofte azonban nem volt biztos abban, hogy Sweelinck meggyőzhető. Ezért megkérte Baecket, hogy szóljon egy jó szót, de ha Baeck úgy gondolja, hogy az ő erőfeszítései nem elegendőek, Hoofte azt javasolta, hogy Baeck kérjen meg néhány más befolyásos barátot, hogy beszéljenek a zenésszel is.²⁰³

Hoofte arra is kíváncsi volt, hogy Amszterdam városa visszafizeti-e a stadiontulajdonosnak a fogadás költségeinek egy részét. Muiden egy Amszterdamhoz közeli kisváros volt, és létfontosságú volt a város védelme szempontjából. Muiden erődítményét ezért nagyrészt Amszterdam városa tartotta fenn, és Hoofte arra számított, hogy a stadionfőnök látogatását is a fenntartási költségek részének tekintik. Ebbe a kérdésbe Baecknek nyilvánvalóan nem volt beleszólása, de Hoofte arra kérte Baecket, hogy érdeklődjön, mit várhat Hoofte Amszterdam városától. Továbbá Baeck befolyásos barátokat akart megkérni, hogy a stadholder látogatása alkalmával Muidenbe is küldjenek egy tüzért.²⁰⁴

Néhány nappal később Hoofte egy másik levelet küldött Baecknek ugyanezekkel a kérdésekkel kapcsolatban. Ismét megkérdezte Baecket, hogy Amszterdam városa megtéríti-e a fogadás költségeit. Hoofte mindenesetre úgy vélte, hogy Amszterdam polgármesterei megadják neki a tüzérséget, és nem utasítják vissza, hogy Sweelinck a muideni várban játsszon. Ezért utasítást adott Baecknek, hogy mind a tüzér, mind a zenész egy nappal korábban érkezzen Muidenbe.²⁰⁵

Feltehetően a fogadás költségeit a városi tanács megtérítette, mert egy másik, Baecknek írt levelében Hoofte annak a kívánságának adott hangot, hogy bár "a muidenieknek nem engedték meg", hogy a fejedelem költségeit kifizessék, de legalább jó szándékukat akarták bizonyítani. Hoofte szerint ezt úgy tették, hogy "valami ex-

ceptionális", ugyanakkor nem lenne túl költséges. Ezzel kapcsolatban Hooftnak egy bor jutott eszébe, amelyet egyszer az egyik barátjuk apósánál ivott. Ez egy "*Vin Muschat*" volt, amely annyira jó volt, hogy a jelenlévők egyike megjegyezte, hogy "ezt a bort nem inni, hanem enni és rágni kell".²⁰⁶ Hooft tudta, hogy a stadionfőnök is kedvelte ezt a fajta bort, mivel minden évben küldtek neki belőle az angol király pincéjéből. Hooft azonban meg volt győződve arról, hogy az Amszterdamban árult muskotálybor egy része sokkal jobb minőségű. Ezért azt javasolta Baecknek, hogy vásároljon Amszterdamban ebből a jobb minőségű borból, hozzátéve, hogy ha a bor túl drága, akkor vegyen egy kicsit kisebb hordót.

Érdekes módon úgy tűnik, hogy Hooft inkább költséges kellemetlenségnek tartotta a stadiontulajdonos látogatását, és nyilvánvalóan igyekezett a lehető legkevesebbet költeni rá. Ez talán jobban érthető, ha figyelembe vesszük, hogy az ilyen eseményekre fordított idő és pénz hatalmas volt, ami egy fontos vendég tiszteletére talán nem is lenne kérdés, de a probléma az volt, hogy ez nem választás kérdése volt. A stadiontartónak joga volt ahhoz, hogy a muideni várban fogadják, és Hooftnak kötelessége volt teljesíteni minden kívánságát. Ez nem azt jelenti, hogy nem volt megtiszteltetés vagy öröm a stadiontartó fogadása, de mivel ez költséges kötelezettség volt, az ilyen kötelezettségekkel rendelkezők számára teher is lehetett. Bár ez a parti nagy erőfeszítést követelt tőle, nem lehetett visszautasítani anélkül, hogy a stadiontartót ne sértette volna meg, és ne veszítette volna el a jó hírnevét.

A fogadás feszült jellege ellenére azonban Hooft igyekezett a hercegnek a legjobb zenészeket és borokat szerezni.²⁰⁷ Ismét írt egy levelet Baecknek, amelynek fő témája a bor volt. Hooft hallott egy bizonyos másfajta bormárkáról, amelyért hajlandó volt bár- relenként vagy 120 akár guldeneket 200 is fizetni, ha Baeck hozzájuthatna. Ha nem, Hooft azt javasolta Baecknek, hogy kérjen tanácsot valakitől egy másik francia bort illetően, amelyet esetleg tiszteességgel fel lehetne szolgálni, mert Hooft úgy hallotta, hogy a stadionfőnök nem iszik rajnai bort, hacsak nem kényszerítik rá. Hooft cukrozott gyümölcsöket is keresett, de csak a legjobb minőséget, mert minden más "mindennapi kenyérnek" tűnne a stadiontartó és kísérete számára.²⁰⁸

A másik probléma az volt, hogy Hooft mikorra várta fejedelmi vendégeit. Hooft legutóbb azt hallotta, hogy Frederik Hendrik éppen Weselben tartózkodik, ami Hooft szerint azt jelentette, hogy

még legalább öt-hat napba telik, mire a csapat Muidenbe ér. Hoofft azonban sohasem lehetett biztos benne, ezért megkérte Baecket, hogy adjon neki további tájékoztatást. A levél végén Hoofft elismerését fejezte ki Beck kemény munkájáért és szorgalmáért az egész ügy kapcsán, remélve, hogy a megfelelő időben "néhány szubsztantív szolgálattal" tudja ezt viszonzni. Hozzátette, hogy "az, hogy ezt a munkát vállaltam, az Isten követése volt".²⁰⁹ Ez arra utal, hogy mind Hoofft, mind Baeck elkerülhetetlennek tekintette a Frederik Hendrik muideni látogatásáért tett erőfeszítéseket. Ez részben világnézetükből fakadt, ahol a stadionfőnök szolgálata valóban az Istennek való engedelmesség eszköze volt. Gyakorlati szinten azonban szóba sem jöhetett, hogy a köztársaság leghatalmasabb emberét a neki járó tiszteletadás nélkül fogadják. Az, hogy Baeck segített Hoofftnak, nagyrészt magától értetődő volt: sógorokként és barátokként ez az elvárt általános szolidaritás része volt. Ugyanakkor ez nem akadályozta meg Hoofftot abban, hogy kifejezze elismerését sógora erőfeszítéseiről.

Mint kiderült, Hoofft várakozásai a herceg érkezésének időpontjával kapcsolatban valóban helyesek voltak. Szeptember 18-án este Constantijn Huygens, a stadionfőnök titkára és Hoofft barátja arról tájékoztatta, hogy a stadionfőnök másnap érkezik, hogy Naardenben ebédeljen, és hogy "*achternoen*", azaz délután Muidenbe fogja szemügyre venni. Huygens sajnálatát fejezte ki, hogy nem tudta korábban tájékoztatni Hoofftot, de a herceg kíséretében meglehetősen hektikus volt a helyzet, mivel a herceg folyamatosan változtatta a terveit. Ebben a legutóbbi tervben Frederik Hendrik is úgy döntött, hogy egyenesen Weespből, egy másik környékbeli kisvárosból indul Hágába, anélkül, hogy a közeli Amszterdamban átmenne. Ez azért volt problematikus, mert a stadionfőnök beszélni akart az egyik amszterdami polgármesterrel, akit most másnap Muidenbe kellett vezényelni. Huygens kedvesen felkérte Hoofftot, hogy tegye meg a megtiszteltetést.²¹⁰

Hoofft egy Huygens levelével egy napon keltezett levelet küldött Baecknek. Ebből a levélből nyilvánvaló, hogy Hoofft még nem tudta, hogy a tisztelt látogató másnap érkezik. A levél ismét az édes borral foglalkozott, amelyet Baecknek állítólag megrendelt, de amelyet nyilvánvalóan még nem sikerült beszereznie. Hoofft "reményei végére ért", különösen azért, mert "kevés köszönetet" kapna, ha csak közönséges rajnai bort szolgálna fel a stadionfőnöknek. Ezen kívül megbeszélte a felszolgálandó halat, amelyet ő maga fog megszervezni, és cukrozta a halat.

egzotikus gyümölcsök, amelyek megszervezésére Baecket kérte fel. Továbbá azt írta Baecknek, hogy valahol azt hallotta, hogy a stadionfőnök aznap este Amersfoortban tölti az éjszakát, és másnap reggel érkezik Muidenbe, de ez Hoof t számára elég valószínűtlennek tűnt. Biztos volt benne, hogy ha a stadionfőnök másnap Muidenbe érkezik, akkor már hallott volna róla. Ennek ellenére megkérte Baecket, hogy értesítse őt, amint van valami hír.²¹¹

A pletykák nyilvánvalóan helytállóak voltak. A városvezető másnap Naardenbe, Muidenbe és Weespbe látogatott, ami Hoof töt igencsak megdöb benthette, amikor Huygens-től megkapta a hírt. Újabb sietős levelet küldtek Baecknek: Hoof tnak szüksége volt Baeckre, hogy tájékoztassa a polgármestereket arról, hogy a stadionfőnök aznap Naardenben ebédel, és hogy tudnia kell, hogy a zenész és a tüzér a lehető leghamarabb tud-e jönni. Természetesen a borról is több szó esett.²¹² Még egy újabb levél következett: Hoof t azt a hírt kapta, hogy a naardeni szakácsok már készítik az ételt a hercegnek. Így a muideni képviselőknek nem maradt más dolguk, mint bort rendelni. Baeck feladata volt, hogy a bort futárral küldje vissza Naardenbe.²¹³

A stadfőnök látogatása kissé csalódást okozott Hoof tnak, aki a látogatás másnapján Baecknek írt levelében írta le az egész eseményt. Elmagyarázta, hogy miért volt a látogatás olyan meglepő, annak ellenére, hogy már néhány hete tudott a herceg szándékáról. A városvezető az utolsó pillanatig nem döntötte el, hogy mikor látogat el ezekbe a városokba. Ennek következtében Hoof t csak egy nappal korábban értesült a herceg érkezéséről Huygens levelén keresztül, ami azért volt jóval később, mert a futár leitta magát, ahogy ő maga magyarázta Hoof tnak.²¹⁴

Maga a látogatás nagyon rövid és mozgalmas volt, és mint kiderült, a stadionfőnök egyáltalán nem vizsgálta meg Muiden várát. Bár Hoof t arra számított, hogy a városvezető a muideni kastélyban is megvacsorázik, a városvezető csak délben étkezett Naardenben, és aznap este Weespben aludt. Ez Hoof t erőfeszítéseit meglehetősen céltalanná tette. A híres Sweelinck például azért jelent meg a kastélyban, hogy mégiscsak játsszon a stadionfőnöknek, ami szükségtelennek bizonyult, és nem maradt más dolga, mint Hoof t házi orgonáját hangolni, mivel csak másnap térhetett vissza Amszterdamba.

Ráadásul úgy tűnt, hogy Hooft tartózkodhatott volna attól, hogy mindketten ennyit beszéljenek a borról. Bár időben megérkezett, alig fogyasztották el, mivel a stadionfőnök és az emberei korábban túl sok sört ittak. Hooftnak most egy hatalmas mennyiségű borral kellett megmaradnia, amit megtartott magának. Fizetni fog érte a borkereskedőnek, miután Baeck tisztességes árat alkudott ki, és tájékoztatta Hooftot arról, hogy a bor meddig tartható el. Hoofft, hogy megköszönje Baecknek a sok fáradságot, elküldte neki Tacitus művének egy részét "a hólyagok tapasztaként", amelyeket a Hooftnak való segítségnyújtás során szerzett.²¹⁵

Természetesen ez az ajándék nem teljesen viszonzta Baeck erőfeszítéseit, de nem is ez volt a cél. A Tacitus ajándékával Hooft ki akarta fejezni elismerését Baeck erőfeszítéseit, és szimbolikusan biztosítani akarta őt arról, hogy a szó mindkét értelmében nagyon hálás neki. Kötelezett abban az értelemben, hogy hálás volt mindazért, amit Baeck tett, de abban az értelemben is, hogy kötelessége volt támogatni barátját, amikor csak segítségre volt szüksége. Bizonyára Baeck nem azzal a szándékkal segített barátjának, hogy az kötelességének érezze. Számára egyszerűen csak magától értetődő volt, hogy segít a barátjának és rokonának, ahogy Hooft is ezt tette volna érte.

Csak a barátjának és a stadiontulajdonos titkárnak, Constantijn Huygensnek írt leveléből derül ki végül, hogy Hooft valójában mit is rendezett a stadiontulajdonos tiszteletére. Nemcsak az orgonistát és a tüzért hívta meg a szórakoztatásra, hanem számos színészt is, hogy a vacsora alatt szindarabokat adjanak elő. Ezenkívül Hooft meghívta barátait, Tesselschade Roemers Visschert és Francisca Duarte-t, akik generációjuk legtehetségesebb énekesnői közé tartoztak, hogy énekeljenek a stadionfenntartónak. Hoofft továbbá az egész ebédlőt virágokkal és levelekkel akarta feldíszíteni. Még arról is szó volt, hogy különböző élő halakat is fognak tartani.

- keszeg, ponty, csuka és sügér - díszítésként.²¹⁶ Ugyanebben a levélben Hooft a következő szavakkal fejezte ki csalódottságát mind a stadionfőnök, mind Huygens nem kielégítő látogatása miatt:

Mint a terhes nő, aki szájába teszi a pohár ízletes bort, amely a fogaihoz csapódik, vagy az alkimista, akinek hétéves munkája és alaptalan reménységének legalsó hordalékai robbannak a füle körül, úgy álltam fejbe verve királyi derűjének és becsületednek gyors elmúlásán, látva, hogy

az öröm, amit az ön jelenlétének megtiszteltetésében vártam, elszállt.²¹⁷

Hooft kifejezőképessége szembetűnő, sőt talán kissé túlzó is. Tényleg ennyire csalódott volt? Persze, ezt sosem lehet tudni. Ebből a szempontból érdekes, ahogyan Hooft kifejezi csalódottságának érzéseit. Két olyan evo- katív metaforát használ, amelyek nem feltétlenül reálisak, de jól illeszkednek a korabeli holland kulturális elit magánlevelezésének irodalmi stílusába. Ez valójában egy Huy- genshez intézett magánlevél volt, amely egyúttal meghívást is tartalmazott Huygensnek és feleségének, Susanna van Baerle- nek, hogy látogassanak el a muideni kastélyba, hogy vigaszt nyújtsanak csalódott barátjuknak. Mivel a két férfi barátok voltak, valószínű, hogy sajnálták, hogy nem volt lehetőségük egy jó étellekkel, finom borokkal, inspiráló szórakozással és érdekes beszélgetésekkel teli estére.

Nem biztos, hogy ugyanez elmondható arról, hogy Hooft hiányolta a stadionfőnök társaságát. A Muiden várába tervezett látogatását Hooft kénytelen volt megtenni, és bár megtiszteltetés volt a stadholdert fogadni és vendégül látni, ez egyben a szükséges anyagi és fáradságos kötelezettségekkel is járt. Mivel azonban Hooft már minden előkészületet megtett, nagyon valószínűnek tűnik, hogy valójában nagy csalódást jelentett számára, hogy a stadionfenntartó elhaladt a *Muiderslot mellett*, valamint nagy idő- és pénzpocsékolás volt.

Hooft metaforikus levelére reagálva Huygens azt kívánta, bárcsak korábban tudott volna Hooftnak a stadionfőnök fogadására vonatkozó terveiről, mert könnyen rávehette volna a stadionfőnököt, hogy délutáni sétáját Weespben, esti szórakozását pedig a muideni kastélyban tartsa, és ne fordítva. Huygens bevallotta ugyan, hogy ő és Wijts, a stadionfőnök másik titkára feltételezték, hogy Hooft ilyen nagyszabású fogadást fog szervezni, de mivel nem volt bizonyítékuk, nem tudták meggyőzni a stadionfőnököt, hogy változtassa meg a terveit.²¹⁸

Úgy tűnik, ez Huygens hallgatólagos kritikája: mindketten megúszhatták volna a csalódást, ha Hooft jobban tájékoztatja Huygenst. Huygens továbbá sajnálatát fejezte ki, hogy a tervezett látogatás megghiúsult, utalva Hooft alkimista metaforájára. Ő maga sem volt mentes "hét évnyi fenéig tejfel". Huygens azonban megnyugodott a gondolattól, hogy Hooft még mindig hajlandó volt fogadni őt és feleségét a

kastélyba, de ragaszkodott hozzá, hogy Hoofft és felesége előbb látogassa meg őt Hágában.²¹⁹ Hoofft méltóságteljesen elfogadta ezt a meghívást.²²⁰

Vendégszeretet és kölcsönösség

Amint azt korábban bemutattuk, a *foy* felajánlása a vendégszeretet viszonzásának egyik eszköze volt, de természetesen a vendégszeretet viszonzásának más módjai is voltak. A családi és baráti körön belül nyilvánvaló volt, hogy a vendég a vendéglátó által felajánlott vendéglátást a lehető leghamarabb viszonozza. Természetesen, ha a vendéglátás spontán esemény eredménye volt, mint például egy spontán vacsorameghívás, nem mindig volt egyértelmű, hogy mikor történik meg a viszonzás. Nem mintha a viszonzás feltételeit valaha is kifejezetten meghatározták volna. Mégis, kölcsönös volt az egyetértés, hogy ez végül is meg fog történni. Valójában David Beck naplójának mennyiségi elemzése azt mutatja, hogy ez valóban így is történt.

A legtöbb esetben a vendégszeretet cseréje egyik személytől a másikig meglehetősen kiegyensúlyozott volt. A kevés kivételt Beck anyósa és Breckerfelt jelentette. Nem világos, hogy Breckerfelt miért kapott volna sokkal többet Becktől, mint amennyit felajánlott. Az év első néhány hónapjában ennek lett volna értelme, hiszen Breckerfelt ekkor még agglegény volt, és bár Beck özvegyként maga is egyedülálló férfi volt, legalább volt valaki a házban, aki elkészítette neki az ételeket. Ezeket az ételeket könnyen meg lehetett osztani egy barátjával. Breckerfelt házassága után azonban ez a minta nem változott.

Az, hogy Beck anyósa sokkal több ételt ajánlott fel, mint amennyit ő viszonzott, tulajdonképpen azzal magyarázható, hogy az anyóka egy fogadót tartott, ami megkönnyítette számára, hogy rendszeresen vendégül láthassa őt. Emellett, még ha mennyiségileg talán többet is kínált neki, úgy tűnik, hogy Beck minőségileg megfelelt a reciprok elvárásoknak. Míg a nő gyakran hagyta, hogy megosszon vele egy olyan ételt, amelyet amúgy is készített a vendégei számára, Beck inkább különleges vacsorákra hívta meg őt a naptári ünnepek alatt.²²¹ Ráadásul Becknek majdnem az egész évébe telt, hogy megírja a felesége haláláról szóló, több különböző verset is tartalmazó siratókönyvet. Amikor végül befejezte ezt a la-mentációt, az anyósa volt az első, aki kapott egy szép példányt, ami számára valószínűleg a legmegfelelőbb módja volt a megbecsülés kifejezésére.²²² Ő valóban nagyon támogató volt, és

Beck háláját azzal fejezte ki, hogy felajánlott neki egy költői művet, amelyen nagyon sokáig dolgozott, és amely egy olyan személyre utalt, akihez mindketten nagyon közel álltak. Ezzel az ajándékkal olyasmint ajánlott "anyának", ami mennyiségben nem érte fel mindazt, amit a nő neki nyújtott, de legalább minőségben megmutatta, mennyire hálás neki. Ebben az értelemben Beck és barátai nem igényelték az azonos formájú és értékű ajándékok viszonzását.

Más volt a vendéglátás a nyári ünnepi szezonban, amikor a hollandiai városok felváltva ünnepelték éves vásárukat. Minden résztvevő számára világos volt, hogy a vendéglátás, amelyet egy vendéglátó az egyik városban nyújtott, viszonzásra talál, amikor egy másik városba látogat a vásárra. Ezt nem mondták ki kifejezetten, de az érintett felek számára nyilvánvaló volt. Ez volt az a fajta viszonzás, amely egyik személytől a másikig működött, és nyilvánvalóan ugyanolyan típusú ajándékot jelentett. Az átmenet rítusait övező ajándékcsere más jellegű volt. Mivel a születések, esküvők és temetések nem feltétlenül rendelkeztek világos időbeli sémával, mint a naptári ünnepek, és általában véve nem olyan események voltak, amelyeket az egyének ténylegesen maguk rendezhettek volna, mint a napi étkezések felajánlása vagy a vacsoraestek szervezése, ezeket csak akkor lehetett megünnepelni, amikor bekövetkeztek. Ez nyilvánvalóan akadályozta a kölcsönösség mintáit, mivel lehetetlen volt, hogy az embereket

az egyén a kölcsönösség egyensúlyának fenntartása érdekében.²²³ Ráadásul ezek a rituális alkalmak nem csak a reciprocitást, hanem abban is, ahogyan ezeket a rituális eseményeket végrehajtották. Nem mintha a vendégek ezeken az eseményeken nem járultak volna hozzá. Egy születésnél egyértelmű volt, hogy a keresztelő tanúi ajándékkal kedveskedtek az újszülöttnak. Míg esküvőkön a vendégek ajándékokkal és versekkel kínálták az ifjú párt, temetéseken pedig a kísérők nyújtottak támogatást a gyászolóknak. Sőt, a vendégeket alkalmanként arra kérték, hogy az eseményt megelőzően gondoskodjanak némi ételről.²²⁴ Ezek az ajándékok azonban mennyiségileg soha nem érhatték el azt az összeget, amelyet a vendéglátók a vendéglátásra, ételre és italra költöttek ezeken az eseményeken. Az esküvőkön felajánlott vendéglátás összértéke nagyobb lenne, mint a vendégek által felajánlott ajándékok összértéke. A keresztelőkön csak a keresztszülők ajánlottak fel ajándékokat, miközben valóban többen élvezték az ilyen alkalmakkor nyújtott vendéglátást. Ezenfelül a temetési kísérők által a gyászolóknak nyújtott érzelmi támogatás és tisztelet mennyisége egyáltalán nem mérhető. A felajánlott

ajándékok erős minőségi vagy szimbolikus jellege ezt ellensúlyozta.

Az ilyen alkalmakkor a vendégek által átadott ajándékok általában nem azoknak szóltak, akik a vendéglátást felajánlották. Ami azt illeti, a házigazdák ezeken az eseményeken szinte soha nem kaptak ajándékot. A keresztlői ajándékokat például a keresztyermeknek szánták, nem pedig a szülőknek. Míg az esküvőket általában a menyasszony szülei ajánlották fel, ők nem kaptak ajándékot. Az esküvői ajándékokat a menyasszony és a vőlegény által alapítandó új háztartáshoz való hozzájárulásnak szánták.

A kölcsönösség feltételezett hiánya az élet fontos eseményeit körülvevő rituálékon belül a rituális cserék különleges jellegéből fakadt. Az átmenet rítusaiban a csere feltételei teljesen mások voltak, mint bármely más csere alkalmával. Míg más cserék egyének vagy háztartások között zajlottak, a rituális események a közösség és tagjai közötti cserék alkalmi voltak. Ezek a közösségek magukban foglalhattak egy tágabb családot, egy szomszédságot vagy egy községet, vagy egy szakmai céhet. Az ilyenkor cserélt ajándékoknak nem kellett egyéni szinten kölcsönösnek lenniük, de a közösség egészén belül általános, de nagyrészt hallgatólagos tudatában voltak annak, hogy bizonyos alkalmakhoz a közösség központi tagjai vendégszeretetet kell nyújtaniuk a közösség többi tagjának. A közösség tagjai a közösség egészének nyújtottak vendéglátást olyan alkalmakkor, mint a születés, esküvő és temetés, és ezt viszonyozták, amikor a közösség egy másik tagja születést vagy házasságot ünnepelt, vagy gyászolta a halált.

Ez azt is megmagyarázza, hogy a vendéglátás ilyen alkalmakkor miért nem személyes választás kérdése volt, hanem társadalmi kötelezettség. Ahhoz, hogy a közösség megbecsült tagja maradjon, e közösség bármely tagjának be kellett tartania az e rituálékat körülvevő szabályokat. A szabályok betartásának megtagadása nemcsak az események házigazdáit, hanem - ami még fontosabb - azokat az embereket is diszkriminálhatta, akiknek az ünneplést szánták. A szertartás szabályainak megtagadása vagy betartásának képtelensége rossz kezdetet jelentett a közösségen belül az újszülött gyermek és az ifjú pár számára, és rossz véget az elhunyt számára. Ez nemcsak a gyermekre, a párra vagy az elhunyra nézve volt következményekkel jár, hanem szégyent hozott a családra is. Természetesen a becsület közvetett elvesztésének vagy elnyerésének ez az elve még hatékonyabbá tette a közösségen belüli hosszú távú kölcsönösség rendszerét.

Ugyanakkor világossá kell tenni, hogy a közösségen belüli ajándékcsererendszer működésének elemzése nem feltétlenül egyezett meg azzal, ahogyan az egyének ezt a cserét érzékelték. A kisbabák apjai minden bizonnyal büszkéek voltak utódaikra, és ugyanez valószínűleg igaz volt a tekintélyes férfiakhoz férjhez adott leányok szüleire is. Továbbá az ajándékcsererendszerének működésére vonatkozó elemzés nem zárja ki azt az elképzelést, hogy azok, akik elvesztették szeretteiket, őszinte gyász érzéseket éltek át.

Következtetés

Ebben a fejezetben a vendégszeretet ajándékaról volt szó részletesebben. Megmutatta, hogyan szervezték meg a vendéglátást és hogyan fogadták azt. Általánosságban elmondható, hogy a vendéglátás nem csupán eszköz volt egy cél - a társadalmi kapcsolatok fenntartása - eléréséhez, hanem öncélú volt. A vendéglátás felajánlása és fogadása az esetek többségében örömet és élvezetet jelentett. A vendéglátás kölcsönös felajánlása szinte mindennapos volt. Lehetőséget kínált a politikától a művészetekig számos téma megvitatására, vidámságra, vagy egyszerűen csak kényelemre és kikapcsolódásra.

Bár David Beck naplójából a kölcsönös viselkedés bizonyos egyértelmű mintái meghatározhatók, ez nem jelenti azt, hogy ez a kérdés túlzottan foglalkoztatta volna Becket és körét. A vendéglátást és egyéb ajándékokat magától értetődően, szokásból vagy társadalmi kötelezettségből adták, és magától értetődően, szokásból vagy társadalmi kötelezettségből viszonzták is. A csere kölcsönös jellege nem volt olyan dolog, amire David Beck naplójában kitért, ami persze nem jelenti azt, hogy nem volt számára fontos kérdés. De legalábbis Beck naplójában nincsenek egyértelmű jelek arra, hogy az lett volna, és nincs más okunk feltételezni, hogy az lehetett volna. Ezért nehezen hihetőnek tűnik, hogy Beck a naplóját társadalmi kapcsolatainak számadáskönyvének szánta.

III. rész: Az átváltás feltételei

Ajándékok a kapcsolatokban

Az első fejezetben világossá vált, hogy az ajándékcsere több különböző típusú társadalmi hálózaton belül került sor. Az ajándékokat a családon belül, a barátok között és olyan emberekkel is kicserélték, akikkel valaki szakmai okokból kapcsolatban állt. Ezeknél a különböző hálózatoknál megállapítható néhány általános minta: A család fontosabb szerepet játszott az élet fontos eseményeiben, és ezért nagyobb valószínűséggel kaptak anyagi tárgyakat, a barátok a mindennapokban és a naptári ünnepek alkalmával kaptak vendégszeretetet, a szakmai kapcsolatok által kapott ajándékok pedig a foglalkozásuktól függtek. Mindazonáltal az ajándékok kezelése e különböző kapcsolatokon belül nyilvánvalóan az egyes kapcsolatoktól függött. Ebben a fejezetben számos ilyen egyéni kapcsolatot tárgyalunk. Ha közelebbről megvizsgáljuk ezeket a kapcsolatokat, világossá válik, hogyan működött az ajándékcsere bizonyos kapcsolatokon belül, és milyen feltételek és kondíciók mellett cseréltek ajándékot bizonyos személyek között. Továbbá, ez a szoros olvasat megmutatja, hogy a XVII. századi egyének számára mi volt a konvencionális diskurzus, miközben az ajándékcserevel foglalkoztak.

Testvéri csere

Herman és Pieter Verbeeck

Az egyik példa arra a kapcsolatra, amelyben az ajándékozás fontos szerepet játszott, Herman és Pieter Verbeeck kapcsolata. Herman Verbeeck önéletrajza szerint ez a két testvér a következő volt

egyáltalán nem tudtak kijönni egymással. Állandóan vitatkoztak és veszekedtek. Ami Hermant illeti, mindenről Pieter tehet, míg ő csak szegény áldozata volt ezeknek a szörnyű helyzeteknek, legalábbis ez az a benyomás, amit Herman hagy az önéletrajzában.

A két testvér közötti negatív érzelmek, ahogyan az önéletrajzban le van írva, részben a Verbeeck írásaiban uralkodó általános pesszimista életszemléletből fakadtak. Az egodokumentum egy feltűnően mogorva ember feltűnően szerencsétlen életének feltűnően negatív beszámolójaként jellemezhető. Ez inkább diskurzus kérdése, mint bármi más: Verbeeck úgy döntött, hogy így ábrázolja magát. Önéletrajzában Jób könyvének metaforáját használja, hogy megmutassa, keresztényi odaadással viselte az élet terheit. Ugyanakkor ez az írói stratégia abban is segít, hogy az élet szerencsétlen eseményeinek áldozataként pozicionálja őt, szemben testvérével, akinek mindig szerencséje volt az életben. Ez lehetőséget ad neki arra, hogy azt állítsa, hogy a bátyja soha nem tett sokat Herman támogatásáért. Valójában Verbeeck szoros kapcsolatot teremt az élete szerencsétlen alakulása és a társadalmi környezetétől kapott ~~nyilvánosság~~ ^{nagylelkűség} hiánya között. Már fiatalkorának első éveit általában boldogtalanok voltak, és - Herman szerint - a dolgok nem fordultak jobbra a következő években sem.

az ezt követő években.

Az önéletrajz első részéből kiderül, hogyan készült fel a két verbeecki fiú a későbbi szakmájukra. Az idősebbik bátyját arra predesztinálták, hogy kereskedő legyen Érsekújvárbán, míg Herman az apja szőrmekereskedését vette át.¹ Ennek a sorsnak Herman nem nagyon örült, mert ahogyan az az ő esetében várható volt, ő maga is inkább kereskedő szeretett volna lenni. De mivel a verseny szempontjából rossznak tartották, hogy mindkét testvér kereskedő legyen, Herman vesztett. Az üzletet súlyos tehernek tekintette, és azt állította, hogy "míg a bátyám felemelkedett, én rabszolga maradtam".² Nem akart azonban apja akarata ellen szegülni, ezért "a nagyon nehéz keresztet viselte ezen az ártatlan testen".³

Valójában, mint önéletrajzából is kiderül, ez a nehéz kereszt valójában élete legörömtelibb időszakát is adta neki. Képzésének része volt egy franciaországi tanulóév az egyik rokonánál, és úgy tűnt, hogy Herman ebben az időszakban volt a legboldogabb. Ahogy ő fogalmazott, "száz év hollandiai szórakozás nem vehette fel a versenyt egy év franciaországi szórakozással".⁴ Boldogságát annak köszönhette, ahogyan a mestere és a Herman fogadta.

a felesége. Amikor megérkezett, csak a feleség volt otthon. Szerencsétlenségére az asszony felismerte Hermant, mint az új tanoncukat, és otthagya, hogy a pajtában aludjon. De amikor a férje hazatért, Hermant a legnagyobb tisztelettel fogadták, a legjobb ételekkel kínálták, és még bőségesen meg is fizették. Ez vezetett ahhoz, hogy megjegyezte, hogy inkább családtagnak érzi magát, mint szolgának, ami valójában igaz is volt.⁵ A Franciaországban tapasztalt nagylelkű vendégszeretetre való hivatkozása azt mutatja, hogy Herman boldogsága szorosan összefüggött a másoktól kapott nagylelkűséggel.

Sajnos ez az időszak Franciaországban nem tartott olyan sokáig, mint amilyen hosszú lehetett volna. Herman apja megbetegedett, és Herman hazament, hogy elbúcsúzzon és átvegye az üzletet. Visszatérése kisebb katasztrófával járt. Ahelyett, hogy Franciaországból egy hajóval a dél-hollandiai Zeeland tartományba utazott volna, Herman egy Angliába tartó hajón kötött ki.⁶ Végül Verbeecknek mégis sikerült épségben visszaérnie Amszterdamba, és ezzel csak egy új fejezet kezdődött a bátyjával való bajban.

Amszterdamban Pieter és Herman ugyanabba a nőbe szerettek bele, és Herman legnagyobb undorára a bátyja visszaélt azzal, hogy Herman betegen volt otthon, hogy lépjen. Ez a visszaélés, és nem az, hogy a bátyja ellopta a nő szívét, tette Hermant olyan szomorúvá. Ő azonban úgy vélte, hogy ha ez a két ember szereti egymást, akkor meg kell engedni nekik, hogy összeházasodjanak, és nyilvánvalóan nem Herman volt az egyetlen, aki így gondolkodott. Az egyik nagynénje még azt is megkérdezte tőle, hogy mi lenne a legmegfelelőbb pillanat arra, hogy a leendő párnak átadják a nászajándékot.⁷ Megspórolhatta volna magának a fáradságot, mert mint kiderült, a bátyjának nem állt szándékában valóban feleségül venni a lányt, ami bizonyára némi szégyent hozott a Verbeeck családra.

A dolgok némileg javultak Herman számára, amikor találkozott Clara Mole- naerrel. Már így is eléggé bele volt bolondulva a lányba, de az a tény, hogy az apjának volt egy üzlete, és nem volt férfi örököse, feltehetően csak fokozta a vonzalmat. Bár érzelmeik kölcsönösek voltak, Herman mégis attól tartott, hogy nem fogja tudni meggyőzni a lányt, hogy menjen hozzá feleségül, mert nem volt meg "a stílusa ahhoz, hogy megtartsa őt a becsületében".⁸ Ez alatt azt értette, hogy attól félt, nincsenek meg az anyagi lehetőségei ahhoz, hogy olyan életet nyújtson a lánynak, amelyet megérdemel. Érdekes módon a rokonai éppen az ellenkezőjét gondolták; hogy a lány nem elég jó a Verbeeck családnak.

Szerencsére azonban Clara apja ebben az időszakban meghalt,

ami minden bizonnyal növelte Herman esélyeit arra, hogy feleségül vegye a lányt.

Herman és Clara valóban eljegyezték egymást, és Herman nagyon boldog volt, hogy a Molenaer család tagja lehetett, különösen azért, mert Molenaer anyja megígérte Hermannak, hogy megtanít neki mindent, amit az üzletről tudnia kell.⁹ Mivel katolikusok voltak, Herman és Clara a templomban és a városházán is összeházasodtak. Az esküvői vacsorát az édesanyja adta, és ahogy Herman fogalmazott, a vendégeket "becsülettel fogadták".¹⁰

Az esküvő után Herman és új felesége "*speelreisje*", azaz nászútra mentek. Ez nem annyira arra szolgált, hogy az ifjú házasságok romantikus időt töltsenek együtt, hanem arra, hogy az új házastársak megismerkedjenek a családtagokkal szerte az országban. Bár ezek a *speelreisjes* nem felelnek meg a romantika mai mércéjének, valóban nagyon élvezetesek voltak. Herman megjegyezte, hogy őt és feleségét "becsülettel fogadták" és "buzgósággal bántak vele", ami azt mutatja, hogy az ilyen alkalmakkor nyújtott vendégszeretet fontos volt, de Verbeek számára lényeges volt, hogy milyen módon nyújtották.¹¹

Sajnos, mint mindig, valami balul sült el; Hermant azért hívták be, mert az édesanyja beteg volt. Ez valóban nem volt szerencsés, mert Herman és Clara éppen akkor érkezett meg az egyik unokatestvérükhöz, aki éppen "nagy barátságot akart mutatni".¹² A *speelreisje* végével - önéletrajza szerint - Clara és Herman életének minden öröme is véget ért. Annak ellenére, hogy Herman a Clara Molenaersszel való szövetségét tökéletesen kellemesnek írta le, amit a házasságuk alatt átéltek, az nem volt más, mint nyomorúság. Ahogy Herman fogalmazott:

A házasság nem feltétlenül szórakoztató, de még ha sikerül is békében élni a feleséggel, mindig vannak mások, akik készek ezt elrontani.¹³

Az ő esetében a házassági boldogságot nagyrészt a saját kapcsolatai rontották el, legalábbis ezt állította. Ez akkor kezdődött, amikor Herman és Clara visszatértek a rövid életű nászútról. Hallották, hogy néhányan azt beszélik, hogy társadalmi helyzetük miatt nem illenek egymáshoz. A rokonok szerint Herman sokkal jobbat is tehetett volna magának, minthogy feleségül vegye az egyik Molenaer lányt.

Ebben az időszakban általában nem hagyták jóvá az egyenlőtlen házasságokat.¹⁴ Ízléstelenségnek számított, ha férfiak és nők olyan emberekkel kötöttek házasságot, akik nem voltak egyenrangúak státusz, vagyon vagy életkor tekintetében, amint azt Roemer Viisscher emblémája is mutatja, amely egy

fém és agyag főzőedény. Úgy vélték, hogy az egyenlőtlen státusz komoly problémákat okozna a házasságon belül, ezért erősen elleneztek. Az egyenlőtlen házasságokkal szembeni helytelen bánásmód a társadalmi tőke elvesztésének megakadályozására irányuló korai modern stratégiának tűnik, de a mai társadalomban is erősen preferálják a társadalmi egyenrangúak közötti házassági szövetségeket.¹⁵ Bár ez a házasságról szóló általános diskurzuson keresztül nem mutatkozik meg annyira, a házassági mintákban mindenképpen megmutatkozik.

Herman természetesen nem örült, amikor meghallotta, hogy a családja a háta mögött beszéltek róla és a feleségéről, és szembesítette a rokonait a kérdéssel. Nyilvánvalóan rosszul érezték magukat; nem feltétlenül a pletykák miatt, hanem amiatt, hogy Herman hallott róla. Béke jeléül egy pelenkáskosarat ajánlottak fel Herman és Clara számára, ami nagyon is megfelelő ajándék volt, hiszen Clara ekkorra már terhes volt az első gyermekükkel.¹⁶

Nem sokkal később Herman anyagi gondokba került, és mint mindig, a saját rokonai sem voltak hajlandóak kiségetni. Így anyósához fordult, aki felajánlotta, hogy elengedeti vele adósságai egy részét.¹⁷ Később a rokonai úgy döntöttek, hogy mégiscsak kiségetik, de csak miután megegyeztek, hogy ebből semmit sem hoznak nyilvánosságra, mert az minden bizonnyal Herman becsületének elvesztésével járt volna.¹⁸ Mivel azonban Herman hírneve hatással lehetett a Verbeeck család hírnevére általában, az ő érdekükben is a diszkréció volt.¹⁹ Valójában csak azután döntöttek úgy a rokonai, hogy segítenek neki, miután látták Herman számlakönyveit, és csak azzal a feltétellel, hogy biztosítékot nyújt nekik, hogy "újra a becsületére válthasson". Herman önéletrajzában arról panaszkodott, hogy nehéz volt számára, hogy "más kezéből eszik", de nem volt más lehetőség, mert "akinek nincs semmije, az nem tehet mást, mint hogy abból él, amit adnak neki".²⁰

Mindazonáltal nehéz nem arra gondolni, hogy Herman a nyomorúság egy részét magának köszönheti. Úgy tűnik, hogy nem kezelte jól az üzletét és a pénzügyeit, és hogy a lehetőségeihez mérten élt. Amikor például megszületett a fia, úgy döntött, hogy dajkát vesz fel, bár ez meglehetősen költséges volt.²¹ Megemlítette, hogy a családja határozottan ellenezte, ami arra utal, hogy a dajka valószínűleg nem szükségszerűség, hanem luxus volt, mert ha szükségszerűség lett volna, a családja nyilván nem ellenezte volna ilyen határozottan.²² Ami még nagyobb pénzkidobásnak tűnhetett a család számára, az az volt, hogy Herman, az ő

feleségének és kisfiuknak végül egy időre Friesland tartományban kellett csatlakoznia a dajkához, mert bizonyos jogi ügyeket kellett elintéznie.²³

Ami azt illeti, a következő pletyka, ami Her- man fülébe jutott, az volt, hogy a felesége egy *nuf*, vagyis egy primitív lány, aki tehetséges a látszat fenntartásában, és éles szemmel figyeli mások pénzének elherdálását. Hermant nagyon bántották ezek az aljas vádak, amelyek állítása szerint teljesen alaptalanok voltak, és mind a felesége, mind az anyósa becsületét megvédte azzal, hogy különösen az utóbbi erényeit jellemezte, aki mindig is rendkívül támogatta őt és a háztartását.²⁴

Érdekes, hogy Herman hogyan védte meg anyósát az ajándékcserre terminológiájának alkalmazásával. Úgy tűnik, hogy Her- man megpróbált visszavágni a családjának azzal, hogy rámutatott arra, hogy mások mindig is jobban támogatták őt, mint a saját családjá. Mások nagylelkűen felajánlották a vendégszeretetüket, mások pedig gyakorlati és anyagi támogatást nyújtottak neki a szükség idején. A családja csak azért ajánlott fel neki egy pelenkás kosarat, mert büntudatuk volt, amiért pletykáltak róla és a feleségéről, és csak bizonyos feltételek mellett ajánlották fel az anyagi támogatást. Itt Herman azt állította, hogy a saját családja nemcsak őt hagyta cserben, hanem a családi kötelességeiknek sem tettek eleget, ami nyilvánvalóan nem volt túl tiszteletreméltó.

Herman tovább kritizálta a rokonait azzal, hogy egy bizonyos Benning úrhoz hasonlította őket, aki szintén felajánlotta Hermannak és a háztartásának a támogatást a szükség idején. Herman nagyon elismerően beszélt erről a jótévőről, "mert méltó az az ember, aki a kincseit adja, és nem tud róla semmit". Melyhez hozzátette: "aki kinyitja a pénztárát, és rosszindulattal jön és ad", azt Isten nem fogja megjutalmazni, mert "Isten tiszta ajándékot akar", ami Herman szerint biztosan nem olyan volt, amit a családja felajánlott neki.²⁵ Mivel Herman többször is említette, hogy az adakozásból élt, bizonyára nagy különbséget jelentett számára, hogy ezek az ajándékok tiszta ajándékok voltak-e, vagy olyanok, amelyeket vissza kellett fizetni, akár a családi engedelmesség, akár a tényleges hiteltörlesztés értelmében.

Amit Herman igazán megvetett a családjában, az az volt, hogy folyton panaszkodtak a saját helyzetükre, pedig egyre gazdagabbak és gazdagabbak lettek.²⁶ Ez különösen bántotta őt, mert nemcsak egyre szegényebb és szegényebb lett, de ami még fontosabb, a hírnevét is elvesztette. Ahogyan ő maga nyilatkozta:

"Azelőtt Verbeeck úr volt, de most [engem] alig hívnak Hermannak, így megfosztottak a becsületemtől." ²⁷ A hétezeres évek Hollandiájában csak a kevésbé tisztelt embereket, például a cselédekét szólították keresztnevükön. Ezért azzal, hogy Herman megemlítette, hogy a keresztnevén szólítják, azt a tényt hangsúlyozta, hogy a környezete anyagi helyzete miatt kevésbé tisztelte őt. ²⁸

Azt is állította, hogy ő a kívülálló az anyja ivadécai között; "hárman nagy becsben állnak, a negyedik pedig úgy tűnik, hogy nem tartozik hozzá". ²⁹ Ami azt illeti, Herman szerint az egyetlen ember, aki igazán törődött vele és a háztartásával, az anyósa volt, aki segített Hermannak, amikor csak tudott. Ez a segítség abban állt, hogy télen húst és tőzeget vásárolt a háztartásának, valamint tetővel a fejük fölé, amikor már nem tudták fizetni a lakbért. ³⁰

Herman ismét különösen csalódott a bátyjában, amikor az azzal az ürüggyel utasította el a segítségét az adósságok rendezésében, hogy nem adhatja oda Hermannak azt, ami a gyermekeié. ³¹ Herman valósággal felhördült, sőt sírva fakadt, mire a bátyja kötelességének érezte, és mégis felajánlott neki egy kis pénzt, de aztán Herman visszautasította azzal érvelve, hogy a bátyja tartsa meg azt, ami szerinte a gyerekeié. Mint kiderült, a bátyja elintézte a főbérlővel, hogy Herman lakbérét elintézzék. Bár a "becsületét megmentette" ez a megállapodás, Herman nem mutatott nagy hálát a bátyja gesztusáért. ³²

Amikor később Verbeeckék ismét anyagi gondokba kerültek, Herman haragudott a bátyjára, amiért nem nyújtott nekik segítséget, pedig rendszeresen látogatta őket, és Herman szerint ezeken az alkalmakon észre kellett vennie, hogy ismét nehéz időket élnek át. Herman makacsul elhatározta, hogy nem száll szembe a bátyjával a kérdésben, de végül sírva beszélt a gondokról a nővérével, aki ezután elment a bátyjukhoz, hogy segítséget kérjen az ő nevében. A testvér ismét felkereste Hermant a házában, hogy felajánlja neki a méltányos húsz guldenes összeget, de Herman úgy gondolta, hogy rendkívül rossz anyagi helyzetét tekintve húsz gulden úgyszemint sokat érne neki, és úgy döntött, hogy visszautasítja a testvére ajándékát.

Egy másik alkalommal, amit Herman ajándéknak tekintett, kölcsönnek bizonyult. Herman abban a meggyőződésben kapott pénzt a rokonaitól, hogy javítson a helyzetén, hogy az ajándék, de nem sokkal később a bátyjához hívták.

aki arra kényszerítette, hogy aláírjon egy I-owe-you-t. A bátyja egyszerűen elvette a pénzt, amivel Herman tartozott az örökségéből, ami ismét meggyőzte Hermant arról, hogy a bátyja egyáltalán nem törődik a jólétével, és csak a saját érdekei foglalkoztatják.³³

Mégis, nem a bátyja volt az egyetlen, aki csalódást okozott Hermannek. Egy másik rokon, akit az önéletrajzban többször is fukarnak neveztek, mert nem adta meg azt, amire Herman úgy gondolta, hogy jogosult, a sógornője, Maria Molenaer volt. Mindkét sógornője világi testvér volt, és még mindig az anyjukkal éltek, ami azt is jelentette, hogy az idő nagy részében Herman és családja mellett éltek. Az idősebbik nővér, Bartha, nagylelkű volt, mint az anyja, legalábbis Herman szerint. A fiatalabbik nővér azonban úgy gondolta, hogy a Molenaer család már bőven eleget tett Hermanért és családjáért, és hogy itt az ideje, hogy a saját ügyeivel foglalkozzon.³⁴ Ezzel a véleménnyel Herman természetesen nem értett egyet. Szerinte a rossz anyagi helyzetét a sors hozta úgy, hogy nem feltétlenül tudta befolyásolni.

Az azonban, hogy egy bizonyos ponton másokon élésködött, magát Herman-t is bosszantotta. Azt állította, hogy még ha valaki fel is ajánlotta volna neki a saját súlyát aranyban, akkor sem fogadhatta volna el az ajándékot, mivel ő inkább a józan és nyugodt életet részesítette előnyben.³⁵ Azt írta, hogy ettől kezdve nem fogadja el semmilyen rokonok segítségét vagy támogatását, hanem a jövőben csak Isten kegyelmére számít. A felesége azonban nem volt meggyőződve arról, hogy ez bármilyen módon megoldaná a problémáikat, és ragaszkodott ahhoz, hogy Herman ne csak Isten kegyelmére hagyatkozzon, hanem egy bizonyos Schut asszonyra is, aki abban a helyzetben volt, hogy segítsen Herman-nek új munkát találni.³⁶ Schut asszonynak valóban sikerült Herman számára egy másik állást szereznie, ami azonban ismét nem segített megoldani anyagi gondjait. Az önéletrajz végére Herman ismét azon siránkozott, hogy a bátyja milyen igazságtalanul "élvezi a sült húst" és issza a "tisztá bort", míg ő "száraz kenyeret" eszik és csak vizet iszik "nyomorúságában".³⁷

Kérdés azonban, hogy miért érezte szükségét annak, hogy ennyire erőteljesen fellépjen, és miért érezte szükségét, hogy úgy mutassa be magát, ahogyan önéletrajzában tette, hiszen végül is sok tekintetben a nagy vesztes benyomását hagyta magáról. Úgy tűnik, hogy az önéletrajz megírásával megpróbált megbékélni azzal a szerencsétlen úttal, amelyet az élete járt, és egyben meg is próbálta védeni azt. Írásai szerint ez nem a saját kudarcának volt köszönhető...

ure. Megpróbálta megmutatni, hogy valóban mindent megtett a családja érdekében, amivel azt akarta egyértelművé tenni, hogy ő maga biztosan nem hibás. Továbbá Herman azt állította, hogy az ő élete Isten akaratának eredménye volt. Ebben a tekintetben részben elfogadta a körülményeit abban a meggyőződésben, hogy Isten ezt az utat választotta számára. Másfelől viszont nagyon is egyértelműen azt tette felelőssé saját életében való kudarcáért, hogy mások nem segítették őt úgy, ahogyan kellett volna. A rokonai és különösen a testvére nem teljesítették vele szemben a családi és keresztényi kötelességeiket.

Írásaiban több stratégiát is alkalmazott, hogy meggyőzőbbnek tűnjön az énkép. Először is, bizonyos embereket kifejezetten megítélt; ők vagy jók, vagy rosszak voltak az alapján, hogy mennyire támogatták Herman életének folyamán. Nővére, Geertruid, az anyósa, az idősebb sógornője és az összes közbenjáró, aki segített neki, nagyra becsülte erőfeszítéseiket és nagylelkűségüket. Aki azonban nem volt hajlandó ugyanezt a fáradságot vállalni, azt méltatlannak ítélték, nemcsak Herman barátjaként vagy rokonaként, hanem általában véve keresztényként is. Ez különösen vonatkozik idősebb testvérére, Pieterre.

Bátyja imázsát tovább rontja az a mód, ahogyan Herman feltárja néhány erkölcsi hajlamát. Természetesen az, hogy az idősebbik bátyja kereskedő lett, Herman pedig nem, nem állt a saját hatalmukban, ahogy az is, hogy Pieter sokkal több pénzt keresett, mint Herman. Ezek tehát nem feltétlenül olyan dolgok voltak, amelyeket ténylegesen a bátyjára foghatott volna. Mégis, más eseményeket egyértelműen arra használt fel Herman, hogy negatív képet fessen a bátyjáról. Herman ezeket az önéletrajzában úgy írta le, hogy megmutassa, hogy bár a bátyja sikeresebb volt az életben, mégis Herman volt az, akinek mindig is az erkölcsi igaza volt az oldalán. Herman volt az, akinek jó szándékai voltak azzal a lánnyal, akibe mindkét testvér beleszeretett, míg a bátyja a vele való kapcsolattartással szégyent hozott a családra. Herman volt az, aki kénytelen volt józan és egyszerű életet élni, aki hajlandó volt szenvedni egy magasabb célért, míg a bátyja fényűző életet élt. Herman volt az, aki anyagi gondokkal küzdött, mert a testvére kölcsönadott neki pénzt, ahelyett, hogy ajándékba adta volna, ahogy minden igazi testvér és keresztény tette volna. A testvéréről alkotott nagyon negatív kép lehetővé tette Herman számára, hogy elkerülje a személyes felelősségvállalást azért, ahogyan az élete alakult.

Mindezt eléggé egyértelműen kifejtette, de időnként közvetettebb módszereket is alkalmazott, hogy rágalmazza az illető becsületét. Többször hangsúlyozta, hogy mindig is boldog volt a feleségével, a támogató anyósával és a Moleaer családdal. Bár nincs okunk feltételezni, hogy nem szerette a feleségét, vagy nem becsülte meg az anyósát, de nem is volt más választása, minthogy ezt állítsa. Valójában a rokonai jóváhagyása nélkül került kapcsolatba a Moleaerekkel, és nem volt hajlandó beismerni, hogy ez talán hiba volt. Inkább egy tökéletes képet festett erről a családról, mint egy másik módot arra, hogy megmutassa, hogy ő nem tett semmi rosszat, és hogy a családja volt az, aki rosszat tett neki azzal, hogy nem hagyta jóvá a szövetséget.

Természetesen nem lehet megítélni, hogy a családja valóban rosszat tett-e neki. Herman szerint igen, de testvére, Pieter valószínűleg az ellenkezőjét mondaná. Úgy tűnik, hogy Pieter és általában a Verbeeck család szándékában állt segíteni rászoruló testvérükön.³⁸ Ezt motiválhatta a testvérük jóléte iránti meleg érdeklődés, valamint a család hírneve iránti általános érdeklődés is, hiszen természetesen Herman sikerei a Verbeeckek általános megítélésére is hatással voltak.³⁹ De mivel ez utóbbi volt a helyzet, eléggé valószínűtlen volt, hogy az ajándékuk valaha is tiszta ajándék lehetett volna, ahogyan Herman szerette volna, hogy felajánlják neki.

Soha nem lehet tiszta ajándék, mert bizonyos elvárások mellett kínálják fel, nem feltétlenül pénzbeli visszafizetés, hanem inkább egy bizonyos típusú viselkedés formájában.⁴⁰ Ahhoz, hogy Herman anyagi támogatást kapjon, a viselkedését és a kiadásait Verbeeckek kedvében kellett járnia. Elvárták tőle, hogy olyan stílusban éljen, amely nem hoz szégyent a családra, de nem is olyan extravagánsan, hogy az anyagi problémákhoz vezessen. De akár a balszerencse, akár csak a rossz könyvelés volt az oka, ez nyilvánvalóan nem olyan dolog volt, amihez Herman nagyon értett. Úgy tűnik, hogy felnőtt élete nagy részében az anyósából élt, amiért joggal mutatott hálát, de a családja jobban szerette volna, ha a saját lábán keresi meg a kenyerét, amire néhány próbálkozás ellenére sem volt túlságosan hajlandó. Ebben az értelemben nem tűnik olyan furcsának, hogy családja egy bizonyos ponton megtagadta a támogatását.

Herman Verbeeck élettörténetéből kiderül, hogy az ajándékozás, a támogatás értelmében vett ajándékozás valójában egyfajta társadalmi nyomásgyakorlásként használható. Családja csak akkor volt hajlandó támogatást nyújtani Herman számára, ha cserébe olyan életet él, feleséget vesz feleségül és olyan munkát kap, amelyet

azt várták tőle. Az a tény, hogy nem teljesítette az elvárásaikat, elég ok volt arra, hogy megtagadják a támogatást. Ez meglehetősen durvának tűnik, de valójában az ajándékozás természetes velejárója, különösen akkor, ha olyan ajándékokat ajánlanak fel, amelyekért cserébe nem várható viszonzás - ajándék formájában -. Ez általában olyan helyzetekben fordul elő, amikor az ajándékozó és a megajándékozott között hatalmi egyensúlyhiány áll fenn, mint például a szülő-gyermek kapcsolat, a szegénységélyezés és más típusú jótékonyági tevékenységek.⁴¹ A legtöbb ilyen esetben a viszonzás elvárása nem ellenajándékban, hanem a jó viselkedés elvárásában áll. Természetesen ez csak objektív szinten érvényesül, mert szubjektíven az ajándékozó nem feltétlenül fogalmazza meg ezeket az elvárásokat.⁴²

David és Hendrik Beck

A Beck testvérek közötti kapcsolat némileg más jellegű volt, mint a Verbeeck testvérek között. A Dávid és Hendrik közötti szolidaritás természetes volt, és mindig igényt tartottak rá, amikor a körülmények ezt megkövetelték. Amikor egy bizonyos ponton Beck bátyja, Hendrik megbetegedett, Dávidot sógornője, Eva levelén keresztül tájékoztatta bátyja rosszullétéről.⁴³ Az aggasztó hír hallatán David és barátja, Herman Breckerfelt is sietve Delftbe távozott. Ott találták Hendriket, aki kissé jobban érezte magát, mert megtisztította magát, de még mindig túl gyengének érezte magát ahhoz, hogy elhagyja az ágyát. Beck ezért magára vállalta, hogy aznap délután Hendrik iskolájára vigyáz. Ezután meglátogatott néhány rokont Delftben, hogy tájékoztassa őket Hendrik állapotáról. Este Dávid és Breckerfelt a beteggel párolt körtét ettek, és átvitték az ágyát a hátsó kamrába, ahol tűz lobogott. Ott hagyták aznap este viszonylag jól érezve magát.

Másnap kapták a hírt, hogy Hendrik jobban van. Azonban ismét azt kérte, hogy Dávid aznap vigyázzon az iskolájára. Beck természetesen beleegyezett, és elintézte, hogy a bátyja, Steven viszont David iskolájára vigyázzon. Bár a vérzés jót tett Hendriknek, másnap rosszabbul érezte magát. Felesége, Eva újabb levelet küldött Becknek, amelyben közölte, hogy férje órák óta "halálos lázzal" feküdt, és újra kérte, hogy valaki jöjjön, aki ismét vigyáz az iskolájára. Ezúttal Breckerfelt vállalta a feladatot. Elment Delftbe, gondoskodott

az iskolában, és még aznap visszatért Hágába, hogy tájékoztassa Beckéket, hogy Hendrik még mindig nagyon gyengének érzi magát. Hendrik megkérdezte, hogy David vagy Steven másnap reggel is vigyázhatna-e az iskolára, amit Steven meg is tett.⁴⁴

Másnap Beck iskolájában a gyerekek délután szabadnapot kaptak, ami lehetőséget adott neki, hogy meglátogassa beteg testvérét. Hendrik épp akkor járt az orvosnál, aki közölte vele, hogy harmadfokú lázban szenved, és valószínűleg még aznap este újabb at- tackot fog elszenvedni. Amikor azonban Dávid másnap reggel megérkezett, hogy gondoskodjon a bátyja iskolájáról, legnagyobb meglepetésére Hendriket ott találta. Az éjszakát minden további nélkül túlélte. David megjegyezte, hogy nagyon örült neki, még akkor is, ha ez azt jelentette, hogy a semmiért jött Delftbe. Azonnal visszatért Hágába, hogy a saját iskolájában dolgozzon.⁴⁵ Testvérét hamarosan teljesen visszavették, és ezt egy farsangi vacsorával ünnepelték meg.⁴⁶

Így a Beck testvérek, David és Steven, valamint barátjuk, Breckerfelt egyértelműen úgy gondolták, hogy a támogatás felajánlása Hendriknek a legkézenfekvőbb dolog. Magától értetődően felajánlották, még akkor is, ha - Beck esetében - ez azt jelentette, hogy találnia kellett valakit, aki a saját iskolájára vigyáz. Ez azonban soha nem jelentett problémát, és mindhárman segítettek Hendriknek, amikor csak tudtak. Nyilvánvalóan Hendrik feleségének, Évának sem okozott gondot, hogy ezt a támogatást kérje. Két alkalommal levélben kérte a segítségüket, és mindkét alkalommal késedelem és kötöttségek nélkül a segítségére siettek.

Hendrik nemcsak gyakorlati támogatást kapott betegsége alatt, hanem sokan keresték fel, akik érzelmi támogatást akartak nyújtani neki.⁴⁷ Ezek a látogatók a rotterdami sógorai, valamint a hágai rokonai voltak. Ez azt jelenti, hogy néhány órát utazni, hogy együtt érezzenek a szenvedéssel, nem volt semmi különös. Még ha valaki nem is tudta magát a beteggel közvetlenül foglalkozni, a beteg állapotát vagy annak hiányát nagy érdeklődéssel követték azok, akik rendszeresen személyesen tudták ellenőrizni. Ebben az értelemben Hendrik betegsége nem csak őt és a családját érintette, hanem az összes rokont és barátot különböző mértékben. Az, hogy felajánlotta az embereknek, hogy meghívja őket vacsorára, hogy megünnepeljék az egészségi állapotának helyreállítását, talán a támogatásuk viszonzásának és hálájának kifejezése volt. Amikor azonban más rokonok vagy barátok megbetegedtek, Hendrik nagy valószínűséggel szintén felajánlotta a támogatását, és bizonyára nem csak azért, mert úgy érezte, hogy meg kell hálálnia a támogatást.

emberek, hanem a barátai és rokonai jólétéért való őszinte aggodalomból is.

Ha összehasonlítjuk a Verbeeck- és a Beck-ügyet, eléggé nyilvánvalóvá válik, hogy a csere feltételei e két bordélykapcsolatban nagyon eltérőek voltak. Egyrészt ott volt a két Verbeeck testvér, akik örökös viszályban álltak egymással, és akik között az ajándékozás bizonyos előfeltételeken és a család hírnevét érintő bizonyos megfontolásokon alapult. Másrészt ott volt ez a két testvér, akik magától értetődően, mindenféle feltétel nélkül nyújtottak egymásnak támogatást. Ez azt mutatja, hogy az ajándékok a kapcsolattól függően különböző szerepet játszottak. Valójában az ajándékozási magatartás különböző mintái a testvérpárok közötti kapcsolatok egészen eltérő jellegéből adódtak.

A Beck testvérek nyilvánvalóan jól kijöttek egymással. Élvezték egymás társaságát, ugyanúgy érdeklődtek a költészet és a művészetek iránt, jól érezték magukat együtt, és hajlandóak voltak segíteni egymásnak. Ráadásul életkor és társadalmi státusz tekintetében egyenrangúak voltak, sőt, még a hivatásuk is megegyezett. Mivel kapcsolatuk a kölcsönös tisztelet és szeretet jegyében telt, az ajándékokat, amelyeket egymásnak adtak, feltétel nélkül és rokonszenvvel tudták elfogadni. Az egyik nem várta el a másiktól, hogy a kapott ajándék miatt megváltoztassa a viselkedését, és ebben az értelemben soha nem csalódtak a másikban. Az egyetlen dolog, amit - hallgatólagosan - elvártak, az az általuk felajánlott ajándékok viszonzása volt, amikor alkalom vagy szükség adódott rá. Ez nem volt problémás: Kapcsolatukban benne volt a bizalom, hogy a másik megteszi érte azt, amit ő is megtesz a másikért.⁴⁸ Ezért a viszonzás feltételeit nem kellett kifejezetten kimondaniuk.

A Verbeeck testvérek esetében ez másképp volt. Egyáltalán nem jöttek ki egymással, nem úgy tűnt, hogy tisztelik egymást, és nem sok szeretet volt köztük. Herman irigykedett idősebb testvére sikerére, Pieter pedig valószínűleg csalódott abban, ahogyan Herman élte az életét. Pieter a legjobbat kívánta a bátyjának, mind a bátyja, mind a saját érdekében. Mivel Herman sikertelen volt, ez valószínűleg az egész család számára is hírnévvesztést eredményezett. Ebből a szempontból mindkettőjük érdeke az volt, hogy Herman jobb életet éljen. Pieter hajlandó volt támogatni őt, de csak akkor, ha biztos lehetett benne, hogy erőfeszítései valóban javítanak Herman körülményein. Ezért kötelezte Hermant bizonyos feltételekhez, amikor felajánlotta a támogatását. A Beck testvérek között általános szeretet és bizalom volt.

a Verbeec-ügyben hiányzik. Ennek következtében a két testvér közötti csere feltételeit folyamatosan és kifejezetten meg kellett ismételni.

Baráti csere

Igazi barátok: David Beck és Herman Breckerfelt

Amint azt a bevezetőben említettük, több szerző is azt állítja, hogy a barátság a kora újkorban instrumentális jellegű volt.⁴⁹ Az emberek bizonyos célok elérése érdekében tartottak fenn barátságokat, és a ragaszkodás nem feltétlenül volt fontos jellemzője a kora újkori baráti kötelékeknek. A szeretetteljes vagy "igazi" barátság eszméje egyesek szerint csak a tizennyolcadik században alakult ki.⁵⁰ Ez azonban nagyon valószínűtlennek tűnik. Nyilvánvaló, hogy a barátság időnként bizonyos instrumentális célokat szolgált (ahogyan a korabeli társadalomban ma is), de ez nem jelenti azt, hogy a kapcsolatokban nem volt jelen a kölcsönös megbecsülés és tisztelet, sőt a ragaszkodás is. A kora újkori barátság és a modern értelemben vett barátság közötti különbség talán a barátságról szóló diskurzusban rejlik. Míg manapság a barátságot a ragaszkodás kifejezésekkel emlegetik, addig a XVII. században ezek a ragaszkodó kifejezések nem mindig voltak részei a barátokra való utalásoknak.

Mindenesetre a barátság a tizenhetedik században gyakran nemcsak hasznos, hanem nagyon élvezetes is volt. Jó példa erre David Beck és Herman Breckerfelt kapcsolata. Azt is mondhatnánk, hogy a szó mai értelmében barátok voltak, még akkor is, ha számos nyom az ellenkezőjére utal. Beck például soha nem nevezi barátjának Herman Breckerfeltet, és nem is utal a kapcsolataikra barátságként. Breckerfelt nagyon gyakran szerepel David Beck naplójában, de al- mód "Breckerfelt" vagy "Herman Breckerfelt" néven. Az egyetlen kivétel az, amikor Beck egy rejtvényt ír a naplójába, amelyben Herman Breckerfeltre "a mi Hermanunk" néven hivatkozik.⁵¹

Ezek az esetek azonban nem zárják ki annak lehetőségét, hogy a két férfi valójában jó barátok voltak. Az a tény például, hogy Beck al- módon használja Breckerfelt vezetéknevét, több dologra is utal. Először is azt sugallja, hogy Breckerfelt elég közel állt hozzá ahhoz, hogy ne a foglalkozásával hivatkozzon rá, másodszer azt mutatja, hogy

Beck tisztelte őt annyira, hogy nem a keresztnevéen szólította. Emellett az a tény, hogy a kapcsolatukat nem barátságként emlegették, nem jelent semmit. A kapcsolatot Beck nem specifikálta semmilyen formában; csak megjegyezte, hogy mit csinált a barátjával, de soha nem elemezte, hogy mit jelentett a kapcsolatuk.

Furcsa azonban, hogy Beck nem értesült előzetesen Breckerfelt azon szándékáról, hogy feleségül veszi Jenneke Arentst. Beck láthatóan meglepődött, amikor megtudta, hogy barátja elhagyta Hágát, hogy a nővel együtt Arnhembe utazzon, és eljegyezze őt. Sőt, Becket nyilvánvalóan nem hívták meg az esküvőre, és egy költői levélen kívül semmilyen ajándékot nem ajánlott fel nekik az alkalomra. Kapcsolatuk baráti jellegét tehát nem árulja el az, ahogyan Beck Breckerfelt vagy a kapcsolatukat említette, és az sem mindig nyilvánvaló a feltételezett barátjával szemben tanúsított magatartásából.

Ami az esküvőt illeti, az esküvőt talán csak Arnhemben ünnepelték Jenneke rokonai és néhány közeli barátja körében, akik Arnhem környékéről származnak, és hogy a távolabb élő barátokat és rokonokat az esküvőt követően meglátogatták, ahogyan azt a *speelreisjes* alkalmával szokás volt. Sőt, miután az ifjú pár visszatért Hágába, Beck Breckerfelt házához sietett, hogy gratuláljon az ifjú párnak.⁵²

Továbbá több okból is feltételezhető, hogy jó barátok voltak. Ha a barátságot alkotó különböző jellemzőket vesszük figyelembe, több olyan is van, amely fontos volt a kapcsolatukban. A két barát sok időt töltött együtt, és egyértelműen élvezték egymás társaságát. Szinte naponta látták egymást, néha csak egy-egy beszélgetés erejéig, de sokszor étkeztek együtt, mind a napi étkezéseken, mind az ünnepi alkalmakon. A rendszeres étkezéseken megbeszélték az aktuális eseményeket vagy zsolnárokat énekeltek, vacsora után pedig Beck néha felolvasott Breckerfelt valamelyik könyvéből.

Bár Beck soha nem nyilatkozott Breckerfelttel való kapcsolatának természetéről, időnként megemlítette, hogy milyen élvezetesek voltak ezek az együttlétek. Néha megjegyezte, hogy sokat nevettek, máskor pedig megfigyelte, hogy milyen vidám volt a társaság. Ez azt sugallja, hogy a család és a barátok körében lenni valóban szórakoztató volt, és Breckerfelt egyike volt azoknak a barátoknak, akik nyilvánvalóan hozzájárultak a vidámsághoz, különben Beck rokonai nem hívták volna meg őt, amikor partit rendeztek.

Beck és Breckerfelt nemcsak sok időt töltöttek együtt, hanem bizonyos érdeklődési körük is közös volt. Mindketten élénken érdeklődtek a

a művészetek. Mindketten szívesen rajzoltak, és szívesen mutatták meg egymásnak erőfeszítéseik eredményét. Beck Breckerfelt néhány általa írt verset is felolvasott. Ezenfelül szükséghelyzetekben egymást hívták segítségül, például amikor Breckerfeltnek szüksége volt egy ruhakészletre az esküvőjére.

Van egy másik tény is, amely arra utal, hogy a két férfi jó barátok voltak. Amikor Beck 1625-ben Arnhembe költözött, Breckerfelt és Jenneke nem sokkal később követte, és nyilvánvalóan szoros kapcsolatban maradtak.⁵³ Beck volt Breckerfelt egyik gyermekének keresztelő tanúja, sőt egy másik gyermeket Da- vid Beck halála után Da- vid Beckről neveztek el.⁵⁴ A Breckerfelt és a kiterjedt Beck család közötti kapcsolat a következő generációkban is megmaradt: Breckerfelt egyik fia feleségül vette Hen- drik Beck egyik lányát.⁵⁵

Mégis, míg David Beck és Herman Breckerfelt valóban közeli barátok voltak, még ha Beck soha nem is említette így kapcsolatukat, más esetekben ez fordítva volt. Ezekben az esetekben a tényleges kapcsolat különbözik attól a nyelvezettől, amellyel a kapcsolatra utalnak.

Igényes barátok: Pieter Corneliszoon Hooft és Giacomo Badovere

Szemben Beck és Breckerfelt kapcsolatával, amely barátság volt, még ha nem is ilyen értelemben beszéltek meg, Hooft és Badovere kapcsolata olyan volt, amelyet baráti értelemben expresszáltak, de minden volt, csak nem baráti. Mint kiderült, Dorothea, akivel ezt a könyvet kezdtük, nem az egyetlen személy volt, aki a XVII. századi levelezésben szemtelennek tűnt. Badovere, akivel Hooft 1601 és 1611 között levelet váltott, szintén meglehetősen egyenesen kérte a szolgálatait. Azt is eléggé világosan megmondta, hogy mit ajánlana Hooftnak ajándékba a szolgálataiért cserébe, és mindezt úgy, hogy a leveleinek retorikája a szeretet és az alázatosság jegyében telt.

Giacomo Badovere egy kálvinista fia volt, aki Ve- nice-ből menekült, hogy Franciaországban éljen. Diplomataként szolgált Bourbon-Navarre-i Katalin, IV. Henrik nővére alatt, majd később IV.⁵⁶ Ő és Hooft Itáliában találkoztak, amikor az utóbbi a Grand Tour keretében ott járt.⁵⁷ Miután együtt utaztak

néhány napra, a két férfi között barátság szövődött, amely Hooft Hollandiába való visszatérése után is levélben folytatódott.

Badovere első fennmaradt levele Hooftnak 1601. június 14-én kelt, és válasz volt egy levélre, amelyet Hooft küldött neki, hogy tájékoztassa őt biztonságos visszatéréséről. Badovere örömmel fogadta ezt a hírt, de egyben csalódottságának is hangot adott, amiért nem hallott korábban semmit Hoofttól. Ezen kívül Badovere levelének nagy része információkérésekből állt, további információk kérése olyan témákban, amelyekről Hooft már tájékoztatta őt, valamint könyvkérések, mind saját maga, mind egy kereskedő ismerőse számára.⁵⁸

Bár Badovere feltűnően sok kérést fogalmazott meg ebben a levélben, annak tartalma önmagában nem feltétlenül helytelen. Természetesen a kora újkorban sok információt levélben cseréltek ki, és nem volt szokatlan, hogy bizonyos információkat egyenesen kérjenek. Ugyanez igaz a könyvkérésekre, vagy bármi másra is.⁵⁹ A levelezés nem csupán a rokonokkal és barátokkal való kapcsolattartás szimpatikus eszköze volt, hanem az információközlés eszköze is. Amint azt korábban bemutattuk, egy gyermek születését postai úton közölték a más városokban élő rokonokkal.⁶⁰ A híreket az egész kontinensen, sőt más kontinensekre is eljuttatták postai úton, és egész politikai és vallási vitákat folytattak leveleken keresztül. A levelekben történő információcsere és -kérés tehát egyáltalán nem volt szokatlan.

A levelezés a tizenhetedik századi élet bizonyos gyakorlati teendőinek elintézését is szolgálta. Ez nemcsak Hooft levelezésére volt igaz, hanem a Hugo Grotius felesége, Maria van Reigersberch, valamint testvérei, Nicolas és Johan közötti levelekre is. Levelezésükből olyan visszatérő témák derülnek ki, mint például a díszes szövetek és kalapok, amelyeket Párizsban rendeltek tőle, hogy vásároljon nekik.⁶¹ Ebből a levelezésből kiderül, hogy Nicolas nem ajándékba kérte ezeket az anyagokat; csak arra kérte Mariát, hogy rendelje meg őket a nevében, és később majd visszafizeti neki.⁶²

Ebben a tekintetben a merész árukérés nem az ajándékok kérésére irányult. A kérések árukra (és nem ajándékokra) vonatkozó kérések voltak, amelyeket egy bizonyos ponton készpénzben vagy természetben fognak visszafizetni. Mégis, bizonyos javak megszerzésének ez a rendszere bizonyos mértékű jóindulatot feltételezett a megkeresett személy részéről. Legalább némi időt és gyakran más erőfeszítéseket is fel kellett ajánlania a kérés teljesítése érdekében. Ezekben az esetekben a

a kölcsönös megértés az volt, hogy az erőfeszítést egy másik alkalommal viszonyozzák, vagy a másik fél kérésének teljesítésével, vagy a korábban tett erőfeszítésekért való hála kifejezésére szolgáló ajándék felajánlásával. Bár ezt szinte soha nem mondták ki kifejezetten, mindkét félben megvolt az az érzés, hogy a kapcsolatuk kölcsönös, és amikor az egyik fél teljesít egy kérést, a másiktól elvárható, hogy viszonyozza a szívességet. Ez teljesen normális volt.

Mégis, ha az egyik fél nem tartotta be ezeket az íratlan szabályokat, az a levelezésük, sőt feltehetően a kapcsolatuk végét is jelenthette. Úgy tűnik, ez volt a helyzet Badovere és Hooft esetében. Az ezt követő levelek hasonló jellegűek voltak, mint Badovere első levele: látszólag nagyon "normálisak", de az a kínzó érzés, hogy Badovere nem éppen a szabályok szerint játszik. Badovere arra kérte Hooftot, hogy meséljen neki többet egy bizonyos vallási szektáról, és további utasításokat adott neki bizonyos könyvekkel kapcsolatban, amelyeket szívesen kapott Hooftól.⁶³ Ami a leveleiben feltűnő, az nem feltétlenül az a tény, hogy ennyi kérése volt, vagy hogy ennyire ragaszkodott a kérések teljesítéséhez. Ami viszont feltűnő, az az, hogy milyen keveset ajánl Hooftnak a szolgálataiért cserébe. Ez általában észrevétlen maradna, ha nem lennének saját megjegyzései arról, hogy fel akart ajánlani valamit Hooftnak cserébe, de végül mindig akadt valami kifogás, amiért ez nem történt meg. Azt állítja például, hogy "én is elküldöm Önnek futárral, amit kért, vagy még valami jobbat, amit ezzel a küldéssel meg is tettem volna, ha nem sietek".⁶⁴

Ez önmagában még elfogadható kifogás lehetett volna, hiszen Badovere valóban nagyon elfoglalt ember lehetett, de a levél jellege a vége felé lassan megváltozott. Badovere a szokásos búcsúztatási rutint alkalmazta: kezet csókolt Hooftnak, megáldotta és minden jót kívánt neki, mielőtt egy utolsó kérést intézett Hooft-hoz. Ez így szólt: "Lenne szíves kideríteni, hogy Dominicus Baudius az önök országában tartózkodik-e, korábban Utrechtben tanult, és lenne szíves titokban nyomon követni, hogy mit csinál vagy mit tervez, a titoktartás és a tapintat szükségese".⁶⁵ A korábbi, szövegekre, könyvekre, nyulakra és borra vonatkozó kéréseihez képest ez valóban nagyon unu-suális volt. Badovere arra kérte Hooftot, hogy tartsa szemmel Baudiust, és minden információt továbbítson Badovere-nek. Röviden, Badovere arra kérte Hooftot, hogy kémkedjen neki.

Csak a következő, 1603. január 8-án kelt leveléből derült ki, hogy miért kérte erre Hooftot. Baudius még abban az évben a leideni egyetem professzora lett, és ugyanolyan híres volt gyönyörű latin költészetéről, mint amilyen hírhedt volt szörnyű ivási szokásairól és pénzügyi problémáiról.⁶⁶ Mint kiderült, Badovere meglehetősen nagy összeget adott kölcsön Baudiusnak, aki soha nem törődött azzal, hogy visszafizesse neki. Badovere udvariasan megkérdezte Hooftot, hogy van-e jó stratégiája ennek az adósságnak a visszaszerzésére. Badovere azt állította, hogy ő és Baudius régen jó barátok voltak, és most azt remélte, hogy Hooft a Baudius-szal való baráti kapcsolatán keresztül közvetíteni tud abban, hogy Baudius visszafizesse neki, mert állítólag nagy szüksége volt rá. Badovere hozzátette, hogy ő maga nem fog szembeszállni Baudius-szal, amíg nem kap választ Hooftól. Bár Badovere arra is megkérte Hooftot, hogy hozzon el néhány jófajta szeszes italt, ami állítólag a kapitányánál volt, úgy tűnik, hogy Hooft szerepe általában véve barátból, áru- és információszolgáltatóból adósságbehajtóvá vált Badovere nevében.⁶⁷

Egy másik levélben Badovere megköszönte Hooftnak az erőfeszítéseit, hogy többet tudjon meg Baudius helyzetéről, így úgy tűnik, hogy Hooft beleegyezett abba, hogy legalább némi segítséget nyújtson Badovere számára. Ez utóbbi hangsúlyozta, hogy ez nem okozhat túl sok gondot Hooftnak, mert a Baudius pénzére vonatkozó igénye annyira egyértelmű, hogy úgymint megkapja azt. Ha ez így lett volna, akkor furcsának tűnik, hogy ilyen titokzatos erőfeszítéseket tett volna annak kiderítésére, hogy a visszafizetés lehetséges-e.⁶⁸ Mindenesetre Badovere nagyon is appreciatív volt Hooft erőfeszítéseivel szemben, mert a levél végén kijelentette, hogy elküldene Hooftnak néhány francia verseskötetet, ha tudná, hogy Hooft valóban szereti-e a francia költészetet.

Ez egy újabb példa Badovere őszintétlenségére a Hoofttal való ex-változásaiban. Bizonyos szívességeket kért - ami bizonyos mértékig normális -, és kifejezetten azt állította, hogy viszonzni akarja Hooft jóindulatát, de végül sosem tette meg. Az a furcsa ebben a viselkedésben, hogy az ember normális esetben nem *fejezi ki* viszonzási szándékát, hanem valójában felajánl valamit cserébe. Badovere állítása, miszerint nem tudta, hogy Hooft értékeli-e a francia költészetet, érvénytelennek tűnik. Tudnia kellett, hogy Hooft franciául olvas, mert ez teljesen normális volt azokban a körökben, és néhány korábbi levelüket valóban franciául írták.⁶⁹ Továbbá, még ha Badovere nem is tudta, hogy Hooft maga is írt verseket,

sejthette volna, hogy Hoofft valószínűleg legalább passzívan érdeklődött a költészet iránt, mint bármely más, a korabeli Európa hasonló rangú embere. Emellett valószínűtlennek tűnik, hogy Hoofft visszautasított volna egy ilyen ajándékot. **Badovere** habozása a versek elküldésével kapcsolatban úgy tűnik, hogy inkább az ellenszegülés miatt volt, mint bármi más miatt.

Egy másik levélből kiderül, hogy Hoofft valóban igyekezett közvetíteni **Badovere** és **Baudius** között. Hoofft több információt kért **Badovere**-től arról, hogy az adósság valójában miből állt, és tanácsot adott **Badovere**-nek, hogyan lehetne a legjobban megoldani a kérdést. Hoofft javaslata az volt, hogy **Baudius** minden évben fizessen vissza annyit, amennyit csak tud, mert nyilvánvalóan nem volt képes a teljes adósságot egy összegben kifizetni. **Badovere** ebbe beleegyezett, és Hoofftra bízta a többi részletet. Ez valószínűleg nem tetszett Hoofftnak, mert mostanra úgy tűnik, hogy inkább a lehető legkevesebbet szeretett volna "barátjával" foglalkozni. Ez **Badovere** ugyanebben a levélben tett megjegyzéséből derül ki. Azt állította, hogy gyakrabban írna Hoofftnak, hacsak nem lenne az, hogy "bosszúságomra és szomorúságomra az Ön hallgatásából azt olvasom, hogy az Önnek szóló leveleket nem kézbesítik hűségesen".⁷⁰ Bár ebben a korban nem volt annyira szokatlan, hogy a levelek nem érkeztek meg a címzetthez, valószínűbbnek tűnik, hogy Hoofft hallgatását **Badovere** nem megfelelő viselkedése miatti bosszúsága okozta. Egyre kevésbé volt hajlandó levelezni **Badovere**-rel.

Ez teljesen érthető, mert a **Bado-** vere és **Baudius** közötti közvetítés meglehetősen fárasztó lehetett, különösen mivel **Baudius** nyilvánvalóan nem tudta teljes egészében visszafizetni **Badovere**-nek. **Baudius** azt írta **Badovere**-nek, hogy alig van elég pénze a túlélésre, és hogy - hacsak nem megy férjhez egy gazdag emberhez - a **Badovere** visszafizetésére szánt pénz megtakarítása nemigen jöhet szóba. **Badovere** ekkor utasította Hoofftot, hogy közölje **Baudiusszal**, hogy ha mégis sikerülne pénzhez házasodnia, akkor **Baudiusnak** a házassága révén megszerzett hozományból kell visszafizetnie neki.⁷¹ Ezt a követelést azzal a megjegyzéssel zárta, hogy a következő levélben kellemesebb témákról fog tárgyalni, de nem valószínű, hogy ez megtörtént.

Hoofft eközben levelezett **Baudiusszal**. Ez utóbbi elmagyarázta, hogy bár **Badovere** követelései a visszafizetésre vonatkozóan jogosak, meglehetősen valószínűtlen, hogy minden esetben képes lesz teljes mértékben visszafizetni neki. **Badovere** részéről bármilyen jogi lépés nem érné meg, mivel az csak "tönkretenné a vagyonom, anélkül, hogy a saját vagyonához bármit is hozzátenne".⁷² **Baudius** elmagyarázta

Hooftnak, hogy a szegénysége

170

részben elhunyt felesége betegsége miatt, ami sok pénzébe került, valamint azért, mert rossz tanácsadóiban bízott a pénzbefektetéssel kapcsolatban. Egy perben azonban részt vett, amely végül visszaszerzi majd a pénz egy részét, de ez eltart egy darabig, különösen azért, mert "a másik fél minden lehetséges kifogást felhasznál, hogy lelassítsa a folyamatot".⁷³

Az utolsó szó ebben a kérdésben egy levél, amelyet Hoofit küldött Baudiushoz.⁷⁴ Ebben Hoofit kifejezetten kijelentette, hogy nem értékeli azt a nyomást, amelyet Badovere gyakorolt rá, hogy belekeveredjen ebbe az ügybe. Hoofit szívesebben nem zaklatta volna Baudiust "az Ön adományozói tulajdonságai iránt érzett affektus és tisztelet miatt", ha nem szégyellte volna ezt megtenni "a közte és Badovere között fennálló régi barátság" és "kérésének ésszerűsége" miatt. Ezért kérte Baudiust, hogy szíveskedjék elolvasni Badovere levelét, amelyet a sajátjához csatolt, és amely ismét megmagyarázta Badovere követeléseit, és javasolta, hogy Badius próbálja meg visszafizetni neki.⁷⁵

Ezt követően Hoofit nem vesztegetett túl sok szót a kérdésre, mivel jól tudta, hogy Badius nincs abban a helyzetben, hogy teljesíteni tudja Badovere követeléseit. Nyilvánvalóan kínosnak érezte, hogy még nagyobb nyomást kell gyakorolnia Badiusra ebben a kérdésben. Hoofit azt tette, amit a Badovere-rel való kapcsolata alapján elvártak tőle, és ezt nyilvánvaló vonakodással tette, hogy ne sértse meg Baudiust. Hoofit Baudiushoz írt levele volt az utolsó, amelyben említést tett erről a kérdéstről, és a levelezés Hoofit és Badovere között véget ért.⁷⁶

Mitől volt ez a kapcsolat ilyen furcsa? Az első levelek tartalma még mindig olyan volt, mint amelyet két kulturált férfitól elvárhatnánk. Információkat, finomságokat cseréltek, és ehhez a szokásos formákat használták. Valószínűleg Hoofit is ezt várta a Badovere-rel való kapcsolatától; két jól képzett, a művészetek és a politika iránt hasonló érdeklődésű, stílusban levelező férfi. Egy bizonyos ponton azonban a levelezés és a kapcsolat jellege megváltozott. Amikor Badovere felkérte Hoofitot, hogy közvetítsen a Badius-ügyben, nem volt túl finoman fogalmazott. Már a levelezésük elején is úgy tűnt, hogy Badovere szándéka inkább instrumentális jellegű. Folyamatosan nyomást gyakorolt Hoofitra, hogy végezze el neki a megbízásait, és ösztönzőként ajándékokat használt, amelyeket Hoofitnak ígért, miközben valójában soha nem volt tényleges ajándék felajánlás.

Ez két szempontból is problémássá teszi a kapcsolatukat. Először is, a csere egyértelműsége általában nem az egészséges kapcsolat jele. A legtöbb jól működő kapcsolatban a csere

Az ajándékokat nem vitatják meg, hanem magától értetődően jönnek, mint David Beck és testvére esetében. Lehet, hogy valaki ajándékot kér, például támogatást, de a viszonzásról vagy az ex-váltás feltételeiről általában nem tárgyalnak kifejezetten, még akkor sem, ha implicit elvárás, hogy a felajánlást egy bizonyos időpontban visszafizetik. Az a tény, hogy Pieter Verbeecknek ki kellett mondania, milyen feltételek mellett ajánlja fel bátyjának a pénzügyi támogatást, nem feltétlenül teszi őt rossz emberré, ahogyan azt bátyja, Herman állította, de arra utal, hogy valami nem stimmel a kapcsolatukban. Ugyanez igaz Badovere és Hooft esetében is. Levelezésük akár teljesen "normális" levelezés is lehetne, ha az előbbi nem tette volna olyan egyértelművé a kapcsolatukban lévő cserefeltételeket.

Ez az explicit kapcsolatok második kérdéséhez kapcsolódik. Az explicitás azt teszi világossá, hogy azok a kapcsolatok, amelyekben a cserefeltételek explicit módon vannak kimondva, valójában instrumentális jellegűek. Badovere, mint kiderült, egyáltalán nem volt érdekelt a baráti levelezés fenntartásában, ehelyett voltak dolgok, amelyekre szüksége volt Hooftól, és amelyeket hajlandó volt neki ajándék formájában - például francia költészet könyvekkel - viszonzni.

A Verbeeck testvérek is eljutottak arra a pontra, amikor már nem a testvéri kapcsolat állt a kapcsolatuk középpontjában, hanem a jó magaviseletért járó anyagi támogatás cseréje. Ez különbözik David Becknek a testvérével, Hendrikkel és Breckerfelttel fenntartott kapcsolataitól. A kapcsolat mint olyan központi szerepet játszott a kapcsolattartásukban, és az ajándékok cseréje nem a kapcsolat fenntartásának célja volt, hanem csak természetes következménye annak, hogy ez a kapcsolat létezett. Az ajándékokat ezekben a kapcsolatokban magától értetődően ajánlották fel, és a csere feltételeit nem kellett kifejezetten kimondani. Az ajándékok cseréjét ezekben a kapcsolatokban implicit módon kezelték: szó szerint szó nélkül ment.

Szakmai csere

Mester és szolga: P.C. Hooft és Aeltje de Lange

Ebből a szempontból általában rossz jel, ha az emberek kifejezetten megbeszélték az ajándékcserevel kapcsolatos viselkedésüket. Ez volt a helyzet akkor is, amikor Hooft Aeltje de Lange-val levelezett. A nő Hooft korábbi szolgálója volt, de valami nyilvánvalóan elromlott a kapcsolatukban, miután Aeltje elhagyta a Hooft-háztartást. Ezeket a problémákat nagyrészt az ex-váltás fogalmaiban beszélték meg.

Az úr és a szolgák közötti kapcsolat professzionális jellegű volt; magában foglalta a szolgáltatások felajánlását, amit fizetéssel honoráltak, de ennél többről volt szó.⁷⁷ A szolgák nemcsak alkalmazottak voltak, hanem a háztartás tagjai is.⁷⁸ Ez néha kissé kellemetlenné tette a helyzetüket, mivel a háztartás tagjaiként a család becsületéhez és hírnevéhez is hozzájárulhattak, illetve árthattak.⁷⁹ A bérük mellett a cselédek bizonyos mértékig azzal is meghálálták erőfeszítéseiket, hogy gazdáik ajándékokat adtak nekik.⁸⁰ Nyilvánvaló, hogy az úr és a szolga közötti kapcsolat hatalmi viszony volt, ahol az úr erős, a szolga pedig erőtlen volt, de azáltal, hogy a háztartás része volt, és ezáltal befolyással bírt annak hírnevére, a szolga minden bizonnyal rendelkezett ellenőrzési eszközökkel.

A levél, amelyet P.C. Hooft küldött egykori szolgájának, e tekintetben nagyon figyelemre méltó volt. Hooftnak feltehetően nem volt szokása levelezni (volt) szolgálival, de írt egy levelet Aeltje de Lange-nek, amely nagyon árulkodó volt a mester és a szolga kapcsolatát és az ajándékok fontosságát illetően. Aeltje elhagyta a Hooft-háztartást, hogy férjhez menjen egy olyan férfihoz, akivel Hooft nem értett egyet. A leendő férje le volt égve, és nem volt munkája, és ha Hooftot meg lehetett volna győzni a férfi jó szándékáról, nem ellenezte volna a szövetséget, de Hooft szerint a férfi alapvetően megbízhatatlan volt. Annak ellenére azonban, hogy az ura egyértelműen ellenezte, Aeltje hozzáment ehhez a férfihoz, és a házasság nagyon boldogtalannak bizonyult. Ez önmagában nem lett volna probléma, hiszen a házassága a saját felelőssége volt. De egy idő után Hooft számára világossá vált, hogy a volt szolgája olyan pletykákat terjesztett, hogy ő bátorította őt arra, hogy feleségül menjen ehhez az Aeltjehez.

ember. Ez annyira feldühítette Hooftot, hogy úgy érezte, levelet kell írnia neki, hogy tisztázza a dolgot.⁸¹

A szerencsétlen házasságára és annak módjára tett kezdeti utalások után Hooft elismerte, hogy a nő szívélyesen és hűségesen szolgálta őt és családját. A továbbiakban azonban hangsúlyozta, hogy ezért jutalmul mindig "tisztességes ellátást és fizetést" kapott.⁸² Továbbá buzgón rámutatott, hogy nemcsak azt nyújtotta neki, amivel uraként tartozott, hanem ennél sokkal többet is adott neki ajándékokban. Sok kitüntetést kapott "pénzben és ruhákban egyaránt", sőt kétszáz guldent is félretett neki, hogy "ingyen esküvőt" tarthasson, ami állítása szerint több volt, mint amit a saját szülei valaha is tettek érte.⁸³ Megemlítette, hogy barátai "mindig szívesen látták és jól bántak vele", és még arra is gondot fordított, hogy a bátyjának munkát találjon egy hajó fedélzetén. A továbbiakban azt állította, hogy "mindezen jótétemények ellenére" a lány a háta mögött rágalmazta őt a barátai előtt, "Adriaen Cornelisse-nek levelekben és nekem az arcomba a leveleddel és minden alkalommal, amikor veled beszélek". Ezzel azt állította, hogy "a jót rosszal fizeti meg".⁸⁴ Bár Hooft nyilvánvalóan nagyon feldúlt volt, a levélben úgy mutatta be magát, mint aki elég nemes ahhoz, hogy ne válaszoljon a gonoszságra, amit a nő tett vele. Felajánlott neki minden segítséget, amire csak szüksége lehet a helyzete javításához, de hangsúlyozta, hogy cserébe több hálát vár, mint amennyit eddig mutatott.

Érdekes ebben a tekintetben megjegyezni, hogy nem csupán általános udvariasságból, hanem különösen azért várt el tőle nagyobb hűséget, mert mindig is olyan nagylelkű volt vele. Bár nem valószínű, hogy az ajándékok átadásakor kifejezetten közölte volna vele, hogy cserébe lojalitást vár, most, hogy vitára került sor, Hooft kifejezetten az ajándék retorikus voltát használta fel arra, hogy kifejezze a véleményét. Hangsúlyozta, hogy nem csak ellátást és fizetést ajánlott fel neki, hanem ezen felül olyan ajándékokat is, mint a ruházat és a vendéglátás neki és a barátainak, aminek szerinte még lojálisabbá kellett volna tennie őt a háza iránt, mint amilyen normális körülmények között lett volna. Az a tény, hogy mindezeket az ajándékokat felajánlotta neki, nagyon magasra tette az elvárásait a háláját és hűségét illetően, és a lány nyilvánvalóan csalódást okozott neki ebben a tekintetben.

Ennek ellenére aggódott a szerencsétlen helyzet miatt, amelyben egykori szolgálja találta magát, és felajánlotta, hogy segít neki.

ahogy csak tudott. Ezzel nem csak szájbarágósan kínálta fel hűtlen szolgálóját, mert úgy tűnik, valóban segíteni akart neki. A röviddel az eset után folytatott levelezésben nincs erre bizonyíték, de mintegy nyolc évvel később Hoofit írt egy levelet sógorának, Joost Baecknek, amelyben megköszönte "a törődést és barátságot", amelyet ez utóbbi tanúsított Aeltje iránt.⁸⁵ Ez arra utal, hogy Hoofit hosszú távon határozottan törődött szolgálója jólétével, még akkor is, ha a lány hálátlan viselkedésével kiábrándította őt.

Ez a történet azt mutatja meg, hogy az ajándékok felajánlása hogyan működhet a kötelesség vagy a hatalom kinyilvánításának eszközeként. Hoofit olyan dolgokat ajánlott fel a szolgálójának, mint például ruhát és pénzt az esküvőjére, amit a nő nyilvánvalóan képtelen volt viszonzni, legalábbis abban az értelemben, hogy ugyanilyen típusú ajándékokat adjon vissza neki. Valószínűleg nem rendelkezett olyan eszközökkel, amelyekkel valaha is teljes mértékben viszonzhatta volna azt, amit tőle kapott. Ezt azonban nem is várták el tőle. Amit elvártak tőle, az a gazdája iránti hűség volt. Jókat kellett beszélnie róla és a családjáról, és úgy kellett viselkednie, hogy ne hozzon szégyent a családjára. Egyrészt az, hogy Hoofit ezeket az ajándékokat adta a szolgálójának, egy nagyon erős eszköznek tekinthető, amellyel biztosíthatta a szolgálója hűségét. Másrészt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy valóban a lány érdekeit tarthatta szem előtt, mind azáltal, hogy felajánlotta neki ezeket az ajándékokat és befogadta a családját a házába, mind pedig azzal, hogy a lány tervezett házassága ellen adott tanácsot. Más urakról is ismert, hogy nagyon is védelmezték szolgálóikat, nemcsak azzal, hogy figyelmeztették őket a gonosztól, mint a Cats által ábrázolt emblémás hölgyet, hanem azzal is, hogy vitákban a pártjukat fogták. Willem Frederik városházi úr naplójában leírja, hogy egy bizonyos Rink Burmania felszólította egyik vendégét, hogy hagyja el a házat, mert az súlyosan megsértette a szolgálóját. Hogy hangsúlyozza egy ilyen intézkedés jelentőségét, Willem Frederik hozzátette, hogy a vendég valójában a ház urának unokahúga volt, ami azt jelzi, hogy Burmania valóban a szolgálóját védte a családjával szemben.⁸⁶

Ráadásul a Hoofit és Aeltje között fennálló kapcsolat valójában a nő számára is előnyös volt. Nemcsak, hogy a Hoofit családnál kapott munkát, hanem ez extra előnyökkel is járt, pénzből, ruhákból és közvetítésből álló ajándékok formájában, amikor a család valamelyik tagjának munkára volt szüksége. Ebben az értelemben, bár ez a kapcsolat sok szempontból olyan volt, amelyben az erőviszonyok általában a gazda javára voltak,

a kapsolat, mint

ez egy "mindenki számára előnyös" helyzetnek tekinthető. Ráadásul Aeltje egyetlen erős eszköze nyilvánvalóan az ő oldalán állt, mégpedig az a tény, hogy valójában nagy kárt tudott okozni Hooftnak és családjának azzal, hogy nyilvánosan hiteltelenítette őket.

David Beck és David de Moor: Igaz barátok vagy pártfogó és megbízó?

Míg Beck és Herman Breckerfelt barátságát a naplójában soha nem a barátság fogalmával tárgyalta, addig Beck néhány esetben mégis a barátság diskurzusát használta, amikor valójában többről volt szó, mint pusztán barátságról. David de Moor egyike azon kevés embereknek David Beck naplóiban, akire valóban barátsággal hivatkozik, miközben valójában a pártfogója is volt.⁸⁷ Az a mód, ahogyan Beck a lehetséges mecénásokkal való ajándékozás révén kapcsolatot tartott fenn, meglehetősen különbözött a családi és baráti körön belüli cserekapcsolatoktól. Ebben a többé-kevésbé professzionális hálózatban a kórházi ~~admánk~~ cseréje kisebb jelentőséggel bírt, mint a család és a baráti körön belül. Ez részben annak volt köszönhető, hogy a legtöbb lehetséges pártfogója Amszterdamban lakott, ami nyilvánvalóan lehetetlen, hogy naponta meglátogassák egymást.

Általában a Beck és e személyek közötti kapcsolatot levélváltás révén tartották fenn, ami természeténél fogva kölcsönös volt. Nem volt ritka, hogy ezeket a leveleket versek vagy versemásolatok kísérték. Ezeket részben a költészet iránti általános érdeklődésből ajánlották fel, de amikor Beck saját verseinek egy-egy példányát küldte, azt a mecénási kapcsolat kialakításának eszközeként is használták. Amikor azonban Beck elküldte a mecénásoknak az általuk megrendelt műveket, azok gyakran egy könyv vagy némi pénz felajánlásával jutalmazták őt. Ezt a gesztust nem viszonzta.

David Beck iskolamester általában véve nagy művészetbarát volt, de különösen a költészet iránt érdeklődött. Szabadidejében elég aktív költő volt, és több olyan kapcsolata is volt, aki osztozott ebben az érdeklődésben. Beck bátyja, Hendrik szintén szeretett verseket írni, és a két testvér között gyakori volt a költői levélváltás. Beck azonban nem csak szórakozásból írt verseket: írásaihoz mecénásokat is keresett. Természetesen azt remélte, hogy képesek lesznek megtisztelni őt a verseskötetekkel...

küldetések, de amin végül gyakran csak másolási munkákat végzett.

Mint korábban láttuk, 1624 elején Beck egy Silber von Silbersteyn nevű cseh nemesnek küldte el dicsérő verseinek egy példányát. Ezeket újévi ajándékként küldte neki, de nyilvánvaló volt, hogy Beck valamilyen módon viszonzni akarta nagylelkűségét, ami végül is megtörtént, amikor a nemes úr meghívta búcsúvacsorára.⁸⁸ Amikor Beck távozni készült, a nemes úr két rijksdaaldert ajánlott fel neki, ami arra engedett következtetni, hogy Becket a dicsérő versekért jutalmazták, vagy ezek csábították a nemest arra, hogy Beck elvégezze neki az alkalmi írói munkát. Nem világos, hogy ezek a munkák valójában miből álltak, de valószínű, hogy ezek között szerepeltek hivatalos dokumentumok vagy más írások másolására vonatkozó megbízások, illetve tényleges költői munkák megírására vonatkozó megbízások.⁸⁹ Ez az a fajta munka, amelyet alkalmanként másoknak is végzett, például a korábban említett Christina Poppingsnak.⁹⁰

David Beck egy másik kapcsolata, aki időnként megbízta őt, Jacob Hendriks volt, akit David "régi ismerősömként" emlegetett. Januárban Beck Amsterdamban elküldte Hendriksnek hat nyomtatott versét, hogy ajánlja fel barátainak. Ez valószínűleg egyfajta katalógus volt a munkásságáról, amivel arra akarta rávenni ezeket a barátokat, hogy rendeljenek verseket David Becktől. Úgy tűnik, ez sikerült is neki; júniusban Beck kilenc szöveg megírására kapott felkérést Jacob Hendriks-től. Becknek három napba telt, mire elkészült velük, és június 27-én elküldte őket Amszterdamba.⁹¹ Bő egy héttel később Beck egy könyvet kapott Jacob Hendrikstől, "amelyet kifejezetten nekem vásárolt".⁹²

Kiderült tehát, hogy Beck azért ajánlotta fel verseit a lehetséges mecénásoknak, hogy azok figyelmét költői vagy legalábbis másolói tehetségére irányítsa, és néhányan közülük versmásolatokkal, könyvekkel vagy kisebb pénzüsszegekkel hálálták meg a szolgálatait. Úgy tűnik, ez meglehetősen gyakori volt a XVII. századi Holland Köztársaság irodalmi köreiben.⁹³ Ugyanezek a magatartásminták megtalálhatók az olyan nagy költőknél is, mint Hooft és Vondel, akik szintén keresték a mecénatúrát, és akiket szintén megjutalmaztak bizonyos munkáikért, amelyekről később lesz szó.

Az ezekben a példákban leírtak nem feltétlenül egyértelmű gazdasági magatartás, és nem is tiszta ajándékcseré. A modern kori birtokos ezeket az ajándékokat rejtett fizetségnek tekintheti.⁹⁴ Azt gondolhatná, hogy az adományozó azzal, hogy ajándékként beszélt ezekről a felajánlásokról, el akarta leplezni

azt a tényt, hogy a valóságban csak

fizet a másíknak a kapott termékekért és szolgáltatásokért. Mégis éppen az a tény teszi őket olyan érdekessé, hogy ezeket a felajánlásokat ajándéknak nevezték. Ezen ajándékcseré-minták elemzése azt sugallja, hogy a mecénások által felajánlott ellenajándékok valójában fizetések voltak, míg a XVII. századi diskurzusban és a XVII. századi egyén gondolkodásában a mecénást kereső költők által kínált versek valóban ajándékok voltak.

Egy bizonyos David de Moor és David Beck kapcsolata jó példát nyújt arra, hogy Beck hogyan törekedett a mecénatúrára, legalábbis ha a kapcsolatuk leírására használt diskurzus helyett a cserekapcsolatok mintáit vesszük alaposabban szemügyre. Valójában Beck és David de Moor találkozásának első olvasata azt sugallja, hogy David Beck új legjobb baráttra talált, de ez a találkozás több volt, mint ami látszik.

Becket egy közös barátja mutatta be David de Moornak május 27-én. David de Moor egy meglehetősen jómódú amszterdami könyvelő volt, aki ezzel a barátjával Hágába látogatott, amikor Beck háza előtt elhaladtak egy kis beszélgetésre. Irodalomról, vallásról és művészetekről beszélgettek, majd a három férfi együtt ment templomba. Ezt az első találkozást követően David de Moor és David Beck augusztus 30-ig nem találkoztak, amikor De Moor ismét Hágába látogatott, és ez alkalommal testvérét, Bernhardot vitte el Beck házába, hogy megnézzze az irodájában őrzött rajzokat és verseket. Ezt követően a két David levelezni kezdett egymással, és amikor Beck néhány héttel később Amszterdamban járt, mindenképpen meglátogatta De Moort a házában. Megnézték a verseit, és Becket meghívták a családdal reggelizni.⁹⁵ Úgy tűnt, hogy David Beck és David de Moor meglehetősen összebarátkoztak egymással. Mindketten osztoztak a művészetek és a költészet iránti érdeklődésben, és mindketten ugyanazt a hitet vallották. Mondhatnánk, hogy a szó valódi - affektív - értelmében barátokká váltak.

Októberben Adrian Pauw tanácsos megkérte Becket, hogy másoljon le neki néhány hivatalos dokumentumot. A munka mennyisége meglehetősen jelentős volt. Beck kiszámolta, hogy legalább egy hónapig tartana, amíg az összes másolás elkészül, és úgy tűnt, hogy elégedett az elképzeléssel. Beck annál is inkább elégedett volt, mivel David de Moor ajánlotta őt a munkára.⁹⁶ Novemberben Beck újabb levelet kapott David de Moor-tól, amely Anna Roemers Visscher verseinek több példányát tartalmazta, valamint de Moor kérését, hogy másoljon le neki néhány saját verset. Ez a

A másolás sokáig tartott, és amikor végül elküldte a verseket De Moornak, gondoskodott arról, hogy a verseihez mellékeljen egy katalógust is.⁹⁷ A fent leírtakkal ellentétben ez a magatartás arra utal, hogy De Moor és Beck inkább mecénás és megbízó, mintsem jó barátok voltak. David de Moor közvetítésével Becknek valójában felajánlottak bizonyos másolási munkákat, és őt magát is felkérték, hogy bizonyos munkákat végezzen el De Moor számára.

De aztán az év végére David Beck írt egy verset David de Moornak, amelynek címe "Barátságunkhoz" volt. A verset "a művelt, tanult, előkelő, jámbor és áhítatos úriembernek, David de Moornak, odaadó és vágyott barátomnak és névrokonomnak" ajánlotta. A vers az "egyenlő keresi az egyenlőt" sorral kezdődött, és kifejezte Beck megbecsülését barátságuk és "erkölcsi és preferenciális" egységük iránt.⁹⁸ Azt lehet állítani, hogy a barátságnak ez a retorikája egyben a kapcsolat valódi szándékainak leplezését is szolgálja, különösen, hogy Beck ilyen hivatalos kifejezésekkel szólítja meg barátját. Azonban csak azért, mert ez a fajta terminológia a mai fülnek őszintétlenül hangzik, nem jelenti azt, hogy a maga idejében őszintétlennek tartották. Kulturális konvenció volt, hogy az emberek a családjukat, barátait és más ismerőseiket ilyen gyapjas nyelvezettel szólították meg, ahogyan a mai kapcsolatokra is a szeretet és a szerelem kifejezéseivel kell utalni.

Továbbá, még ha a pártfogás keresésének mintája elég világos is, kissé furcsának tűnik Beck saját szándékainak és érzéseinek tagadása ebben a kapcsolatban. Verse szerint nagyra értékelte barátját - és nem csak az alkalmi munka miatt -, és a vers felajánlása - szubjektíve - ennek a megbecsülésnek a szimbolikus kifejezése volt. Így objektíven fenntartotta barátságát új barátjával. Az a tény, hogy ugyanez a barát időnként szintén meghatározó szerepet játszott Beck életében, nem zárja ki, hogy a két személy kölcsönös megbecsülése valóban őszinte volt. Ami azt illeti, ez jó példája lehet annak, hogy egy személy iránti megbecsülés egybeeshet azzal, hogy ez a személy egy bizonyos cél elérésében szerepet játszik.

Miért hagyná magát valaki, mint David de Moor, így "bántalmazni"? A helyzet az, hogy valószínűleg nem érezte magát bántalmazva. Lehet, hogy teljesen meg volt győződve Beck költői kvalitásairól, elvégre többször is megismerkedett Beck munkásságával, és ezért nem érezte volna túlságosan is

sok gondot fordított arra, hogy amikor csak tudott, egy-egy jó szót szóljon Beckért. Sőt, talán még az is megtisztelő lehetett számára, hogy Beck ilyen kedves verset szentelt neki, ami szintén növelte társadalmi státuszát. David de Moornak nagyon jól állhatott az a szerep, hogy egyszerre pártfogója és barátja legyen David Becknek.

Városi védnökség: Vondel, Hooft és Frederik Hendrik

A mecenatúra e rendszere széles körben elterjedt a tizenhetedik századi Hollandiában. Mindkét irányba működött: a mecénások megrendelhetek műalkotásokat, és utána ajándékkal jutalmazták ügyfeleiket, a megrendelők pedig spontán módon ajánlhattak fel műalkotásokat a lehetséges mecénásoknak abban a reményben, hogy előbb-utóbb jutalmat kapnak érte. Az ilyen típusú ajándékok - jelen esetben könyvek és versek - felajánlásának egyik módja az volt, hogy a műalkotásokat a tervezett mecénásnak dedikálták, ami önmagában is ajándéknak tekinthető.⁹⁹ Ezek a dedikálások részben nagy megtiszteltetésnek számítottak, de némileg kötelező jelleggel is járhattak, mivel elvárták, hogy a dedikálást ajándékkal viszonozzák. A szerzőnek tehát engedélyt kellett kérnie arra, hogy művét a megrendelőnek ajánlhassa. Mint korábban említettük, a mecénások által felajánlott ajándékok mindig a kifizetés határán álltak.¹⁰⁰

Amikor Hooft befejezte a *Nederlandsche Historiën* című művét, Constantijn Huygensszel, a városvezető titkárával való kapcsolatát felhasználva engedélyt kapott arra, hogy ezt a művet Frederik Hendriknek ajánlja. Végül megkapta az engedélyt, és Huygens közvetítésével megkapta a jutalmát.¹⁰¹ Ez egy ezüst kancsóból és egy mosdótálból állt.¹⁰² Hooft viszont levelet írt a stadionfenntartónak, hogy megköszönje nagylelkűségét.¹⁰³ Ez a kitüntetésváltás mind P. C. Hooft levelezéséből, mind pedig abból az életrajzból, amelyet Geerard Brandt röviddel Hooft halála után írt, visszakereshető.

Érdekes, hogy ugyanaz az életrajzíró, Geerard Brandt nem sokkal Joost van den Vondel halála után Joost van den Vondel életrajzát is megírta. Mindkét életrajzot 1932-ben adta ki újra a Leendertz.¹⁰⁴ Bevezetőjében rámutatott, hogy Brandt életrajzai, amelyeket mind Vondelről, mind Hooftól írt, nem felelnek meg a modern objektivitás követelményeinek. Mint Leendertz megjegyezte, Brandt nem feltétlenül csak a két személy életének leírását tűzte ki célul.

szerzők, hanem inkább írói és költői kvalitásaik hangsúlyozása. Ennek érdekében csak azokat az eseményeket és tényeket írták le, amelyek valóban fontosak voltak írásaik szempontjából. Ide tartoztak a mecénásaik, irodalmi hálózataik és a munkájukért kapott ajándékok leírása is. Tehát bár ezek az életrajzok nem az objektivitás mintaképei (de hát milyen életrajzok is azok), mégis nagyon hasznosak e kutatás fényében.

A két életrajz összehasonlítása azt mutatja, hogy bár mindkettő leír néhány ajándékot, amit a szentté avatásukért és általában a munkájukért kaptak, a Vondel által kapott ajándékokat egy bekezdésbe csoportosítják. Továbbá Vondel esetében sokkal több ajándékot írnak le, mint Hooft esetében, miközben Brandt valójában azért írta le egyáltalán Vondel ajándékait, hogy megmutassa, mennyire alulértékelték őt a kortársai, és mennyire nem voltak hajlandóak megjutalmazni őt erőfeszítéseieért. Ez valószínűleg a két szerző közötti társadalmi státusz- és osztálykülönbségből adódik. Míg Hooft patricius volt, és nem kellett az írói munkásságától függenie a túléléshez, addig Vondel - bár boltja volt - csak hetvenéves kora után rendelkezett biztos jövedelemmel.

Bár Brandt elismerte, hogy a stadionfőnök híres volt a művészekkel szembeni kíméletességéről, megemlítette, hogy Vondel valójában soha nem kapott jutalmat a stadionfőnök tiszteletére írt műveieért.¹⁰⁵ Vondel dicsőítő verseket írt a stadionfőnök győzelmeiről, és számos népszerű színdarabot írt, amelyeket a stadionfőnök állítólag kedvelt. Vondel mégsem kapott soha semmilyen ajándékot a stadiontartótól az írásaiért, mert ez nagyon kellemetlen helyzetbe hozta volna a stadiontartót. Vondel vallási és politikai eszméi ellentmondásosak voltak, és több alkalommal súlyosan megsértette a stadiontartó néhány politikai szövetségését. Ez lehetetlenné tette, hogy a stadiontulajdonos megjutalmazza Vondelt az írásaiért. Ahogy Brandt fogalmazott, a stadionfenntartó, hogy elkerülje saját maga lejáratását, nem tehetett szívességet Vondelnek.¹⁰⁶

Vondel általában nem volt túl szerencsés, amikor megfelelő mecénásokat talált. Bár még saját korában is a Holland Köztársaság egyik legjelentősebb költőjeként és írójaként ismerték, soha nem sikerült olyan Maecenast találnia, aki hajlandó lett volna őt a megérdemelt anyagi támogatásban részesíteni. Ez nagyrészt annak volt köszönhető, hogy Vondel olyan ellentmondásos személyiség volt. Vallási preferenciái - katolikussá vált Vondel életében.

életét - nem feltétlenül hagyták jóvá azok, akiktől leginkább függött a támogatásban, és számos ellenséget szerzett magának polémikus esszéivel.

Ahogy Brandt leírta, Vondel ugyan alkalmanként kapott újbóli támogatásokat írásaiért és dedikációiért, de ezek az ajándékok végül nem sokat értek. "Költészetének dicsérete volt az egyetlen jutalma", legalábbis így jegyezte meg életrajzírója.¹⁰⁷ Ez nem azt jelentette, hogy egyáltalán nem kapott ajándékokat, hanem csak azt, hogy sokkal kevesebbet kapott, mint ami egy ilyen hírnevű költőtől elvárható lett volna. A legnagyobb ajándék, amelyet Vondel valaha is kapott munkásságáért, egy aranylánc volt, egy éremmel a svéd Krisztinától. A lánc ötszáz gulden értékű volt, és a tiszteletére írt dicsérő verséért köszönetképpen ajánlották fel neki.¹⁰⁸ Az amszterdami tanácstól az új városháza felavatása alkalmából ezüstkupát és ezüsttálat kapott.¹⁰⁹ Ezen kívül "egy tálat kapott egy világítóval és egy kanállal vagy valami hasonlóval" az ad- miralitástól, jutalmul azért a versért, amelyet Vondel az egyik épületük tiszteletére írt. Bár lehet, hogy maga a stadionfőnök soha nem adta át neki, de a feleségétől, Amalia van Solms-tól kapott ajándékot. Ez egy aranyérem volt, amelyet Vondelnek ajánlott fel a lánya, Henriette Catharina és An- halt grófja esküvője alkalmából írt esküvői verséért. Brandt szerint a Vondel által kapott emlékezetes ajándékok között volt egy *reggeli* rajnai bor és egy "céhes ezüstkehely".¹¹⁰ Úgy tűnik tehát, hogy Vondel mégsem járt olyan rosszul.

Az ajándékok felajánlása a mecénások birodalmában azonban rosszabbra fordulhat. Brandt például leír egy anekdotát, amely elég sokatmondó az ilyen típusú ajándékok mélyebb értelmét illetően. Egy bizonyos ponton Vondelnek egy bizonyos "vallásos választó" olyan összeget ajánlott fel, amely olyan kínosan alacsony volt, hogy Brandt nem volt hajlandó pozitívan azonosítani az adományozót. Brandt úgy vélte, hogy egy tizenhat guldenes ajándék egy nagy költőhöz hasonlóan valójában sértés és nem ajándék.

Egy másik alkalommal Vondel egy festményt kapott a mechlini érsektől. Ez egy oltárkép volt, amelyet köszönetképpen küldtek neki, amiért *Altaargeheimnissen* című művét ennek az érseknek ajánlotta. Vondel először meglehetősen elégedett volt a festménnyel, és még arra is gondolt, hogy egy költői levelet küld az érseknek, hogy megköszönje nagylelkűségét. Amikor azonban egy műértő közölte vele, hogy a mű nem az a remekmű, aminek Vondel gondolta, hanem valójában egy meglehetősen gyenge másolat, Vondel in-

feldühödött, és azonnal el akarta tüntetni a darabot a szeme elől. Elküldte a hűgának Hoornba, hogy soha többé ne kelljen szembesülnie "e szegényes törlesztés rosszindulatú emlékével".¹¹¹

Ez azt mutatja, hogy a felajánlott ajándék értékét a címzett tényleges hírnevének megfelelően állították be. Ha ez nem így volt, akkor a felajánlás inkább sértésre, mint hálára adott okot. Ez az oka annak is, hogy Brandt néhány esetben tisztában van a felajánlott ezüst vagy aranyozott tárgyak tényleges értékével. Az érték, mint a pillegiften esetében láttuk, nemcsak azért volt fontos, mert a pénzürték önmagában valamikor felhasználható volt, hanem azért is, mert a pénzürték kifejezte (vagy mércéje volt) a címzett, illetve a keresztelői ajándékok esetében a család tényleges megbecsülését. Dorothea van Dorp például Huygensnek írt egy levelet, amelyben büszkeségét fejezte ki, amiért a bátyja nyolcszáz gulden értékű láncot kapott az admiralitástól, "ami nagy megtiszteltetés számára".¹¹²

Az ezüsttárgyakon és láncokon kívül az arany- és ezüstérmek is ajándékként szolgáltak. Ezeket az egyetemek professzorainak ajánlották fel, hogy megtiszteljék őket, és kifejezzék elismerésüket a nyújtott szolgálataikért.¹¹³ Bár ezek az ajándékok a mai szemléző számára inkább tűnnek fizetségnek, mint ajándéknak, fontos megjegyezni, hogy a XVII. századi emberek valóban ajándékként hivatkoztak rájuk. Maria van Reigersberch például a férjének, Hugo de Grootnak írt egyik levelében kifejezetten utal arra, hogy a férj azt a parancsot adta neki, hogy "négy láncot ajándékozzon".¹¹⁴

Az ajándékozási rendszer egyértelműségét általában nem tartották sértőnek. Sőt, amikor a tiszteletbeli kitüntetésekéről és láncokról volt szó, amelyeket például az admirálisok bátorságukért kaptak, nem volt ritka, hogy alkudoztak az ajándékok tényleges súlyáról.¹¹⁵ Még akkor is, ha ez - a racionális választáselmélet szempontjából

- jól jelzi, hogy ezek az admirálisok saját érdekeiket védték, ez nem feltétlenül volt önérték tisztán ökológiai értelemben. Valójában inkább a becsületükről alkudoztak, mint az ajándék értékéről. Nem valószínű, hogy a tárgy tényleges értékét akarták volna felhasználni, de értelme lett volna, hogy az ajándékot a lehető leg "méltóbbá" tegyék.

Ez a pártfogói rendszer nem működött túl jól Vondel számára. Akkoriban - és ma is - a holland aranykor legnagyobb költőjének tartották, de életrajzírója szerint ez a hírnév nem tükröződött a kapott ajándékokban. Először is, nem kapta meg a

a jutalmak száma, amit egy ilyen kvalitású költőtől elvárhatnánk; másodsor, az ajándékok bizonyos esetekben kínos minőségűek voltak, és inkább sértésnek, mint jutalomnak bizonyultak. Ez bizonyos mértékig Vondel személyiségéből fakad. Ellentmondásos személyiség volt, ami valószínűleg a potenciális mecénásoknak kevésbé kedvezett, hogy kapcsolatba kerüljenek vele. Ebben a tekintetben a mecenatúra nemcsak a megrendelő által készített művek minőségéről szólt, hanem a viselkedéséről is. Nem volt vonzó olyan szerzővel kapcsolatba kerülni, aki a legszebb műveket írta, de rossz viselkedésével valószínűleg rontotta volna pártfogója hírnevét.

Irodalmi csere

Hoof, Huygens és irodalmi barátai

"Nem vagyok író".¹¹⁶ Ezekkel a szavakkal kezdte P. C. Hooft 1609-ben a híres professzorhoz, Daniel Heinsiushoz írt levelét, és egy dicséretes verset fűzött hozzá, amelyet reményei szerint Heinsius *Auriacus, sive libertas suecia* című színdarabjának újrányomásában nyomtatnak majd ki. Hooft ex-pressed azt kívánta, hogy verse ösztönözze a Heinsiusszal való barátságot, amire "már régóta vágyott".¹¹⁷ Bár Hooft még 1609-nem tartotta magát írónak, vagy szerénységből úgy tett, mintha nem lenne az, az írott szó fontos szerepet játszott az életében. Szeretett olvasni és írni. Nemcsak azt a sok levelet írta, amely e kutatás forrásaként funkcionál, hanem verseket, színdarabokat és történelmi műveket is írt.

Ez önmagában nem volt kivételes; a korabeli Holland Köztársaságban az írástudók közül sokan nagy érdeklődést mutattak az olvasás és az írás iránt, és sokan közülük nemcsak leveleket, hanem verseket és színdarabokat is írtak, mások pedig naplót vezettek vagy önéletrajzot írtak. Az akkori Holland Köztársaságot úgy jellemezhetnénk, hogy erős irodalmi kultúrával rendelkezett, amelyben való részvételhez legalább írni és olvasni kellett tudni, de amely ugyanakkor nyitott volt a különböző társadalmi rétegekből érkező emberek felé is.¹¹⁸

Ez az irodalmi tevékenység nem feltétlenül a jövedelemszerzés eszközének, sem pedig a státuszszintű szerencse és hírnév biztosításának volt szánva. A XVII. század első felében az alkotó írói tevékenység még nem volt szakma. Bár a szerzőket meg lehetett jutalmazni

a munkájukért járó ajándékokkal, legtöbbjük jövedelme nem függött az írói munkától.¹¹⁹ A legtöbb ember számára az írás intellektuális kihívást és élvezetes időtöltést jelentett. Mégis voltak olyanok, akiknek sikerült elérni, hogy műveiket kiadják, és voltak olyanok is, akik (alkalmanként) jutalmat kaptak írásaikért.¹²⁰

Természetesen az irodalmi hírnév és siker nagymértékben függött a tehetségtől, de nagymértékben a kapcsolatoktól is. Ezek a kapcsolatok sokféle formában és formában jelentek meg. Szükség volt egy irodalmi baráti körre, hogy legalább az írott szövegeket mások olvassák, és hogy lehetőségük legyen megvitatni és tökéletesíteni azokat. De ezek az irodalmi barátok elengedhetetlenek lehettek ahhoz is, hogy az ember a művét szélesebb közönség előtt népszerűsítse, és hogy azt egy mecénásnak vagy kiadónak ajánlja. Ha valaki szerencsés volt, még arra is lehetősége nyílt, hogy egy művét egy fontos személynek dedikálja, ami anyagi vagy pénzügyi jutalmat eredményezhetett a dedikált személytől.¹²¹

Az ajándékok fontos szerepet játszottak ezeknek a irodalmi hálózatoknak a fenntartásában. Versek és könyveket ajándékoztak a barátoknak a szeretet jeléül, de azért is, hogy felhívják a címzett figyelmét a szerző irodalmi tehetségére. Egyes neves szerzők ajánlásokkal és bemutatkozással támogatták az irodalmi tehetségeket.¹²² Továbbá a dedikációkat művészi ajándékoknak is tekinthetjük, amelyeket anyagi ajándékokkal kellett viszonzni.

Könyvek ajándékként és könyvek kölcsönzéseként

Mint korábban említettük, a könyvek olyan kapcsolatokban is működhetnek ajándékként, amelyek nem irodalmi jellegűek, hanem kizárólag baráti és szeretetteljes jellegűek voltak. Anna Roemers Visscher például apja egyik *Sinnepoppenjét* küldte Christina van Erpnek,

P.C. Hooft első felesége. Christina és férje a tél folyamán a muideni kastélyban akartak maradni, és Anna úgy gondolta, hogy a könyv talán szórakoztatja Christinát, amikor "az őszi idő akadályozza az édes sétákat", és "a hűvös szél és a szitáló eső arra késztet, hogy otthon maradj".¹²³

Ez a könyv Roemer Visscher által írt és összeállított, képekből, jelmondatokból és magyarázó szövegekből álló emlémagyűjtemény volt. Ezek az emblémák inkább moralizáló jellegűek voltak, de ez nem jelentette azt, hogy ezek az emblémáskönyvek nem voltak szórakoztatóak.

Ahogy Anna maga is megjegyezte, az emblémák "mindegyike egy kis mulatságosságot áraszt", ami a könyvet megfelelő ajándékká tette valakinek, aki az egész telet a muideni kastély hidegében és magányában fogja tölteni. Ebből a szempontból ez a könyv valóban nagyon figyelmes ajándék volt, és bár Annának magának is voltak irodalmi törekvései - ő szerkesztette apja *Sinnepoppen* című művének egyik későbbi kiadását -, az ajándékot valószínűleg csak egy kedves gesztusnak szánták egyik személytől a másiknak, mindenféle irodalmi hátsó szándék nélkül.

A levelezések nem csupán arról tanúskodnak, hogy a könyveket annak idején megrendelték (mint Badovere esetében) vagy felajánlották (mint Anna Roemers Visscher esetében), hanem arról is, hogy a levelezőpartnerek között kölcsönöztek könyveket.¹²⁴ Ez önmagában nem annyira figyelemre méltó, de érdekes az a mód, ahogyan ezekről a kölcsönzésekről a levelekben szó esik, és az a diszkurzív játék, amely a kölcsönzés és az ajándékozás témája körül zajlik.

Úgy tűnik, az volt a szokás, hogy valahányszor egy könyvet visszaküldtek az eredeti tulajdonosának, a kölcsönző bocsánatot kért, amiért tovább tartotta magánál a könyvet, mint ahogy az talán helyénvaló lett volna. Ez általában számos kifogással járt együtt, és azzal a feltételezéssel, hogy a könyv tulajdonosa ezeket elfogadja érvényesnek. Erre példa a korábban említett Heinsius professzor levele, akivel Hooftnak feltehetően sikerült barátságot kötnie.¹²⁵ Heinsius megköszönte Hooftnak, hogy hajlandó volt kölcsönadni neki egy "francia könyvecskét", és visszaadta neki egy saját, *De constitutione tragoediae* című értekezésével együtt. Ezt már nagyon régóta félretette a szobájában Hooft számára, és remélte, hogy Hooft "hálával fogadja".

Mentsége, hogy nem adta vissza a könyvet Hooftnak korábban, az volt, hogy a "hideg és kemény tél" visszatartotta ettől, és csak közös barátjuk, Scriverius látogatása tette lehetővé, hogy visszaadja a könyvet. Ez meglehetősen sántító kifogásnak tűnik: ha Heinsius valóban akarta volna, bizonyára korábban is visszaadhatta volna a könyvet Hooftnak. Valószínűleg azonban soha nem is ez volt a szándéka, és Hooft számára sem jelentett problémát. A könyvet kölcsönbe kapta, nem pedig ajándékba, és ezzel mindkét fél tisztában volt. Ez azonban nem feltétlenül jelentette azt, hogy a könyv visszaszolgáltatásának meghatározott határideje volt. Bármelyik időpont jó időnek számított volna, amennyiben Hooft még mindig meg volt győződve arról, hogy ésszerű időn belül valaha is visszakapja a könyvet.

amíg Heinsius még mindig nyugodtan visszaadhatta a könyvet. E kölcsönök feltételeit nem kellett kifejezetten kimondani, és a kölcsönözhetőségről alkotott hallgatólagos és remélhetőleg közös elképzelések eredményei voltak. Ahogy Hooft írta Huygensnek írt levelében, amely egy tőle kölcsönzött könyvet kísért:¹²⁶

Úgy tűnik, vétkeztem az ön udvariassága ellen, ami az enyémet is fel kellett volna, hogy ébressze, tekintve, hogy milyen lassan adtam vissza önnek a mellékelt *Tragiques-eket*.

Nem valószínű, hogy Huygens úgy gondolta, hogy Hooft valóban vétett az udvariassága ellen. Ez csak egyfajta beszédmód volt. A levél végül is nem annyira Hooft szívből jövő bocsánatkérését volt hivatott kifejezni, amiért nem küldte vissza korábban a könyvet, mint inkább egy lehetőséget arra, hogy Huygensszel megvitassa a *Tragiques-t*. E kezdeti finomságok után a levél hátralévő részét a könyv kritikai vitája töltötte ki, amely a francia, protestáns szerző, Agrippa d'Aubigné satirikus műve volt.¹²⁷

Más esetekben Hooft és a könyvkölcsönző előzetesen megállapodott egy konkrét határidőben, amely előtt a könyvet vissza kellett szolgáltatni. Ez időnként problémákhoz vezetett. Hooft egy éles hangú levelet küldött Jacob van der Burghnak, Brederode urának tanácsosának.¹²⁸ A jelek szerint kölcsönkért egy könyvet Hoofttól azzal az ígérettel, hogy hat napon belül visszaadja, de mint Hooft most állította, a hat napból "hat pár hónap" lett. Ez zavarta őt, és inkább nem gondolt többet erre, és hagyta, hogy Van der Burgh megtartsa a könyvet. Hooft azt mondta, hogy éppen azt akarta mondani Van der Burghnak, "amit a házmester mondott a katonának: Felajánlom neked a nyulat, hogy legalább a fülét áldd meg egy darab hálával".

Ezzel Hooft arra utalt, hogy szívesebben adná a könyvet Van der Burghnak ajándékba, mert akkor legalább a háláját megkapná cserébe, míg most nem maradt semmije - se könyv, se hála. Nehéz megítélni, hogy a Hooft által választott szavak satirikusan értendők-e, vagy a könyvvel kapcsolatos tényleges haragjának kifejezései voltak. Az azonban világos, hogy az a mód, ahogyan Van der Burgh a kölcsönzéssel bánt, nem volt megfelelő, és valójában viccnek, sőt haragnak volt kitéve.

Ezekben az irodalmi barátságokban gyakori volt egymás kéziratainak átnézése.¹²⁹ A kéziratot vagy személyesen, vagy levelezés útján lehetett megvitatni. Az egyik személy, aki egyszer levélben bírálta Hoofft egyik művét, Hugo Grotius volt, aki ekkor még Rotterdam városának nyugdíjasa volt. Hoofft és Grotius Bredero, a korszak egy másik jelentős írója révén ismerkedett meg.¹³⁰ Bredero, mint azt Hoofftnak írt levelében kifejtette, közös barátai amszterdami esküvőjén találkozott Grotiusszal, és azért jött, hogy Hooftról beszélgessenek. Grotius Hoofft "egészségéről és jólétéről" akart érdeklődni, Bredero pedig "legjobb tudása szerint" válaszolt.¹³¹ A szokásos udvariassági szavak cseréje után Bredero megemlítette Grotiusnak, hogy Muiden csak "két mérföldre van innen", és megkérdezte, hogy Grotius szívesen meglátogatná-e vele együtt Hoofftot. Bredero szerint Grotius beleegyezett, hogy ez öröme szolgálna, majd Bredero levelet küldött Hoofftnak, hogy tájékoztassa őt a tervezett látogatásukról.¹³²

Bár a levelezésből nem derül ki egyértelműen, hogy Bredero és Grotius valóban meglátogatták Muident, elég valószínűnek tűnik, hogy igen, mert nyilvánvaló, hogy Hoofft és Grotius nem sokkal azután kerültek kapcsolatba egymással, hogy Bredero találkozott Grotiusszal az esküvőn. Az amszterdami esküvőt követő egy hónapon belül Grotius levelet küldött Hoofftnak, amelyben Hoofft *Baeto* című kéziratára hivatkozott. Hoofft nyilvánvalóan vagy küldött Grotiusnak egy példányt, vagy személyesen adta át neki, és arra kérte, hogy nézze át a szöveget, és mondjon őszinte véleményt, amit Grotius meg is tett. Levelében Grotius dicsérte a művet, és "azt kívánta, hogy [Hoofft] tegye meg [Hoofftnak] azt a szolgálatot, hogy ilyen dicséretes munkát népszerűsítsen".¹³³ Volt azonban némi kritikája a tragédia befejezésével kapcsolatban. Grotius azt javasolta Hoofftnak, hogy olyan befejezést válasszon, amelyben Baetót beiktatják, és még azt is megemlítette, hogy hol találja meg az ehhez szükséges információkat.

Grotius megjegyzései azt sugallják, hogy bár ezek a levélformájú recenziók általában tele voltak dicsérettel, a kéziratok megfelelő bírálatának feladatát valójában igen komolyan vették. A recenzens mindig igyekezett a megfelelő finomságokat kifejezni, de nem zárkózott el a kritika megfogalmazásától sem, amikor úgy gondolta (vagy úgy gondolta), hogy a kritika helyénvaló. A kritikus

A megjegyzések a nyelvtantól az elbeszélés szerkezetéig bármire vonatkozhatnak.

Grotius Hooftnak írt levelében nemcsak a tragédiát dicsérő és kritizáló szavakat, hanem Grotius néhány "rossz versét" is közölte.¹³⁴ Ezeket a verseket a szokásos alázattal ajánlotta fel a felajánlott mű rossz minőségére és az ajándékozó méltatlanságára vonatkozóan. Ez olyan irodalmi konvenció volt, amelyet a kulturális elit XVII. századi levelezésében általában követtek.¹³⁵ Az irodalmi elit szokásává tette, hogy a levélíró a címzett iránti tisztelettel megalázza magát. Ezt általában a címzett hízelgésének eszközeként tették, de Grotius és Hooft levelezésében ez a konvenció szinte játék volt, amelyben a két szereplő szerénységi versenybe keveredett. Ezt a játékot játszotta Hooft Grotius levelére reagálva, amikor azt írta:¹³⁶

Azokra a dolgokra, amelyek nem tetszenek neked, azt hittem, hogy soha nem merem magamnak örömet szerezni, amire a verseid készítetnek. Ezért ha ezeket megdorgálok, így tájékoztatod ítéletemet kicsinységükről. Ezáltal kétszeresen is hálás vagyok neked, mert a versek gyönyörrel szórakoztatják a szívemet, és a te ítéleted ezekről az agyamat tanítással.

Ezekkel az alázatos szavakkal Hooft Grotius alázatos szavait a tanítás szavaivá változtatta. Grotius ezáltal Hooft tanítójává vált, míg Hooft magát az alázatos tanuló helyzetébe helyezte. Ezzel Hooft nagy bókot tett Grotiusnak, miközben egyúttal megverte őt a szerénység játékában. Ezen kívül Hooft beillesztette az egyik saját versét, és megköszönte Grotiusnak a *Baeto-val* kapcsolatos kritikáit.

Majdnem két évvel később Hooft ismét felkérte Grotiust, hogy vizsgálja felül egy művét, *Hendrik De Grote-t*, IV. Henrik francia király holland nyelvű életrajzát, amely Hooft Grotiusnak írt levele szerint a "Haza története" megírásának előzménye volt.¹³⁷ Hooft megkérdezte "jóságát", hogy nem kellene-e tartózkodnia e mű megírásától, és bizonytalanságát fejezte ki a történet felépítésével, tisztaságával és vonzerejével kapcsolatban. Hooft remélte, hogy Grotius elfogadja spontán kérését, hogy legyen a cenzora, annak ellenére, hogy ez még több munkát okozna neki. Elmondta Grotiusnak, hogy ez a kérés Grotius elismeréséből fakadt.

Grotius "nagyságának" megítélése és Grotius jóindulatával szembeni érzéketlensége.

Hoofit idővel maga is eléggé "orákulum" lett ahhoz, hogy más írók műveit újra átnézze. Tesselschade kérte, hogy Hoofit olvassa el néhány szövegét. Hoofit a nővérének, Annának írt levelében azt állította, hogy ezt nem tagadhatta meg azzal az indokkal, hogy "az parancsol neki, aki parancsolhat, mégpedig három név felén, mint Tesselschade, mint Roemers lánya és mint a húgod".¹³⁸ Természetesen kijavította a szöveget, de - a szerénység konvenciójának részeként - azt állította, hogy "engedelmessége beteges", mert nem jó, ha valaminek a javítására utasítják, miközben valójában csak rontana rajta a javításokkal. Azt remélte, hogy keserves fáradozásának jutalma az lesz, hogy Tesselschade nem kéri többé a javításait. És nagyon szerény jós volt.

Egy másik gyakori ajándék irodalmi körökben a dicsérő versek voltak. Ezek nyilvánvalóan a szerző dicséretére szolgáltak, de nem csak erre. A verseket magával a művel együtt nyomtatták ki, és ezáltal egyfajta marketingeszközként is működtek. Minél megtisztelőbb dicsérő versek szerepeltek a kiadványban, annál vonzóbbá vált a könyv a szélesebb közönség számára. Ezeket a dicsérő verseket vagy spontán ajánlották fel, ahogy Hoofit tette Heinsius esetében, vagy kérésre ajánlották fel. Egy kevésbé ismert költő számára is megtiszteltetés lehetett, hogy dicsérő versét egy jelentős szerző művével együtt nyomtatták ki. Ebben a tekintetben a dicsérő vers segíthetett a vers írójának és a kiadvány szerzőjének hírnevét egyaránt növelni.

Ahogy az várható volt, Constantijn Huygens nagyon bájosan kérte Hoofit dicsérő versét. Huygens azt állította, hogy mivel Hoofit nélkül nem adta volna ki készülő könyvét, az utóbbi köteles dicsérő verset írni. Hoofit győzte meg arról, hogy hozza nyilvánosságra a munkáját, és így Hoofitnak kell dicsérnie a művét, és megmagyaráznia, miért érdemes a publikálásra. Továbbá Hoofitot arra is felkérték, hogy kérjen közös amszterdami barátaitól dicsérő verseket azzal az ürüggyel, hogy ezek olyan emberek, akik "szokásukhoz híven dicsérő verseket ráznak ki az ingujjukból".¹³⁹ Valószínűtlennek tűnt számára, hogy ezek az emberek visszautasítanának tőle egy olyan verset, amelyet "tucatjával írnak".¹⁴⁰ Hoofit eleget tett Huygens kérésének, és küldött neki néhány dicsérő verset, és konvencionálisan elnézést kért Huygens-től a gyenge minőségükért. Továbbá, ő is

felkérte Vondelt és Realt, hogy versekkel járuljanak hozzá Huygens munkásságának méltatásához. Hooft közölte Huygensszel, hogy számíthat valamire a nevükben.¹⁴¹

Amikor Huygens a *Korenbloemen* című verseskötetének kiadására 1657-készült, Alida Bruno (1629-1679), egy fiatal alkmaari nő spontán felajánlott neki egy dicsérő verset, aki Huygensszel a Huygens gyermekeit nevelő bátyja, valamint Tesselschade Roemers Visscher révén került kapcsolatba. Ez utóbbi Crombalckkal kötött házassága után Alkmaarba költözött, és már korán felhívta Hooft figyelmét Alida írói tehetségére. A fiatal nő nagyon szerette volna, ha íróként komolyan veszik, és remélte, hogy Huygens a *Korenbloemen* című könyvében megjelenteti ezeket a dicsérő verseket.¹⁴²

A levél, amellyel felajánlotta verseit, a szokásos szerény stílusban íródott. Kifejezte, hogy verseit szeretné felajánlani neki költeményei megjelenése alkalmából, és elárulta, hogy küzdelmes volt olyasmit írni, ami méltó hozzá. "Gyenge művéről" kiderült, hogy "reménytelen", mert nagy sietségben írta, mivel a küldött várta, és írás közben gyakran zavarták. Így csak azt az értéket látta, "amit az ő ítélete tulajdonítana neki".¹⁴³ Sajnos Huygens a jelek szerint nem tulajdonított nagy értéket az írásának, mert nem adta ki a verseivel együtt.

Ez nem jelentette azt, hogy nem értékelte volna a gesztusát, de természetesen a köztársaság egyik nagy költőjeként a munkásságát dicsérő, dicsérő verseket csak bizonyos ~~szóval~~ az irodalmi elithez tartozó embereknek kellett írniuk. Csak így járulhattak hozzá Huygens megbecsüléséhez. Bár Alida idővel elérte, hogy alkalmi versei közül néhányat kiadjanak, a hírneve még nem volt elég nagy ahhoz, hogy Huygensnek is becsületére váljon.

Azt feltételezték, hogy Alido Bruno alázatos hozzáállása Huygenshez tipikusan jellemző volt az irodalmi ambíciókkal rendelkező nőkre, akik férfiakhöz fordultak, hogy azok figyelmét írásaikra irányítsák.¹⁴⁴ Ez azonban csak abban az értelemben igaz, hogy ez minden olyan íróra vonatkozott, legyen az férfi vagy nő, aki irodalmi karrierje előmozdításának reményében írt másoknak. Ráadásul az alázatosság a XVII. századi levelezésben mint olyanban is konvenció volt.

Ha egy szöveget végül kinyomtattak, a szerző általában több példányt kapott a kiadótól, hogy irodalmi barátainak és más fontos kapcsolatainak ajánlhassa fel. Ezek az ajándék példányok így a szerző irodalmi hálózatának fenntartását is szolgálták. A könyv ajándék példányainak felajánlása egyfajta köszönetnyilvánítás volt azoknak az embereknek, akik a mű megtekintésével és kritikával időt fektettek a műbe.¹⁴⁵ Mások azért kaptak egy-egy példányt, hogy felhívják figyelmüket a szerző munkájára, vagy hogy más okokból jóindulatot csábítsanak.

Természetesen ezeket a másolatokat a szokásos alázatossággal kínálták. Hooft *Baeto* egyik ajándék példányát Jacob Backernek, Jacob Backer tanácsosnak, később Amszterdam egyik burgomesterének küldték. A kísérőlevélben Hooft azt állította, hogy "végre elmúlt a szégyenérzet, és ez a könyv a nyilvánosság elé került: abban a reményben, hogy a tartalom fontossága felülmúlja a külső romlottságát".¹⁴⁶ Levelét azzal zárta, hogy nem Backer háláját, hanem a bocsánatát várja, mivel műve a Backer-féle kegyelemre szorul, ami megint csak meglehetősen szerény módja volt műve népszerűsítésének.

A *Baeto* egy másik ajándék példányát a szokásos szerény kifejezésekkel küldték Huygensnek.¹⁴⁷ Huygens erre úgy reagált, hogy Hooftnak írt levelében megdicsérte a művet. Huygens kifejezetten leszögezte, hogy szavait nem csupán hízelgésnek szánta, hanem hogy a műnek örült, és hogy "még soha nem látta a történelmet ilyen jól összekeverve a mesékkel". Bár ez a megjegyzés nem feltétlenül bókként hangzik, a mű tartalmát tekintve minden bizonnyal annak szánta. A *Baeto* valóban egy olyan tragédia volt, amelyben történelmi tények és irodalmi fikció keveredett, és a levél alapján Huygens állítása szerint nagyon élvezte ezt az írásmódot. Ettől még inkább vágyott arra, hogy elolvassa Hooft *Hendrik de Grote című* művét, amely egy másik, hamarosan megjelenő történelmi mű volt.

A könyv megjelenésekor Huygens természetesen kapott egy ajándék példányt a könyvből. Hooft egy levéllel együtt küldte el neki, amelyben ismét hangsúlyozta, hogy nem méltó Huygensnek és a világ többi részének egy ilyen silány minőségű könyvvel zaklatni.¹⁴⁸ Azt állította azonban, hogy hiányosságai hasznosak lehetnek azok számára, akik hasonló műhöz készülnek, mert Hooft könyvével legalább példát kapnak arra, hogy milyen hibákat kell elkerülniük. Hooft azt javasolta, hogy legalább ezért kapjon elismerést. Hooft ismét befejezte

levelét azzal a kívánsággal, hogy a mű tartalma felülmúlja a kifejezés jelentéktelenségét.

Egy másik személy, aki ajándékba kapta *Hendrik de Grote* egy példányát, Dirck van Halewijn volt, aki Harderwijk város tanácsosa és tanácsnok volt, és közvetített a kiadási privilégium megszerzésében.¹⁴⁹ Hooft az ajándék példányt kísérő levélben köszönetet mondott neki az ef- fortsért. Halewijn erre úgy reagált, hogy nem fogadhatja el ezeket a hálálkodó szavakat, hiszen szerinte természetes volt, hogy megtette, amit tett, és még többet is tett volna, ha lehetséges lett volna.¹⁵⁰

Az a tény, hogy Halewijn tárgyalt Hooftért, azt sugallhatja, hogy a könyv egyfajta fizetség vagy jutalom volt, de nem feltétlenül így élték meg. Annak ellenére, hogy az ajándék példányok címzettjei közül többen segítettek Hooftnak a könyv megírásának és kiadásának folyamatában, személyes példányaikat mégis ajándékként fogadták el, és így is hivatkoztak rájuk. Anthonis de Hubert például megköszönte Hooftnak az ajándék példány "*vereeringe*"-jét, vagyis a megtiszteltetést.¹⁵¹

Másrészt ezek az ajándék példányok nem voltak teljesen ingyenesek. Nagyon is lehetségesnek tűnik, hogy azok, akik a könyv kéziratának javításán dolgoztak, vagy más módon tették lehetővé a mű kiadását, valójában nem feltétlenül fizetségként várták az ajándék példányt, hanem minden bizonnyal azért, mert nagyon várták a végeredményt. Nyilvánvaló, hogy a legtöbb esetben a szerző több mint hajlandó volt irodalmi segítőinek és esetleges tisztelőinek felajánlani a mű egy példányát.

Nyilvánvaló, hogy az ajándékcseré nagyon fontos szerepet játszott az irodalmi hálózatokban. A hálózat az írás iránt érdeklődő egyénekből állt, akik egymás munkáit támogatták azzal, hogy munkákat kölcsönöztek, kommentálták azok tartalmát, és kölcsönadták egymásnak más szerzők könyveit, hogy naprakészek maradjanak az irodalmi gyakorlatban. Ezeket a szolgáltatásokat nem fizetségért ajánlották fel, hanem azzal a várakozással, hogy az egyik fél erőfeszítései viszonzásra találjanak abban az értelemben, hogy a másik fél is hasonló szolgáltatásokat nyújt, és abban az értelemben, hogy megjelenéskor ajándék példányokat ajánlottak fel, és spontán vagy kérésre dicsérő verseket ajánlottak fel. Ezek a gyakorlatok minden érintett számára előnyösek voltak.

Az irodalmi hálózatokon belül az ajándékcserét körülvevő diskurzus nagyrészt a becsület, a kötelesség és az alázat jegyében zajlott. Nem feltétlenül az volt a helyzet, hogy ezek az írók ténylegesen

a saját műveikről ilyen szerényen gondolkodtak, de az, hogy így beszéltek róluk, bizonyára konvenció volt. Ha a másik fél ilyen alázatos kifejezésekkel kérte irodalmi segítségét és támogatását, megtisztelve érezhette magát, hogy ezt a szívességet kéri tőle, és szívesebben teljesítette a kérést. Ebben az értelemben a diskurzus segítette a csere gyakorlatát.

Következtetés

Ebben a fejezetben több olyan kapcsolatról is szó esett, amelyben az ajándékok cseréje fontos szerepet játszott. A kapcsolat jellegétől függően az ajándékcsere többé-kevésbé kifejezetté tették. Normális körülmények között az ajándékokat magától értetődően adták és kapták, anélkül, hogy a cserére kifejezetten utaltak volna. Csak a problémásabb kapcsolatokban kerülhetett szóba az ajándék retorikája. Ezekben az esetekben az ajándékot, vagy legalábbis az ajándék retorikáját arra használták, hogy a másik személyt olyan viselkedésre kényszerítsék, amely az ajándékozónak hasznot hozott. Ezzel az ajándék eszközzé vált, mert az ajándék elfogadásával a címzett - legalábbis az ajándékozó szemében - arra kényszerült, hogy megváltoztassa viselkedését vagy teljesítsen egy bizonyos kötelezettséget. Ez a helyzet a Herman Verbeeck és testvére közötti problémás viszonyban, és bizonyos mértékig a P.C. Hooft és szolgája, Aeltje közötti viszonyban is. Mégis, e két kapcsolaton belül az ajándék egyúttal a szeretet jele is lehetett. Mind Pieter Verbeeck, mind Hooft a testvérük és szolgájuk érdekeit tarthatta szem előtt.

Pieter Hooft és Giacomo Badovere története egészen másképp alakult. Úgy tűnik, Badovere nem volt őszintén érdekelt abban, hogy társadalmi kapcsolatot tartson fenn Hoofftal. Volt valami, amire a kapcsolaton túl szüksége volt, nevezetesen egy közvetítőre, aki segíthet neki visszaszerezni a pénzét Baudiustól. Az ajándék retorikáját arra használta, hogy Hoofftot együttműködésre csábítsa, anélkül, hogy egyáltalán szándékában állt volna ajándékot felajánlani.

Ez teljesen különbözik attól a kapcsolattól, amelyet David Beck David de Moorral alakított ki és próbált fenntartani. Bár ez a kapcsolat azért volt érdekes Beck számára, mert potenciálisan megbízásokat biztosíthatott számára, ez nem zárta ki azt a tényt, hogy a két férfi valóban értékelte a kapcsolatot mint olyat. Badovere esetében azonban ez igen valószínűtlennek tűnik. Még akkor is, ha

Hooftnak ajándékot ajánlott volna fel közvetítői erőfeszítése után, ez még mindig eszköznek minősült volna, mivel valószínűleg nem egy hosszú távú kapcsolat fenntartására, hanem csak a nyújtott szolgáltatásokért való hálára fordította volna.

Ez azonban csak néhány példa arra, hogy az ajándék retorikáját nyíltan használják. A legtöbb kapcsolatban az ajándékcseré magától értetődően és magától értetődően zajlott. Mégis, még ezeket a cseréket is bizonyos retorikai konvenciókat követve ajánlották fel. Példaként itt a megfelelő irodalmi elit leveleit használtuk fel arra, hogy megmutassuk, hogy a "becsület", a "kötelezettség" és a rendkívüli alázatosság fontos kifejezések voltak ebben a tekintetben. Az ajándékcserének ez a terminológiája azonban nemcsak Hooftra és Huygensre volt jellemző, hanem Dorothea van Dorp leveleiben és Willem Frederik van Nassau-Dietz naplóiban is megjelenik. Ezek voltak azok a kifejezések, amelyek a XVII. századi Hollandiában az ajándékok felajánlásához és elfogadásához konvencionálisan kapcsolódtak.

IV. rész: Időbeli összehasonlítás

Az előző fejezetekben a XVII. századi holland ajándékcserének számos aspektusát tárgyaltuk. Ennek a kutatásnak az volt a célja, hogy megpróbáljuk megérteni, hogyan szerveződött az ajándécsere mint rendszer a XVII. századi Hollandiában, és hogyan élték meg azt az egyének a XVII. századi holland társadalom kontextusában. Az általános elképzelés az volt, hogy az ajándécserét a társadalmi kapcsolatok kialakításának és fenntartásának eszközeként és ezáltal a társadalmi kapcsolatok fontos tényezőjeként értelmezve az ajándécsere segíthet annak meghatározásában, hogy a kapcsolatok ebben a korszakban olyan fontos szerepet játszottak-e, mint ahogyan azt a kortárs történészek gyakran érzékelik.¹ Vagy más szavakkal fogalmazva: Vajon a társadalmi viselkedésüket olyan instrumentálisnak érzékelték-e, mint amilyenek mi látjuk?

E kérdés megválaszolása érdekében több lépést tettünk. Először a XVII. századi Hollandiában a csere (lehetséges) gyakorlatát elemezték és írták le, hogy feltárják, milyen hálózatokban cseréltek ajándékot az egyének; milyen típusú ajándékokat cseréltek; és milyen alkalmakkor cseréltek ajándékot.² A második részben az ajándékok különböző jelentéseit vizsgálták a XVII. századi társadalomban. Ennek célja az volt, hogy bemutassuk, hogyan érzékelték a különböző ajándékokat; az ajándékokat értékelhették szimbolikus jelentésük, gazdasági értékük, a jó hírnév jeleként, vagy mint olyasmit, ami társaságot és örömet jelent. Ebben a tekintetben az ajándékok nem csupán eszközök voltak, amelyeket valami más megszerzéséhez használtak, hanem olyan dolgok is, amelyeket önmagukban is értékelték.³ A harmadik részben az ajándékcserét ebben a korszakban körülvevő diszkurzusokat néhány konkrét ajándécsere-kapcsolat alapján vizsgáljuk. Az ajándéknak ezekben a kapcsolatokban betöltött szerepét tekintettük át, hogy megtudjuk, hogyan beszéltek és hivatkoztak az ajándékcserére ebben az időszakban.⁴

Ebben az utolsó fejezetben a korábbi fejezetekben a XVII. századi holland ajándékcseréről szóló megállapításokat hasonlítjuk össze az ideiglenes holland ajándékcserével. Ez segít megmagyarázni, hogy mindkét

az eszköziség és a szeretet fontos elemei a két korszakban az ajándékozási ex-váltásnak és a társadalmi kapcsolatoknak. Itt a XVII. századi csere gyakorlatát és a cseréről szóló diskurzusokat a *Levelek a jövőbe* című kötet alapján a XXI. század küszöbén Hollandiában zajló ex-váltás gyakorlatával és diskurzusával összehasonlítva tárgyaljuk.

Levelek a jövőbe

Ezeket a Jövőhöz szóló leveleket már a prologusban röviden tárgyaltuk.⁵ Mielőtt rátérnénk magukra a levelekre, fontos megérteni, hogy milyen emberek írták ezeket a "leveleket". A levélírók személyazonosságát nyilvánvalóan nem fedték fel, de megkérték őket, hogy legalább a nemüket és a születési évüket, valamint az irányítószámukat írják meg, ami képet ad arról, hogy hol éltek. Továbbá egyértelmű, hogy az írók sok mindent elárulnak magukról leveleikben.

Az itt használt levelek²⁸⁰ alapján néhány általános megjegyzést lehet tenni az írókról. Általánosságban úgy tűnik, hogy mindannyiuknak elég sok szabadidejük van. Úgy tűnt, hogy a résztvevők közül sokaknak nincs teljes munkaidős állása. Jó néhányan közülük idős emberek, vagy legalábbis nyugdíjasok voltak. Mások főállású anyák voltak, vagy otthon lábadoztak.⁶ Ez nem jelenti azt, hogy ezek az emberek önmagukban inaktívak lennének. Nemcsak elfoglalt társadalmi életet élnek, hanem úgy tűnt, hogy sokan közülük beteg vagy más módon rászoruló embereket gondoznak a környezetükben, és úgy tűnt, hogy sokan önkéntes munkát végeznek a közösségükben.⁷ Mégis nyilvánvaló, hogy az embernek szüksége van némi szabadidőre egy olyan levél megírásához, amely egy teljes napot ír le, és ebben a tekintetben ez a forrásanyag torzít. Például nagyon kevés főállású anya van képviselve, és a fiatal városi szakemberek teljesen hiányoznak. Ebben a re- spektrumban a jövő írói nem feltétlenül reprezentálják a holland társadalom egészét.

Egy másik jellemzője a résztvevő embereknek, hogy élvezték az írást. Sokan említették, hogy naplót vezetnek, hogy időnként részt vesznek íróversenyeken, vagy hogy leveleznek külföldi levelezőtársakkal.⁸ Továbbá úgy tűnik, hogy eléggé konszenzuálisan élnek: sokan biológiai ételeket fogyasztanak, többen közülük elvből nem rendelkeznek autóval, és úgy tűnik, hogy általában aggódnak a világért, amelyben élnek.⁹ Ezért is volt fontos, hogy részt vegyenek a *Levelek a jövőnek* projektben. Az írók azt remélték, hogy a

a jövő egy jobb világot fog teremteni, amelyben több tolerancia, kevesebb agresszió és több törődés lesz a környezet iránt.¹⁰ Természetesen nem nyilvánvaló, hogy leveleik hogyan járulnának hozzá ezekhez a célokhoz, de úgy tűnik, hogy ez az idealizmus csábította ezeket az egyéneket a részvételre.

Mások egyértelmű történelmi tudatosságról árulkodtak. Néhányan úgy értékelték ezt a projektet, mint a jövőbeli kutatásokhoz szükséges források megszerzésének eszközét, míg mások megemlítették, hogy hobbiból végeznek genealógiai kutatást.¹¹ Más esetekben a történelmi tudatosság abban nyilvánult meg, hogy az élelmiszerboltok nyugtáit hozzáadták, hogy a jövőbeli kutatók összehasonlításokat végezzenek, míg mások azon tűnődtek, vajon a jövőben el lehet-e majd magyarázni a gyerekeknek, hogy mit jelent az euró bevezetése után az a kifejezés, hogy "aki *dubbeltje-nek* született, az soha nem lesz *kwartje*".¹² Általánosságban tehát azt mondhatjuk, hogy az embereket idealizmus és történelmi tudat, sőt egyes esetekben mindkettő motiválta a levelek megírására. Ahogy egy nő megjegyezte: "Ráadásul ez a levél lehetővé teszi számomra, hogy egyszerre járuljak hozzá a jövőhöz és a múlthoz, és ez egészen egyedülálló".¹³

A csere gyakorlata

A gyűjteményből véletlenszerűen kiválasztott száz általános levél közül 45 említi az ajándékcsere-t, és ezek közül a levelek 45 közül az ajándékcsere-re vonatkozó esetek 55 kerültek említésre. Azokból a 180 levélből, amelyeket azért választottak ki, mert ünnepekről és szertartásokról árulnak el részleteket, szinte mindegyik utal valamilyen módon az ajándékcsere-re, legyen szó vendéglátásról vagy ajándékozásról. Ami a huszadik századi Hollandiában folytatott csere gyakorlatát illeti, a levelek hasonlóságokat és különbségeket közvetítenek a XVII. századi ajándékcsere-gyakorlatokhoz képest. Általánosságban elmondható, hogy a hálózatok, az alkalmak és az ajándékok nagyrészt egybeesnek a két korszakban. Vannak azonban különbségek bizonyos hálózatok fontosságában másokkal szemben, az ajándékcsere időzítésében bizonyos alkalmakra vonatkozóan, valamint az alkalmak néhány újításában, és a cserélt ajándékok típusában.

Természetesen a Levelek a jövőbe megállapításait nagymértékben befolyásolja az anyag jellege. A levelek egy év egyetlen napját írják le, és ezt a napot a szervező bizottság azért választotta ki, mert feltételezhetően olyan normálisnak tűnt, mint

a többi nap.

nap. A májusi 15 napot kifejezetten azért választottuk, mert azon a napon semmi rendkívüli nem történt - nem voltak választások, nem volt fontos futballmérkőzés, vagy bármi más, ami komolyan befolyásolhatta volna a levelek tartalmát vagy a beküldött levelek számát. Az a tény azonban, hogy csak egy "normális" napot ír le, automatikusan azt jelenti, hogy bizonyos események, mint például a naptári ünnepek, ki vannak zárva a leírásokból. Kivételt képez az a néhány édesanya, akik az előző hétvégén ünnepelt anyák napját említették, valamint a purmerendi emberek, akik azon a hétvégén ünnepelték az évente megrendezésre kerülő *kere-ményt*.¹⁴ Amennyiben ezeket az eseményeket leírták, az anyák mind a házastársuktól, mind a gyermekeiktől kaptak ajándékot, míg a *kermis-t* olyan eseményként írták le, amelyen részt vesznek, de nem ünnepelnek otthon.¹⁵ Az egyik anya azt írta, hogy tizenéves lányának adott pénzt, hogy elmenjen a vásárra.¹⁶

Cserére alkalmas alkalmak

A XVII. századi anyag tárgyalásakor több különböző ajándékozási lehetőséget is figyelembe vettek. Ezek vagy napi ajándékok voltak - olyan ajándékok, amelyeket a hét minden napján különösebb ok nélkül fel lehetett ajánlani -, vagy olyan ajándékok, amelyek egy-egy rítushoz vagy naptári ünnephez kapcsolódtak. A vendéglátást bármelyik alkalommal fel lehetett ajánlani. Napi ajándékként spontán és előzetes tervezés eredményeként is fel lehetett ajánlani.

Érdekes módon a spontán vendégszeretet felajánlása nem tartozik a Jövöbeli levelek fő témái közé. Természetesen van néhány utalás a vendéglátás felajánlására, mint természetes dologra, de nem egészen olyan mértékben, mint amennyire David Beck naplójából kiderült. Egy férfi említette, hogy "*bakkit*", azaz egy csésze kávéat ajánlott fel, amikor egy ismerőse beugrott hozzá.¹⁷ Amennyiben az emberek napi vendéglátásra hivatkoznak, az általában italokat és rágesálnivalókat jelentett, míg David Beck és köre spontán étkezéseket is szokott osztani.¹⁸ A spontán vacsorák a mai Hollandiában sokkal ritkábbak. Amennyiben az emberek mégis együtt vacsoráznak - nem ünnepi alkalomhoz kapcsolódóan -, azt általában az eseményt megelőzően rendezik, és még ezek az étkezések is ritkák voltak.¹⁹ A résztvevők valószínűleg egyedülállóak vagy özvegyek voltak.²⁰ Egyetlen olyan eset van, ahol egyértelmű, hogy a felajánlott étkezést spontán módon, előzetes időpont egyeztetés nélkül ajánlották fel. Ez az, amikor egy idős nőt

meghívják a barátnőjéhez vacsorára. Megjegyzi

200

hogy majd máskor eszik "nasi gorenget tükörtojással".²¹ Ezenkívül a szállást többnyire kisgyermekeknek vagy külföldön élő barátoknak és rokonoknak ajánlják fel.²² Úgy tűnik tehát, hogy a családdal és barátokkal való spontán, szinte mindennapos társasági életről alkotott kép nem a mai holland társadalomra jellemző.²³

A mai társadalomban azonban az emberek hajlamosabbak spontán más típusú ajándékokra. Egy lány elgondolkodott azon, hogy megajándékozza-e a húgát, mert az nemrég szakított a barátjával, és most összetört a szíve.²⁴ Úgy gondolta, hogy egy szép ajándék segíthetne felvidítani a húgát. A betegség idején a támogatás nemcsak magában a támogatásban nyilvánul meg, hanem az olyan apró ajándékok felajánlásában is, mint a virágok, gyümölcsök és kártyák.²⁵

Az átmenet szertartásait még mindig nagyjából ugyanúgy ünneplik, mint a tizenhetedik században, legalábbis ami az ilyen alkalmakkor felajánlott ajándékok típusát illeti. A huszadik századi Hollandiában a házasságot, a születést és a halálesetet még mindig vendéglátással, tárgyak, üdvözlőlapok és levelek, valamint művészi hozzájárulások felajánlásával ünneplik. Az esküvők alkalmával a menyasszony és a vőlegény különböző módon vendégszeretetet nyújtanak nagy létszámú embercsoportoknak. A hivatalos szertartás után egyes párok fogadást rendeznek a közeli barátoknak és családtagoknak, valamint azoknak, akikkel kevésbé bizalmas kapcsolatban állnak. A csak a fogadásra meghívott személyek közé tartoznak például a tágabb család tagjai, mint a nagynénik és nagybácsik, a szülők ismerősei és a kollégák.²⁶ Több olyan szülő levele is van, aki részt vett gyermekeik barátainak fogadásán, vagy olyanoké, akik részt vettek barátaik gyermekeinek esküvői fogadásán.²⁷ A fogadás általában kávéval és süteménnyel kezdődik, majd néhány ital és némi harapnivaló következik.²⁸ A fogadások ritkán tartanak két óránál tovább.²⁹

Az ezt követő esküvői vacsora általában a közeli barátok és a családtagok körére korlátozódik. A vacsora általában több fogásból áll, és vagy egy étteremben vagy az esküvői fogadás helyszínén kerül megrendezésre.³⁰ A XVII. századi esküvőkkel ellentétben a mai esküvői vacsorákat általában nem a menyasszony szüleinek otthonában tartják. A vacsora után általában egy partit tartanak, amelyre egy nagyobb társaságot hívnak meg.³¹ Ez a csoport általában közelebb áll a párhoz, mind intimitásban, mind életkorban, mint a fogadásra meghívottak. Őket italokkal és harapnivalókkal kínálják.

A vendégektől elvárják, hogy ajándékok felajánlásával járuljanak hozzá az ünnepséghez. Ez azonban tabutémának tűnik, különösen azoknál a menyasszonyoknál és vőlegényeknél, akik leírják az esküvőjük napját. Nem tesznek kifejezett utalást az ajándékokra, kivéve azt, hogy kaptak, és hogy sok volt belőlük, vagy hogy szépek voltak.³² Ezt csak általánosságban teszik. A menyasszonyok és vőlegények nem írnak le konkrét ajándékokat. Az esküvő vendégei néhány esetben elárulják, hogy mit adtak ajándékba, és ha megemlítik, akkor általában borítékban érkezett.³³ A boríték a mai holland társadalomban a pénz eufemizmusa. Néhányan az írók közül valóban megemlítik az általuk adott pénzösszeget.³⁴ Érdekes módon úgy tűnik, hogy minél távolabb áll az író a párjától, annál valószínűbb, hogy megemlíti az ajándékot. A Levelek a jövőbe című kötetben található néhány konkrét ajándék leírása olyanoktól származik, akik csak a fogadáson vettek részt.

Az egész napra meghívott emberek nem hivatkoztak az ajándékokra, kivéve a művészibb ajándékokat, mint az "*A-4tjes*" és a "*stukjes*".³⁵ Az "*A-4tje*" kifejezés arra a papírlap méretére utal, amelyre a vendégeket - általában a ceremóniamester - arra kéri, hogy írjanak valami kedveset a párról. Ebből általában képeket, verseket vagy anekdotákat tartalmazó kollázsok születnek, amelyeket a pár egy könyv formájában kap a nagy nap emlékére. A *stukjes-t* bizonyos csoportok végzik, amelyek az esküvő alkalmával részt vesznek az esküvőn. A menyasszony és a vőlegény családja, valamint különböző baráti csoportjaik valószínűleg egyaránt készítenek előadást.

Tehát, bár sokkal több leírásunk van a kortárs esküvőkről, mint a XVII. századról, a Jövendőbeli levelek alapján nem sokat tudunk mondani a tényleges ajándékokról. Annak ellenére, hogy az íróknak az az érzésük, hogy forrásanyaggal látják el a jövőt, legtöbbször nem érezte helyénvalónak az ajándékok leírását. Általában kerültek a témát, különösen akkor, ha az esemény érzelmileg jelentős volt számukra.

A születés megünneplését illetően van egy fontos különbség a mai társadalomban a tizenhetedik századi Hollandiához képest. Míg a kora újkorban a gyermek megkeresztelése volt a gyermek megajándékozásának pillanata, addig a korabeli Hollandiában az ajándékokat közvetlenül a szülés után, az úgynevezett *kraamtijd* után ajánlják fel.³⁶ Ebben a tekintetben azt mondhatjuk, hogy az ajándékozás pillanata a keresztelőről a születés idejére helyeződött át.

önmaga. Ennek magyarázata az, hogy már nem a keresztelés teszi a gyermeket a közösség tagjává, hanem az, hogy megszületett. Továbbá a gyermek nemcsak a keresztelő tanútól kap ajándékot, hanem minden vendégtől, aki meglátogatja, bár ismét csak azok az írók, akik leírják az újszülött meglátogatását, nem említik az ajándékokat, amelyeket adtak.³⁷ Vannak azonban leírások arról, hogy általában milyen ajándékokat ajánlanak fel egy születés alkalmával. Ezek között többnyire ruhák és játékok szerepelnek.³⁸ A vendégeket ebből az alkalomból kávéval és "*beschuit met muisjes*", azaz cukrozott ánizsmaggal készült keksszel kínálják meg cserébe.³⁹ A születés alkalmából adott vacsorák ma már nagyon ritkák.

A halált, mint az ajándékcseré pillanatát még mindig ugyanúgy ünneplik, mint a tizenhetedik században, csak sokkal kevesebb alkohollal.⁴⁰ A temetést a család, a barátok, a szomszédok és a szakmai kapcsolatok ápolják. A hivatalos szertartások után a jelenlévőket legalább kávéra és süteményre hívják, de bizonyos esetekben zsemleléből és levesből álló étellel is megkínálják őket.⁴¹ Alkalmanként némi bort vagy sört is töltenek, de általában nem szokás, és nem is kívánatos, hogy a temetésen berúgjanak.⁴²

A születésnapokat, ahogyan arról korábban már beszéltünk, a XVII. századi Hollandiában ritkán ünnepelték, de a *Levelek a jövőbe* című kötetben a születésnapok a leggyakrabban leírt ajándékcseré esemény. Az esküvőkkel ellentétben a születésnapokat és a születésnap ajándékokat nagyon részletesen tárgyalják mind a születésnapjukat ünneplők, mind a jelenlévők. Ez az egyetlen alkalom, amikor az emberek leírják, hogy nagyobb csoportokat hívnak meg a házukba, és vendégül látják őket. A szokásos minta szerint a vendégeket először kávéval és süteménnyel kínálják, amit italok (általában bor, sör vagy üdítő) és harapnivalók követnek.⁴³ Ezek a harapnivalók általában diófélékből, ropogtatnivalókból és sajtos kekszekből állnak. Az emberek a születésnapjukon nagyobb valószínűséggel tartanak különleges vacsorát is, akár a saját otthonukban, akár egy étteremben, de ezt általában csak a háztartás tagjaival osztják meg, más vendégekkel nem.⁴⁴ Mások úgy ünneplik a születésnapjukat, hogy különleges kirándulást, például pikniket vagy kirándulást szerveznek.⁴⁵ A vendéglátásért cserébe a születésnaposok ajándékokat adnak. A *Levelek a jövőbe* című kötetben leírt ajándékok, mind az ajándékozók, mind a megajándékozottak által, a CD-ktől és könyvektől kezdve a növényeken át a kozmetikai cikkekig terjednek.⁴⁶ Nem ritka az sem, hogy pénzt vagy ajándékutalványokat ajánlanak fel ajándékba.⁴⁷ A barátok és a családtagok, akik nem tudnak részt

venni az ünnepségen, vagy telefonáljanak, vagy küldjenek képeslapot.⁴⁸

David Beck naplójához képest a gyermekek fontos kategóriát jelentenek a kortárs ajándékcsereben. Születésnapjukat elég széles körben ünneplik, mind a magánlakásokon belül, mind pedig azokon kívül. Otthon a család énekel a gyermeknek, és a szülők és a testvérek egyaránt megajándékozzák őket. A tényleges születésnapon esetleg más rokonok is megjelennek. Ezeket a vendégeket kávéval és süteménnyel kínálják, és ajándékokat hoznak a gyermeknek.⁴⁹

Ezenkívül a gyerekek különleges figyelmet kapnak az iskolában a születésnapjuk alkalmából. Az iskolában többek között egy szék feldíszítésével ünneplik meg. A születésnapos gyermek megajándékozhatja az osztálytársakat édességgel, és körbejárhatja az iskola más osztályait, hogy tortát kínáljon a többi tanárnak.⁵⁰ Az édesség felajánlása nyilvános vitákat váltott ki: A tisztviselők megpróbálták arra ösztönözni a szülőket, hogy hozzanak gyümölcsös vagy más egészséges édességet, de feltehetően a gyakorlatban ez sem a szülők, sem a gyerekek körében nem általános szempont. Ahogy egy anyuka megjegyezte, tudja, hogy neki egészséges finomságokra kellene gondolnia, de aztán megint csak senki más nem gondolkodik így.⁵¹

A tényleges születésnaptól eltérő napon általában különleges partit szerveznek a születésnapos gyermek barátai számára.⁵² A gyermekek születésnapos partijai nagyon fontosak a szülők számára. Két anyuka valóban teljes de- farkokban írja le gyermekük születésnapos bulijának megszervezését. Nagy erőfeszítéseket tesznek az esemény megszervezéséért. Előre bevásárolnak, és néhány nappal korábban megveszik a vonatjegyeket, hogy elkerüljék a bonyodalmakat az ünnepség napján.⁵³ Magának a napnak a tevékenységei is nagy jelentőséggel bírnak. Az egyik anya konkrétan megemlíti, hogy a természettudományi múzeumba viszi a gyerekeket, míg a másik a Madurodamba, egy szabadtéri múzeumba, ahol Hollandia miniatűr ábrázolása látható.⁵⁴ Ezek nagyon tanulságos és pedagógiailag megalapozott kirándulásoknak tűnnek, és azt sugallhatják, hogy a hollandok gyakran nagyon felelősségteljesek, ha a gyerekzsúokról van szó, de ez nem feltétlenül így van. A két anya, aki ezeket az eseményeket leírja, akadémiai háttérrel és tudományos szintű munkával rendelkező nő, ami valószínűleg hajlamosabbá teszi őket az ilyen típusú partik szervezésére. Úgy tűnik, hogy emiatt tudatosabbak is az ilyen események társadalmi jelentőségének tudatában. Egyikük meglehetősen ideges a lánya születésnapos partija miatt, mert "tisztában vagyok azzal, hogy amit kap, kit hív meg és mit csinál a partin, az a saját "társadalmi hálózatában" is szerepet játszik".⁵⁵

A születésnapokon kívül van még néhány olyan ajándékozási alkalom, amelyet a Levelek a jövőbe című kötetben említenek, de a XVII. századi anyagban nem fordul elő. Ez részben azért van így, mert a XVII. századi anyag nagy részét protestánsok készítették. Ők nyilvánvalóan nem ünnepelték az olyan alkalmakat, mint a szentáldozás és a szombat, mint a Jövendőbeli levelek néhány írója. Az egyik levélíró említette, hogy a szentáldozást a család ünneplésével ünnepelték, amelyen az áldozó gyermek valószínűleg ajándékokat kapott a vendégektől.⁵⁶ Több nő részletesen leírta a szombatra való felkészülést. Rengeteg ételt készítenek, és ezt vagy a saját otthonukban fogyasztják el a meghívott vendégekkel, vagy elviszik a háziasszonyoknak, ha meghívást kaptak egy szombati vacsorára.⁵⁷ Más alkalmak, mint az anyák napja és az apák napja egyértelműen újabb találmányok.⁵⁸

Általánosságban elmondható, hogy a spontán vendéglátás ma már kevésbé fontos, mint a XVII. században volt, és hogy - bár ez a Jövendőbeli levelek alapján nem állapítható meg - a keresztény ünnepeket, különösen a karácsonyt a mai Hollandiában ünnepélyesen ünneplik, míg David Beck és Willem Frederik számára ezek az alkalmak az elmélkedés alkalmai voltak. Továbbá a naptári ünnepeket általában már nem ünneplik ajándékok ex-váltásával vagy vendéglátás felajánlásával. Az egyetlen kivétel a decemberi 5. *Sinterklaas* ünnepe, amely még mindig a holland naptári év egyik legjelentősebb ajándékcsere pillanata.⁵⁹

Cserehálózatok

A Letters of the Future projekt nem kínált olyan jó lehetőséget a cserehálózatok elemzésére, mint David Beck naplója. Természetesen az emberek hivatkoznak azokra az emberekre, akikkel rendszeres kapcsolatot tartanak fenn, de a levelek alapján nem lehet meghatározni, hogy milyen gyakran érintkeztek bizonyos csoportokkal, vagy hogy bizonyos hálózatok milyen fontossággal bírtak bizonyos alkalmakkal másokhoz képest. Mégis, a levelek lehetőséget nyújtanak annak bemutatására, hogy mindazok a hálózatok, amelyek a héttizedes években fontosak voltak, most is fontosak.

Ráadásul az a benyomás, amit ezek a levelek hagynak, egészen más, mint az az általános elképzelés, amit egyesek az ideiglenes nyugati társadalomról alkotnak. A mai társadalom általában újra

Az emberek egyre inkább individualistának tekintik, a család veszt jelentőségéből, míg a családi kötelek helyébe a barátok közötti kötelek lépnek.⁶⁰ A szomszédok állítólag elhanyagolható tényezők a modern urbanizált társadalomban, míg a munkatársak és a kollégák állítólag csak a munkában játszanak szerepet, a magánéletben nem.

Valójában a család még mindig nagyon fontos a levelekben leírt valamennyi alkalomra. A tágabb családot meghívják esküvőkre, születésnapokra, temetésekre, és nagyobb valószínűséggel kínálnak nekik szállást, mint bármely más hálózatnak.⁶¹ Sok ilyen ünnepséget azonban a nukleáris családi körben is megünnepelnek. Általában ezeket az alkalmakat a család és a barátok nagyobb körében ünneplik, de úgy tűnik, hogy van egy olyan tendencia, hogy az alkalmon belül alkalmat teremtenek arra is, hogy a szűkebb körrel is együtt lehessenek, amely a családtagokat és néhány közeli barátot foglal magában. Ez különösen a születésnapokon és az esküvőkön fordul elő; az egész napot másokkal együtt ünneplik, de a vacsora lehetőséget ad arra, hogy a szűkebb körrel együtt lehessenek.⁶² Amint a következő bekezdésben bemutatásra kerül, az emberek retorikailag hangsúlyozzák a belső körök fontosságát. Ebben az értelemben úgy tűnik, hogy az emberek hajlamosak arra, hogy a fontos eseményeket privátban ünnepeljék meg, anélkül azonban, hogy a nagyobb családi hálózatot teljesen kizárnák az alkalomból. Mások ezeket az alkalmakat arra használják fel, hogy kizárólag a szűk családi vagy közeli baráti körükben ünnepeljenek.⁶³ Ez egy rövid kirándulás megszervezésével is megvalósítható.⁶⁴

Úgy tűnik, hogy a barátok valóban nagy jelentőséggel bírnak a mai holland társadalomban. Mindenféle alkalomra meghívják őket, de úgy tűnik, hogy a barátságok fontossága között van egy kis különbség az érintett barátok életpályájától függően. A gyermekek számára a barátokkal való kapcsolattartást a környezetük ösztönzi, ahogyan az a születésnapi partik során kiderült. A mintában szereplő idősök is hajlamosak arra, hogy sok időt töltenek a baráti körökkel a fontos események megünnepelésével, különösen igaz ez az idősökre, akik megövegyültek.⁶⁵ Úgy tűnik, hogy ezeknél az embereknél a barátok valóban a családjuk helyébe léptek. A nukleáris családban élő felnőttek számára azonban úgy tűnik, hogy a család még mindig nagy jelentőséggel bír. Ez nem azt jelenti, hogy ezeknek az embereknek nincsenek barátaik, csak azt, hogy ezek a barátok nem váltották fel a család fontosságát.⁶⁶

David Beck naplójához hasonlóan a szomszédok itt sem játszanak túl nagy szerepet a korabeli hollandok mindennapi

leírásaiban. Néhányan megemlíthetik, hogy jó, ha "jó szomszédok" vannak.

és mások talán megjegyzik, hogy meglátogatták szomszédaikat a születésnapjukon, de ezen kívül a szomszédok nem szerepelnek nagy számban a Jövőbe írt levelekben.⁶⁷ A szomszédokat azonban kifejezetten megemlítik, mint azon hálózatok egyikét, amelyeket a családdal, barátokkal és kollégákkal együtt meg kell hívni a temetésekre.⁶⁸ Ez valószínűleg attól függ, hogy az elhunyt milyen területen élt. Bár Zuid- és Noord-Holland két erősen urbanizált tartomány, e tartományokon belül még mindig különbséget lehet tenni városok és falvak között. Különösen a vidéki falvakban a szomszédok nagyobb jelentőséggel bírnak, mint a városokban.

A Levelek a jövőnek egyik legérdekesebb megállapítása az ajándécsere fontossága a szakmai környezetben. Amint azt a bevezetőben említettük, egyes szerzők azt állították, hogy a történelem során az ajándécsere felváltotta a piaci csere, ami azt jelenti, hogy amennyiben a modern társadalomban még vannak az ajándécsere maradványai, ezek nem a piacon találhatóak meg.⁶⁹ Továbbá, van egy olyan általános felfogás, hogy az egyén magán- és közéleté nagyon is elkülönül egymástól, és hogy az ajándék csak a magánéletben játszik szerepet, de úgy tűnik, hogy ez egyáltalán nem így van. A szakmai szférán belüli ajándécsereéről szóló leírások száma óriási. Az embereket megajándékozzák, amikor szakmai okokból, instance megnyitókön vesznek részt.⁷⁰ Ajándékot kapnak a főnökeiktől és a kollégáiktól, amikor jubileumot ünnepelek, vagy amikor elhagyják a munkahelyüket.⁷¹ Ezek az alkalmakon a munkáltatók is vendégül látják az adott munkavállalót és munkatársait. A munkáltatók vállalati partikat is kínálnak az alkalmazottaknak, amelyek általában egy tevékenységből vagy kirándulásból és az azt követő buliból állnak.⁷²

A szakmai hálózatban azonban nem csak szakmai alkalmakkor cserélnek ajándékokat, a munkatársak a magánéleti alkalmakon is szerepet játszanak. Van, aki a születésnapján tortával vagy fagyalattal kedveskedik a munkatársainak.⁷³ Továbbá a kollégákat meghívják esküvőkre vagy temetésekre is, és elvárják tőlük, hogy meglátogassák és ajándékot hozzanak a gyermek születése után.⁷⁴ Ezekre az alkalmakra nem várható el, hogy az ember minden munkatársát meghívja, de legalább azokat, akikkel közvetlen kapcsolatban áll.

A levelekből kiderül, hogy az ajándékok felajánlása egy olyan környezetben, amelyet elvileg a piaci erők irányítanak, nem szokatlan. Tévedés lenne az előljárók felajánlásait rejtett fizetéseknek tekinteni, mert bár bizonyos kötelező szempontok is kapcsolódnak hozzájuk, az ajándékok nagymértékben ex

az előljáró megbecsülésének kifejezése az alkalmazottai kemény munkájáért, elkötelezettségéért és hűségéért. A címzett számára ezek az ajándékok többet is jelentenek, mint egy kis plusz anyagi javakat; az ajándékok a munkahelyi környezetben belüli jó hírnevét is jelzik.

Ajándékok

Milyen ajándékokat említenek az emberek a Jövőbeli levelekben? És hogyan viszonyulnak ezek az ajándékok a XVII. századi Hollandiában kicserélt ajándékokhoz? Ismét úgy tűnik, hogy több a hasonlóság, mint a különbség. A cserélt ajándékok típusai nagyon si- milárisak: tárgyak, vendéglátás, pénz, művészeti ajándékok, támogatás, étel és ital. A korabeli társadalomban azonban van néhány érdekes jellemzője ezeknek az ajándékoknak. Amint azt a fejezetben már korábban tárgyaltuk, a vendéglátás továbbra is fontos és gyakran felajánlott ajándék. Ez alapvetően minden alkalomra vonatkozik. A felajánlott vendéglátás típusa azonban megváltozott. David Beck és köre italokat, ételeket és szállást cserélt, míg a legtöbb levélben a vendéglátás egy itatra és egy kis harapnivalóra korlátozódik. Az étkezést sokkal ritkábban kínálják, és a szállás szinte semmilyen szerepet nem játszik a mindennapi életben. Ez persze egészen másképp lehet egy olyan népszerű naptári ünnep, mint a karácsony idején.

A Jövőbe szóló levelekben megadott és leírt tárgyak általában meglehetősen szerények. Az emberek könyveket, CD-ket, kozmetikumokat, alkoholt, növényeket és virágokat, valamint kisebb ékszereket, például mandzsettagombokat vagy brosst ajánlanak fel.⁷⁵ A kortárs társadalomban a tárgyakat ajándékként még mindig többnyire különleges alkalmakkor, például születésnapokon ajánlják fel, és nem csak spontán. Ebből a szempontból kiábrándító, hogy a menyasszonyok és vőlegények nem írják le az esküvőjükre kapott ajándékokat. Valószínűleg ezek a legdrágább és legjelentősebb tárgyak, de sajnálatos módon a levélmintából nem derült ki semmi ebben a tekintetben.

Némileg meglepő módon a pénzt is számos alkalomra megfelelő ajándéknak tartják. Esküvőkön azok a vendégek, akik nem ismerik az ifjú pár ízlését, valószínűleg pénzt adnak.⁷⁶ Ha pénzt ajánlanak a párnak, akkor a pár választhat olyan ajándékot, ami igazán tetszik nekik, vagy spórolhatnak valami drágábbra, amire valóban szükségük van. A pénz egyébként a születésnapokon is gyakori ajándék.⁷⁷ Ez azért érdekes, mert a pénzt az ajándékcseré-elmélet számos szerzője nem tartja

megfelelő ajándéknak. Azt állítják, hogy a pénz ajándékozása

a mai társadalom nem megfelelő, és megpróbáltak magyarázatot találni arra, hogy miért van ez így.⁷⁸

A művészeti ajándékokat már megvitatták, mint megfelelő nászajándékokat. Ezek nem csak előadásokból és kreatív papírlapokból állnak. Egy nő konkrétan leírta unokahúga esküvőjét, amelyre a pár családtagjai és barátai diavetítést készítettek, több dalt komponáltak és vetélkedőt szerveztek.⁷⁹ Ezeket a művészi ajándékokat nemcsak esküvőkön, hanem házassági évfordulókon vagy munkahelyi évfordulókon is felajánlják. Egy férfi említette, hogy verset írt az egyik barátja 50th. házassági évfordulójára, egy másik pedig a sógora 60. thszületésnapjára komponált egy dalt.⁸⁰ Ahogy ezek az alkalmak is sugallják, a művészi ajándékokra csak olyan nagy eseményeken van társadalmi igény, mint az esküvők, évfordulók és fontos születésnapok. A rövid színdarabokat, dalokat és hasonlókat azonban egyes társadalmi körökben beszédek helyettesítik.⁸¹

Ételt és italt spontán és különleges alkalmak alkalmával is lehet kínálni. Egy nő leírta, hogy minden különösebb ok nélkül hozott a zongorának tea-cser nektarint.⁸² Mások süteményt hoznak, amikor meglátogatják a barátaikat.⁸³ Egy másik nő egy barátnőjét a születésnapján megkínálta egy man- go-val.⁸⁴ Egy közepes méretű város polgármestere egy doboz spárgát és egy doboz bort kapott, miután részt vett az új egyetemi könyvtár hivatalos megnyitóján.⁸⁵ Bár az ételajándékokat bármilyen alkalomra fel lehet ajánlani, ezek a példák azt sugallják, hogy minél különlegesebb az alkalom, annál egzotikusabbnak vagy fényűzőbbnek kell lennie az ételajándéknak. A mangó például olyan gyümölcs, amely a legtöbb szupermarketben megvásárolható, de nem sok háztartásban fordul elő. A fehér spárga általában nagyszerű csemegének számít, és az április és május hónapok tipikus spárgahónapok. Így a polgármester nagyon is megfelelő ajándékot kapott.

Az utolsó ajándék, amelyről itt beszélni kell, a támogatás. Ez egy érdekes ajándék, különösen annak a panasznak a fényében, hogy az átmeneti társadalom individualista, és hogy az emberek csak magukkal törődnek, ami azt sugallja, hogy az egyének közötti támogatás a mai társadalomban teljesen hiányzik. Ez azonban nem így van.⁸⁶ E levelek írói valójában meglehetősen támogatóknak tűnnek társadalmi környezetükkel szemben. Ez megint csak a projektben résztvevők elfoglaltságának eredménye lehet. Végül is ők többnyire meglehetősen tudatosak és idealisták voltak. Valószínűleg a holland átlagnál magasabb a betegek és idősek ápolásával és önkéntes munkával foglalkozó írók száma. Mégis, ők is hajlandóságot mutatnak arra, hogy

gyakorlatiasan támogassanak másokat. Megöntöznek minden

más növények a vakáció alatt.⁸⁷ A zsúfolt napokon segítenek egymásnak a boltban.⁸⁸ Vigyáznak egymás kutyáira, amikor azok elutaznak a hétvégére.⁸⁹

Az érzelmi támogatás szintén nem rendkívüli dolog.

Nyilvánvaló, hogy az emberek még mindig részt vesznek temetéseken, de az emberek a hétköznapiakban is hajlandóak vigaszt nyújtani másoknak. Egy nő meglátogatta egy himlős barátját, hogy gyümölcsöt hozzon neki. A munkahelyen az emberek aláírásokat gyűjtöttek egy üdvözlőlapra, amelyet egy beteg munkatársuknak küldtek.⁹⁰ Felnőtt gyerekek felhívták édesanyjukat az egyik testvérük halálának napján.⁹¹ És persze ne feledkezzünk meg arról a tizenéves lányról sem, aki szerelmes nővérenek vásárolt ajándékot. Összességében tehát a mai Hollandiában az emberek ugyanolyan típusú ajándékokat cserélnek, mint a tizenhetedik században. Amennyiben az ajándékok megváltoztak, ezek általában anyagi újítások és nem valódi változások. Természetesen görkorcsolya nem volt kapható a tizenhetedik században, de más típusú játékok igen. A tizenhetedik századi emberek természetesen nem hívhatták egymást telefonon, de különleges alkalmakkor igenis írtak egymásnak.

Ebben az értelemben tehát nem sok minden változott.

Az ajándékoknak csak egy igazán új kategóriája van, a virágok és a növények. A mai Hollandiában ezeket bármilyen alkalomra fel lehet ajánlani, legyen az születésnap, esküvő, temetés, vagy akár önkéntesen is.⁹² Természetesen nem zárható ki teljesen a növények, hagymák és virágok cseréje a botanikusok és tulipánrajongók között a XVII. században, de ezek nyilvánvalóan nem voltak általános társadalmi körökben szokásos ajándékok, bár van egy példa arra, hogy Hoofit május elseje alkalmából májuszfát küldött Anna és Tesselschade Roemers Visscher nővéreknek. Sajnálatos módon az egyik fa leesett a bárkáról és elveszett, mire Hoofit egy újat küldött nekik egy verssel együtt, amelyben részletesen leírta az első fa tragikus megpróbáltatásait.⁹³

A kölcsönösség mintái

A *Levelek a jövőhöz* című kötetben csak egyetlen olyan eset van, amelyben az író kifejezetten kifejezi egy adott ajándékcseré kölcsönös jellegét. Amikor az egyik író megemlítette, hogy aznap este férjével és szomszédjával egy kínai étterembe ment el vacsorázni, ezen kívül kifejtette, hogy ők hárman körülbelül havonta egyszer járnak el vacsorázni. "Ő azért bánik velünk, mert

mi cserébe ezt tesszük.

dolgokat neki" - teszi hozzá.⁹⁴ Mint kiderül, ezek a vacsorák újbóli ciprokrációi annak, hogy az író és férje elintézik a szomszéd adminisztratív részleteit. Hasonló példát találunk David Beck naplójában is. Márciusban Beck 1624. feljegyezte, hogy barátja, Breckerfelt beugrott hozzá, hogy felajánljon neki egy tájképrajzot, amivel "tartozik" Becknek, mert Beck korábban egy kisebb ajándékot ajánlott fel neki.⁹⁵ E két példa ellenére azonban egyértelműnek tűnik, hogy a viszonzás mindkét időszakban nem volt olyan dolog, amit kifejezetten ki kellett volna fejezni. Ha Beck nem írta volna le a napi rutinjait, akkor kevés derült volna ki ajándék-csere viselkedésének reciprok jellegéről.

Mivel David Beck egy teljes éven át leírta az ajándékcseréjét, lehetővé vált az ajándékcsere-minták meghatározása az ő társadalmi környezetében. A legtöbb Beck által említett személy közötti ajándékcsere kiegyensúlyozottnak bizonyult. Természetesen hasonló következtetésekre lehet jutni a Levelek a jövőnek esetében is. Ezek csak egy napot írnak le, és nem sok teret hagynak arra, hogy az egyén viselkedését hosszabb időn keresztül kövessük. Tehát ha valaki május 15-én meghív valakit vacsorára, nem világos, hogy ezt a vendéglátást egy bizonyos időintervallumon belül viszonzni fogja-e, de feltehetően igen. Érdekes módon ez nem jelenti azt, hogy a viszonzási mintákról semmit sem lehet mondani.

Valójában a kortárs ajándékcsere rendkívül kölcsönösnek tűnik.⁹⁶ Ezúttal sem abban az értelemben, hogy minden felajánlott ajándékért ugyanolyan formájú és értékű ajándékot kell adni, hanem abban az értelemben, hogy szinte minden ajándékozási pillanatban mindkét érintett fél ajándékot ad. Úgy tűnik, hogy a mai Hollandiában az ajándékcserét az azonnali kölcsönösség jellemzi: a viszonzott ajándékot nem késleltetik, hanem ugyanazon az alkalommal kínálják fel, amikor az első ajándékot kapták. Esküvőkön és születésnapokon a vendégek vendéglátásban részesülnek, miközben mindannyiuknak ajándékot kell nyújtaniuk a násznépnek vagy a születésnapos fiúnak vagy lánynak. Amikor vacsorára hívják az embereket, akkor flow-ers-t hoznak.⁹⁷ Gyakorlati támogatás esetén például az adományozónak is gyakran azonnal viszonzozzák a támogatását. A férfi, aki a barátjának segített a borozóban, egy üveg finom bort kap, és a testvér, aki a hétvégén vigyázott a nővére kutyájára, megbecsülést kap egy vacsorára a McDonaldsban.⁹⁸

Nem arról van szó, hogy ezekkel a viszonzott ajándékokkal a kapcsolat megszakad, és a további viszonzás szükségtelen. Természetesen a menyasszony és a vőlegény elvárja a meghívást, ha az egyik vendég

megházasodik, mint ahogyan egy születésnapos fiú vagy lány egy másik barát születésnapja alkalmából. Egy vacsorát nem csak egy csokor virággal kell viszonzni, hanem egy vacsorameghívással is kellő időben. És az a tény, hogy a támogatást ajándékkal jutalmazták, nem jelenti azt, hogy az ebben az egy esetben támogatásban részesülő személyt felmentik az alól, hogy egy másik alkalommal is támogatást nyújtson. Ez sem teszi a viszonzszeretetet a visszafizetés egy formájává, mert ob- vokálisan ajándékként gondolnak ezekre a felajánlásokra. Ehelyett úgy tűnik, hogy az emberek manapság inkább kötelességüknek érzik, hogy a kapott figyelmességéért azonnal kifejezzék hálájukat.

A cseréről szóló diskurzusok a Jövőbe szóló levelekben

A jövő íróit arra kértük, hogy írják le a napjukat, hogy forrásanyagot szerezzenek a jövő kutatói számára. Ezek a leírások lehetővé tették a huszadik század végi holland társadalomban népszerű ajándékok és fontos alkalmak és cserehálózatok elemzését. Az anyag tanulmányozásának egyik célja azonban az volt, hogy lehetőséget kapjunk a kortárs társadalomban zajló cserékkel kapcsolatos diskurzusok elemzésére. Érdekes módon az írók - akárcsak David Beck a tizenhetedik században - ritkán reflektálnak az ajándékcseregyakorlatra. Általában ragaszkodtak ahhoz a feladathoz, hogy leírják a napjukat és ezzel együtt az ajándékcseregyakorlatukat, de anélkül, hogy tudatában lettek volna annak, hogy ezek az ajándékcseregyakorlatok mint olyanok a (jövőbeli) kutatók számára is fontosak. Bár van néhány kivétel, úgy tűnik, hogy az írók általában véve nem ismerik fel, hogy az a mód, ahogyan ők maguk szociálisan viselkednek, a történészek és a néprajzkutatók számára is jelentős. A levelek többsége nagyon leíró és tényyszerű.

Mindössze két példa van arra, hogy az ajándékozás mint társadalmi gyakorlat tudatosul. Az első egy születésnap leírása, amely nem csupán a felajánlott vendéglátás és a kapott ajándékok száraz felsorolása, hanem tartalmaz egy megjegyzést arra vonatkozóan, hogy ez "általában" így szokott történni, majd leírja, hogy az emberek általában mit kínálnak a születésnapi partikon a vendégeiknek. Az író szerint a vendégeknek a következőket kínálták:

Először kávé egy szelet süteménnyel, utána egy ital. Többnyire bor vagy sör valami sósabbal, például dióval vagy sajtos

kekszekkel.⁹⁹

Az a tény, hogy ez a személy kávéra és süteményre, valamint rágcsálnivalókkal ellátott italokra hivatkozott, nem kivételes. Rengeteg utalás van a kávéra és a süteményre, majd a diós italokra és a sajtos kekszerekre, sőt szó szerint is.¹⁰⁰ A különbség itt mégis az, hogy az író tudatosan elhatárolódik a leírástól azzal, hogy hozzát teszi, hogy általában így szokták csinálni. Tisztában van azzal, hogy amit leír, az egy olyan minta, amely a tudósok érdeklődésére tarthat számot.

A másik példa a fent említett anya, aki tisztában van azzal, hogy gyermeke születésnap partija fontos a gyermek saját társadalmi hálózatán belül. Az ő megjegyzése nem hisztorikus vagy etnográfiai tudatosságról árulkodik, hanem arról, hogy tisztában van az ajándécsere társadalmi vonatkozásaival. Felismeri, hogy a lánya számára szervezett parti visszahat a lánya társadalmi identitására.

Ezek a példák nem zárják ki azt a lehetőséget, hogy a többi író időnként szintén tudatában lehetett ajándékozási magatartásának történelmi, néprajzi vagy társadalmi következményeinek, de általában nem tettek utalást erre a tudatosságra. A levelek célját tekintve az írók részéről az ajándécsere mint társadalmi gyakorlatra való több reflexiót várhattunk volna, de ismét csak nagyon kevés említés történik rituálékról és ajándécseregyakorlatokról. Ez megerősíteni látszik azt, amit a társadalomtudósok is megállapítottak: az ajándécsere mint társadalmi gyakorlatra ritkán reflektálnak a cserében részt vevő alanyok.¹⁰¹

Bár az írók nem reflektáltak az ajándécserevel kapcsolatos viselkedésükre, időnként - David Beckhez hasonlóan - megjegyzéseket tettek arra vonatkozóan, hogyan zajlott a csere, milyen tárgyakkal az ajándékaik, vagy hogyan értékelték az alkalmat. Ezek az utalások nagyrészt pozitívak.¹⁰² A "gyönyörű virágcsokor" egy születésnapon úgy tűnik, nagyra értékelték. Egy kisgyermek, akinek három nappal korábban volt a születésnapja, megjegyzi, hogy "még mindig örül az ajándékoknak".¹⁰³ Egy friss házaspár úgy tekint vissza a nagy napra, mint ami tele volt "kedves szavakkal, pompás dalokkal és sok ajándékkal".¹⁰⁴ Az eljegyzési partit a szervező szülők otthonában pedig "nagy sikernek" ítélik.¹⁰⁵ Hozzá tették, hogy legalább 77 vendég vett részt, ami a parti sikerének számszerűsítése és hangsúlyozása. Mások a vendégek számát is feltüntetik, hogy hangsúlyozzák a vendéglátás nagyságrendjét. Ahogy az egyik házaspár megjegyzte, "sok barát és ismerős jött el gratulálni és ajándékokat adni", hozzátéve, hogy a vendégek 70 a re- és a szülői házban is voltak.

ception, 40 a vacsorára és 100 a partin, mintha meg kellene győzniük magukat arról, hogy a "sok" valójában mennyit jelent.¹⁰⁶

Az ajándék minőségére utaló megjegyzést tesz egy nő, aki megjegyzi, hogy a színházi csoport egyik barátja milyen süteményekkel vendégelte meg őket születésnapja alkalmából. Ezek nyilvánvalóan nem közönséges sütemények voltak, hanem a "Maison Kelder", egy híres hágai pékség süteményei.¹⁰⁷ Azzal, hogy a nő megemlíti a pékség nevét, azt mutatja, hogy valóban nagy hatással volt rá a sütemények magas minősége, vagy annak az üzletnek a jó híre, ahol a süteményeket vásárolták.

Mindenesetre ezek mind olyan ajándékok példái, amelyeket méltányoltak, vagy más módon lenyűgözőnek ítélték, de vannak olyan utalások is az ajándékcserére, amelyek az esemény sajátosságait hangsúlyozzák. Mit kezdhünk például egy nő megjegyzésével, miszerint a temetés utáni ebédet a templom melletti kocsmában szolgálták fel?¹⁰⁸ Úgy tűnik, hogy a nő nem sértődött meg különösebben a helyszín miatt, de az, hogy egyáltalán megemlítette, talán azt jelenti, hogy valamilyen különleges jelentőséggel bírt számára. A levelekben leírt temetések közül ez az egyetlen, amelyik megemlíti a tényleges helyszínt. Talán idegen volt számára a kocsmái temetési fogadás fogalma, vagy legalábbis valami, amit a "mássággal" társított. Valójában úgy tűnik, hogy a kollégája testvérének temetését különösen azért tárgyalja ilyen részletesen, mert az egész élmény annyira idegen volt számára. A temetésre Hollandia egyik déli tartományában, Brabantban került sor. "Szentelt víz, füstölő, imák, kánonok, énekek és beszédek" szerepeltek benne, legalábbis ezt jegyezte meg. A nő számára, aki gyakorló protestáns volt, a temetés minden volt, amit egy tipikus római katolikus temetéstől elvárnánk a tipikusan római katolikus Brabant tartományban: mise az összes ismert szent kellékkal és ebéd egy olyan profán helyen, mint egy kocsmá.

Egy idős hölgy elment a rotterdami egyetemen egy professzorasszony, "egy fiatal, mindössze 27 éves nő" bemutatkozó előadására. Az előadás után fogadás volt, ahol "bőségesen folyt az ital".¹⁰⁹ Ez a megjegyzés vagy azt jelenti, hogy a hölgy helytelenítette a mértéktelen ivást, vagy azt, hogy valójában élvezte azt. Az alkalomra mindössze két pohár vörösbort ivott, ami meglehetősen szerénynek tűnik, és arra utal, hogy nem volt túlságosan kedvelte az ivást. Este, lefekvés előtt azonban megivott egy whiskyt, ami arra utal, hogy időnként szívesen iszik. A kifejezés, amellyel az alkalmat jellemezte, egy gyakori holland kifejezés: "*de drank vloeide rijkelijk*". Ez azt jelenti

a partin mindenkinek jutott bőven ital, de azt is sugallja, hogy a vendéglátók jól gondoskodtak a vendégekről. Ebben az értelemben az újbóli jelölés jóindulatú volt, de felmerül a kérdés, hogy vajon ez a jövőbeni kutatók számára is ennyire nyilvánvaló lesz-e.

A mai Hollandiában az ajándécsere nem mindig pozitív élmény. Miután viszonylag nyugodt születésnapja volt, egy nő azt állította, hogy nem igazán tudta élvezni a társaságát.¹¹⁰ Bár nem részletezi, de úgy tűnik, hogy annyira lefoglalta az italok felszolgálása és a harapnivalók biztosítása, hogy nem volt ideje arra, hogy valóban elidőzzön a vendégeivel. Ráadásul az unokák meghívása nem csak móka és kacagás, sőt, talán egy kicsit túl sok is a kettőből. Ahogy az egyik nagymama panaszkodik, miután néhány éjszakán át vigyázott a három unokájára, miközben a lánya és a veje a házassági évfordulójukat ünnepelték: "Nagyon fárasztó volt."¹¹¹

A kortárs holland ajándécsere sajátosságai

Más írók megjegyzései rámutatnak bizonyos korabeli ajándécsere sajátosságokra. Az, hogy bizonyos eseményeket előszeretettel ünnepelnek meg egy szűkebb körben, nem csak az ünnepi események szervezésén keresztül válik világossá, hanem bizonyos kifejezéseken keresztül is. Az olyan eseményekre, mint egy hétvégi kirándulás az 50th. házassági évforduló vagy a 65. thszületésnap alkalmából, az emberek a "*met het gezin*", azaz "**a nukleáris családdal**" kifejezéssel utalnak.¹¹² Egy nagy esküvőn a vacsora csak a nukleáris család számára van, beleértve az "*aanhang*"-ot, vagyis a "partnereket".¹¹³ Ez azt jelenti, hogy a násznépen kívül a szülők és a testvérek is jelen voltak, beleértve a testvérek part- nerei is. Pontosan ez az a felállás, amely a mai Hollandiában a *het gezin-t* alkotja: szülők, gyermekek és a gyermekek partnerei, valamint az unokák.¹¹⁴

Egy másik érdekes példa az a megjegyzés, hogy "a háziasszony fizetett" a születésnap vacsoráért egy étteremben, ahová az egyik író meghívták.¹¹⁵ A vacsoráról, amelyre a háziasszony több barátját is meghívta, kiderült, hogy egy *steen grill* este volt egy étteremben.¹¹⁶ Tényleg nyilvánvalónak tűnik, hogy egy olyan házigazda, aki különleges alkalomra hív vendégeket, fizetne a vacsoráért. Még a hollandok is, akik a "going Dutch" kifejezésnek értelmet adtak, egyetértenének azzal, hogy egy olyan eseményt, amelyre meghívtak valakit, a házigazdának kell fizetnie. Ez azonban nem olyan egyértelmű, mint amilyennek látszik, ahogy egy másik példa is mutatja. Miután

egy

születésnap vacsorát egy kínai étteremben tizenkét barátjával, a meghívottak a háziasszony nem engedte, hogy ő fizesse ki az egész vacsorát. Ahogy az egyik ilyen barátnő írta levelében: "Végül mindenki hozzájárult, mert úgy gondolták, nem engedhetik, hogy a háziasszony mindent kifizessen."¹¹⁷

Miért éreznék ezek a meghívottak kínosnak, hogy a vendéglősnő fizesse ki az étkezést, amire meghívta őket? És miért kommentálná két író azt a kérdést, hogy a vendéglátójuk egyáltalán fizetett-e a vacsoráért? Feltehetően ez nem csak pénzkérdés, bár Hollandiában általában elég drága az étkezés. A helyzet az, hogy a születésnap étkezés, legalábbis azok számára, akik a Levelek a jövőbe-t írták, általában olyan dolog, amit csak a saját családjukkal tesznek meg. Általánosságban elmondható, hogy a holland felnőttek többnyire otthon ünneplik a születésnapjukat. Ha egyáltalán elmennek vacsorázni, akkor a családjukkal vacsoráznak, és ebben az esetben nyilvánvaló, hogy a családfő fizet.

Ebben a két esetben a vacsorára egy barát, vagy ami még fontosabb, *egyetlen* barát születésnapja alkalmából került sor. Mindkét nő özvegy, elvált vagy más módon nőtlen volt, és mindketten úgy gondolták, hogy jó lenne a születésnapjukat egy közeli barátokkal elköltött vacsorával megünnepelni. Mivel azonban ez a helyzet meglehetősen szokatlan, a meghívottak számára nyilvánvalóan nem volt teljesen világos, hogy egy ilyen esemény gyakorlati lebonyolítását, vagy legalábbis a számla kifizetését hogyan kellene megszervezni. Valószínűleg ezért tűnt fel az első írónak, hogy ki fizette ki a vacsorát, és ez vezette a második írókat arra, hogy nem engedte, hogy a háziasszony fizessen. A hollandok számára a tizenkét rokon vacsorájának kifizetése meglehetősen kivételes, nemhogy a tizenkét barát vacsorájának kifizetése.

Várakozások és csalódások

A levelekből az is kiderül, hogy az emberek ajándékcseréjében és társadalmi kapcsolataiban fontos szerepet játszanak az elvárások és a csalódások. Az emberek nyilvánvalóan bizonyos dolgokat várnak el egymástól, legyen szó ajándékokról vagy egy bizonyos viselkedésformáról. Egy férfi megjegyzi, hogy amikor felhívta egy régi kolléganőjét, hogy gratuláljon neki a születésnapjához, az valójában egyáltalán nem lepődött meg, mert valójában "vagy erre, vagy egy képeslapra" számított.¹¹⁸ Tehát ebben az esetben a férfi valójában megfelelt az elvárásainak. Más emberek,

azonban komolyan csalódtak a barátaikban. Az a korábbi nő, aki azt írta, hogy nem tudta élvezni a saját születésnapját, azt is megjegyezte, hogy ötven év óta először nem hallott a legjobb barátjáról a születésnapján.¹¹⁹ Legalább egy hívást várt volna.

Nyilvánvalóan a legjobb barátnője nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az ilyen típusú csalódások feloldásának egyik módja az, hogy a születésnapokra és más fontos alkalmakra vonatkozóan bizonyos szabályokat írunk elő a társasági körünkben. Egy nő megjegyezte, hogy szokásává tette, hogy nem feledkezik meg a születésnapokról és évfordulókról.¹²⁰ Ez nyilvánvalóan olyasmi, amit a férfiaktól nem várnak el, amint az egy olyan nő megfigyeléseiből is kiderül, aki a születésnapján kapott egy telefonhívást a sógorától.¹²¹ A nő megjegyzi, hogy a férfi emlékezett a születésnapjára: "A legtöbbször a férfiak ebben nem túl jók, (vagy csak nem érdekli őket annyira)".

Elmagyarázza, hogy a férfi sokkal figyelmesebb lett ebben a tekintetben a felesége halála óta, ami úgy tűnik, hogy Hooff viselkedését tükrözi az első felesége halála után. Csak az asszony halála után kezdett el rendszeresen levelezni sógorával, Joost Baeckkel.¹²² Hooff csak mostohalánya halála után kezdett levelezni vejevel. Ez arra utal, hogy a nők nagymértékben felelősek a családon belüli társadalmi kapcsolatok fenntartásáért.

Csak akkor, ha egy az ember egyedül van, hogy vállalja ezeket a társadalmi kötelezettségeket.

A kortárs társadalomban az ajándékcserevel kapcsolatos szociológiai kutatások valójában megerősítik, hogy a társadalmi kapcsolatok fenntartása az ajándékok és a figyelmességek révén valójában a nők feladata. Ők adják és kapják a legtöbbet.¹²³ Ebből a szempontból nem meglepő, hogy a levelekben szereplő születésnapokról és egyéb társadalmi eseményekről szóló leírások többségét nők írták. A Levelek a jövőhöz című gyűjtemény egészében mint olyanban valószínűleg többségben vannak a nők levelei, de kétségtelenül még inkább a "Rituálék és ünnepek" című részben. A "Sport és hobbi" kategóriából vett minta valószínűleg több férfi által írt levelet eredményezne.

De hogy visszatérjek az elvárásokhoz, ezek nem csak a születésnapok alkalmával jönnek szóba. Az esküvőket is elvárják, hogy bizonyos módon ünnepeljük meg. Hiába vannak a párnak bizonyos kívánságai, ezek bizonyos esetekben nem teljesíthetők, mert nem a társadalmi környezetük ízlésének megfelelőek. A társadalmi nyomás, hogy a szülők kívánságait teljesítsék, állítólag elég erős. Ahogy egy nő említette, miután részt vett barátaik esküvőjén, a pár maga is szívesebben házasodott volna "csendben",

vagyis a lehető legkevesebb vendéggel, de "ezt a szülők nem fogadták el".¹²⁴ Valójában ez a pár végül hagyományos esküvőt tartott, amely magában foglalta a fogadást és a partit is. Ez arra utal, hogy bár a mai társadalomban a pár áll a figyelem középpontjában az esküvő napján, ez nem jelenti azt, hogy mindent egyedül dönthetnek. A gyakorlatban ez néha annyi ember csalódását jelentené, hogy nem éri meg a fáradságot, és jobb, ha azt teszik, amit elvárnak.

Az elvárások és csalódások másik példája az, amikor egy egész család kiábrándul a társadalmi környezetük viselkedése miatt. A család egy anyából, egy apából és három gyerekből áll.¹²⁵ A nap folyamán a család telefonhívást kapott a fiuk egyik barátjától. Május 15-eth egy kivételesen meleg hetet követő nagyon meleg nap volt, és a család felajánlotta neki, hogy a születésnap partiját a garázsukban tartják. A fiú felhívta őket, hogy elmondja, úgy döntött, elfogadja az ajánlatot, és aznap este a hátsó kertjükben tartja a születésnap partiját. Délután a fiuk és a barátja elmentek a belvárosba, hogy bevásároljanak az esti partira.

Késő délután a család újabb telefonhívást kapott. Ezúttal a lányuk egyik barátja. Felkérte a szülőket, hogy segítsenek a közelgő, házassági évfordulójuk alkalmából rendezendő parti előkészületeiben. A partit a következő hétvégén tartották volna, de most ez a barát úgy döntött, hogy mégsem tud segíteni nekik. Ez a hír nagyon megdöbbentő volt a család számára; este, a vacsora közben megbeszélték, hogy kevésbé legyenek kedvesek és kevésbé legyenek tekintettel mások érzéseire és kívánságaira. Csalódottságuk annak fényében volt elviselhető, hogy voltak olyan kedvesek, hogy a fiuk barátja a kertjükben tartotta a buliját. Úgy gondolták, hogy ez egy kedves dolog, és elvárták, hogy mások is megtegyék értük azt, amit ők is megtesznek másokért. Sajnos ez nem így történt.

Kulturális egyezmények

A csere kulturális konvenciói magukban foglalják mind a csere tényleges gyakorlatát, mind a cserét körülvevő diszkurzív gyakorlatokat egy adott kulturális környezetben. A csere gyakorlatai, beleértve az alkalmakat, az ajándékokat és az ex-

változást, a konvenciók szabályozzák, ami azt jelenti, hogy bár az emberek az ajándékcsere szabadnak élik meg, valójában társadalmilag kötelesek részt venni bizonyos ajándékcserezertartásokban. Ezeket eddig a tizenhetedik és a huszadik századi emberek által a mindennapi gyakorlatokról hátrahagyott leírások alapján elemeztük. A diszkurzív gyakorlatokat kissé nehezebb e napi leírások alapján elemezni. Bár az emberek mindennapi leírásaikban kommentálhatják a cseréjüket, és verbálisan pozitív vagy negatív értelemben ítélezhetnek róla, ezek nem sok teret hagynak annak meghatározására, hogy a kulturális konvenciók szerint az embereknek hogyan kell kezelniük az ajándékcserejüket.

A tizenhetedik századra vonatkozóan ezt úgy lehet megoldani, ha közelebről megvizsgáljuk azokat a leveleket, amelyekben az ajándékozásról az adományozó és a címzett beszéltek. P. C. Hooft irodalmi barátjaival folytatott levelezéséből kiderült, hogy az ajándékozó retorikai *szerénységgel* ajánlotta fel ajándékait. A felajánlott ajándékok viszont mind a címzettnek, mind az adományozónak *megtiszteltetést* jelenthettek, akik az ajándékok révén egymás felé *kötelezték el* magukat. Pontosán ezek a konvenciók teszik Dorothea van Dorp's korábban idézett leveleit oly jellemzővé a héttizedes évek holland kultúrájára. Kijelentette, hogy Lady Killigrew "nagy megtiszteltetést" fog neki nyújtani azzal, hogy viseli a Dorothea által felajánlott ezüst karkötőt. Lady Killigrew "nagyértékben lekötelezné" Dorotheát, aki úgy érezte, hogy "jobban [érzi] magát a szolgájának", mint bárki más valaha is.¹²⁶ Lehetetlen kideríteni, hogy mennyire mélyen érezte ezt a kötelezettséget és megtiszteltetést, de az világos, hogy Dorothea ragaszkodott a kon- ventionhoz, amikor ilyen kifejezésekkel fejezte ki érzéseit.

A Levelek a jövőnek önmagukban sajnos nem reflektálnak a kortárs ajándékcsere kulturális konvencióira. Nem közölnek információt arról, hogy az ajándékot hogyan kellett volna megbeszélni a címzett és az ajándékozó között, és nem árulják el, hogy az ajándékcsere hogyan érzékelték. Mindazonáltal ezek a konvenciók valójában már a prológusban is szóba kerültek, amikor Komter de- finícióját idézték az ajándékozásról. Bár ez a meghatározás nem a kortárs ajándékcsere konvencióinak leírására irányult, úgy tűnik, hogy rámutat az ideiglenes ajándékcsere néhány fontos jellemzőjére, legalábbis abból a szempontból, ahogyan ezt a társadalmi gyakorlatot a benne részt vevő alanyok érzékelik. Komter szerint az alanyok az ajándékozást - többek között - *nem kölcsönös, altruista és spontán tevékenységnek*, valamint a *személyes érzések kifejeződésének* tekintik.¹²⁷

Ezek olyan általános konvenciók, amelyek a korabeli Hollandiában az ajándékcserére vonatkoznak, és ezzel valószínűleg a Jövendőbeli levelek íróira is. A Levelek mégis azt mutatják, hogy a korabeli Hollandiában az ajándékcseréről alkotott felfogás csak bizonyos mértékig esik egybe az ajándékcserre ezen gyakorlatával. Világos például, hogy még ha az alanyok nem is tudnak róla, az ajándékcserre a korabeli Hollandiában rendkívül kölcsönös. A XVII. századi Hollandiában is ilyen volt az ajándékcserre, de akkoriban az emberek megengedtek egy bizonyos időt, amikor a kölcsönösséget elvárták. A mai Hollandiában viszont úgy tűnik, hogy a vizsontszerzésnek kettős mintája van. A legtöbb esetben egy kis viszonzást azonnal felajánlanak, ugyanakkor megmarad a jövőbeli viszonzás hosszú távú elvárása. A vacsorapartik jó példája ennek a kettős viszonzossági mintának: a vacsorára meghívott vendégek a házigazdának egy csokor vagy más kis ajándék felajánlásával azonnal kifejezik megbecsülésüket. Ennek ellenére elvárják, hogy a vendéglátójukat a jövőben is meghívják vacsorára.

Ugyanez a fajta érvelés vonatkozik a kortárs ajándékcserre hagyományos spontaneitására is. Bár az emberek úgy érzik, hogy szabadon, bármelyik pillanatban ajándékot adhatnak, tény, hogy az ajándékok túlnyomó többségét olyan alkalmakkor ajánlják fel, amelyek társadalmilag megkövetelik az ajándékozást. A Let- ters to the Future kimutatta, hogy a legtöbb ajándékot a konvencionális ajándékcserre pillanataiban ajánlották fel, és csak nagyon keveset ajánlottak fel spontán módon, anélkül, hogy erre társadalmi követelményeket támasztottak volna.¹²⁸ Ez azt mutatja, hogy az emberek a születésnapokon és az esküvőkön spontán ajándékozásként élik meg az ajándékozást, de valójában a kulturális konvenciókat követik azzal, hogy pontosan ezeken az alkalmakon ajándékot kínálnak. Valóban rendkívül problematikus lenne, ha valaki ezeken az alkalmakon nem ajándékozna. Ez egy érdekes jelenség: vannak olyan kulturális konvenciók, amelyek leírják, hogy az embereknek milyen alkalmakkor kell részt venniük az ajándékcserében, ugyanakkor vannak olyan kulturális konvenciók, amelyek előírják, hogy az ilyen cseréről szóló diskurzusnak a spontaneitásra és a választás szabadságára kell utalnia.

A kortárs ajándékcserre másik érdekes vonása az ajándék feltételezett személyes jellege. Az ajándékok célja, hogy személyes érzéseket közvetítsenek, míg maguk az ajándékok - néhány kivételtől eltekintve, mint például az esküvői előadások és beszédek - egyáltalán nem személyesek. A Levelek a jövőbe

című kötetben leírt ajándékok többsége általános ajándék. A legnépszerűbb ajándékoknak a következők tűnnek

könyvek, CD-k, növények és virágok, amelyeket feltehetően mind boltokban vásárolnak, és amelyekből legalább ezer másolat létezik.¹²⁹ Ebben a tekintetben az ajándékok egyáltalán nem személyesek. Ezenkívül többen említették, hogy pénzt ajánlottak fel ajándékként, ami az ajándékcseréről szóló kortárs szakirodalom szerint rendkívül alkalmatlan ajándéknak számít, különösen személytelen jellege miatt.¹³⁰

Mégis, az ajándékok nem feltétlenül személyesek, de az emberek tesznek bizonyos erőfeszítéseket, hogy személyre szabják őket oly módon, hogy az ajándékok a címzett iránti szeretetük kifejezői legyenek.¹³¹ Ezt többféleképpen is meg lehet tenni: Az ajándékokat becsomagolják, hogy növeljék az ajándékozási élményt, kártyákat adnak hozzá, hogy kifejezzenek néhány személyes szót vagy kívánságot, és ha nem kártyán, akkor az ajándékozó személyesen is kifejezhet hagyományos érzelmeket az ajándék átadásakor.¹³²

A pénz személyre szabottá válik azáltal, hogy utal valamire, amire a címzett spórol, vagy úgy csomagolják, hogy az még személyesebbé váljon.¹³³ A pénz önmagában nem válik személyesebbé, de legalábbis a címzetre vagy annak személyes kívánságaira való utalással alkalmassá válik. Egy nő, aki részt vett az unokatestvére esküvőjén, megjegyezte, hogy a párnak egy nagy összegű pénzt adtak át egy betonból készült nagy számológépbe csomagolva. Bár ez nyilvánvalóan a pénzajándék személyessé tételét célozta, nem világos, hogy a számológép hogyan utalhatna a címzettek iránti pozitív személyes érzelmekre.

Az ajándékozás személyessé tehető az adományozó és a címzett közötti tényleges kapcsolatra való hivatkozással is. Erre példa a masszázsolaj és a sportszappan, amelyet egy író sporttársának vásárolt, valamint a bridzspartnerének vásárolt játékkártyák és jegyzetömb.¹³⁴

Továbbá valószínűnek tűnik, hogy a legtöbb megvásárolt általános ajándék legalább a címzett személyes ízlésének megfelelő volt. Az emberek valószínűleg olyan író könyveit és olyan művészek CD-it vásárolták, akiket a megajándékozott szeret, vagy legalábbis olyan műfajban, amit ő maga is szeret. Az ajándékként felajánlott növények és virágok pedig feltehetően szintén illeszkednek a címzett életmódjához és színpreferenciáihoz. Ebben az értelemben nem a személyes készítés teszi a legtöbb kortárs ajándékot megfelelővé, hanem az a tény, hogy az ajándékozó valamilyen módon vagy formában személyre szabja az ajándékot, hogy az megfeleljen a címzettnek.¹³⁵ Még ha az ajándékozónak nem is sikerül teljesen megfelelő, személyes ajándékot nyújtania, ez nem feltétlenül katasztrofális a kapcsolatra nézve.¹³⁶ Ahogy egy nő megjegyzi

egy kolléga után

gue felajánlott neki egy fuksziát a születésnapjára: "Kiváló. Nem mintha annyira szeretném a fuksziát, de nagyon hálás vagyok a gesztusért".¹³⁷

Következtetés

Ez az összehasonlítás azt mutatja, hogy az ajándécsere valóban fontos társadalmi jelenség mind a XVII. századi, mind a korabeli Hollandiában. Bár ez aligha kerül kifejezésre, az egyének mindkét korszakban ajándékokat használnak a társadalmi kapcsolatok kialakítására és fenntartására, és mindkét korszakban elvárható, hogy a felajánlott ajándékokat egy bizonyos időn belül megkapják. Számos alkalom - a naptári ünnepektől kezdve az átmenet rítusain át a mindennapi eseményekig - hívja fel az ajándékozásra a figyelmet. És az alkalom jellegétől függően az ajándékokat bizonyos társadalmi hálózatokon belül várják el, legyen szó családi vagy baráti körről, vagy szakmai kapcsolatrendszeréről. Az elvárt ajándéktípusok szintén az alkalomtól és a cserehálózattól függnnek. Amint azt bemutattuk, a kortárs ajándécsereben van néhány újdonság az ajándéktípusok és a csere alkalmával történő ajándékozás pillanatai tekintetében, de általánosságban elmondható, hogy a csere rendszerei mindkét korszakban meglehetősen hasonlóak.

Anélkül tehát, hogy figyelmen kívül hagynánk az ajándécsere-gyakorlatok sajátosságait bármelyik korszakban, világossá vált, hogy a legfontosabb különbség a XVII. századi és az átmeneti ajándécsere között az azt körülvevő kulturális konvenciókban rejlik. Míg a tizenhetedik századi ajándécsere a becsület és a kötelezettség fogalmaival lehetett utalni, addig a korabeli Hollandiában az ajándécserét a szponzivitás és a személyes vonzalmak szabályozzák. Bár ezek a konvenciók tagadhatják a tényleges gyakorlatot, az ajándécsere nék így kellene történnie és így kellene megvitatnia.

Következtetés

Ha valamit tisztáztunk az elmúlt néhány fejezetben, akkor az az, hogy az ajándékcseré valóban fontos társadalmi gyakorlat. Bár az emberi érintkezés lehetséges ajándékok nélkül is, azt gyakran kísérik és gazdagítják ajándékok, mind a hétezzres években, mind a mai társadalomban.¹ Szinte minden alkalommal cserélnek ajándékot, néha nagy és pompás ajándékokat adnak, máskor csak egy csésze kávé. Az ajándékok maguk is eszközök: az emberek társadalmi kapcsolatainak kialakítására és fenntartására szolgálnak. Az ajándékokat arra használják, hogy társadalmi kapcsolatot kezdeményezzenek, és arra is, hogy megerősítsék a kapcsolatot, ha már létrejött.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek kizárólag eszközök. Az ajándékok is jelek, amelyeknek jelentésük van. Az ajándékok egy kapcsolat létezésének jelei, de utalhatnak a rituális státuszra, a címzett társadalmi megítélésére vagy az adományozó és a címzett közötti kapcsolat jellegére is. Az ajándék jelző ~~műve~~ kulturálisan kötött. Azt, hogy mit jelenthet és mit nem jelenthet egy ajándék, kulturális konvenciók szabályozzák. A konvenciók szabnak határt annak a viselkedésnek, amelyet az ajándékozási-csere-kapcsolatban megfelelőnek tartanak, mind a gyakorlat, mind a gyakorlatról folytatott diskurzus tekintetében.

A XVII. századi Hollandiában az volt a szokás, hogy az ajándékok a címzett megbecsülésének, valamint az ajándékozó és a címzett által fenntartott kötelező kapcsolatnak a jelei voltak. A kölcsönösség elvárása kötötte őket egymáshoz. A felajánlott ajándékokat idővel vissza fogják adni, ez várható volt. Azt azonban, hogy mikor következik a viszonzás, és hogy ez miből áll, nem tették egyértelművé, hanem néha a kötelezettségről szóló diskurzuson keresztül tudták meg. Amikor az emberek ajándékot adtak vagy kaptak, bizonyos esetekben kifejezték, hogy köteleességgel tartoznak egymásnak, ami megerősítette a két fél között fennálló kapcsolatot.

Az ajándékcseréről szóló kortárs diskurzus Hollandiában egészen másképp alakul. Az egyezmény előírja, hogy az ajándékokat a következő módon kell felajánlani

spontán, és amikor felajánlják őket, az ajándékokra a szeretet kifejezésével utalnak. A korabeli Hollandiában az ajándékoknak az ajándékozó és az ajándékozott közötti személyes érzelmeket kell kifejezniük, anélkül, hogy a csere rendszerére utalnának. A gyakorlatban az ajándékcserében való részvétel kötelezettsége és a viszonzás elvárása valószínűleg ugyanolyan erős a mai Hollandiában, mint a XVII. században, de ezt nem kellene elismerni az ajándékcserét körülvevő terminológiában.

Ez igen érdekes, mert új megvilágításba helyezi azt az elképzelést, hogy a tizenhetedik századi terminológia bizonyos megtévesztő tulajdonságokkal rendelkezett. Valójában éppen a korabeli diskurzus az, amely a jelek szerint erősebben hajlamos tagadni az ajándékcseré-gyakorlatok közös vonásait. Bár a Bourdieu által leírt, az explicitásra vonatkozó tabu mindkét korszakra érvényes abban az értelemben, hogy mindkét korszakban nem tárgyalják nyíltan a viszonzás feltételeit, és az ajándékok árát általában nem hozzák nyilvánosságra, a XVII. századi diskurzus elismeri a címzett és az ajándékozó között fennálló kötelező kötelékeket. A tizenhetedik századi diskurzus azt sugallja, hogy az ajándék az ajándékok sorozatának része, míg a korabeli holland cserekapcsolatokban az ajándékot spontán, egyedi eseménynek tekintik, amely nem kapcsolódik más, korábban kapott vagy később várható ajándékokhoz.²

Ez azt jelenti, hogy a XVII. századi egyének a társadalmi kapcsolataik fenntartásában instrumentálisak voltak? Igen, de ugyanez vonatkozik a korabeli egyénekre is. A tizenhetedik századi diszkurzív konvenciók azonban azt sugallhatják, hogy a társadalmi kapcsolatok fenntartásában instrumentálisabbak, mint az átmeneti egyének, de még ez is nagyon valószínűtlennek tűnik. Az instrumentalitás szintjét nyilvánvalóan nehéz, ha nem lehetetlen mérni és összehasonlítani, de ha valamit *nem* szabad pontos mérőeszköznek tekinteni, akkor az a csere diszkurzív konvenciói, ahogy a korabeli anyagból kiderült: bár az uralkodó elképzelés szerint az ajándékokat spontán, viszonzás elvárása nélkül kell felajánlani, és személyes érzelmeket kell kifejezni, a legtöbb ajándékot áruházakban vásárolják, akkor ajánlják fel, amikor a konvenciók azt megkövetelik, és általában azonnali viszonzás követi. A kortárs közbeszéd mégis a szeretetről szól.

Továbbra is kérdéses, hogy egy olyan gyakorlatot, amely mindkét időszakban alapvetően nagyon hasonló volt, hogyan lehet ennyire különbözőképpen tárgyalni. Bár ennek a kutatásnak nem volt célja, hogy megmagyarázza a

e tényre néhány magyarázatot lehet felvetni - amelyek nem feltétlenül zárják ki egymást, és további kutatásokat igényelnek -. Először is, lehet az **Elias-féle** civilizációs folyamat mentén gondolkodni.³ Nagyon általánosságban ez a civilizációs folyamat úgy tisztázható, mint egy olyan folyamat, amelyben a nyugati civilizáció a középkor óta lassan az explicitástól az implicititás felé mozdult el. Míg korábban az emberek kézzel ettek, idővel elkezdtek kést és villát használni. Míg korábban az emberek nem tartották volna helytelennek, hogy a kocsmában - zsebkendő nélkül - köpködjének, fíngjanak vagy fújják ki az orrukat, addig ezek a viselkedésformák idővel a privát szféra részévé váltak. Ugyanez mondható el a szexualitásról és az ag- gresszióról is: ezek a tevékenységek korábban a mindennapi közélet részei voltak, míg a mai társadalomban mindezek rejtve vannak és nagymértékben korlátozottak. Általánosságban azt mondhatnánk, hogy mindezen tevékenységek tisztán fizikai elemét vagy megtagadták a végrehajtásuk módja révén, vagy a nyilvánosságon kívülre kerültek. Elias szerint ezeket a viselkedésbeli változásokat a nyelv, a diskurzus megváltozása kísérte. Ugyanez mondható el az ajándékcseréről is: az ajándécsere-rendszer alapját, a kölcsönösséget az idők folyamán megtagadták azáltal, hogy az ajándékcseréről állítólagosan beszélnek.

A második magyarázat a két időszak diskurzusának különbségére a XVII. századi és a korabeli társadalom szerveződésében keresendő. A tizenhetedik századi Hollandiában a rászoruló túlélése nagyrészt a családjuktól és a barátaiktól függött. A mai társadalom individualistább, az emberek inkább a jóléti államra, mint a családjukra támaszkodnak. Mivel a XVII. században a társadalmi kapcsolatok annyira létfontosságúak voltak, a cseréről szóló diskurzusnak néha a lehető legegységesebbnek kellett lennie. Az embereknek pontosan tudniuk kellett, hogy mit várhatnak el a társadalmi hálózatukhoz tartozó többi egyéntől. Ebben a tekintetben a barátságról és az ajándékcseréről szóló szeretetteljes diskurzus a korabeli társadalomban talán az egyik olyan luxus, amelyet egy jól szervezett jóléti állam nyújtani tud.

Mindenesetre az ajándékcserét, mint gyakorlatot, mind az instrumentalitás, mind a szeretet irányítja, és ezek nem zárják ki egymást, hanem kölcsönösen függenek egymástól.⁴ Bár a kortárs diszkurzív gyakorlatokban a kapcsolatokon belüli instrumentalitás létezését nem értékelik nagyra, és gyakran tagadják, az instrumentalitás valójában szükségszerű a kapcsolatok normális működéséhez. A

a társas kapcsolatok fenntartása nagymértékben függ a kapcsolat ösztönző vagy kölcsönös jellegétől. Az emberek nem altruizmusból, hanem önérdekből tartanak fenn kapcsolatokat: valamit akarnak a kapcsolataikból. Ez a kölcsönösségre való törekvés egyaránt vonatkozik a tevékenységekre - mint például az ajándékok cseréje - és a kapcsolatokra.

- amibe az emberek belevágnak, és a kapcsolaton belül kialakuló érzésekre. Bár az ember nem feltétlenül azért ad, hogy cserébe kapjon valamit, és nem feltétlenül azért szeret, hogy viszonzzeressék, mégis előnyös, ha az ajándékok kölcsönösek, és a szeretet érzései kölcsönösek. Éppen az a tény, hogy mindkét fél akar valamit a másiktól, teszi lehetővé a legboldogabb és leghálásabb kapcsolatok létrejöttét.

Ez sokkal cinikusabban hangzik, mint amilyen valójában. Képzeljük el az ellenkezőjét: X személy fenntart egy kapcsolatot annak ellenére, hogy Y személynek nincs semmi olyan ajánlata, ami X személy számára különösebben tetszene. Az ő szemében Y személy nem különösebben érdekes, vicces, intelligens vagy vonzó, de azért tartja fenn a kapcsolatot Y személlyel, mert különben szomorú lenne Y személy számára. Mondhatnánk, hogy ez a kapcsolat X személy önzetlensége miatt létezik, ami valóban nagyon nemesnek hangzik, de el kell gondolkodnunk azon, hogy Y személy vajon értékelné-e, ha mindezt tudná.⁵ Y nem szánalomból szeretné, ha X-szel lenne kapcsolata, hanem azért, mert X-nek őszintén tetszik, amit Y nyújtani tud. Y valójában jobban szeretné, ha a kapcsolat instrumentális lenne.⁶

Mondhatnánk, hogy van pozitív és negatív ~~instrumentális~~ Nemcsak az ajándékok felajánlása révén tartják fenn a kapcsolatokat, ami az ajándékcsere instrumentálissá teszi, hanem az ajándékok felajánlásán keresztül ténylegesen létrejön a kapcsolat két egyén - vagy egyének csoportja - között, ami nem *kizárólag* instrumentálissá teszi azt. Azáltal, hogy az egyén vendégszeretetet nyújt barátainak és családtagjainak, lehetőséget teremt arra, hogy időt töltsön azokkal az emberekkel, akikkel szívesen tölt időt, ami nyilvánvalóan az instrumentális pozitív fajtája.

Egy kapcsolat akkor igazán instrumentális, negatív értelemben, ha egyetlen célja, hogy a fenntartott kapcsolaton kívül valamit kapjon.⁷ A legtöbb ajándékcsere esetében a csere célja a kapcsolat mint olyan fenntartása, még ha ez néha azt is jelenti, hogy a kapcsolaton kívüli valamit kínálnak vagy kívánnak. Erre példát a tizenhetedik századi anyagból hozhatunk: Badovere nem volt érdekelt abban, hogy Hoofittal megfelelő baráti kapcsolatot tartson fenn,

hanem csak azért maradt vele kapcsolatban, mert vissza kellett kapnia a pénzét Baudiustól. Ez volt az, ami miatt Hooft, annak ellenére, hogy némi erőfeszítéseket tett **Badovere** ügyeinek intézése érdekében, kissé kellemetlenül érezte magát a helyzetben. Beck Dávid is sokat fáradozott azért, hogy unokatestvérét patikusnak nevezzék ki a hadseregbe, de ezt nem gondolták problémásnak, hiszen a kért erőfeszítéstől függetlenül is volt kapcsolat a két kuzin között. Vagyis, míg valószínűtlennek tűnik, hogy **Badovere** és **Hooft** kapcsolatban maradtak volna, ha az egyiknek nem lett volna szüksége a másiktól erre a szívességre, a két unokatestvér mindenképpen fenntartotta a kapcsolatot, és nem csak azért, mert az egyiknek valamikor szüksége lehetett a másik szívességére.

Az ajándékcseré instrumentális jellegének tudatosítása egy bizonyos szintű elemzés eredménye. Még egy olyan környezetben is, ahol az implicititás a szabály, néhány embernek sikerül némi távolságtartással szemlélnie az ajándékcserét, és felismerni a játékban lévő mechanizmusokat.⁸ A XVII. században Johan de Brune, Zeeland nyugdíjasa és több címeres könyv szerzője objektív módon reflektált az ajándékcserére, amikor kijelentette, hogy "az első ajándék a másodiknak méhe", amivel nyilvánvalóan felismerte az ajándékcseré kölcsönös jellegét.⁹ Továbbá azt állította, hogy "a haszon a korabeli barátság cementje és forrasztóanyaga", ami világosan mutatja, hogy De Brune látta a társadalmi kapcsolatok instrumentális jellegét.¹⁰ Ugyanez mondható el az ideiglenes anyáról, aki felismeri, hogy **lánya** születésnap partija nagyon fontos a gyermek társadalmi hálózatán belül. Nem meglepő módon a tudósokat arra nevelik, hogy a világot objektívebben szemléljék, és magas azoknak a társadalomtudósoknak a száma, akik felismerik, hogy a kortárs ajándékcseré instrumentális. De akkor a történészek arra vállalkoztak, hogy a társadalmi kapcsolatokban az instrumentalitást a kora újkorra jellemző jelenségként írják le.

Hogyan lehetséges ez? Mindenekelőtt azért, mert a történészek elvileg csak azt a korszakot vizsgálják, amelyet éppen kutatnak. Két vagy több ország összehasonlítását a kortárs történetírást szabályozó konvenciók megengedik, ahogyan az időbeli fejlődést is, de az időbeni összehasonlítást nem. Mégis elkerülhetetlennek tűnik, hogy egy történésznek szüksége van valamilyen viszonyítási pontra, amikor egy olyan kultúrát vizsgál, amely oly távol van, de mégis oly közel áll a sajátjához. Kénytelen összehasonlítani a saját kultúrájával, csak éppen nem kifejezetten. És ebben az öntudatlan összehasonlításban ismét a kulturális konvenciók kerülnek a képbe. Természetesen, amikor

az ember a

tizenhetedik században, és azt látja, hogy az emberek az ajándékokról a kölcsönös kötelezettség szempontjából beszélnek, ez egy szembetűnő pont, különösen akkor, ha az ember egy olyan környezetből érkezik, ahol az ajándékokra a szeretet kifejezésével utalnak.

Egy másik kérdés, amely tovább homályosítja a történészek a kora újkori ajándékozásról alkotott képét, a rossz ajándék fogalma, vagy inkább az a tény, hogy a történészek írásos feljegyzésekkel foglalkoznak.¹¹ A rossz ajándékok olyan ajándékok, amelyek vagy ártani szándékoznak, vagy pedig szándékolatlanul rosszul sülnék el. Logikusan ezek azok az ajándékok, amelyek a legnagyobb valószínűséggel felbukkannak az írásos feljegyzésekben. Az ajándékcseré mindennapos társadalmi gyakorlat, és a legtöbbször tudat alatt zajlik, és alig vesztegetünk szavakat az ajándékcserére, ha a dolgok jól mennek, és a legtöbbször a dolgok jól mentek. Azonban, ahogyan a III. részben bemutattuk, az ajándékról valószínűleg kifejezetten beszéltek azokban a kapcsolatokban, ahol az ajándék rosszul sült el. Az is nyilvánvaló, hogy a rosszul sikerült ajándékcserék jelennek meg a bírósági feljegyzésekben, és nem a jól sikerült ajándékcserék. Így a történész nagy valószínűséggel belefut a rosszul sikerült ajándékokba, és az a benyomása maradhat, hogy az ajándékcseré "elkerülhetetlenül vitás".¹² Mégis úgy tűnik, hogy David Beck naplója elegendő bizonyíték arra, hogy az ajándékcserék többsége problémamentesen zajlott. Ha belegondolunk abba a hatalmas mennyiségű ajándékcserébe, amelyet csak Beck hálózatán belül, több személy között, bármilyen alkalomra, és legtöbbször mindenféle probléma nélkül folytattak, akkor egyértelmű, hogy az ajándékcseré általában véve jóindulatú tevékenység lehetett.

Mindazonáltal David Beckkel is van egy probléma, és ezt csak akkor tudom megfelelően megvitatni, ha felfedem magam, mint a könyv szerzője. Egyesek talán elgondolkodnak azon, hogy Beck mennyire reprezentatív a tizenhetedik századi társadalomra nézve. Erre a kérdésre nem szívesen válaszolok, mert kultúrtörténetet írok, nem pedig társadalomtörténetet. Az ehhez hasonló kutatások értéke nem a statisztikai reprezentativitásban rejlik, hanem az egyén viselkedésének értelmezésében és a kulturális kontextusban való megjelenítésében. Az alapgondolat az, hogy ez az egyén több társadalmi hálózat megbecsült tagja, és beágyazódott a kulturális környezetébe, ami reprezentatívvá teszi őt társadalmi és kulturális kontextusának egészére nézve. Továbbá, az anyag, amelyet ez az egyén nyújtani tud, a tizenhetedik századi társadalom tágabb kontextusába kerül. David Beck naplóját más egodokumentumokkal és más típusú

forrásokkal összehasonlítva értékeljük, ami véleményem szerint egy történész számára felelősségteljes módja annak, hogy anyagával foglalkozzon.

A probléma David Beckkel és velem, a szerzővel csak akkor merült fel, amikor az anyagát összevetettük a *Levelek a jövőbe* című írással. Ezekben a levelekben olyan emberek csoportját találtam, akiknek egyéni viselkedése nagyrészt összhangban volt a csoport többi tagjának viselkedésével, de akiknek a viselkedése mégis elgondolkodtatott a csoport egészének reprezentativitásával kapcsolatban. A XVII. századi kultúrával ellentétben a kortárs társadalmat a vele kapcsolatos tapasztalataim és ismereteim révén tudom megérteni. Mégis, olyan cseregyakorlatokat találtam, amelyekről elismerem, hogy beleillenek ebbe a társadalomba, de nem ismerem fel, hogy a sajátom. Például megünneplem a születésnapomat, de eszembe sem jutna, hogy diót, ropogtatnivalót és kekszet tálaljak sajt mellé. Az énképem arra kényszerít, hogy úgy mutassam meg magam, hogy török kenyér, olajbogyó, *tapenade* és *tatziki* is szerepeljen benne.¹³

Ez nyilvánvalóan elgondolkodtatott David Beck tizenhetedik századi kultúrában elfoglalt helyéről. Vajon ő is csak egy átlagos ember volt, vagy egy egzotikus ajándékozási szokásokkal rendelkező szubkultúra tagja volt? Vajon német származása miatt nagyon különbözött a környezetében élő "hollandoktól"? Ezek nem olyan problémák, amelyeket ebben a következtetésben meg lehet oldani, és talán nem is kell megoldani őket. David Beck talán nem a tökéletes XVII. századi ember, de legalább lehetőséget nyújtott arra, hogy bepillantást nyerjünk a XVII. századi ajándékcseré-gyakorlatokba.

Megjegyzések

Megjegyzések Bevezetés

1. Dorothea van Dorp levelei Worp, *De briefwisseling van Constantijn Huygens 1608-1687* (Hága 1911) című könyvéből származnak, de megjelentek a Smits-Veldt és Bakker szerkesztésében is: *In een web van vriendschap. Nederlandse vrou- wen uit de zeventiende eeuw* (Amszterdam 1998).
2. Huygens találkozott Sir Robert és Lady Killigrew során diplomáciai látogatások Londonban, és 1621 Killigrew 1624. volt tagja a House of Commons, és ő és felesége voltak ismertek a vendégszeretetükről az angol kulturális elit ebben az időszakban. Ld: Blom, *Constantijn Huygens. Mijn leven verteld aan mijn kinderen in twee boeken* (Amszterdam 2003).
3. Dorothea van Dorp: 24-03-1624. Az összes holland idézet angolra fordítása a szerző által.
4. Dorothea van Dorp: 23-05-1624.
5. Dorothea van Dorp: 23-05-1624.
6. Lásd: Van Nierop, *Van ridders tot regenten. De Hollandse Adel in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw* (Hága, 1984). 291.
7. Van der Aa, *Biographisch woordenboek de Nederlanden* (változatlan utánnyomás 1969) [1852-1878] VII.
8. Lásd: Wijsenbeek-Olthuis szerk. *Het Lange Voorhout. Monumenten, mensen en macht* (Zwolle és Hága 1998).
9. A Huygens körébe tartozó nőkről lásd: Keesing, *Het volk met lange rokken. Vrouwen rondom Constantijn Huygens* (Amszterdam 1993).
10. Bourdieu a *Practical Reason* (Cambridge 1998) "A szimbolikus javak gazdasága" című fejezetében írja le ezt az explicitásra vonatkozó tabut. 96.
11. Eltérő megjegyzés hiányában a kortárs társadalom alatt kifejezetten a századforduló (20-21th. századst) holland társadalmát értjük. A mai holland társadalomnak tulajdonított konvenciók egy része azonban a nyugati társadalom egészére is érvényes, míg mások a holland társadalomra jellemzőnek tekinthetők. Például az ajándékok becsomagolása a nyugati ajándékcseré-gyakorlatok egészének tekinthető, míg a Mikulás-estének széleskörű ajándékcserével történő megünneplése nagyrészt a holland ajándékcseré-gyakorlatok sajátja.
12. Az ajándékoknak ez a tág értelmezése nagyrészt Komter, *Az ajándék* című könyvéből származik. *Egy interdiszciplináris perspektíva* (Amszterdam 1996). 110.
13. Lásd még: Komter: "A kölcsönösség mint a kizárás elve: Ajándékozás Hollandiában", *Szociológia* (30,1996) 2305. Ebben a cikkben az ajándék hasonló meghatározását javasolják.
14. A családi kapcsolatoknak erről az úgynevezett ortodox és revizionista szemléletéről, valamint a fekete-fehér legendákról szóló vitákhoz a gyermek-és családtörténettel kapcsolatban.

- nevelési gyakorlatok a holland történelemben lásd: Dekker, *Uit de schaduw in 't grote licht. Kinderen in egodocumenten van de Gouden Eeuw tot de Romantiek* (Amsterdam 1995); Haks, "Continuïteit en verandering in het gezin van de vroegmoderne tijd." in *Vijf eeuwen gezinsleven. Liefde, huwelijk en opvoeding in Nederland*, Peeters, Dresden-Coenders és Brandebarg szerk. (Nijmegen 1986) 31-56; Van der Heijden, *Huwelijk in Holland. Stedelijke rechtspraak en kerkelijk tucht 1550-1700* (Amsterdam 1998); Roberts, *Through the keyhole. Holland gyermeknevelési gyakorlat a 17. és 18. században. Három városi elit család* (Hilversum 1998); Sturkenboom, *Spectators van de hartstocht. Sekse en emotionele cultuur in de achttiende eeuw* (Hilversum 1998).
15. Ariès, *L'Enfant et la vie familiale sous l'ancien régime* (Párizs 1960); Flandrin, *The Family in Former Times. Kinship, Household and Sexuality* (Cambridge, 1979) [1976]; Shorter, *The Making of the Modern Family* (New York 1975); Stone, *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800* (London, 1977).
 16. Lásd: Badinter, *L'Amour en plus. Histoire de l'amour maternel (XVIIe-XIXe siècles)* (Párizs 1980), *Ebből a szempontból is érdekes Schama állítása, miszerint a hollandok a XVII. században egyedülálló módon dédelgették gyermekeiket: Schama, The Embarrassment of Riches: An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age* (London és New York 1987) 481-545. Ezt az állítást Dekker és Groenendijk azzal az indokkal utasította el, hogy ez nem volt egyedülálló sem a hollandoknál, sem a XVII. században: Dekker és Groenendijk, "Isten köztársasága vagy a gyermekek köztársasága? Gyermekvállalás és gyermeknevelés a reformáció után. An appraisal of Simon Schama's thesis about the uniqueness of the Dutch case", *Oxford Review of Education* XVII (1991) iii 317-335.
 17. A kiszámított vagy instrumentális barátságról lásd: Aymard, "Friends and Neighbors" in *A magánélet története*, Ariès és Duby, szerk. (Harvard 1989) [1986] 453; Kooijmans, *Vriendschap en de kunst van het overleven in de zeventiende en achttiende eeuw* (Amsterdam 1997); "Vriendschap. Een 18e-eeuwse familiegeschiedenis", *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 28 (1992) 48-65; "Andries & Daniel. Vriendschap in de vroegmoderne Nederlanden", *Groniek. Historisch Tijdschrift* 130 (1995) 8-25; "Kwetsbaarheid en 'koopluider vriendschap", in *Of bidden helpt? Tegenslag en cultuur in Europa, circa 1500-2000*, Gijswijt-Hofstra és Egmond, szerk. (Amsterdam 1997) 61-70. Lásd még a *Groniek* különszámát. *Historisch Tijdschrift* 132, 1995 a "Vroegmoderne vriendschap" témájában.
 18. Labrie, "Eenzaamheid en sociabiliteit: *Groniek*, 68-86.
 19. Lásd: Kooijmans, *Vriendschap* és Schmidt, *Om de eer van de familie. Het geslacht Teding van Berkhout 1500-1950, een sociologische benadering* (Amsterdam 1986).
 20. Lásd: Macfarlane, *Ralph Josselin családi élete: A seventeenth-century clergyman. An essay in historical anthropology* (Cambridge 1970); Houlbrooke ed. *English Family Life, 1576-1716. An Anthology from Diaries* (Oxford 1988); Pollock, *Forgotten Children. Parent-child Relations from 1500-1900* (Cambridge 1983).
 21. Frijhoff és Spies szerk., *1650. Bevochten eendracht* (Hága 1999) 213. Angolfordítás: *1650. Nehezen kivívott egység*. Ford. Myra Scholz (Assen/ Palgrave 2004).

22. Az ajándékcserével kapcsolatos kutatás a kora újkori történelemben: Howell, *The marriage Exchange: Property, Social Place and Gender in the Cities of the Low Countries 1300-1550* (London 1998); McCants, *Civic Charity in a Golden Age: Orphan Care in Early Modern Amsterdam* (Chicago 1997); Muldrew, *The Economy of Obligation: The culture of Credit and Social Relations in Early Modern England* (New York 1998).
23. Davis, *The Gift in Sixteenth-Century France* (Wisconsin 2000). Az ajándékozással kapcsolatos középkori történeti témák kutatásának áttekintéséhez lásd: Algazi, Groebner, Jussen (szerk.), *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange* (Göttingen 2003).
24. Lásd a történelmi antropológiáról szóló vitát Kalb, *Focaal. Tijdschrift voor antropologie* 26/27. (1996) "Historical Anthropology: the unwaged debate", valamint Frijhoff bevezetése a történeti antropológiába in Te Boekhorst, Burke és Frijhoff, szerk. *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850. Een historisch-antropologisch perspectief* (Meppel és Amsterdam 1992).
25. Lásd: Dekker, *Lachen in de Gouden Eeuw. Een geschiedenis van Nederlandse humor* (Amsterdam 1997); Knevel, *Het Haagse Bureau. Zeventiende-eeuwse ambtenaren tussen staatsbelang en eigenbelang* (Amsterdam 2001); Schmidt, *Overleven na de dood. Weduwen in Leiden in de Gouden Eeuw* (Amsterdam, 2001); Zijlmans, *Vriendenkringen in de zeventiende eeuw. Verenigingsvormen van het informele culturele leven te Rotterdam* (Hága, 1999).
26. A kora újkori Hollandia jótékonyásával és szegénységével kapcsolatos kutatásokat lásd: Van Leeuwen, *The Logic of Charity. Amsterdam, 1800-1850* (New York 2000); Spaans, *Armenzorg in Friesland 1500-1800. Publieke zorg en particuliere liefdadigheid in zes Friese steden. Leeuwarden, Bolsward, Franeker, Sneek, Dokkum en Harlingen* (Hilversum és Leeuwarden, 1997); Van der Vlis, *Leven in armoede. Delfse bededen in de zeventiende eeuw* (Amsterdam, 2001); Van Wijngaarde, *Zorgen voor de kost. Armenzorg, arbeid, en onderlinge hulp in Zwolle 1650-1700* (Amsterdam, 2000).
27. Kooijmans, *Vriendschap*.
28. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw* (Haarlem 1867); *Het maatschappelijk leven onzer vaderen in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1905); Ter Gouw, *De Volksvermaken* (Haarlem 1871).
29. Mauss *Essai sur le Don* [1923]. Angol fordítások: Mauss, *The Gift: Forms and Function in Archaic Societies* (New York/London 1967); Mauss, *The Gift: The Form and Reason for Exchange in Archaic Society* (London 1990).
30. Ruffle, "Gift giving with emotions", *Journal of Economic Behaviour & Organization* 39, 4 (1999) 399. Az érzelmek és az ajándékozási magatartás közötti kapcsolat jobb megértéséhez lásd: Van de Ven, *Psychological sentiments and economic behaviour* (Tilburg 2003).
31. Godbout és Caillé, "Az ajándék világa", *Queens Quarterly* (32000), 368.
32. Macharel, "Dons et réciprocité en Europe", *Archives européennes de sociologie* (241983) 151-166, idézi Davis, *The Gift in Sixteenth-Century France*, Davis 6. is leír egy olyan helyzetet, amelyben három különböző rendszer létezett egymás mellett: az ajándékozás, az eladás és a kényszerítés módja.
33. Davis, *Az ajándék a tizenhatodik századi Franciaországban*, 7.
34. Levinson és Ponzetti (szerk.), *Encyclopedia of Human Emotions*, "gift giving" írta Komter, 298-301.
35. Lásd az ajándékokra mint a társadalmi kapcsolatok létrehozásának és fenntartásának eszközeire vonatkozó utalásokat: Belk, "Gift-giving behaviour" in Jagdish, *Research in*

- Marketing* (Greenwich 1979) 95-126; Caplow, "Christmas Gifts and Kin Networks", *American Sociological Review* 47, 3 (1982) 383-392; Cheal, "The Social Dimensions of Gift Behaviour", *Journal of Social and Personal Relationships* 3 (1986) 423-493; Ruth és Otnes, et al. (1999). "Gift Receipt and the Reformulation of Interpersonal Relationships" *Journal of Consumer Research* 25, 4 (1999): 385-402; Schmied, *Schenken. Ueber eine Form sozialen Handelns* (Opladen 1996). Az ajándékokra mint a kapcsolatok jeleire vonatkozó hivatkozásokat lásd: Goffman, *Interaction Ritual* (New York 1967) az ajándékokról mint kötőjelekről; Godbout és Caillé (2000) "Az ajándék világa" című művében az ajándékot "a személyes kapcsolatok rendszerének megtestesítőjeként" írja le. És ld: Shuman, "Food Gifts- Ritual Exchange and the Production of Excess Meaning" *Journal of American Folklore*, 113 (2000) 450, amelyben az ajándékokat "a társadalmi kapcsolatok tárgyalásának és megjelenítésének eszközének" tekintik.
36. Schmied, *Schenken*, 33.
 37. Cheal, *The Gift Economy* (London, New York 1988) 137, idézi Schmied, *Schenken*, 34.
 38. Gouldner, "A kölcsönösség normája: *American Sociological Review*, (2519602) Újranyomatva 176. in Komter, *The Gift*, 49-66.
 39. A kölcsönösségről lásd még Malinowski klasszikus szövegeit: "The Principle of Give and Take", *Crime and Custom in Savage Society* (London 1970) 39-45 [1922], újranyomatva Komter, *The Gift*. Levi-Strauss, "The Principle of Reciprocity" in Komter, *The Gift* [1949, Eng. trans. 1957] és Schwartz, "The Social Psychology of the Gift", *American Journal of Sociology* (73,19671) 1-11, szintén újranyomatva Komter, *The Gift*-ben. Továbbá ld: Altman, "Reciprocity of interpersonal exchange" *Journal on the Theory of Social Behaviour* (31973) 249-261; Caplow, "Christmas Gifts and Kin Networks", *American Sociological Review* (47,19823) 383-392; Komter és Vollebergh, "Gift Giving and the Emotional Significance of Family and Friends" *Journal of Marriage and the Family* 59 (1997) 747-757 és Rider, "A Game-theoretic interpretation of Marcel Mauss' 'The Gift'", *Social Science Journal* (3,19982) 203-212.
 40. Komter, *Az ajándék*, 110. A szubjektív igazság és a tárgyi valóság közötti különbséget Bourdieu a *The Work of Time, The Logic of Practice*, (Cambridge 1990) 104 [1980] és ismét a *Practical Reason* című könyvében teszi meg, 95.
 41. Schmied, *Schenken*, 36.
 42. Komter, "Reciprocity as a Principle of Exclusion", *Sociology*, (30,19962) 313; Caplow, "Rule Enforcement Without Visible Means: Christmas Gift Giving in Middletown", *American Journal of Sociology* (89,19846) 1306-1323.
 43. Malinowski, *Crime and Custom*, 40. Ezt a részt idézi Gouldner, "The Norm of Reciprocity" (A kölcsönösség normája), 170. Malinowski e magatartási szabályokról szóló kijelentése már magában foglalja a szubjektív tapasztalat és az objektív elemzés közötti különbséget.
 44. Komter, *szociológia*, 313.
 45. Giddens idézi Komter, "A kölcsönösség mint a kizárás elve: *Szociológia* 30, 2. (1996) 299-316.
 46. Caplow, *American Journal of Sociology*, 1306-1323 és Caplow, "Christmas Gifts and Kin Networks", *American Sociological Review* (47,19823) 383-392.
 47. Caplow, *American Journal of Sociology*, Idem 1306.48., 1322.
 49. Komter, *Az ajándék*, 110.
 50. Lásd újra: Bourdieu, *Practical Reason*, 96.

51. Többé-kevésbé ugyanezt a kérdést teszi fel Komter, *The Gift* (1996) 110, és Davis bevezetője a *The Gift in Sixteenth-century France* (2000) 9. fejezetében. Feljogosítva érzem magam, hogy ugyanezt a kérdést feltegyem és megválaszoljam, mivel a XVII. századi Hollandiában az ajándékcserre gyakorlatáról semmit sem tudunk, és úgy érzem, hogy ezek a gyakorlatok létfontosságú kiindulópontot jelentenek. Ráadásul ez a legegyszerűbb módja a kérdés feltevésének.
52. Az én megközelitésemben az ajándékcseréről szóló diskurzus magában foglalja az összes szóbeli utalást erre a témára, akár hétköznapi személyek, akár tudósok által. Feltételezem, hogy a XVII. századi ajándék-cseréről volt egy uralkodó diskurzus, ahogyan most a korabeli ajándékcseréről is van egy, amelyet a konvenciók irányítottak. A konvenció írja elő mind azt, hogy mit kell tenni a gyakorlatban, mind pedig azt, hogy hogyan kell erről beszélni és hivatkozni rá.
53. A diplomáciai cserekapcsolatról lásd: Windler, "Adomány és ajándék. Mediterranean di- plomacy as cross-cultural communication" *Saeculum* (51,20001) 24-56; Windler, "Tributes and Presents in Franco-Tunesian diplomacy" *Journal of Early Modern History* 24, (2000)169-199.
54. Presser, "Memoires als geschiedbron" in *Winkler Prins Encyclopedie VII* (Amsterdam és Brüsszel, 1958) 208-210; újranyomtatva in Presser, *Uit het werk van Presser* (Amsterdam 1969) 277-282. Ld: Brands, Von der Dunk és Zwager. "Introductie" *Tijdschrift voor Geschiedenis* 83 (1970) 83 és Dekker, "Egodocumenten: een literatuuroverzicht" *Tijdschrift voor Geschiedenis* (101,1988) 83. 161.
55. Brands et al., *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 145.
56. Von der Dunk, "Over de betekenis van egodocumenten. Een paar aantekeningen als in- en uitleiding", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, (831970), 151.
57. A holland közgyűjteményekben található egodokumentumok áttekintését Lindeman, Scherf és Dekker szerk., *Egodocumenten van Noord-Nederlanders uit de zestiende tot begin negentiende eeuw. Een chronologische lijst* (Rotterdam 1993). A holland kultúrtörténeti monográfiákra, amelyek egodokumentumokon alapulnak, lásd: Baggerman és Dekker, *Kind van de toekomst. De wondere wereld van Otto van Eck, 1780-1798* (Amsterdam 2005); Bagger- man, *Een lot uit de loterij. Familiebelangen en uitgeverijpolitiek in de Dordtse firma A. Blussé en zoon, 1745-1823* (Hága 2000); Blaak, *Geleiderde levens. Dagelijks leven en schrijven in de vroegmoderne tijd in Nederland 1624-1770* (Hilversum 2004); Dekker, *Uit de schaduw in 't grote licht. Kinderen in egodo- cumenten van de Gouden Eeuw tot de Romantiek* (Amsterdam 1995); Kooij- mans, *Vriendschap en de kunst van het overleven in de zeventiende en achttiende eeuw* (Amsterdam 1997) és *Liefde in opdracht. Het hofleven van Willem Fre- derik van Nassau* (Amszterdam 2000); Pollmann, *Een andere weg naar God. De Reformatie van Arnoldus Buchelius (1565-1641)* (Amszterdam 2000); Ro- berts, *Through the keyhole. Holland gyermeknevelési gyakorlat a 17. és 18. században. Három városi elit család* (Hilversum 1998).
58. Dekker, *Uit de schaduw*, 24-25
59. Dekker, 26-27.
60. Dekker, 27.
61. Dekker, 28.
62. Az egodokumentumokról és az én fejlődéséről ld: Burke, "Represen- tations of the Self from Petrarch to Descartes" in Porter, szerk., *Rewriting the Self: Histories from the Renaissance to the Present*, (London/New York 1997) 17-28; Masuch, *Origins of the Individualist Self: Autobiography and Self-Iden-*

- tity in England, 1591-1791 (Cambridge 1997); Davis, "Boundaries and the Sense of Self in Sixteenth-Century France" in Heller and Sosna eds., *Reconstructing Individualism: Autonomy, Individuality and the Self in Western Thought*, (Stanford 1986) 53-63.
63. Frijhoff, *Wegen van Evert Willemsz. Een Hollands weeskind op zoek naar zich- zelf 1607-1647* (Nijmegen 1995) 60-61.
 64. Dekker, *Uit de schaduw*, 28.
 65. Briggs and Burke, *A Social History of the Media* (Cambridge 2002) 44-45.
 66. Dekker, 24.
 67. Kooijmans, *Vriendschap, Liefde in opdracht*, és "Liefde in opdracht. Emotie en berekening in de dagboeken van Willem Frederik van Nassau," *Historisch Tijdschrift Holland* 4/530, (1998). 231.
 68. Briggs és Burke, *A média társadalomtörténete*, DB24.69.: 04-04-1624.
 70. Frijhoff és Spies, *Bevochten 1650. eendracht*, 168.
 71. Van Tricht, *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft* (Culemborg 1976-1979) 11-13.
 72. Mostaert, *Nederduijse Secretaris oft Zendbrieffschrijver* (Amsterdam 1635).
 73. Van Tricht, *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft*, 15.
 74. A kézirat a hágai városi levéltár könyvtárában található, H s 420 aláírással. A naplót David Beck, *Spiegel van mijn leven* címmel adták ki. *Een Haags dagboek uit 1624*, Veldhuijzen ed. (Hilversum 1993).
 75. Veldhuijzen, bevezetés David Beck, *Spiegel van mijn leven*, 8-10.
 76. DB: címdal.
 77. Ibid.
 78. Ibid.
 79. "de voorleser".
 80. DB: 02-02-1624.
 81. A társadalmi tökérlől lásd: Kooijmans, *Vriendschap*; Schmidt, *Om de eer van de familie*.
 82. Izrael, *A holland köztársaság*, 342-343. Ld: Lesger, *Handel in Amsterdam ten tijde van de Opstand. Koopliden, commerciële expansie en verandering in de ruimtelijke economie van de Nederlanden ca. 1550-ca. 1630* (Hilversum 2001).
 83. A Hooftól szóló szakirodalmat lásd: Dudok van Heel, "De familie van Pieter Cornelisz Hooft" in *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie en het icono- grafisch Bureau* (1981) 68-108; Jansen, ed., *Omnibus Idem. Opstellen over P. C. Hooft ter gelegenheid van zijn 350ste sterfdag* (Hilversum 1997); Jansen, ed., *Zeven maal Hooft. Lezingen ter gelegenheid van de 350ste sterfdag van P.C. Hooft* (Amsterdam 1998); Van Tricht, *P.C. Hooft* (Arnhem 1951); Haasse és Gelderblom, *Het licht der schitterende dagen. Het leven van P.C. Hooft* (Amsterdam 1981).
 84. Hooft, *Henrik de Grote. Zyn leven en bedryf* (Amsterdam 1626); *Neederlandsche hystoorien, sedert de ooverdraght der heerschappye van kaizar Karel den Vyfden, op kooning Philips zynen zoon* (Amsterdam 1642). Történelmi munkásságáról ld: Groenveld, *Hooft als historieschrijver. Twee studies*. (Weesp 1981).
 85. PC: 1139.
 86. Busken Huet, *Het land van Rembrandt*, (Haarlem 1898). A Muiderkring fogalmának kritikáját lásd: Strengholt, "Over de Muiderkring." in *Een lezer aan het woord. Studies van L. Strengholt over zeventiende-eeuwse Ne-*

- derlandse letterkunde*, Duits, Leerintveld, Ter Meer és Van Strien, szerk. (Münster 1998) 75-88.
87. Lásd még: Smits-Veldt, *Maria Tesselschade. Leven met talent en vriendschap* (Zutphen 1994).
 88. Van Tricht szerk. *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft* (3 kötet. Culemborg 1976-1979). Az I. rész 1599-1630; a II. rész 1630-1637; és a III. rész 1638-1647 között. A holland elit levelezéskultúrájáról lásd: Ruberg, *Conventionele correspondentie. Briefcultuur van de Nederlandse elite, 1770-1850* (Nijmegen 2005).
 89. Hermanus Verbeeck, *Memoriaal ofte mijn levensraijnsinghe* (Hilversum 1999), szerkesztette és bevezetőt írt Jeroen Blaak. A kézirat megtalálható a Stadsbibliotheek Haarlemben, hs. 187 A4 és A5.
 90. Lásd: Blaak bevezetője a szerkesztett önéletrajzban, 9.
 91. Ibid.
 92. A holland iskolarendszerről lásd: Frijhoff és Spies, *1650*, 237-256.
 93. Blaak, "Inleiding", 13.
 94. Blaak, "Inleiding", 15.
 95. HV: 45.
 96. "Az ember földi élete küzdelem", Jób cap. és7 "Inkább halott, mint élő".
 97. Blaak, "Inleiding", 22.
 98. Blaak, 25.
 99. Willem Frederik hivatali almanachokban vezetett naplót, amelyeket Visser szerk. kiadta, *Gloria Parendi. Dagboeken van Willem Frederik, stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe, 1643-1649, 1651-1654* (Hága 1995). A kéziratot a Koninklijk Huisarchiefben őrzik, leltári száma VIII 3 I-IV, VIII 4 és VIII 2 I-III.
 100. Izrael, *a Holland Köztársaság*, 305.
 101. Van der Plaats, "Inleiding", in Visser szerk. *Gloria Parendi*, x-xi.
 102. Ibid., x.
 103. Visser, *Gloria Parendi*. Eredeti naplót a hágai Királyi Levéltárban őrzik, és a Holland Történelmi Társaság megbízásából adták ki.
 104. WF: 320-321.
 105. Kooijmans, "Liefde in opdracht. Emotie en berekening in de dagboeken van Willem Frederik van Nassau" in: *Historisch Tijdschrift Holland* 4/5 (1998). 231.
 106. WF: 269. Willem Frederik a dátumokat mind a Julián naptár szerint említi, amely akkoriban még használatban volt Frízföldön, mind pedig a Gergely-naptár szerint, amelyet Hollandia átvett. Erre példa a "20/30 csütörtök".
 107. Mauss hasonló összehasonlítást tesz az archaikus társadalom és a sajátja között *Essai sur le Don* című művében. Ld: Mauss, *Az ajándék: Forms and Function in Archaic Societies* (New York/London 1967), különösen a IV. rész, 63-82.
 108. Korábban Svédországban és Dániában is hasonló felhívást tettek, ahol a visszhang még nagyobb bizonyult, mint Hollandiában.
 109. E levelek egy kisebb gyűjteménye először a De Jong és Wijers szerkesztésében jelent meg: *Brieven aan de toekomst* (Utrecht 1999).
 110. Hollandia és Hollandia nem ugyanaz: Hollandia csak a Holland Köztársaság egyik tartománya volt, ahogyan Noord- és Zuid-Holland tartományok ma Hollandia részei. Amikor ebben a könyvben Hollandiáról beszélek, akkor valójában Hollandiára gondolok, nem pedig Hollandiára.

111. A leveleket a Meertens Intézet dolgozta fel, hogy megfelelően megőrizze és katalogizálja őket. Ez a katalogizálási rendszer a levelekben tárgyalt témákra vonatkozó hivatkozásokat is tartalmaz.

Megjegyzések I. rész: Az ajándékcseré gyakorlata

1. Davis, *The Gift in Sixteenth-Century France*, 15. A barátságna erről a széles kora újkori értelméről ld: Davis, 19-20 és Kooijmans, *Vriendschap*, 14-18.
2. A holland *burger* szót angolul burgernek lehet fordítani, de a *burgerlijk* szót burgeois-nak fordítják, ami nem teljesen fedi a szó jelentését. Lásd még: Schama, *Embarrassment of Riches*, 7.
3. A II. rész részletesebben tárgyal néhány konkrét példát az átadási szertartások ajándékaira és a vendéglátás ajándékára, míg a III. rész a csere számos konkrét kapcsolatára és hálózatára összpontosít. Ezekben a fejezetekben kerülnek kontextusba az itt David Beck tejterméke alapján leírt minták.
4. DB: 17-01-1624.
5.DB:20-09-1624.
6.DB:02-12-1624.
7.Dekker, *Uit de schaduw*, 43: Hasonlóképpen, Constantijn Huygens, amikor gyermekei gyermekkorát írta le, nem említette a születésnapjukat.
8. megjegyzések WF: (231643), (621644), (1561645), 265 (1646), (4211647), (5491648) és (6861649). Az 1651-1654 közötti időszakra vonatkozóan a születésnapjaira vonatkozó utalások hiányoznak, mivel a naplók csak az év első hónapjait (1651) vagy csak az év első napjait (1652-1654) tartalmazzák.
9. WF: 23, 15662., 265.
10. WF: 421, 686. 1648-ban Willem Frederik nem érezte jól magát a születésnapján, ami magyarázhatja a születésnapjáról szóló tényszerű beszámolót.
11. Van Alkemade és Van der Schelling, *Nederlands Displegtigheden vertoo- die de plegtige gebruiken aan den Dis, in het houden van maaltijden en het drinken der gezondheden*, vols3. (Rotterdam 1732-1735). Van Alkemade-ről lásd: Rooijackers, "Vieren en Markeren" in *Volkscultuur* (Nijmegen 2000). 174.
12. Van Alkemade, *Nederlands Displegtigheden*, I, 166. Van Alkemade Kálvin evangéliumi harmóniához írt kommentárjára támaszkodott, amelyben a Máté XIV:6-ban a Héródes születésnapjának alkalmát tárgyalja.
13. Ibid., 169.
14. WF: (841644).
15. Van Alkemade, I, 175.
16. Érdekes módon P.C. Hooft és Tesselschade Roemers Visscher valójában úgy ünnepelték esküvőjüket, hogy vacsorát kínáltak a barátoknak és a családtagoknak. PC: és606 PC: (1127.A holland *verjaring* vagy *verjaardag* szót születésnapnak és évfordulónak is lehet fordítani.)
17. Bouwman, *Nederlandse gelegenheidsgedichten voor 1700 in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Catalogus van gedrukte gedichten op gedenkwaardige gebeurtenissen in het leven van particuliere personen* (Nieuwkoop 1982).
18. Ezek a versek Debora Kivit (508), Ester en Maria van Hoog- straten (611), Mattheus van Nispen (624) és Willemijna Blooteling (637) számára íródtak.

19. Davis, *Az ajándék*, 34.
20. A Beck Dávid naplójában szereplő összes ajándékcserre-ügyletet adatbázisban dolgoztuk fel, és ennek megfelelően elemeztük. A David Beck ajándékcserenyakorlatára és társadalmi környezetére vonatkozó általános megjegyzések ezen az adatbázis-anyagon alapulnak. A konkrét példákra és eseményekre a naplóban szereplő időpontok alapján hivatkozunk.
21. A holland étkezési szokásokról ebben az időszakban lásd: Burema, *De voeding in Nederland van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw* (Assen 1953); Jobse-Van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dagelijkse maaltijd in Nederland* (Nijmegen 1995); Schama, *The Embarrassment of Riches*, 129-188.
22. A David Beck-ügyben ez alól az egyetlen kivételt a későbbiekben tárgyaljuk.
23. Lásd Jobse-Van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam*, 165.; a külföldi látogatók megjegyezték, hogy csak meghívás esetén vehettek részt az étkezésben.
24. DB: 30-09-1624, 05-09-1624.
25. DB: 29-01-1624.
26. DB: 09-12-1624.
27. Például DB: 23-01-1624, 31-03-1624, 10-04-1624, 01-11-1624; DB: 14-03-1624, 11-05-1624, 17-04-1624, 18-04-1624, 28-09-1624.
28. DB: 18-06-1624, 16-06-1624, 09-07-1624.
29. DB: 29-01-1624, 31-01-1624, 06-10-1624.
30. DB: 01-01-1624, 03-03-1624.
31. DB: 31-03-1624, 10-04-1624.
32. DB: 27-09-1624.
33. DB: 28-09-1624.
34. DB: 29-09-1624.
35. DB: 30-09-1624.
36. DB: 03-10-1624.
37. Kooijmans, *Vriendschap*, 173. A kapott ajándékok továbbküldését negatív gesztusként értelmezi, míg szerintem ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy aki továbbküldi az ajándékokat, az fősvény, és azt sem, hogy nem jó szándékkal teszi. Különösen igaz ez az olyan élelmiszerek esetében, amelyeket nem lehet megőrizni; egyszerűen van értelme, hogy másoknak örömet okozzon, ha valaki nem képes egyedül élvezni az összes élelmiszert.
38. DB: 08-08-1624. A zsoldárok növekvő népszerűségéről ebben az időszakban ld: Van Deursen, *Bavianen en slijkgeuzen. Kerk en kerkvolk ten tijde van Maurits en Oldenbarnevelt* (Assen 1974) 173; Frijhoff, *Wegen van Evert Willemsz.* 326-332.
39. DB: 29-09-1624.
40. DB: 17-01-1624.
41. DB: 23-02-1624, 09-05-1624, 28-09-1624, 10-11-1624, 29-11-1624.
42. Lásd Van Alkemade, *Displegtigheden* és 314-331. első oldalát.
43. Roodenburg az *Onder censuurban* rámutatott az ivásnak a barátság fenntartásában betöltött fontos társadalmi funkciójára, 338.
44. DB: 27-01-1624. Lásd: Roodenburg, *Onder censuur*, 341.
45. Davis, *Az ajándék a tizenhatodik századi Franciaországban*, 53.
46. Lásd például DB: 25-01-1624, 30-08-1624, 10-11-1624. Ezekben az esetekben feljegyezte, hogy a családtag vagy barát otthonában tartotta *portáját*, vagy *maeltyt*, vagy feljegyezte, hogy vendégük volt.
47. Schotel megjegyzése, miszerint a XVII. századi emberek - az alkalmi tanulmányi, üzleti vagy rokonlátogatási célú utazások kivételével - ritkán utaztak, és inkább az utazásokat részesítették előnyben

- hogy otthon maradjanak, nyilvánvalóan nem igaz. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw* (Haarlem 1867). 2.
48. DB: 04-04-1624.
49. DB: 04-04-1624.
50. DB: 01-08-1624.
51. DB: 17-09-1624.
52. DB: 25-08-1624 és 30-08-1624 között.
53. Roeltje lánya ekkor még mindig a dajkánál tartózkodott. Szeptember 8-ánth újra a háztartásba került. Diliane nem örült túlságosan annak, hogy a csecsemő is a házban van; Dáviddal vitatkoztak a visszatérésén. (DB: 19-08-1624) Szinte úgy tűnik, mintha Diliane utazása a plusz munkaterhelését hivatott volna kompenzálni.
54. DB: 02-07-1624 - DB: 04-07-1624.
55. DB: 03-07-1624 és DB: 04-07-1624. Szeptemberben Eva és két gyermeke újabb két éjszakát töltött Dávidnál. DB: 05-09-1624 és 07-09-1624 között.
56. DB: 18-03-1624.
57. Lásd még: Schotel, *Oude zeden en gebruiken in Nederland* (Leiden, é.n.) 51-52; ő a kis összegű pénzt és italokat *foy-nak* nevezi, Beck esetében azonban egyértelmű, hogy étkezést jelentett. A *foy* kifejezés a francia *voye* szóból származik, amely "utat" jelent. A hollandok az éttermekben és bárókban hagyott borralalót még ma is *fooi-nak* nevezik.
58. DB: 22-03-1624.
59. *Jonkheer* Josse de Bils, Veldhuijzen szerint, *Spiegel van mijn leven*, DB237.60.: 28-01-1624, 30-01-1624, 09-02-1624.
61. DB: 22-02-1624, 28-02-1624.
62. DB: 10-03-1624.
63. DB: 11-03-1624.
64. Davis, *The gift in Sixteenth-Century France*, 23. További utalások az újév napjára, mint az ajándékozás fontos alkalmára: Ter Gouw, *Volksvermaken*, és 109Cressy, *Bonfires and Bells: National Memory and the Protestant Calendar in Elizabethan and Stuart England* (London 1989), 16. Ez utóbbi azzal érvel, hogy a január 1-jei ajándékozás az Epifánián felajánlott bibliai ajándékokra utal, ami valószínűtlennek tűnik. Mint Davis rámutat, ez a hagyomány a rómaiakig nyúlik vissza, *Az ajándék*, A 23. francia *étrennes* szó valójában a római *strenae* szóból származik.
65. Bredero, *Moortje*, [Amsterdam 1617] 193; Cats, *Alle de wercken van Jacob Cats* (Amsterdam 1667) 150-151.
66. Van Alkemade, *Nederlands Displegheden*, I, 412.
67. DB: 02-01-1624.
68. Davis, *Az ajándék*, 24. Ez egy példa egy olyan újévi ajándéokra, amelyet egy alacsonyabb társadalmi osztályba tartozó egyén ajánlott fel egy magasabb osztályba tartozónak, ami hasonló Davis megfigyeléséhez, miszerint időnként *étrennes* is feljebb tudott jutni a társadalmi ranglétrán.
69. DB: 22-03-1624.
70. DB: 03-03-1624, 11-02-1624.
71. DB: 06-05-1624, 28-09-1624.
72. DB: 24-03-1624.
73. DB: 18-02-1624.
74. DB: 18-02-1624.

75. DB: 19-02-1624.
76. DB: 21-02-1624.
77. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 393, idézi Lodovido Guicciardinót, egy olasz nemest, aki Hollandia leírásaiban azt mondta, hogy a hollandok szokása volt meghívni a családot és a barátokat, hogy jókedvre derítsenek, és nem idegenkedtek attól, hogy 25-40 mérföldet utazzanak, hogy csatlakozzanak a társasághoz.
78. WF: és 325,332,346742.
79. Angolul a Shrove Tuesday-t valójában "Pancake Tuesday"-nek is nevezhetjük. Lásd még: Cressy, *Máglyák és harangok*, 18. Cressyhez hasonlóan én sem kívánok a karneválba a "hierarchikus inverzió, a színházi mimézis, a reaffirmatív reintegráció, a liminális transzgresszió vagy a látens kontroll" fogalmaival belemenni. Úgy érzem, hogy e kutatás fókuszának megfelelően elegendő leszögezni, hogy a *vastelavond*, ahogy David Beck leírja, a szocializálódás és a vendéglátás alkalma volt.
80. Figyelembe véve egyes történészek azon állítását, hogy a gyermekszeretet ebben a kora újkori korszakban nem volt túlságosan fejlett, érdekes megjegyezni, hogy a gyermekeket gyakran valóban önszántukból hívták meg.
81. A hollandiai vásárról szóló szakirodalmat lásd: Keyser, "Kermis in Nederland tot het einde van de 19e eeuw." *Nederlands Volksleven* 28 (1978) 73-80; Strouken, szerk. "Kermis; különszám", *Volkscultuur*, 5, 1988; Van Zoonen, "De kermis in de 17de eeuw (1572-1700)" (Hoorn 1996).
82. Rooijackers, *Rituele Repertoires*, 395.
83. Haks, *Huwelijck en gezin in Holland*,
DB80.84.: 26-04-1624.
85. Rooijackers, *Rituele Repertoires*, 401, szintén rámutatott erre a kapcsolatra a *kermis*, a családi látogatások és a tisztálkodás között.
86. DB: 30-04-1624, 01-05-1624. Szent Jakab - hollandul Jacob - a hágai plébániatemplom védőszentje volt, és május 1-jest volt az ő emléknapja (akárcsak Szent Fülöpé). Cressy, *Bonfires and Bells*, 21-22. szerint a május elseje megünneplését a kora újkori Angliában az egyház szentesítette, mert mind Szent Fülöp, mind Szent Jakab emlékéhez kapcsolódott, de a májusi rituálék, mint például a májusfa felállítása, pogány eredetűek voltak. A májusfákról lásd még: Schotel, *Het Oud- Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw* (Haarlem 1867) 203-205.
87. DB: 04-05-1624 - 09-05-1624.
88. DB: 05-05-1624.
89. WF: 135.
90. DB: 06-05-1624.
91. DB: 09-05-1624.
92. DB: 12-05-1624. A *Haagse kermis* a mai Hollandia egyes részein még ma is ismert név. A Haagse kermisről lásd még: Wijzenbeek-Olthuis szerk., *Het Lange Voorhout*, 70-72.
93. DB: 23-05-1624.
94. Van der *Aa Biographisch Woordenboek* című műve szerint Johannes Meurs (1579-1639), vagy Meurskens, ahogy Beck nevezte, ebben az időszakban a leideni egyetem görög és történelem professzora volt. 1625-ben a dániai Soro egyetemére nevezték ki.
95. DB: 27-05-1624.
96. PC : 983.

97. DB: 12-06-1624.
98. DB: 16-06-1624. Beck a "*goede sier maken*" kifejezést használja, ha vendéglátói jól fogadják. Úgy tűnik, hogy ez egy gyakori kifejezés volt; más XVII. századi egodokumentumokban is előfordul. Az angol megfelelője a "good cheer" lenne.
99. DB: 19-09-1624.
100. DB: 21-09-1624.
101. DB: 23-09-1624.
102. DB: 22-09-1624.
103. DB: 29-05-1624.
104. DB: 19-06-1624.
105. DB: 26-09-1624.
106. A kora újkori nemzetközi ökörkereskedelemről lásd: Gijsbers, *Kapitale ossen. De internationale handel in slachtvee in Noord- west-Europa* (Hilversum 1999).
107. Jobse-Van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam*, azt sugallja 171., hogy ez egy általános tendencia a holland lakomázásban ebben az időszakban. Az emberek az ételek mennyiségét részesítették előnyben a minőséggel szemben, és különösen az ivásért rajongtak.
108. DB: 14-01-1624. Érdekes módon Beck is említi az év eleji harasztvacsorát. Január 14-én Jan Willemsz Swaertveger és felesége meghívta őt a *harst* vacsorájukra. "*Ende waren naer de gelegenheijt des tyts te zamen goede dingen ende zoet in stilligheijt ende modestie*". Nem egészen világos, hogy mi volt az alkalom, és az sem, hogy mi készítette őket arra, hogy ilyen csendesen és szerényen ünnepeljenek.
109. Az ökörpiacra való utalások David Beck naplójában. DB: 1624. 10. 28.: "nagy ökörpiac, ezért nincs iskola"; DB: 1624. 11. 04. 11., 1624. 11. 11. 11., 1624. 11. 18. 18., 1624. 11. 25. - 1624. 11. 25. November 11-én Beck feljegyzi, hogy ez az év utolsó ökörvására, de a következő héten Beck rendel húst, az azt követő héten pedig ismét meghívást kap egy harasztvacsorára.
110. DB: 28-10-1624.
111. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 375-376. Schotel leírja a vágási szezon ri- tuális eseményeit, de ezt az időszakot vagy az ételeket nem nevezi *harstnak*.
112. Ezt Schama úgy fordítja, hogy "The Wise Cook or Painstaking Housholder", *Embarrassment of Riches*, 158.
113. Ezt úgy lehet lefordítani, hogy "holland mézszárlás ideje".
114. Witteveen ed., *De verstandighe kock, of sorghvuldige huys-houdster* (Amsterdam 1993) A kiadás 1670 faksimile utánnomása.
115. DB: 06-11-1624.
116. DB: 10-11-1624.
117. DB: 16-11-1624.
118. DB: 16-11-1624.
119. DB: 13-11-1624.
120. DB: 18-11-1624.
121. DB: 18-11-1624.
122. DB: 05-12-1624. Lásd még DB: 05-01-1624, amikor a bohe- miai téli király ünnepelte az epifániát. Ebben az esetben Beck is utalt az ünnep kato- lic jellegére; "*S. Excellentie [...] hielen ten dage (op zyn Roomsche) drie Cooninghen-Avont*".

123. DB: 05-12-1624. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 217, megerősíti, hogy a XVII. századi Hollandiában a Szent Miklós-esték megünneplése meglehetősen viharos volt. Roodenburg, *Onder censuur*, 33, utal a hatóságoknál e bódékkal kapcsolatos panaszokra.
124. Van Leer, *Geven rond Sinterklaas* (Amszterdam 1995) 49.
125. Ter Gouw, *Volksvermaken*, 259-260; Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 217, 319; Van Leer, *Geven rond Sinterklaas*, 50-52; Rooijackers, *Rituele reper- toires*, 451-459, a reformátusok Epiphany, Szent Márton és *Sinterklaas* iránti ellenszenvét tárgyalja.
126. DB: 06-12-1624.
127. Bredero, *Moortje*, 192-193.
128. Van Leer, *Geven rond Sinterklaas*, 50.
129. A Cressy, *Bonfires and Bells* érdekes betekintést nyújt abba, hogyan keveredtek a pogány, katolikus és protestáns rituális naptárak a kora újkori Angliában.
130. Veldhuijzen Beck bevezetőjében, *Spiegel van mijn leven*, DB12.131.: 07-04-1624, 16-05-1624, 26-05-1624.
132. DB: 07-04-1624.
133. DB: 27-03-1624. Cressy. *Bonfires and Bells*, 19.; a kora újkori Angliában a húsvét volt az áldozás kedvelt alkalma. Van Deursen szerint az iskolamester egyik feladata volt a katekizmus biztosítása, *Bavianen en slijkgeuzen*. 161.
134. Davis a keresztény ünnepeket kifejezetten a jótékonyági felajánlások pillanataiként írja le, *The Gift*, 25-26.
135. DB: 24-12-1624-től 29-12-1624-ig.
136. DB: 28-12-1624.
137. Lásd: WF: a következő 94,139,141,190,226,232,235,319,374,393hivatkozásokért Keresztény ünnepek Willem Frederik naplójában. WF: a krisztusi ünnepekre utal319; Willem Frederik aznap este egyedül vacsorázott.
138. Ez megerősíti Roodenburg feltételezését, miszerint a *vastelavondhoz* hasonló ünnepeket valószínűleg egyre inkább a magánházak keretein belül ünnepelték, *Onder censuur*, 332.
139. DB: 18-03-1624.
140. DB: 28-03-1624.
141. DB: 31-03-1624.
142. DB: 03-04-1624.
143. DB: 18-04-1624.
144. DB: 06-05-1624.
145. A házassági szertartást és az esküvői ajándékokat a II. részben tárgyaljuk részletesebben.
146. DB: 04-04-1624.
147. Hufton, *The prospect Before Her: A History of Women in Western Europe* (New York 1998) 186.
148. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 25.
149. KB, hss D 129Dagboek16, Pieter Teding van Berkhout, 06-04-1670.
150. DB: 04-04-1624.
151. Az ilyen vacsorákat hollandul *kraammaalnak* hívták. A *kraam* szó mindenre utal, ami a szüléssel kapcsolatos, és amire - tudomásom szerint - nincs egyetlen angol szó sem. Például: *kraambezoek* azt jelenti, hogy anyai látogatás, *kraamheer* pedig azt, hogy az újszülött apja.

152. Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin*, 27. A Schotel által leírt, a születést körülvevő további hagyományok közé tartozik a *kindermaanstick* felajánlása a környékbeli gyerekeknek, akik eljöttek megnézni az újszülöttet, valamint a gyermek nemét jelző *kloppertje* kifüggesztése az ajtóra. Beck leírásaiban ezekre a hagyományokra nem találunk utalást.
153. PC: 795.
154. PC: 799.
155. DB: 08-04-1624. Veldhuijzen szerint a *compeer* kifejezést egy bizonyos típusú barátokra használják, aki példaképként szolgál, és bizonyos esetekben ugyanabban a szakmában tevékenykedik. Beck szóhasználata azonban azt sugallja, hogy a kifejezést keresztpárokra és keresztyermekre egyaránt használta. (De a *peet* kifejezést használta a férfi és női keresztelőkre is). Beck a *gevaertje* kifejezést *társas*, Matthijs Muller feleségére használta. Aymard in "Friends and Neighbors", 469, tárgyalja a francia *compéage* kifejezést, az angol *godchild* és a német *Gevatter* és *Gevatter- in* kifejezéseket. Ő sem tesz kifejezett különbséget a keresztelő tanú (godpar- ent) és az azonos keresztszülővel rendelkező személy között.
156. DB: 11-04-1624. Jaccomijntje esetében Beck a *petemoey* kifejezést használta, ami keresztanyát jelent.
157. A Becks rokonok és más rokonok összes keresztelőjét ellenőrizték a delfti levéltárban.
158. DTB Delft inv. nr. Doopboek55 Nieuwe Kerk folio DB2.159.: 15-04-1624.
160. DB: 10-12-1624; Beck naplójában megemlékezik arról, hogy felesége egy évvel ezelőtt meghalt.
161. DB: 08-01-1624.
162. DB: 23-01-1624.
163. DB: 10-10-1624.
164. DB: 07-02-1624.
165. DB: 11-02-1624.
166. DB: 30-08-1624.
167. Lásd még: Noordegraaf és Valk, *De Gave Gods. De pest in Holland vanaf de late middeleeuwen* (Baarn 1988).
168. DB: 01-08-1624.
169. DB: 27-08-1624.
170. DB: 27-08-1624 és 28-08-1624.
171. DB: 02-06-1624, 13-09-1624 és 07-10-1624.
172. DB: 29-08-1624.
173. DB: 30-09-1624.
174. DB: 01-10-1624.
175. DB: 01-10-1624.
176. DB: 22-09-1624.
177. DB: 13-06-1624, 31-08-1624 és 01-09-1624.
178. DB: 08-03-1624.
179. DB: 06-03-1624.
180. DB: 29-07-1624.
181. Például DB: 13-11-1624.
182. Ter Gouw, *De Volksvermaken*, 549.
183. Schotel, *Het maatschappelijk leven onzer vaderen in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1905) 390.

184. DB: 23-02-1624 és 29-11-1624.
185. DB: 29-01-1624.
186. Ez az a Crispijn van den Queeborn (1604-1652), aki ma is ismert művész ebből a korszakból.
187. DB: 24-09-1624.
188. Van Alkemade, *Nederlandse Displegigheden*. I. kötet, 330.
189. Idem, 331.
190. DB: 09-08-1624.
191. Hogy ez a fajta támogatás bizonyos esetekben (vitatható) ajándéknak tekinthető, azt a III. fejezetben mutatjuk be.
192. DB: 08-05-1624.
193. DB: 04-06-1624.
194. DB: 06-06-1624.
195. DB: 07-06-1624.
196. DB: 09-06-1624.
197. DB: 27-05-1624.
198. DB: 23-06-1624.
199. DB: 27-06-1624.
200. DB: 13-12-1624.
201. DB: 05-04-1624.
202. DB: 06-04-1624.
203. DB: 25-07-1624.
204. DB: 22-08-1624.
205. DB: 17-05-1624.
206. Versek vacsorameghívásként, DB: 16-02-1624/18-02-1624, 12-06-1624; versek esküvői ajándékként, DB: 26-04-1624, 17-07-1624; versek amszterdami barátokhoz és mecénásokhoz, DB: 26-01-1624, 25-06-1624, 18-11-1624, 20-12-1624.
207. Lásd: Frijhoff, "Burgerlijk dichtplezier in 1650?" *Spiegel der Letteren* 43-3 (2001) 248-269.
208. DB: 26-01-1624. E kutatás fényében érdekes, hogy a Christina Poppings által Becknek küldött versmásolatok olyan versek voltak, amelyeket P.C. Hooft Tesselschade Roemers Visscher és Allard Crombalck házassága alkalmából. A másik pletyka szerint Anna Roemers Visscher "szintén menyasszony volt".
209. DB: 26-01-1624.
210. DB: 17-07-1624.
211. Lásd: Schenkeveld-van der Dussen, "Poëzie als gebruiksartikel; gelegenhedsgedichten in de zeventiende eeuw", in *Historische Letterkunde*, Spies, szerk. (Groningen 1984) 75-92.
212. De Jong és Wijers, szerk. *Brieven aan de toekomst* (Utrecht 1999), 61. 213. DB: 13-01-1624.
214. DB: 01-10-1624.
215. DB: 30-09-1624, 22-11-1624. Jobse-Van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam*, 88.
216. Jobse-Van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam*, 87.
217. Roeltje hazatért, DB: 08-09-1624. A héttíz éves cukorkereskedelméről lásd: Poelwijk, "In dienste vant suycerberacken". *De Amsterdamse suikernijverheid en haar ondernemers, 1580-1630* (Hilversum 2003).
218. DB: 03-10-1624.

219. DB: 22-07-1624.
 220. DB: 17-02-1624.
 221. Ez P. C. Hoofit és Maria van Reigersberch levelezéséből is kiderül.
 222. DB: 26-09-1624.
 223. Haks a szomszédok fontosságát tárgyalja a *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw* (Assen 1982), 48, 58. Hivatkozik a *Haagse Buurtbrieven című könyvre* is, 62. Jacobs érdekes cikket írt a szomszédokról, a társadalmi tőkéről és az ajándékokról: Jacobs, "Sociaal kapitaal van bureu. Rechten, plichten en conflicten in Gentse gebuurten (zeventiende-achttiende eeuw)" *Volkskundig Bulletin* 22-2 (1996): 149-176.
 224. Davis, *The Gift in Sixteenth-century France*, 20-21.
 225. Ter Gouw, *De Volksvermaken*, 549; Schotel, *Het maatschappelijk leven onzer vaderen*, 390; Roodenburg, "Naar een etnografie van de vroegmoderne stad: de "gebuurten" in Leiden en Den Haag" in *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850, een historisch-antropologisch perspectief*, Te Boekhorst, Burke and Frijhoff, eds., (Amsterdam/Heerlen 1992) a239, szomszédok egymás iránti legfontosabb kötelezettségei a születéshez, a házassághoz és a halálhoz kapcsolódtak.
 226. Roodenburg, "Naar een etnografie van de vroegmoderne stad" 229.
 227. DB: 06-06-1627.
 228. Lásd: Jacobs, "Sociaal kapitaal van bureu", 149; Roodenburg, "Naar een etnografie van een vroegmoderne stad", 239. A hágai szomszédok kötelesek voltak részt venni a temetéseken.

Jegyzetek II. rész: Ajándékok és jelentések

1. Valójában a gyász kifejezés használata ebben a tekintetben szükségtelen, mivel a kortárs etnológusok a temetéseket is az "ünnep" közé sorolják. Ünnep számukra minden olyan esemény, amelyet rituálisan megünnepelnek. Ld: Rooijakkers, "Vieren en Markeren", 183.
2. Van Gennep, *Les Rites de Passage* (Chicago 1960) [1909]. Érdekes újrakeresést tett közzé ebben a témában: Boissevain, *Revitalizing European Rituals* (London 1992); Muir, *Ritual in Early Modern Europe* (Cambridge 1997); Rooijakkers, *Rituele repertoires* (Nijmegen 1994). Ezek a szerzők mind olyan rituálékkal foglalkoznak, amelyek az élet fontos eseményeihez és az éves naptárhoz kapcsolódó eseményekhez kapcsolódnak.
3. Muir, *Ritual in Early Modern Europe*, 16, különbséget tesz a kalendáriumi rítusok és az átmenet rítusai között.
4. A kora újkori Hollandiában a házasságról szóló irodalomról lásd: Haks, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw. Processtukken en moralisten over de aspecten van het laat 17de- en 18de-eeuwse gezinsleven* (Assen 1982); Van der Heijden, *Huwelijk in Holland. Stedelijke rechtspraak en kerkelijke tucht 1550-1700* (Amsterdam 1998); Roodenburg, *Onder censuur. De kerkelijke tucht in de gereformeerde gemeente van Amsterdam, 1578-1700* (Hilversum 1990).
5. JC: 51.
6. Ibid.

7. Wayne Franits művészettörténész a "házi erény képeit" tárgyalja, hogy a korabeli holland nők ideális-tipikus viselkedését a Cats's *Houwelick* szerkezetét követve írja le; Franits *Paragons of Virtue* (Cam-bridge,1993).
8. Lásd: Macskák, *Huwelick*, Sneller és Thijs, szerk. (Amszterdam 1993), utószó, 197.
9. JC: 69.
10. Ibidem.
11. Lásd: De Mare, "The Domestic Boundary as Ritual Area in Seventeenth-Century Holland" in *Urban Rituals in Italy and the Netherlands: De Mare és Vos*, szerkesztők: "Historical Con- trasts in the Use of Public Space, Architecture and the Urban Environment", De Mare és Vos, szerk. (Assen 1993); De Mare, "De keuken als voorstelling in het werk van Simon Stevin en Jacob Cats" in *Van alle markten thuis: vrou- wen- en genderstudies in Nederland*, Bouw, De Bruijn and Van der Heiden, szerk. (Amszterdam 1994). De Mare irodalmi, építészeti és vizuális források segítségével érvel amellett, hogy a XVII. századi Hollandiában a ház a nők területe volt. Az érvelésében központi szerepet játszó egyik forrás *Cats Houwelick* című műve.
12. Lásd: Van Deursen, *Mensen van klein vermogen. Het kopergeld van de Gouden Eeuw* (Amsterdam 1996) [1991] 19; Frijhoff, et al. 1650, 191.
13. Kooijmans a holland házasságok stratégiai minőségéről értekezett mind a polgári elit számára, *Vriendschap en de kunst van het overleven*, 32, mind a stadiontulajdonos Willem Frederik, *Liefde in opdracht. Het hofleven van Willem Frederik van Nassau* (Amsterdam 2000) Bár 17,19.ez két jól megírt és érdekes könyv, nem értek egyet azzal az érvelésével, hogy a társadalmi kapcsolatokon belüli affektálás ebben az időszakban kizárólag a kapcsolat instrumentális jellegének elrejtésére szolgált. Lásd például a következtetését a *Vriendschapban*, 326-329.
14. Haks, *Huwelick en gezin in Holland*, 140. Van Deursen is kimutatta ezt a Graft and environment in *Een dorp in de polder. Graft in de zeventiende eeuw* (Amszterdam 1994), 228.
15. PC: 262.
16. PC: Hooft szerint a következő 264.szavakat használta: "ick wenschte dat ik genegenheit hadde om te trouwen". A *genegenheid* egyaránt jelenthet vonzalmat és hajlamot. Mivel a nő már bevallotta Hooft iránti vonzalmát, úgy tűnik, megbánta, hogy e vonzalmak ellenére sem volt hajlandó feleségül menni hozzá.
17. Van Tricht, *De Briefwisseling*, I. rész, PC: 621.18.263.
19. PC: 264.
20. PC: 264.
21. PC: 265.
22. Van Tricht, *De Briefwisseling*, I. rész, PC631.23.: 272, 273, 276, 277.
24. PC912,928,: 1037.
25. Schmidt, *Overleven na de dood. Weduwen in Leiden in de Gouden Eeuw* (Am- sterdam 2001) 90-91, 219-220.
26. Egy másik pont az, hogy bár az emberek manapság állítólag szerelemből házasodnak, ez nem feltétlenül teszi a házasságokat boldogabbá vagy sikeresebbé.

27. Lásd: Bilker, "De huwelijken van Nassau-Dietz" in *Nassau uit de schaduw van Oranje*, Groeneveld, Huizinga and Kuiper, szerk. (Franeker 2003) 73-74; Kooijmans, *Liefde in opdracht*, 17; Visser (szerk.), *Gloria Parendi*, bevezetés x.
28. WF: 85, 275, 276.
29. Visser szerk. *Gloria Parendi*, bevezetés ix.
30. WF: 554.
31. WF: 293.
32. Ez Sophie van Haren, Willem van Haren lánya volt. Lásd még: Kooijmans, *Liefde in opdracht*, 122-127.
33. WF: 599.
34. WF: 754.
35. JC: 72.
36. JC: 73.
37. JC: 80.
38. HY: 11.
39. DB: 08-03-1624.
40. JC: *Alle de Wercken*, 279.
41. Az esküvők megünneplésének leírását lásd: Van Boheemen, szerk. *Kent, en versint. Eer datje ment. Vrijen en trouwen 1500-1800* (Apeldoorn és Zwolle 1989); Spierenburg, ed. *In de jonkheid gaan. Over vrijen en trouwen 1500-1800. Themanummer Jeugd en samenleving*, 19, (1989) 609-736. A házasságkötés rítusaira vonatkozó ismeretekért a holland történészek máig adósak Schotel, *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw*, (Haarlem 1867) című művével.
42. Az elkötelezettségeket lásd Schotel, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 249.
43. Sweerts, *De tien vermakelijheden van het huwelijk*, Grootes és Winkelman, szerk. (Amszterdam 1988) [1678].
44. HS: 20.
45. Macskák, *Alle de Wercken*, 288.
46. HS: és 1925.
47. Lásd: Alkemade, *Nederlandse Displegtigheden*, II, 301-305. Sarti, *Europe at Home*, 153, szintén hangsúlyozza a hierarchia fontosságát az asztalnál, akárcsak Muir, *Ritual in Early Modern England*, 131.
48. HS: 26.
49. DB: 01-04-1624.
50. Schotel, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 256.
51. Alkemade, *Displegtigheden*, I, 193-194, 196. Burema is utal a sump- tuáris törvényekre, *De voeding in Nederland*, Ezek99. a törvények a Holland Köztársaságban sokkal kevésbé voltak elterjedtek, mint máshol.
52. Macskák: 295.
53. Macskák: 299.
54. PC1207,1209,: 1210.
55. Alkemade, *Displegtigheden*, I, 533.
56. Lásd még: Heal, *Hospitality in Early Modern England* (Oxford 1990).
57. Más szerzők a *het schutten van de bruid* rituálét tárgyalták. Ezt egyfajta kényszerített ajándékcsereként lehet nevezni, mivel a menyasszonyt elrabolták a környékbeli fiatalok, és csak akkor adták vissza a vőlegénynek, ha az (pénzért) italt ajánlott nekik. Lásd: Haks, *Huwelijk en gezin in Holland*, 67; Van der Heijde, *Huwelijk in Holland*, 211-212; Rooijakkers, *Rituele repertoires*, 347; Schotel, *Het Oud-Hollandsch huisgezin* 283-285.

58. Példák a Hoofit-féle ellenházasságokra: PC736,: 889.
59. Lásd például HV: 85-86.
60. Macskák: 289.
61. Macskák: 293.
62. Úgy tűnik, ez Európa legtöbb részén általános volt, lásd Sarti, *Europe at Home*, 45.
63. Dibbits, *Vertrouwd bezit. Materiële cultuur in Doesburg en Maassluis 1650-1800* (Nijmegen 2001), 104. A vászonszekrényről ld: Dibbits, "A társadalom és a családi értékek között. The Linen cupboard in early modern house- holds. "In *Private Domain, Public Inquiry. Families and Lifestyles in the Netherlands and Europe, 1550 to the Present*, Schuurman and Spierenburg, szerk. (Hilversum 1996) 125-145. Schotel megerősíti az ágyneműszekrény fontosságát, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 121. Franits tárgyalja a vászon jelentését a XVII. századi festményeken és emblémákon: *Paragons of Virtue*, 104.
64. Roemer Visscher, *Sinnepoppen* (Amsterdam 1614)
HS: 32.65.35.
66. De joggal feltételezhetjük, hogy igen. Egy francia metszetsorozat, amely még a Holland Köztársaságban is népszerűvé vált, a házaselet különböző szakaszait mutatja be. Az egyik ilyen nyomaton több nő látható, akik ajándékokat, például edényeket és serpenyőket kínálnak egy fiatal menyasszonynak. Nem valószínű, hogy ez a nyomat tetszett volna a hollandoknak, ha ez egy olyan szertartás, amelyet ők maguk nem ismertek. (A "Boijmans Van Beuningen dokumentációs rendszere festményekre és grafikákra" az esküvőkről és hasonlóról készült képek nyomon követésére szolgált).
67. A versekre mint (esküvői) ajándékokra vonatkozó utalásokat lásd: Schotel, *Maatschappelijk leven*, 259; Frijhoff, "Burgerlijk dichtplezier in 1650?" *Spiegel der Letteren* 43-3 (2001) 248-269. A nászajándékokról általában lásd: Van Boheemen és mások, *Kent en versint*, 173.
68. Idem, 174.
69. Schotel utal a gravírozott és festett üvegre, mint népszerű ajándékra, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 9.
70. PC: Schotel279. is utal erre az ajándékra az *Oud-Hollandsch huisgezin* című művében, 125- 126.
71. A Hoofit esküvője alkalmából kapott verseket lásd PC272,273,274,: 276.
72. PC: 273.
73. RB: 570-572.
74. Most az "anyagi kultúra" területére léptünk. Az anyagi kultúra egyszerre lehet a történeti kutatás témája és forrása. Az első esetben a múlt anyagi élete a fő téma, amely nem anyagi forrásokon keresztül is kutatható. A második esetben az anyagi kultúra a kultúra általánosabb értelemben vett kutatásának forrása, ami itt a helyzet. Az anyagi kultúrával kapcsolatos fontos munkákról Hollandiában és nemzetközi szinten egyaránt lásd: Adshhead, *Material Culture in Europe and China 1400- (1800)* London/ New York 1997); Brewer és Porter, szerk. *Consumption and the World of Goods* (London és New York 1993); Dibbits, *Vertrouwd bezit. Materiële cultuur in Doesburg en Maassluis 1650-1800* (Nijmegen 2001); Ka- mermans, *Materiële cultuur in de Krimpenerwaard in de zeventiende en achttiende eeuw: ontwikkeling en diversiteit* (Wageningen 1999); Laan, *Drank en*

- drinkgerei. Een archeologisch en cultuurhistorisch onderzoek naar de alledaagse drinkcultuur van 18-eeuwse Hollanders* (Amsterdam 2003); Molendijk ed., *Materieel Christendom. Religie en materiële cultuur in West-Europa* (Hilversum 2003); Roche, *Histoire des choses banales. Naissance de la consommation XVIIe-XVIIIe siècle* (Paris 1997); Sarti, *Europe at Home. Family and Material Culture 1500-1800* (New Haven és London 2002); Schuurman, *Materiële cultuur en levensstijl. Een onderzoek naar de taal der dingen op het Nederlandse platteland in de 19e eeuw* (Wageningen 1989); Schuurman, De Vries and Van der Woude. *Aards geluk. De Nederlanders en hun spullen van 1550 tot 1850* (Amsterdam 1997); Weatherhill, *Consumer Behaviour and Material Culture in Britain 1660-1760* (London és New York 1993); Wijsenbeek-Olthuis, *Achter de gevels van Delft. Bezit en bestaan van rijk en arm in een periode van achteruitgang (1700-1800)* (Hilversum 1987).
75. Lásd e falvak XVII. századi történetét: Van Deur- sen, *Een dorp in de polder. Graft in de zeventiende eeuw*. Amsterdam, 1994.
 76. Lásd: *Pre-industriële gebruiksvoorwerpen 1150-1800, (katalógus Museum Boijmans Van Beuningen)* (Rotterdam); Klijn, *Loodglazuuraardewerk in Nederland. De collectie van het Nederlands Openluchtmuseum, (katalógus)* (Arnhem 1995). Az ilyen típusú edényekről lásd még: Thoen, "Grafter kookpotten en her- trouwende weduwen. Connotaties van een zeventiende-eeuwse gebruiks- voorwerp" *Volkkundig Bulletin* 23.2 (1997)107-126 és Thoen, "'Soo krijght altemet de gescheurde pot een deghelijck deksel...'. Zeventiende-eeuwse sli- baardewerken kookpotten uit Graft: object, methode en betekenis" (Erasmus University Rotterdam 1996) publikálatlan M.A. thesis.
 77. *Quintessens. Wetenswaardigheden over acht eeuwen kookgerei, (kiállítási katalógus Museum Boijmans Van Beuningen)* (Rotterdam 1992).
 78. A *hutspoton* lásd: Jobse-van Putten, *Eenvoudig maar voedzaam*, 149-150, 163, 205.
 79. Lásd: Vreeken, *Kunstnijverheid Middeleeuwen en Renaissance, (katalógus Mu- seum Boijmans Van Beuningen)*. (Rotterdam 1994) és Ruempol és Van Dongen, szerk. *Pre-industriële gebruiksvoorwerpen 1150-1800* (Rotterdam).
 80. Lásd: Van Lennep és Ter Gouw, *Het boek der opschriften. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche volksleven* (Amszterdam 1869).
 81. Lásd: a rotterdami Museum Boijmans van Beuningen és az arnhemi Nederlands Openlucht Museum gyűjteményei. Ez a két múzeum rendelkezik Hollandia legnagyobb preindusztriális használati eszközgyűjteményével.
 82. Graft és De Rijp házassági anyakönyvei, Regionaal Archief Alkmaar.
 83. Johan Le Francq van Berkhey, *Natuurlyke historie van Holland*, vol. *Hande- 3, lende over de volksgewoonten en landseigen plegtigheden der Hollanderen* (Am- sterdam 1769), 2. rész, 974. sz. Le Francq van Berkhey-ről mint proto- etnológusról lásd: Frijhoff, "Volkkundigen voor de volkskunde?" *"Volkkundig Bulletin* 20/ (31994).
 84. Lásd például a rapenburgi leltárat. Lásd még: Dibbits, *Vertrouwd bezit*, 128.
 85. Johannes Luyken, *Het leerzaam huisraad*, Amszterdam 1710
 86. A holland emblémákról szóló szakirodalmat lásd: De Jongh, *Zinne- en minnebeelden in de schilderkunst in de zeventiende eeuw* (1967), Meertens, *Nederlandse emble- mata* (Leiden 1983); Porteman, *Inleiding tot de Nederlandse emblematalitera- tuur* (Groningen 1977).

87. Johannes és Caspar Luyken, *Spiegel van 't menselyck bedryf* (Amszterdam 1704) 144-145.
88. Az "edénytisztítás" jelentéséről a kora újkori holland festményeken és grafikákon lásd: Becker, "Ezek a lányok tényleg olyan rendesek? On Kitchen Scenes and Method" in *Art in History, History in Art*, eds Freedberg and De Vries (Santa Monica 1991), 139-161.
89. Johannes Luyken, *Het leerzaam huisraad* (Amszterdam 1710) 14-15. 90. JC: 70.
91. Visscher, Roemer. *Sinnepoppen*. Amszterdam, 1614, 50.
92. Macskák, Jacob. *Spiegel van den ouden en nieuwe tyd*. Amsterdam 1632., 104.
93. A XVII. századi zsánerfestészet ikonográfiájában a fazékban lévő kutya témáját általában úgy magyarázzák, hogy az a rossz nevelés vagy oktatás példája, amelyet az ezeket az ábrázolásokat is tömörítő gyermekek kaphattak. Figyelembe véve azonban azokat a festményeket és metszeteket, amelyekben ez a téma a gyerekekkel kapcsolatban szerepel, valószínűbbnek tűnik, hogy a kutya és a cserépedény arra a szexuális aktusra utal, amelynek a gyerekek az eredményei.
94. Egy másik embléma, amelyben Cats a főzőedényt a nem megfelelő női szexuális tevékenységgel kapcsolja össze, a "*De kanne gaet soo lange te water, totse eens breeckt*", amelyet szintén a *Spiegel van den ouden en nieuwe tyd-ben* nyomtattak, 120.
95. HS: 49.
96. Lásd: Franits, *Az erény példaképei*, 195.
97. Tisztában vagyok azzal, hogy a művészettörténetben folyamatos vita folyik a XVII. századi zsánerfestményekről és arról, hogyan kell értelmezni jelentésüket. Bár nem vagyok szakértő, úgy érzem, hogy a vizuális anyag (mind az emblémák, mind a festmények) forrásként használható a történeti kutatáshoz, mivel képet ad a XVII. századi egyén asszociatív keretéről. A teljesség igénye nélkül az alábbi művek képet adnak a vitáról: Alpers, *The Art of Describing* (Chicago/London 1983); Bedaux, *The Reality of Symbols* ('s-Gravenhage és Maarssen 1990); Falkenburg, "Recente visies op zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst" *Theoretische geschiedenis* (181991) 119-140; Hecht, "Dutch 17th-century genre painting: a reassessment of some current hypothesis" *Simiolus* 21 (1992) 83-93; De Jongh ed. *Tot Lering en Vermaak* (Amsterdam 1976); De Jongh, "De iconologische benadering van de zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst" in *De Gouden Eeuw in perspectie*, Grijzenhout and Van Veen, szerk., 299-330 (Nijmegen és Heerlen 1992); Miedema, "Over iconologie en de betekenis van schilderijen" *Theoretische geschiedenis* (251998) 168-183; Sluijter, "Belering en verhulling? Enkele 17de-eeuwse teksten over de schilderkunst en de iconologische benadering van Noordnederlandse schilderijen uit deze periode" *De zeventiende eeuw* 4 (1988) 3-28. Az ikonológiával és történelemmel kapcsolatos olvasmányokat ld: Falkenburg, "Iconologie en historische antropologie: een toenaadering" in *Gezichtspunten*, Halbertsma és Zijlmans, szerk., (Nijmegen 1993); Freedberg és De Vries szerk., *Art in History, History in Art* (Santa Monica 1991).
98. Érdekes cikk a konyháról és a női erényekről: Corbeau, "Pronken en koken. Beeld en realiteit van keukens in het vroegmoderne Hollandse binnenhuis" *Volkskundig Bulletin* (19.31993) 354-379.
99. Sarti, *Europe at Home*, 70., az orsót és a pálcát a menyasszonyhoz illő nászajándékként írja le, mivel ezek a jó feleség- és anyaság szimbólumai voltak.

100. Deursen, *Bavianen en slijkgeuzen*. 136-137; Rooijackers, *Rituele repertoires*, 431-441; Cressy, *Birth, Marriage and Death. Ritual, Religion and the Life-Cycle in Tudor and Stuart England* (Oxford 1997) 97; Hufton, *The Prospect before her. A nők története Nyugat-Európában* (New York 1998) 192-193.
101. Roodenburg, *Onder censuur*, 88.
102. Cressy, *Születés, házasság és halál*, 161.
103. Justinus van Nassau (1559-1631) Orániai Vilmos fattyú fia volt.
104. HY: Huygens17. önéletrajza latinul íródott.
105. Frijhoff, *Wegen van Evert Willemsz.*, 134-135, elemzést nyújt a holland elnevezési gyakorlatról erre az időszakra vonatkozóan. A tengeren túli hollandok névadási gyakorlatáról ld: Tebbenhoff, "Tacit rules and hidden family structures: naming practices and godparentage in Schenectady, New York, 1680-1800" *Journal of Social History* (181985) 567-585.
106. DTB Delft inv.nr. Doopboek55 Nieuwe Kerk fólió 2
107. DTB Delft inv.nr. 7.
108. DTB Delft, HGA, GAR. A körülbelül 1615 és 1680 közötti időszakban összesen 72 gyermek állhatott Beck Dáviddal, valamint rokonaival és barátaival kapcsolatban. 65E feljegyzések egyikében valóban feljegyezték a keresztszülők nevét. Azért választottunk egy széles időszakot, hogy elemezni tudjuk, hogy a keresztszülői választás változott-e az idők folyamán, nemzedékről nemzedékre.
109. DTB Delft, HGA GAR. A 65 név közül, amelyet nyomon lehetett követni, csak három keresztygyermeket neveztek el a keresztajukról, és egyet sem a keresztanyjukról. Számos 13 gyermek vagy a szüleikről, nagyszüleikről vagy a korábban elhunyt testvéreikről kapta a nevét.
110. DTB Delft, HGA és GAR.
111. DTB Delft inv. nr. 7,8,54,55.
112. DTB Delft inv. nr. 8.
113. Beck, *Spiegel van mijn leven*, Más264. szerzők azt állítják, hogy ez volt a keresztszülők kiválasztásának szokásos indoklása, de az iskolamester Du Rieu-n kívül David Beck és társadalmi köre nem hagy erre utaló bizonyítékot.
114. Huygens, *Het dagboek van Constantijn Huygens*, Unger, szerk. (Amszterdam 1885), bijlage: Aantekeningen van Christiaan Huygens den Ouden, 3.
115. HY: 16.
116. Davis, *The Gift in Sixteenth-Century France*, 27, Kooijmans, *Vriendschap en de kunst van het overleven*, 94.
117. Kooijmans, idem.
118. Beck: 09-08-1624
119. Lásd Schotel, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 50-57.
120. RB: 115-118, 571-577, 746-748 stb.
121. PC: 1134.
122. Később a gyermek szülei levelet küldtek Hooftnak és feleségének, hogy megköszönjék az ajándékot. PC: 1135.
123. RB: 571-577.
124. HD: bijlage A, 3.
125. HD: bijlage A, 3-4.
126. HD: bijlage A, 4.
127. HD: bijlage A3-4.
128. Huygens, *Mijn jeugd*, Heesakkers ed. (Amszterdam 1994) 17.
129. Frijhoff, *Evert Willemsz*, 139.

130. Schotel szerint a *pillegifiet* csak a legnagyobb szükség esetén vitték a zálogbankba, *Het Oud-Hollandsch huisgezin*, 57.
131. DB: 30-09-1624 és 22-10-1624.
132. A kora újkori halálról szóló irodalomhoz lásd Koslofsky bevezetőjét *A halottak reformációja* című könyvhöz. *Death and Ritual in Early Modern Germany, 1450-1700* (London/ New York 2000).
133. DB: 07-02-1624 és 11-02-1624.
134. Huygens levelei, idézi: Smits-Veldt és Bakker szerk., *In een web van Vriendschap* (Amszterdam 1999) 17-18.
135. PC: 203.
136. Web: 92. Év: 1612.
137. HY: 103-104. Elisabeth Huygens 1612. thmájus 8-án halt meg. 138. HY: 103.
139. Huygens, *Korenbloemen*, Van Strien szerk., HY42.140.: 104.
141. E levelek nyelvi vonatkozásait a következő dokumentumban tárgyaljuk: Kaper, *Liever geen bloemen. Over dood en rouw in de 17de eeuw* (Culemborg 1984) 23-41.
142. Lásd: Brandt Hoofdt életrajzát, amelyet Huygensnek szentelt. 143. DB: 1624. 02. 23.
144. Huygens, *Korenbloemen*, szerk. Van Strien, 31-32.
145. Brandt, *Het leven van Vondel*, 58.
146. Sneller és Van Marion, *De gedichten van Tesselschade Roemers* (Hilversum 1994) 60.
147. Az alkalmi költészetéről a XVII. századi Hollandiában ld: Schenkeveld-van der Dussen "Poëzie als gebruiksartikel; gelegenhedsgedichten in de zeven- tiende eeuw" in *Historische Letterkunde*, szerk. Spies (Groningen 1984) 75-92. Az alkalmi költészet konvencióiról ld: Nieuweboer, "Medeleven volgens voorschrift en verzen op bestelling. Achttiende-eeuwse gelegenhedsgedichten" *Literatuur. Tijdschrift over Nederlandse Letterkunde* 1- (31986) 15-22.
148. Christina van Erp júniusban halt meg, PC: 1624.149.206.
150. PC: 207.
151. PC: 631.
152. PC: 633.
153. PC: 636.
154. PC: 637.
155. PC: 641.
156. Sneller és Van Marion, *De gedichten van Tesselschade Roemers* (Hilversum 1994) 30.
157. Huygens, *Korenbloemen*, Van Strien, szerk. (Amszterdam 1996) 21.
158. Idem, 61.
159. Heal, *Hospitality in Early Modern England* (Oxford 1990) A 344,355,376,386.vendéglátásról ld: Heal, "The idea of hospitality in Early Modern Eng- land" *Past and Present* 102 (1987) 66-93 és O'Sullivan, *Hospitality in med- ieval Ireland, 900-1500* (Dublin 2004). A vendéglátásról mint ajándékról ld: Heal, *Hospitality*, 21; Du Boulay, "Strangers and gifts: hostility and hospitality in rural Greece" *Journal of Mediterranean Studies* 1 (1991) 37-53 és Simpson- Herbert, "Women, food and hospitality in Iranian society" *Canberra Anthro- pology* (101987) 24-34.

160. A Heal, *Hospitality* ugyanezt 3,a különbséget teszi az étel, az ital és a szállás között, mint a vendéglátás elemei között.
161. Például: DB: 03-01-1624, 03-03-1624, 10-03-1624.
162. Például: DB: 18-02-1624, 15-06-1624, 16-06-1624, 20-06-1624, 28-10-1624, 10-11-1624.
163. Például: DB: 08-02-1624, 18-02-1624, 15-07-1624, 21-07-1624, 05-08-1624, 12-08-1624, 19-09-1624, 27-09-1624, 14-11-1624, 17-11-1624, 25-11-1624.
164. Heal, *Hospitality*, 5, a *vendégszeretet* kötelező minőségét hangsúlyozza. Ez nagyrészt a kutatásai középpontjában álló társadalmi csoportoknak köszönhető; az elitnek, különösen az arisztokráta elitnek társadalmi és erkölcsi kötelessége volt a vendéglátás biztosítása bizonyos alkalmakkor. Ezek az alkalmak a rituális évhez (70-79) és az átmenet rítusaihoz (80-86) kapcsolódtak. A nagylelkűség elmulasztása a jó hírnév sérelmét eredményezhette.
165. Cressy kitér a vendéglátásra is, amelyet az olyan átmeneti rítusok alkalmával nyújtanak, mint a házasság, a születés és a halál: *Születés, házasság és halál. Ritual, Religion and the Life-Cycle in Tudor and Stuart England* (Oxford 1997). A 365-367., 197-228. és 443-449. oldalon.
166. Krausman Ben-Amos arra is rámutat, hogy ezek a rituális alkalmak "a társasági élet és a társalgás" alkalmi voltak, amelyek megszilárdították a közösségen belüli kapcsolatokat, "Gifts and favors: informal support in Early Modern England" *The Journal of Modern History* 72- (22000). 316.
167. Az élelmiszerekre vonatkozó kéréseket lásd: III.
168. Lásd: HS: 25; Cats: és 317Alkemade, *Nederlands Displegtigheden*, II, 301-307.
169. A kora újkori holland becsületről szóló irodalomról lásd: Van de Pol, "Prostitutie en de Amsterdamse burgerij: eerbegrippen in een vroegmoderne stedelijke samenleving" in *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850. Een historisch-antropologisch perspectief*, eds te Boekhorst, Burke and Frijhoff, (Meppel/Amsterdam 1992) 179-218; Roodenburg, "Eer en oneer ten tijde van de Republiek. Een tussenbalans" *Volkskundig Bulletin* (221996) 129-149; Rooijackers, *Eer en schande. Volksgebruiken van het oude Brabant*. (Nijmegen 1995); Schmidt, *Om de eer van de familie*; De Waardt, "Inleiding: naar een geschiedenis van de eer" *Leidschrift* 12 (1996) 7-19; De Waardt, "De geschiedenis van de eer en de historische antropologie" *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (231997) 334-354.
170. Lásd az utószót.
171. Heal, "A vendégszeretet eszméje a kora újkori Angliában" *Past and Present* (*Múlt és Jelen*) 102 (1987) 68.
172. Lásd az I. részt.
173. Például: 17-02-1624, 30-08-1624, 27-10-1624.
174. Lásd a III. részt.
175. DB: 16-09-1624, 18-10-1624.
176. Például: DB: 15-03-1624, 11-04-1624.
177. DB: 04-01-1624.
178. DB: 21-10-1624.
179. DB: 31-03-1624, 07-05-1624, 02-06-1624, 16-06-1624, 04-07-1624 08-07-1624, 14-07-1624, 02-08-1624, 04-08-1624, 08-08-1624, 16-08-1624, 06-09-1624, 08-09-1624, 13-09-1624, 14-09-1624, 21-09-1624.

180. DB: 14-01-1624, 09-02-1624, 28-02-1624, 11-03-1624, 02-06-1624, 21-04-1624, 22-05-1624, 10-06-1624, 12-06-1624, 24-09-1624, 27-10-1624, 28-10-1624, 10-10-1624, 15-11-1624, 04-12-1624.
181. DB: 1624-05-28, 1624-05-30, 1624-09-19.
182. Heal, "A vendéglátás eszméje" című írásában 69.rámutatott, hogy a vendéglátás felajánlásában a kezdeményező szerep a családfőé volt.
183. DB: 03-03-1624.
184. DB: 20-03-1624.
185. DB: 03-10-1624, 09-10-1624, 17-10-1624.
186. DB: 22-09-1624, 29-09-1624, 30-09-1624, 03-10-1624, 24-10-1624.
187. DB: 13-11-1624, 01-09-1624, 13-06-1624.
188. DB: 26-04-1624, 19-1-1624.
189. DB: 15-01-1624.
190. DB: 16-01-1624, 20-01-1624.
191. DB: 19-11-1624, 26-04-1624.
192. DB: 06-02-1624.
193. DB: 16-02-1624 és 06-02-1624.
194. DB: 18-02-1624.
195. DB: 29-05-1624, 28-06-1624.
196. DB: 02-06-1624, 30-06-1624.
197. DB: 15-11-1624.
198. A nedves ápolásról a kora újkori Hollandiában lásd: Dekker, *Uit de schaduw*, 142- 155; Kloek, Van Oostveen, and Teeuwen, "Nederlandse moralisten over moederschap en min (1600-1900)" *Volkscultuur* 8, (1991) 20-39; Roberts, *Trough the keyhole*, 78-86.
199. Például DB: 28-02-1624, 30-06-1624.
200. DB: 19-02-1624, 07-05-1624.
201. DB: 23-12-1624. A csecsemőt 08-09-én adták vissza a Beck háztartásba... 1624.
202. Bár Beck megemlíti, hogy Hoofft Hágában járt, hogy bíróság elé állítson néhány gazembert. DB: 25-02-1624
203. PC: 385.
204. PC: 385.
205. PC: 387.
206. PC: 388.
207. Hoofftnak a keresztlő- és temetési borokkal kapcsolatos aggályait már korábban megvitattuk. Lásd: I. rész.
208. PC: szeptemberi dátummal
389,13PC: 1630.209.391.
210. PC: 391.
211. PC: 392.
212. PC: 393.
213. PC: 394.
214. PC: 395.
215. PC: 395.
216. PC: 399.
217. PC: 399.
218. PC: 405.
219. PC: 405.
220. PC: 412.

221. DB: 21-02-1624, 05-05-1624, 07-05-1624.
222. DB: 10-10-1624.
223. Davis, *The Gift in Sixteenth-Century France*, 27-29., szerint a házasság a legszimmetrikusabb ajándékcseré alkalom. Úgy vélem, ez abban az értelemben igaz, hogy minden fél (szülők, házaspár, vendégek) részt vesz az ajándékozásban, de nem a felajánlott ajándékok értékét tekintve. Davis azonban a hozományokat is bevonja a tárgyalásába, míg én nem, mivel az általam használt forrástípusok ritkán közölnek információt erről a témáról. A hozományokról és a jogi értelemben vett házassági cseréről ld: Fair Bestor, "Marriage trans- actions in Renaissance Italy and Mauss's *Essay on the Gift*" *Past and Present* 164 (1999) 6-46; Howell, *The marriage exchange. Property, social place and gender in the cities of the Low Countries 1300-1550* (London 1998).
224. Lásd még: Krausman Ben-Amos, "Gifts and favors: informal support in Early Modern England" *The Journal of Modern History* 72- (2000) 316.

III. rész: Az átváltás feltételei

1. Veluwenkamp könyve az Arkangyallal folytatott holland kereskedelemről nem említi Ver- beeck testvérét: Veluwenkamp, *Archangel. Nederlandse ondernemers in Rus- land 1550-1785* (Amszterdam 2000). Wijnroks, *Handel tussen Rusland en de Nederlanden 1560-1640. Een netwerkanalyse van Antwerpse en Amsterdamse kooplieden, handelend op Rusland* (Hilversum 2003) szintén a holland-orosz kereskedelemmel foglalkozik.
2. HV: 52.
3. HV: 54.
4. HV: 61.
5.HV62.
6. HV: 66-67.
7.HV82.
8. HV: 78.
9. HV: 80.
10. HV: 83-84.
11.HV86.
12. HV: 86.
13.HV82.
14. Haks, *Huwelijk en gezin in Holland*, 128-129.
15. Haks, *Huwelijk en gezin in Holland*, 131-132, kimutatta, hogy az egyenlő házasság normáját nem mindig gyakorolták. Kiszámította, hogy 1750-ben sokkal többen választottak más társadalmi rétegekből származó házastársat, mint amennyit a holland moralisták akkori írásai alapján várni lehetett volna.
16. HV: 87. Schotel *Het Oud-Hollandsch huisgezen*, 19, rámutat, hogy a "luercorf" olyan ajándék volt, amelyet egy terhes nőnek ajánlottak fel az anyósa vagy a gyermek leendő keresztszülei nevében.
17. HV: és98 HV: HV:
100.18.101.
19. HV: 102.
20. HV: 103.

21. HV: 106.
22. A nedves ápolásról lásd a II. rész b. HV: 23.106.
24. HV: 112-113.
25. HV: 115.
26. HV: 137.
27. HV: 117.
28. David Beck ugyanezt tette: attól függően, hogy valaki milyen társadalmi státuszban **van**, vagy keresztneveket, vagy vezetékneveket említ foglalkozással együtt.
29. HV: 143.
30. HV: 146.
31. A nemzedékeken átívelő birtoklás gondolata valóban fontos volt ebben a korban. Több szerző, mint például De Brune (*Bancketwerck* I-148) és Cats - *Alle de wercken*, 601) vitatta azt a kérdést, hogy kell-e végrendelet, vagy kell-e adni, amíg az ember él. Hogy ez fontos kérdés volt, az Vondel történetéből világossá válik. Ő már egészen fiatalon a lányára hagyta a vagyonát. Ez nagyon problematikusnak bizonyult, mert ő túlélte a 90. életévét, míg a lánya már elhunyt. Coornhert ezzel szemben úgy vélte, hogy az ember csak életében adhat, mert a halál után már nem birtokolhat semmit, így nem is adhat. Azt állította, hogy a végrendelet tulajdonképpen egyfajta lopás azoktól, akik örökölni fogják a vagyont. Coornhert, *Weet of Rust. Proza van Coornhert*, Bongers és Gelderblom, szerk. (Amszterdam 1993).
32. HV: 169.
33. HV: 196.
34. HV: 178.
35. HV: 182.
36. HV: 212.
37. HV: 226.
38. Az informális támogatás témájáról lásd: Krausman Ben-Amos, "Gifts and favors: informal support in Early Modern England", *The Journal of Modern History* 72-2 (2000) 295-338. Megkülönbözteti az anyagi és az im- anyagi támogatást. Az előbbi a pusztá túléléshez szükséges támogatás, az utóbbi az életminőséget határozza meg, és társadalmi kapcsolatokból, protectionból, információból, érzelmi támogatásból állhat, 297.
39. A társadalmi tőke eszméjéről a kora újkori Hollandiában lásd: Kooijmans, *Vriendschap en de kunst van het overleven* és Schmidt, *Om de eer van de familie*.
40. A tiszta ajándék olyan ajándék, amelyért semmi - sem más ajándék, sem jó viselkedés - nem jár. cserébe elvárják.
41. Az ajándékcserevel kapcsolatos jótékonyági koncepciókról lásd: Van Leeuwen, *A jótékonyág logikája*.
42. Valójában a szegénysegélyezéssel kapcsolatos kutatások azt mutatják, hogy a jó viselkedés elvárása fontos motiváció a segélyezés felajánlásához. Nem minden szegénynek ajánlották fel, hanem csak az "arra érdemes szegényeknek", ami arra utal, hogy bár szegények voltak, mégis az erkölcsi vagy társadalmi normáknak megfelelően éltek. Ld. pl: Van der Vlis, *Leven in armoede*.
43. DB: 03-02-1624.
44. DB: 07-02-1624.

45. DB: 09-02-1624.
46. DB: 18-02-1624.
47. DB: 08-02-1624.
48. A bizalomról gazdasági szempontból lásd: Muldrew, *The Economy of Obligation. The Culture of Credit and Social Relations in Early Modern England* (New York 1998) és Muldrew, "Zur Anthropologie des Kapitalismus. Kredit, Vertrauen, Tausch und die Geschichte des Marktes in England 1500-1750", *Historische Anthropologie* (61998) 167-199.
49. A barátság instrumentális jellegéről lásd még egyszer: Kermode, "Sentiment and Survival", *Journal of Family History*; Kooijmans, *Vriendschap en de kunst van het overleven*; Kooijmans, "Vriendschap. Een 18e-eeuwse familiegeschiedenis", *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*; Kooijmans, "Andries & Daniel. Vriendschap in de vroegmoderne Nederlanden", *Groniek. Historisch Tijdschrift*; Kooijmans, "Kwetsbaarheid en 'koopluider vriendschap'", in *Of bidden helpt? Tegenslag en cultuur in Europa, circa 1500-2000*, szerk. Gijswijt-Hofstra és Egmond, (Amsterdam 1997) 61-70.
50. A barátság történelmi fejlődéséről lásd: Aymard, "Friends and Neighbors" in *A History of Private Life*; Labrie, "Eenzaamheid en sociabiliteit: Romantische vriendschap in Duitsland", *Groniek* (1995) 68-86; és Spierenburg, "Vriendschap tussen messentrekkers?", *Groniek* (1995) 42-56.
51. DB: 26-08-1624.
52. DB: 06-05-1624.
53. Beck, *Spiegel van mijn leven*, Veldhuijzen bevezetője, 11.
54. Beck, *Spiegel van mijn leven*, Veldhuijzen regisztere, 239.
55. Ibid.
56. Van Tricht, *De Briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft*, I. rész, levéllel ellátott megjegyzések 3.
57. Hooft beszámolója utazásairól a következő címen jelent meg: Hooft, *Reisheuchenis*, De Lange és Huijskes, szerk. (Amsterdam 1991). Nagy körútját tárgyalja a következő művekben: Frank van Westrienen, *De Grootte Tour. Tekening van een educatiereis door Nederlanders in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1983). Fia, Arnout Hellemans Hooft szintén feljegyzéseket készített a nagy körútról, amelyeket a következő kiadványok jelentettek meg: Arnout Hellemans Hooft, a nagy körútról: Grabowsky és Verkruijsse, szerk. *Arnout Hellemans Hooft. Een naekt beeld op een marmore matras seer schoon. Het dagboek van een "grand tour" (1649-1651)* (Hilversum 2001).
58. PC: 3.
59. Lásd például: PC84,689,728,730,908,911,1021, 1030.
60. DB: 04-04-1624 és Teding van Berkhout: lásd az I. részt.
61. MvR: Ö 76,118,122,167,169,173,178,182,291,293,325,326.is újra öccsén, Nicholason keresztül ruházatra és bútorokra vonatkozó kéréseket kapott másoktól: MvR: Lásd 69,112,170,174,176,178,182,199.még Rogge bevezetőjét: Rogge, szerk. *Brieven van en aan Maria van Reigersberch* (Leiden 1902) 27.
62. MvR123,182, 185.
63. PC: és 46.
64. PC: 6 (08-01-1601).
65. PC: 6.
66. Baudius életrajza: Grootens, *Dominicus Baudius. Een levensschets uit het Leidsche Humanisten-milieu, 1566-1631* (Nijmegen 1942).
67. Lásd még: Van Tricht, *De briefwisseling*, I. rész, 95.

68. PC: 10 (18-10-1608).
69. PC: 9 (16-03-1608).
70. PC: 14 (24-01-1609).
71. PC: 19 (25-01-1611).
72. PC: 21 (07-06-1611).
73. PC: 21.
74. PC: 39 (09-08-1612).
75. PC: 39.
76. Nem világos, hogy Badovere pontosan mikor halt meg, de valószínűleg 1620 előtt. Lásd Van Tricht, *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft*, 73-74.
77. Krausman Ben-Amos, "Ajándékok és szívességek" című írása szintén az urak és szolgák kapcsolatát tárgyalja ebben a tekintetben, 310-314.
78. Haks, *Huwelijk en gezin in Holland*, 168-169., a XVII. századi Hollandiában az úr és a szolga kölcsönös kötelezettségeiről ír. De Jong kiemeli, hogy az elit családok számára a cselédek gyakorlati szükségletet jelentettek, és egyben státuszukat is növelték: De Jong, *Een deftig bestaan* (Amsterdam and Dieren 1987) 152-156. Szerinte Hollandiában az urak és a szolgák közötti kapcsolatok általában elég jók voltak. A kora újkori Hollandia szolgáiról szóló további irodalmat ld: Carlson, *Domestic service in a changing city economy: Rotterdam 1680-1780* (Madison 1993); Faber, "Vrouwen van de rekening. Kindermoordzaken ten tijden van de Republiek te Amsterdam en in Friesland" in *Soete minne en helsche boosheit. Seksuele voorstellingen in Nederland, 1300-1850*, Hekma and Roodenburg, eds. (Nijmegen 1988); Jongejan, *Weeldeboden en werkboden. Huispersoneel in Goes in de achttiende en begin van de negentiende eeuw* (Veere 1984).
79. Ez volt a téma a II. részben tárgyalt egyik Macskák-emblémában is, ahol a szolgát azért büntették, mert nyitva hagyta "edényét".
80. Haks, 171.
81. PC: 322.
82. PC: 322.
83. PC: 322.
84. PC: 322.
85. PC: 882.
86. WF: 104.
87. A pártfogásról lásd alább.
88. DB: 22-03-1624. Beck erre a vacsorára a *foy* szóval utalt, amelyet, mint már említettük, ebben az időszakban általában a búcsúvacsorákra használtak.
89. Schotel már rámutatott arra, hogy az iskolamesterek szokása volt, hogy másoknak írói munkát végeztek. Ő is utalt mind a művek másolására, mind a tényleges versírásra. Sajnos az ő esetében nem világos, hogy milyen forrásokra alapozta ezeket az információkat: Schotel, *Oud-Hollandsch huisgezin*, 254.
90. DB: 26-01-1624.
91. DB: 27-06-1624.
92. DB: 07-07-1624.
93. Más forrásanyagok ugyanezeket a cseremintákat kínálják. Lásd például Hooft levelezését, valamint Geerard Brandt Vondel és Hooft életrajzát. Lásd még Ann Goldgar "The Republic of Letters" című, nagyon érdekes könyvét, amelyben az ajándékok és szolgáltatások cseréjét e tudományos hálózat fontos jellemzőjeként írja le: Goldgar, *Impolite learning. Conduct and community in the Republic of Letters 1680-1750* (New

- Haven/London 1995). Stegeman leírja a viselkedés elvárt módzatait is ebben a "levélköztársaságban": Stegeman, *Patronage en dienstverlening. Het netwerk van Theodorus Janssonius van Almeloveen (1657-1712) in de Republiek der Letteren* (Nijmegen 1996). A mecénatúra és az ajándékozás kapcsolatáról lásd: Kettering, "Gift-giving and patronage in early modern France", *French History* (21988) 131-151.
94. Nagyon problematikusnak tartom az álcázás fogalmának használatát az egyének gyakorlatában, mivel valaminek az álcázása egy cselekedet, és a kifejezés azt sugallja, hogy a dolgokat szándékosan álcázzák. A kifejezés ezzel szinte azt sugallja, hogy mi, történészek, erkölcsi ítéletet hozhatunk a múltban élő egyének felett, mert nem voltak őszinték. Úgy gondolom, több értelme van annak, ha elfogadjuk a történelmi egyén saját ítéleteinek megítélését a saját gyakorlatáról. Ha felajánlásait ajándéknak nevezik, akkor feltételezem, hogy számukra ezek ajándékok voltak.
95. DB: 27-05-1624, 30-08-1624, 08-09-1624, 14-09-1624, 22-09-1624, 23-09-1624.
1624, 24-09-1624.
96. DB: 04-11-1624.
97. DB: 28-11-1624.
98. A vers nyomtatott változatát lásd: Beck, Spiegel van mijn leven, 280-281.
99. A könyvekről mint ajándékokról lásd: Davis, "Beyond the market: books as gifts in six- tenth-century France", *Transactions of the Royal Historical Society* 5- 33 (1983) 69-88.
100. Lásd még: Goldar, *Udvariatlan tanulás*,
PC: 235.101.1139.
102. Úgy tűnik, hogy ez hagyományos ajándék volt; Goldgar is említi az ezüstmedencéket, mint királyi ajándékot egy dedikáció viszonzásaként, *Impolite learn- ing*, 235.
103. PC: 1142.
104. Brandt, *Het leven van Pieter Corn. Hooft*, Leendertz, szerk. (Hága 1932) [1677]; Brandt, *Het leven van Joost van den Vondel*, Leendertz, szerk. (Hague 1932) [1682].
105. Brandt, *Het leven van Vondel*, bevezetés.
106. Ibid. 68.
107. Ibid.
108. Ibid.
109. Ibid.
110. Ibid.
111. Brandt, *Het leven van Vondel*, 40.
112. Worp szerk., *De briefwisseling van Constantijn Huygens*, 23-05-1624.
113. Lunsingh Scheurleer, Fock és Van Dissel, szerk. *Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht*. (Leiden 1988, 1989, 1990) 288-289.
114. Smits-Veldt, szerk. *In een web van vriendschap*, 51.
115. Stadholder Willem Frederik leírja egy admirális történetét, aki visszautasította a láncát, mire a hatóságok úgy döntöttek, hogy helyette ékszereket ajánlanak fel a feleségének; WF: 52.
116. PC: 18.
117. PC: 18.
118. Szintén fontosak ebben a tekintetben a *rederijkers* és retorikai kamaráik. A retorikusokkal kapcsolatos újabb szakirodalom áttekintéséhez ld: Van Dix- hoorn, "In een traditie gevangen? Hollandse rederijkerskamers en rederij-

- kers in de recente literatuurgeschiedschrijving", *Tijdschrift voor geschiedenis* 112-3 (1999) 385-406. Moser könyvet írt a hollandiai retorikusok változó helyzetéről a kora újkorban: *De strijd voor rhetorica. Poëtica en positie van rederijkers in Vlaanderen, Brabant, Zeeland en Holland tussen 1450 en 1620* (Amsterdam 2001). Egy rotterdami *rederijkerskamer* tevékenységéről lásd: Zijlmans, "Rederijkerskamer de Blauwe Acolyen", *Vriendenkringen in de zeventiende eeuw* (The Hague 1999) 19-42.
119. Lásd Spies, "Betaald werk? Poëzie als ambacht inde zeventiende eeuw", *Holland* (231991) 210-225.
120. Ibid.
121. Bár az itt leírt hálózat nem "irodalmi köztársaság" a szó tudományos értelmében, funkcióit tekintve ezek az irodalmi körök sok közös vonást mutatnak az "irodalmi köztársasággal". Az "Irodalmi Köztársaságról" lásd: Bots és Waquet. *La République des Lettres* (Párizs 1997); és ismét: Goldgar, *Impolite learning: Conduct and Community in the Republic of Letters 1680-1750*.
122. Goldgar a "levélköztársaságot" olyan közösségként tárgyalja, amelyben az ajándékok és szolgáltatások cseréje létfontosságú a létezés szempontjából, *Impolite learning*, 19-26. Számára a "levélköztársaság" olyan kölcsönös közösségnek tekinthető, amelyben "éppen a viszonzás elvárása tartotta fenn a rendszert az együttműködésben".
123. PC: 74.
124. A "levélköztársaságon" belüli kölcsönzésről lásd: Goldgar, Vossius holland 16. humanista még egy külön füzetet is vezetett, amelyben feljegyzéseket készített arról, hogy kinek adott kölcsön könyveket, és amelyet Rademaker és Tuynman (szerk.) adott ki. *Het uitleenboekje van Vossius* (Amszterdam 1962).
125. PC: 80.
126. PC: 199.
127. Van Tricht, *Briefwisseling*, I, 477. o.
128. PC: 860.
129. Lásd még Goldgar, *Impolite learning*, 225.
130. PC: 95.
131. PC: 95.
132. PC: 97.
133. PC: 97.
134. PC: 97.
135. Bredero a *Moortje*, 100. számában található dedikációjában ragaszkodott ahhoz, hogy csak az ajándékozó és az ajándék felajánlásának módja a fontos: "Men moet niet aenmercken hoe groot de giften zyn, maer wie die, en hoe ze gegeven worden."
136. PC: 98.
137. PC: 127.
138. PC: 187.
139. PC: 214.
140. Ibid.
141. PC: 215.
142. Smits-Veldt, *In een web van vriendschap*, 132.
143. Ibid., 71.
144. Ibid., 133.
145. Goldgar az ajándék másolatokat is a hála kimutatásának eszközeként értelmezi, *udvariatlan tanulás*, 42.

146. PC: 222.
 147. PC: 225.
 148. PC: 227.
 149. PC: 228.
 150. PC: 228. *Hendrik de Grote-tól* ajándékba kapott másolatokat többek között Willem de Groot (Hugo de Groot testvére), Constantijn Huygens, Adriaen van Blijenburgh, Anthonis de Hubert, Cornelis van der Mijle, Nicolaas Crom- hout és Grotius, akik mindannyian fontos régensek voltak.
 151. PC: 232.

Megjegyzések IV. rész: Időbeli összehasonlítás

1. Lásd: prolóógus.
2. Lásd: I. rész: Az ajándékcseré gyakorlata.
3. Lásd: II. rész: Ajándékok és jelentések.
4. Lásd: III. rész: A csere feltételei.
5. Sok író valamilyen oknál fogva nem tudta, hogy leveleiket 2098 előtt kutatási célokra fogják felhasználni. Valójában a konzerválási és katalogizálási rutinok befejezése után adták ki őket újbóli kutatásra. Ezt elég problémásnak tartom, mivel ez azt jelenti, hogy olyan anyagot használnak, amelyről az emberek nem tudták, hogy ilyen hamar hozzáférhetővé válik. Nem világos azonban, honnan származik ez a feltételezés, mert átnéztem az összes sajtóanyagot, és semmi nem utal arra, hogy a leveleket 100 év előtt nem hozták volna nyilvánosságra. Az emberek azonban a nyomtatványon jelezhetnék, ha azt szeretnék, hogy a leveleik évekig vagy 25,50 évekig 100 zártan maradjanak. Ez egyben jelzés lehetett volna az írók számára, hogy ha nem adják meg, akkor leveleiket hamarabb is fel lehet nyitni.
6. A véletlenszerűen kiválasztott első 50 levél mintáján belül a levélírók többsége nyugdíjas, munkanélküli vagy főállású anya volt. Lásd BadT: 21,, 4, 116,8,9,, 12, 2014,17,18,, 21, 2825,, 29, 4630,32,33,34,36,38,42,43,, 49, 50.
7. Lásd például BadT: 4, 9, 24, 28, 33, 34, 41, 44, 46. Lásd a szolidaritást: Komter, *Solidariteit en de gift. Sociale banden en sociale uitsluiting* (Amsterdam 2003).
8. Lásd például BadT3,5,26,24,34,36,43,46,: 49.
9. Lásd például BadT48,: 49.
10. Lásd például BadT23,24,30,32,35,36,: 47.
11. Lásd például BadT38,42,47,: 404.
12. BadT: 12074, A *kwartje a gulden*, a korábbi holland valuta negyedrésze, a *dubbeltje* pedig tíz guldencent.
13. BadT: 2015.
14. Az anyák napjáról lásd BadT: A 24,49,50,65,219,404,3380.vásárokról lásd BadT: 151, 160, 12098. Az apák napjáról is említést tesz BadT: 160.
15. BadT: 151.
16. BadT: 160.
17. BadT: 18.
18. BadT: 14.
19. BadT1431,: 12066.

20. BadT1431,; 12066.
21. BadT: 11341.
22. Gyermeknek kínált szállások: BadT 12084, 12014, 11368. Külföldön élőknek kínált szállás: BadT 12111, 12075, 12067.
23. Ez nem egyezik az ideiglenes hollandiai vendéglátással kapcsolatos egyéb megállapításokkal. Lásd például: Van Leer és Komter, "Gastvrij- heid, of de kunst van het ontvangen" in *Het geschenk over de betekenissen van het geven*, Komter, ed. (Amszterdam 1997), valamint Komter és Schuyt cikke a *Trouw* 1993-ban: "Geven in Nederland". Azt állítják, hogy a mai Hollandiában a vendéglátás meglehetősen nagymértékben, és inkább a barátoknak, mint a családtagoknak nyújtanak vendéglátást. Természetesen az ő kutatásuk sokkal reprezentatívabb, de én meg akartam ragaszkodni ahhoz, amit a források kontextusán belül találtam a témában.
24. BadT: 428.
25. Támogatás betegség esetén, BadT: Támogatás betegség 12083,11340.esetén ajándékokkal, BadT22,50,; 120.
26. BadT409,525,2182,2205,11382,11393,11524,; 11979.
27. BadT89,409,; 11344.
28. BadT2182,; 11979.
29. BadT409,11394,; 11524.
30. BadT408,2205,11382,11524,; 12082.
31. BadT408,11382,; 11524.
32. BadT: 11382, 11524. Ennek egyik magyarázata lehet, hogy a házaspár "esküvői listákat" használ. Ez egy olyan rendszer, amelyben a pár egy áruházban hagy egy listát a preferált ajándékokról, amelyről a vendégek kiválaszthatják, hogy milyen ajándékokat szeretnének felajánlani. Az ajándékokat az áruház az esküvő után a pár otthonába szállítja. Nekem azonban úgy tűnik, hogy a Levelek a jövőnek projektben részt vevő párok ritkán tartoznak azok közé az emberek közé, akiknek lenne esküvői listájuk.
33. BadT89,; 12082.
34. BadT: 11344.
35. BadT408,555,2205,; 11382.
36. Lásd még BadT: 12083.
37. BadT: 11911.
38. BadT12072,; 12083
39. BadT: 11982.
40. Ez bizonyos mértékig annak a ténynek az eredménye, hogy Zuid- és Noord-Holland tartományok központi szerepet játszanak ebben a tanulmányban. Amint azt később bemutatjuk, Brabant tartományban a temetések még mindig az alkoholfogyasztáshoz kapcsolódnak.
41. BadT12111,15911,2193,; 11539.
42. BadT: 15911.
43. Vendéglátás a születésnapokon BadT2,28,37,41,65,112,173,175,181,398,; 1448, 1471,11970,11982,12014,4012,3856,4719,16521,11905, 11366.
44. Születésnap vacsorák otthon BadT: Vacsorák171,11982,14777. otthonon kívül BadT11959,11522,; 11539.
45. Kirándulások születésnapokon BadT12063,850,; 2688.
46. Születésnap ajándékok BadT40,41,49,12063,12087,112,173,181,198,; 398, 555,13344,12014,14777,2688,2198,11522,11911,11344,11355, 11365, 11366.

47. Pénz ajándék születésnapokon BadT: 65,188.Ajándékutalványok BadT12066,: 1471.
48. Kártyák és telefonhívások születésnapokon
BadT13,20,112,1450,13860,16521,3563,2198,11344,: 11366.
49. BadT: 181.
50. BadT: 51.
BadT:
12040.12040.
52. BadT: 175, 1448.
53. BadT: 850.
54. BadT11365,: 850.
55. BadT: 11365.
56. BadT: 424.
57. BadT: 177, 207, 413, 2386. A szombati vacsorák társadalmi jelentőségéről ld: Shuman, "Food Gifts, Ritual Exchange and the Production of Excess Meaning." *Journal of American Folklore* (113,2000450) 495-508.
58. Ismét: anyák napján BadT: és24,49,50,65,219,404,3380 apák napján BadT: 160.
59. *A Sinterklaas ünnepléséről a mai Hollandiában* lásd: Helsloot, "Sinterklaas en de komst van de kerstman" *Volkskundig Bulletin* (221996) 299-329; Van Leer, *Geven rond Sinterklaas. Een ritueel als spiegel van veranderende relaties* (Amsterdam 1995); Van Leer, "Wie gelooft er nog in Sinterklaas? Een ritueel geschenkenfeest als spiegel van veranderende relaties" *Volkskundig Bulletin* 22 (1996) 239-262; Van Leer, "Wederkerigheid in een surprise. Sinterklaasgeschenken vanuit historisch-sociologisch perspectief" in *Het geschenk. Over de verschillende betekenissen van het geven*, Komter, szerk. (Amsterdam 1997).
60. A családi kapcsolatok jelentőségének feltételezett csökkenéséről lásd: Osborne és Williams, "Determining patterns of exchanges and expanded family relationships", *International Journal of Sociology of the Family* (61976) 198-199.
61. Osborne és Williams, "Determining Patterns of Exchanges and Expanded Family Relationships" *International Journal of Sociology of the Family* (61976) szintén arra a következtetésre jut, hogy a kiterjesztett családi kapcsolatok a családi élet fontos jellemzői a mai társadalomban. A családon belüli, és különösen a generációk közötti ajándékozásról lásd: Komter és Vollebergh, "Intergenerational solidarity. Családi kötelek feszültség alatt? ", *Sociale Wetenschap-pen* (41,19983) 25-37.
62. BadT408,535,2688,2205,11382,11524,11905,: 11929.
63. BadT11968,11899,: 11539.
64. BadT195,: 11968.
65. BadT12066,11959,11970,14777,: 11522.
66. A családi és baráti hálózatokon belüli ajándékcseréről lásd: Komter és Vollebergh, "Gift Giving and the Emotional Significance of Family and Friends" *Journal of Marriage and the Family* 59 (1997) 747-757. Azt állítják, hogy a barátok közötti ajándékozást nagyobb valószínűséggel kísérik a szeretet érzései, míg a családi hálózaton belüli csere a társadalmi kötelezettség eredménye.
67. BadT33,: 175.
68. BadT: 11539.
69. Ruffle hangsúlyozza az ajándékozás fontosságát a kereskedelmi kapcsolatokban is. Lásd: Ruffle, "Gift giving with emotions" *Journal of Economic Behaviour &*

- Organization* 39, 4 (1999) 400. Csakúgy, mint Klamer és Van Staveren, "Geven is geen ruilen. De gift in de economie" in *Het geschenk*, szerk. Komter (Amsterdam 1997) 108-120 és Offer, "Between the gift and the market: The economy of regard", *Economic History Review* (31997). 450.
70. BadT: 12110.
71. Jubileumok és búcsúk BadT49,171,173,11895,11527,: 885
72. Céges felek BadT2183,: 11368.
73. Születésnap finomságok a munkahelyen BadT37,: 12043.
74. Kollégák és rítusok BadT555,15911,2205,11382,: 11911.
75. Tárgyak mint ajándékok BadT8,65,112,198,398,885,11982,12014,13344,: 14777, 2198, 11522.
76. Pénz esküvői ajándékként BadT29,89,: 12082.
77. Pénz születésnap ajándékként BadT: 65, 188, 398.
78. Lásd: *Advances in consumer research* (181991) 521-527; Burgoyne and Roth, "Constraints on the use of money as a gift at Christmas: the role of status and intimacy", *Journal of Economic Psychology* 12 (1991) 47-69; Cameron, "The unacceptability of money as a gift and its status as a medium of exchange", *Journal of Economic Psychology* (101989) 253-255; Webley és Wilson, "Social relationships and the unacceptability of money as gift", *Journal of Social Psychology* (1291989) 85-91; Zelizer, *The social meaning of money* (New York 1994). Caplow ezzel szemben azt állítja, hogy lehet megfelelő ajándék, amennyiben "intergenerációs és lefelé irányuló" ajándék, "Christmas Gifts and Kin Networks", *American Sociological Review* (47,1982), 3386.
79. BadT: 11979.
80. BadT: és 1201311992.
81. BadT: 11382.
82. BadT: 11522.
83. BadT: 11362.
84. BadT: 12014.
85. BadT: 12110.
86. Lásd még: Komter és Vollebergh, "Generációk közötti szolidaritás. Családi kötelékek feszültség alatt? ", *Sociale Wetenschappen* 41, 3 (1998) 25-37, amelyben a társadalmi kapcsolatok különböző kategóriái közötti támogatást tárgyalják.
87. BadT: 12097.
88. BadT: 12060.
89. BadT: 12064.
90. BadT: 120.
91. BadT: 213.
92. BadT22,41,49,398,404,1471,12066,12074,12111,12014,13344,: 2198, 11379,11911,11344,11363, 11366.
93. PC: 174.
94. BadT: 20.
95. DB: 03-03-1624.
96. A viszonyosság nemcsak az ajándékcseré rendszerében fontos, hanem a társadalmi kapcsolatokban is, ahogyan azt Altman bemutatja: "Reciprocity of interpersonal exchange", *Journal on the Theory of Social Behaviour* 3 (1973) 249-261. Az intim kapcsolatokban történő kölcsönös nyilvánosságra hozatalról lásd: Rubin, "Lovers and other strangers: the development of intimacy in encounters and relationships", *American Scientist* (621974) 182-190.

97. BadT: 12066.
98. BadT12060,: 12064.
99. BadT: 4012.
100. Lásd például BadT: Ezt398,11366,16521,11982,12014. más, otthon ünnepelt ünnepeken is felajánlják, mint például a 46th. házassági évforduló, BadT: 554.
101. Lásd a
prológust.
102. BadT: 13344.
103. BadT: 13381.Szó szerint azt írta: "*En ik geniet nog van me caudotjes*".
104. BadT: 11382.
105. BadT: 154.
106. BadT: 11524. A számok megerősítik azt a rendszert, hogy a fogadáson sok ismerős, a vacsorán a család és a barátok bensőséges köre, a vacsorán pedig a nagyobb baráti, családi és ismeretségi kör számára egy nagy parti.
107. BadT: 12017.
108. BadT: 15911.
109. BadT: A 15134.nő nem túl tájékozott: Ez a professzor ugyanis már a negyvenes éveiben járt, amikor elfogadta a tanszékét.
110. BadT: 12014.
111. BadT: 12084.
112. BadT: Nyilvánvalóan nem vagyok nyelvész, de sokatmondónak tűnik ebben a tekintetben, hogy a holland nyelvben van egy kifejezés a nukleáris családra (= gezin) és egy másik a nagycsaládra (= familie)195,11968,11899..
113. BadT: 408.
114. Lásd a "*gezin plus aanhang*"-ra való hivatkozáshoz még
BadT: BadT: 11929.115.11959.
116. *A steengrillen* egy olyan társas tevékenység, ahol egy fűtött követ helyeznek az asztal közepére. A vacsoravendégek a fűtött kövön elkészíthetik saját ételüket.
117. BadT: 11522.
118. BadT: 16521. A képeslapok természetesen szintén egyfajta ajándéktárgyak, lásd: Jaffe, "Csomagolt érzelmek. The social meanings of greeting cards", *Journal of Material Cul- ture* 4, 2 (1999) 115-141. A karácsonyi üdvözlőlapok szimbolikus és társadalmi jelentéséről ld: Searle-Chatterjee, "Christmas Cards and the Construction of So- cial Relations in Britain Today", in *Unwrapping Christmas*, szerk. Miller (Ox- ford 1993) 176-192.
119. BadT: 12014.
120. BadT: 89.
121. BadT: 1471.
122. Joost Baeck Christina van Erp nővérenek a felesége volt.
123. Lásd például: Komter, "Vrouwen geschenken en macht. De betekenis van giftuitwisseling door vrouwen in een westerse samenleving" in *Van alle markten thuis: vrouwen- en genderstudies in Nederland*, szerk. De Bouw, De Bruijn és Van der Heiden (Amsterdam 1994) 95-109; Areni, Kiecker és Palan, "Is it better to give than to receive? Exploring gender differences in the meaning of memorable gifts", *Psychology & Marketing* 15, 1 (1998) 81- 109; McGrath, "Gender differences in gift exchanges. New directions from projections", *Psychology & Marketing* (12,1995) 371-393.
124. BadT: 11394.
125. BadT: 4719.

126. Dorothea van Dorp: 23-05-1624. Lásd még a prológus bevezető bekezdését.
127. Komter, *Az ajándék*, 14 és 110. Schuyt és Komter a *Trouw című* napilap számára széles körű kutatást végzett az emberek ajándékozással kapcsolatos felfogásáról. Ld: Komter és Schuyt. "Geven in Nederland.", *Trouw* (1993). Ld: Komter: "A kölcsönösség mint a kizárás elve: Ajándékozás Hollandiában.", *Szociológia* (30,19962) 305-306. Ld: Sherry, McGrath és Levy, "Az ajándék sötét oldala", *Journal of Business Research* 28, 3 (1993) 228.
128. Ezeket a kivételeket korábban már tárgyaltuk.
129. Erről a témáról lásd: Mooney és Brabant, "Off the Rack. Store bought Emotions and the Presentation of Self", *Electronic Journal of Sociology* (3,19984) 1-11 és Jaffe, "Packaged sentiments. The social meanings of greeting cards", *Journal of Material Culture* 4, 2 (1999) 115-141. Mindkét cikk kifejti, hogy az üdvözlőkártyák, annak ellenére, hogy "az állványról" vásárolják őket, még mindig személyes ajándékként funkcionálhatnak.
130. Lásd újra: Belk és Coon, "Can't buy me love: dating, money and gifts"; Burgoyne és Roth, "Constraints on the use of money as a gift at Christmas: the role of status and intimacy", *Journal of Economic Psychology* (121991) 47-69; Cameron, "The unacceptability of money as a gift and its status as a medium of exchange", *Journal of Economic Psychology* 10 (1989) 253- 255; Webley és Wilson, "Social relationships and the unacceptability of money as gift", *Journal of Social Psychology* (1291989) 85-91.
131. Caplow "csomagolási szabálya", "ajándékválasztási szabálya", "skalázási szabálya" és "alkalmassági szabálya" érdekes ebből a szempontból lásd: Caplow, "Rule Enforcement Without Visible Means: Christmas Gift Giving in Middletown" *American Journal of Sociology* (89,19846) 1306-1323.
132. Példák az ajándékok csomagolására BadT: 12063, 12087.
133. BadT: 188 és 12082. Lásd még: Offer, "The Economy of Regard", 454.
134. BadT173,: 1471.
135. Sherry et al. szerint "az ideális ajándék a megfelelő személyek és a megfelelő tárgyak egyesülése", *Journal of Business Research*, 240.
136. Az ajándékok társadalmi kapcsolatokra gyakorolt különböző hatásairól lásd: Ruth, Otnes és Brunel, "Gift receipt and the reformulation of interpersonal relationships" *Journal of Consumer Research* (25,19994) 385-402.
137. BadT: 2198.

Megjegyzések Következtetés

1. Természetesen, ha a beszédet ajándékként, a kommunikációt pedig egyfajta ajándékozási rendszerként definiálnánk, akkor az emberi kapcsolatok valóban lehetetlenek lennének ajándéksere nélkül.
2. Lásd újra: Bourdieu, "The Economy of Symbolic Goods" in *Practical Reason* (Cambridge 1998). 96.
3. Lásd: Elias, *Het civilisatieproces. Sociogenetische en psychogenetische onderzoe-kingen* (Utrecht 1990) [1939].

4. Az erőszak és az együttműködés kölcsönös függőségéről lásd: Rider, "A game- theoretic interpretation of Marcel Mauss's "The Gift"", *Social Science Jour- nal* (35,19982). 207.
5. Ahogy Gouldner állítja: "az egoizmusban van egy altruizmus, amelyet a kölcsönösség tesz lehetővé". Gouldner, "A kölcsönösség normája: A Preliminary State- ment", *American Sociological Review* (25,19602). 173.
6. Laidlaw ugyanígy érvel. Szerinte tiszta ajándékot csak olyasvalakinek lehet felajánlani, akivel az ember személyes kapcsolatot tart fenn. Ld: Laidlaw, "A free gift makes no friends", *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6, 4 (2000) 617-634.
7. Ekkor válik az ajándékcseré korrupcióvá. A korrupcióról a kora újkori politikában lásd: Huiskamp, "Tussen centrum en periferie. Giften en corruptie in de vroegmoderne politiek", *Volkskundig Bulletin* 21 (1995) 27- 58; Knevel, *Het Haagse Bureau. Zeventiende-eeuwse ambtenaren tussen staats- belang en eigenbelang* (Amszterdam 2001).
8. Smart azt is állítja, hogy az egyének tudatában lehetnek annak, hogy mások megpróbálják kötelezni őket az ajándékok felajánlására. Smart, "Gifts, bribes and *guanxi*: a reconsideration of Bourdieu's social capital", *Cultural Anthropology* (81993). 395.
9. De Brune I: 44. ld: Verkruijsse ed., *Johan de Brune de Oude (1588-1658). Een Zeeuws literator en staatsman uit de zeventiende eeuw* (Middelburg 1990).
10. De Brune I: 25.
11. Lásd: Sherry et al., "The dark side of the gift" *Journal of Business Research* (28,19933) 229.
12. Davis, *Az ajándék a tizenhatodik századi Franciaországban*, 124.
13. Ahogy Schwartz helyesen érvelt, az ajándék "az identitás generátora"; Schwartz, "The Social Psychology of the Gift", *American Journal of Sociology* 73, 1 (1967) 2.

Források

- Alkemade, K. és P. van der Schelling. *Nederlandse Displegtigheden vertoonende de plegtige gebruiken aan den Dis, in het houden van maaltijden en het drinken der gezondheid* (Rotterdam 1732-1735) vols3.
- Beck, David. *Spiegel van mijn leven. Een Haags dagboek uit 1624*. Szerkesztette Veld- huijzen (Hilversum 1993).
- Berkhey, Johan Le Francq van. *Natuurlyke historie van Holland*. vol. *Handelende*³, *over de volksgewoonten en landseigen plegtigheden der Hollanderen* (Amsterdam 1769).
- Boijmans Van Beuningen Documentatiesysteem voor Prenten en Schilderijen. Brandt, Geeraardt. *Het leven van Pieter Corn. Hooft*. Szerkesztette Leendertz. (The Hága 1932) [1677].
- Brandt, Geeraardt. *Het leven van Joost van den Vondel*. Szerkesztette Leendertz. (Hága 1932) [1682].
- Macskák, Jacob. *Alle de wercken van Jacob Cats* (Amszterdam 1667).
- Macskák, Jacob. *Huwelijk*. Szerkesztette Sneller és Thijs (Amszterdam 1993). Macskák, Jacob. *Spiegel van den ouden en nieuwe tyd* (Amszterdam 1632).
- Doop-, trouw-, en begraafboeken of the municipal archives of Delft, The Hague, Rotterdam and Alkmaar.
- Heesakkers, C. (szerk.). *Constantijn Huygens. Mijn jeugd*. (Amszterdam 1994). *Levelek a jövőnek*. Meertens Instituut, Amszterdam 1998.
- Lunsingh Scheurleer, Th., W. Fock és A. van Dissel (szerk.). *Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht* (Leiden 1990/1988,1989.).
- Luyken, Jan. *Goddelyke liefdesvlammen* (Amszterdam 1691).
- Luyken, Jan. *Spieghel van het menselyck bedrijf* (Amszterdam 1694).
- Rogge, H. (szerk.). *Brieven van en aan Maria van Riegersberch* (Leiden 1902).
- Sweerts, Hieronymus. *De tien vermakelijkheden van het huwelijk*. Szerkesztette Grootes és Winkelman (Amszterdam 1988) [Amsterdam 1678].
- Tricht, H. van (szerk.). *De briefwisseling van Pieter Corneliszoon Hooft* (Culemborg 1976-1979).
- Unger, J. (szerk.) *Dagboek van Constantijn Huygens* (Amszterdam 1885).
- Verbeeck, Hermanus. *Memoriaal ofte mijn levensraijnsinghe, 1621-1681*. Szerkesztette Blaak (Hilversum 1999).
- Visscher, Roemer. *Sinnepoppen* (Amszterdam 1614).
- Visser, J. (szerk.). *Gloria Parendi. Dagboeken van Willem Frederik, stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe 1643-1649, 1651-1654, Nederlandse historische bronnen* (Den Haag 1995).
- Witteveen, J. (szerk.). *De verstandighe kock, of sorghvuldige huys-houdster*. (Amsterdam 1993) [fakszimile 1670].
- Worp, J.A. (szerk.). *De briefwisseling van Constantijn Huygens (1608-1687)* I. kötet (Hága 1911).

Irodalom

- Aa, A. van der (szerk.). *Biographisch woordenboek der Nederlanden* (Haarlem 1969) [1852-1878].
- Adshhead, S. *Material Culture in Europe and China 1400-1800* (London és New York 1997).
- Algazi, G., V. Groebner és B. Jussen (szerk.). *Negotiating the gift (Az ajándékról tárgyalva). A csere premodern figurációi* (Göttingen 2003).
- Alpers, S. *A leírás művészete: A holland művészet a XVII. században* (Chicago és London 1983).
- Altman, L. "Reciprocity of interpersonal exchange", *Journal on the Theory of Social Behaviour* (31973) 249-261.
- Areni, C., P. Kiecker és K. Palan. "Jobb adni, mint kapni? Exploring gender differences in the meaning of memorable gifts", *Psychology & Marketing* (15,19981) 81-109.
- Ariès, Ph. *L'Enfant et le vie familiale sous l'ancien regime* (Párizs 1960).
- Aymard, M., "Barátok és szomszédok" in: Ariès és G. Duby (szerk.): Ph. A *magánélet története. Passions of the Renaissance* (Harvard 1989) [1986], 447-491.
- Badinter, E. *L'Amour en plus. Histoire de l'amour maternel (XVIIe-XIXe siècle)* (Párizs 1980).
- Baggerman, A. és R. Dekker. *Kind van de toekomst. De wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)* (Amszterdam 2005).
- Baggerman, A. *Een lot uit de loterij. Familiebelangen en uitgeverspolitiek in de Dordtse firma A. Blussé en zoon, 1745-1823* (Den Haag 2000).
- Becker, J. "Ezek a lányok tényleg olyan rendesek? A konyhai jelenetekről és a módszerről" in: D. Freedberg és J. de Vries (szerk.). *Art in History, History in Art: Studies in Seven-teenth-Century Dutch Culture* (Santa Monica 1991) 139-161.
- Bedaux, J.B. *A szimbólumok valósága. Tanulmányok a holland művészet ikonológiájáról 1400-1800* (Hága és Maarssen). 1990.
- Belk, R. "Gift-giving Behavior" in: E. Shet Jagdish (szerk.). *Marketingkutató* (Greenwich 1979) 95-126.
- Belk, R.W. és G.S. Coon. "Can't buy me love: dating, money and gifts", *Advances in Consumer Research* (181991) 521-527.
- Ben-Amos, I. Krausman. "Ajándékok és szívességek: *The Journal of Modern History* (72,20002) 295-338.
- Bestor, J. Fair. "Marriage transactions in Renaissance Italy and Mauss's *Essay on the Gift*", *Past and Present* (1641999) 6-46.
- Museum Boijmans van Beuningen. *Quintessens. Wetenswaardigheden over acht eeuwen kookgerei (kiállítási katalógus)* (Rotterdam 1992).
- Bilker, B. "De huwelijken van Nassau-Dietz" in: S. Groeneveld, J. Huizinga és Y. Kuiper, (szerk.): "A Nassau-Nietzsche-Nassie-Nassie": S. Groeneveld, J. Huizinga és Y. Kuiper (szerk.). *Nassau uit de schaduw van Oranje* (Franeker 2003) 71-88.
- Blaak, J. *Geletterde levens. Dagelijks lezen en schrijven in de vroegmoderne tijd in Nederland 1624-1770* (Hilversum 2004).

- Blom, R. *Constantijn Huygens. Mijn leven verteld aan mijn kinderen in twee boeken.* (Amsterdam 2003).
- Boekhorst, P. te, P. Burke és W. Frijhoff (szerk.). *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850. Een historisch-antropologisch perspectief* (Meppel and Amsterdam 1992).
- Bogaers, L. "Geleund over de onderdeur. Doorkijkjes in het Utrechtse buurtleven van de vroege Middeleeuwen tot in de zeventiende eeuw", *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* (1121997) 336-363.
- Boheemen, P. van (szerk.). *Kent, en versint. Eer datje ment. Vrijen en trouwen 1500- 1800* (Apeldoorn/Zwolle) 1989.
- Boissevain, J. *Revitalizing European Rituals* (London 1992).
- Boone, M. "Dons et pots-de-vin, aspects de sociabilité urbaine au bas Moyen Age. Le cas de gantois pendant la période bourguignonne", *Revue de Nord* (2781988) 471-488.
- Bots, H. és F. Waquet. *La République des Lettres* (Párizs 1997).
- Boulay, J. du. "Strangers and gifts: hostility and hospitality in rural Greece", *Journal of Mediterranean Studies* (11991) 37-53.
- Bourdieu, P. *Gyakorlati ész: On the Theory of Action* (Cambridge 1998). Bourdieu, P. "Az idő munkája" in: A. Komter (szerk.). *Az ajándék. An Interdisciplinary Perspective* (Amsterdam 1996) 135-147.
- Bouw, C., J. de Bruijn és D. van der Heijden (szerk.). *Van alle markten thuis. Vrouwen- en genderstudies in Nederland* (Amsterdam 1994).
- Bouwman, J. *Nederlandse gelegenheidsgedichten voor 1700 in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Catalogus van gedrukte gedichten op gedenkwaardige gebeurtenissen in het leven van particuliere personen* (Nieuwkoop 1982).
- Brands, M., H. von der Dunk és H. Zwager. "Introductie", *Tijdschrift voor Geschiedenis* (1970)83.
- Brewer, J. és R. Porter (szerk.): *Consumption and the World of Goods* (London és New York 1993).
- Briggs, A. és P. Burke. *A média társadalomtörténete: From Gutenberg to the Internet* (Cambridge 2002).
- Burema, L. *De voeding in Nederland van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw* (Assen 1953).
- Burgoyne, C.B. és D.A. Roth. "Constraints on the use of money as a gift as a Christmas: the role of status and intimacy", *Journal of Economic Psychology* (121991) 47-69.
- Burke, P. "AZ én reprezentációi Petrach-tól Descartes-ig" in: Porter (szerk.): *R. Rewriting the Self: Histories from the Renaissance to the Present* (London and New York 1997) 17-28.
- Cameron, S. "The unacceptability of money as a gift and its status as a medium of exchange", *Journal of Economic Psychology* (101989) 253-255.
- Caplow, T. "Christmas Gifts and Kin Networks", *American Sociological Review* (47,19823) 383-392.
- Caplow, T. "Szabályérvényesítés látható eszközök nélkül: Christmas Gift Giving in Middletown", *American Journal of Sociology* (89,19846) 1306-1323.
- Carlson, M. *A háztartási szolgáltatás a változó városi gazdaságban: Rotterdam 1680-1780* (Madison, WI 1993).
- Cheal, D. *The Gift Economy* (London és New York 1988).

- Cheal, D. "The Social Dimensions of Gift Behaviour", *Journal of Social and Personal Relationships* (31986): 423-493.
- Corbeau, M. "Pronken en koken. Beeld en realiteit van keukens in het vroegmoderne Hollandse binnenhuis", *Volkscultuur Bulletin* 319, (1993) 354-379.
- Cressy, D. *Születés, házasság és halál: Rituálék, vallás és az életciklus a Tudor és Stuart kori Angliában* (Oxford 1997).
- Cressy, D. *Máglyák és harangok: Bethan és a Stuart-korabeli Angliában* (London 1989).
- Davis, N. "Beyond the market: books as gifts in sixteenth-century France", *Transactions of the Royal Historical Society* (5,198333) 69-88.
- Davis, N. "Boundaries and the Sense of Self in Sixteenth-Century France" in: T. Heller és M. Sosna (szerk.) *Reconstructing Individualism: Autonomy, Individualism and the Self in Western Thought* (Stanford 1986) 53-63.
- Davis, N. *The Gift in Sixteenth-Century France* (Madison, WI 2000).
- Dekker, J. és L. Groenendijk. "Isten Köztársasága vagy a gyermekek Köztársasága? Gyermekkor és gyermeknevelés a reformáció után. An appraisal of Simon Schama's thesis about the uniqueness of the Dutch case", *Oxford Review of Education* (12,19913) 317-335.
- Dekker, R. "Egodocumenten: een literatuuroverzicht", *Tijdschrift voor Geschiedenis* 101, (1988) 161-189.
- Dekker, R. *Lachen in de Gouden Eeuw. Een geschiedenis van Nederlandse humor* (Amsterdam 1997).
- Dekker, R. *Uit de schaduw in 't grote licht. Kinderen in egodocumenten van de Gouden Eeuw tot de Romantiek* (Amsterdam 1995).
- Deursen, A.Th. van. *Bavianen en slijkgeuzen. Kerk en kerkvolk ten tijde van Maurits en Oldenbarnevelt* (Assen 1974).
- Deursen, A.Th. van. *Een dorp in de polder. Graft in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1994).
- Deursen, A.Th. van. *Mensen van klein vermogen. Het kopergeld van de Gouden Eeuw* (Amsterdam 1996) [1991].
- Dibbits, H. "A társadalom és a családi értékek között. The Linen cupboard in early modern households" in: A. Schuurman and P. Spierenburg (szerk.) *Private Domain, Public Inquiry. Families and lifestyles in the Netherlands and Europe, 1550-től napjainkig* (Hilversum 1996) 125-145.
- Dibbits, H. *Vertrouwd bezit. Materiële cultuur in Doesburg en Maassluis 1650-1800*. (Nijmegen 2001).
- Dixhoorn, A. van. "In een traditie gevangen? Hollandse rederijderskamers en rederijders in de recente literatuurgeschiedschrijving", *Tijdschrift voor geschiedenis* 112, 3 (1999) 385-406.
- Dunk, H. von der. "Over de betekenis van Ego-documenten. Een paar aantekeningen als in- en uitleiding", *Tijdschrift voor Geschiedenis* (831970) 147-161.
- Dussen, M. Schenkeveld-van der. "Poëzie als gebruiksartikel; gelegenheids- gedichten in de zeventiende eeuw" in: M. Spies (szerk.), *Historische Letterkunde* (Groningen 1984) 75-92.
- Elias, J.E. *De vroedschap van Amsterdam 1578-1795* (Haarlem 1903-1905).
- Elias, N. *Het civilisatieproces. Sociogenetische en psychogenetische onderzoeken* (Utrecht 1990) [1939].

- Faber, S. "Vrouwen van de rekening. Kindermoordzaken ten tijden van de Republiek te Amsterdam en in Friesland", in: G. Hekma és H. Roodenburg (szerk.) *Soete minne en helsche boosheit. Seksuele voorstellingen in Nederland, 1300-1850* (Nijmegen 1988).
- Falkenburg, R. "Iconologie en historische antropologie: een toenadering" in: M. Halbertsma és K. Zijlmans (szerk.) *Gezichtspunten. Een inleiding in de methoden van de kunstgeschiedenis* (Nijmegen 1993).
- Falkenburg, R. "Recente visies op zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst", *Theoretische geschiedenis* (181991) 119-140.
- Flandrin, J. L. *A család a régi időkben: Család, háztartás és szexualitás* (Cambridge 1979) [1976].
- Franits, W. *Paragons of Virtue: Women and Domesticity in Seventeenth-Century Dutch Art.* (Cambridge 1993).
- Freedberg, D. és J de Vries (szerk.). *Művészet a történelemben, történelem a művészetben: Studies in Seventeenth-Century Dutch Culture* (Santa Monica 1991).
- Frijhoff, W. "Burgerlijk dichtplezier in 1650?", *Spiegel der Letteren* 43-3 (2001) 248-269.
- Frijhoff, W. "Volkskundigen voor de volkskunde? ", *Volkskundig Bulletin* (1994)20,,3
- Frijhoff, W. *Wegen van Evert Willemsz. Een Hollands weeskind op zoek naar zichzelf 1607-1647* (Nijmegen 1995).
- Frijhoff, W. és M. Spies (szerk.). *1650. Bevochten eendracht, Nederlandse cultuur in Europese context* (Hága 1999).
- Gennep, A. van. *Les Rites de Passage* (Chicago 1960) [1909].
- Gijsbers, W. *Kapitale ossen. De internationale handel in slachtvee in Noordwest-Europa.* (Hilversum 1999).
- Godbout, J.T. és A. Caille. "Az ajándék világa", *Queens Quarterly* (107,20003) 366-372.
- Goffman, E. *Interakciós rituálék* (New York 1967).
- Goldgar, A. *Udvariatlan tanulás: Conduct and Community in the Republic of Letters 1680-1750* (New Haven/ London 1995).
- Gouldner, A. "A kölcsönösség normája: A Preliminary Statement", *American Sociological Review* (25,19602) 161-178.
- Gouw, J ter. *De Volksvermaken* (Haarlem 1871).
- Grabowsky, E. és P. Verkruijsse (szerk.). *Arnout Hellemans Hooft. Een naekt beeld op een marmore matras seer schoon. Het dagboek van een 'grand tour' (1649-1651)* (Hilversum 2001).
- Groenveld, S. *Hooft als historieschrijver. Twee studies* (Weesp 1981).
- Grootens, P. *Dominius Baudius. Een levensschets uit het Leidsche Humanistenmilieu, 1566-1631* (Nijmegen 1942).
- Haasse, H. és A.J. Gelderblom. *Het licht der schitterende dagen. Het leven van P.C. Hooft.* (Amsterdam 1981).
- Haks, D. "Continuïteit en verandering in het gezin van de vroeg-moderne tijd" in: H. Peeters, L. Dresden-Coenders és T. Brandenburg (szerk.). *Vijf eeuwen gezinsleven. Liefde, huwelijk en opvoeding in Nederland* (Nijmegen 1986) 31-56.
- Haks, D. *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw. Processtukken en moralisten over aspecten van het laat 17de- en 18de-eeuwse gezinsleven* (Assen 1982).

- Heal, F. *Hospitality in Early Modern England* (Oxford 1990).
- Heal, F. "The idea of hospitality in Early Modern England", *Past and Present* (1021987) 66-93.
- Hecht, P. "Dutch 17th-century genre painting: a reassessment of some current hypothesis", *Simiolus* (211992) 83-93.
- Heel, S.A.C Dudok van. "De familie van Pieter Cornelisz Hooft", *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie en het Iconografisch Bureau* (1981) 68-108.
- Heijden, M. van der. *Huwelijk in Holland. Stedelijke rechtspraak en kerkelijk tucht 1550-1700* (Amsterdam 1998).
- Hekma, G. (szerk.) *Soete minne en helsche boosheit. Seksuele voorstellingen in Nederland 1300-1850* (Nijmegen 1988).
- Helsloot, J., "Sinterklaas en de komst van de kerstman", *Volkskundig Bulletin* (221996) 299-329.
- Houlbrooke, R. (szerk.). *Angol családi élet, 1576-1716: Antológia a naplókiból.* (Oxford 1988).
- Howell, M.C. *A házassági csere: (Chicago 1998): Property, Social Place and Gender in the Ci-ties of the Low Countries, 1300-1550* (Chicago 1998).
- Huet, C. Busken. *Het land van Rembrand. Studiën over de Noordnederlandse beschaving in de zeventiende eeuw* (Haarlem 1898).
- Hufton, O. *The Propect before Her: A History of Women in Western Europe* (New York és London 1998) [1995].
- Huiskamp, R. "Tussen centrum en periferie. Giften en corruptie in de vroegmoderne politiek", *Volkskundig Bulletin* (211995) 27-58.
- Israel, J. *A holland köztársaság: Rise, Greatness and Fall 1477-1806* (Oxford 1995).
- Jacobs, M. "Sociaal kapitaal van burenen. Rechten, plichten en conflicten in Gentse gebuurten (zeventiende-achttiende eeuw)", *Volkskundig Bulletin* (12,19962). 149-176.
- Jaffe, A. "Csomagolt érzelmek: *Journal of Material Culture* (4,19992) 115-141.
- Jansen, J. (szerk.). *Omnibus Idem. Opstellen over P.C. Hooft ter gelegenheid van zijn 350ste sterfdag* (Hilversum 1997).
- Jansen, J. (szerk.) *Zeven maal Hooft. Lezingen ter gelegenheid van de 350ste sterfdag van P.C. Hooft* (Amsterdam 1998).
- Jong, A. de és C. Wijers (szerk.). *Brieven aan de toekomst* (Utrecht 1999).
- Jongejan, M. *Weeldeboden en werkboden. Huispersoneel in Goes in de achttiende en begin van de negentiende eeuw* (Veere 1984).
- Jongh, E. de. "De iconologische benadering van de zeventiende-eeuwse Nederlandse schilderkunst" in: F. Grijsenhout and H. van Veen, eds., *De Gouden Eeuw in perspectief. Het beeld van de Nederlandse zeventiende-eeuwse schilderkunst in later tijd* (Nijmegen and Heerlen 1992) 299-330.
- Jongh, E. de (szerk.). *Tot Lering en Vermaak. Betekenissen van Hollandse genrevoorstellingen uit de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1976).
- Jongh, E. de. *Zinne- en minnebeelden in de schilderkunst in de zeventiende eeuw* (s.l. 1967).
- Kalb, D. "Történelmi antropológia: a meg nem folytatott vita", *Focaal. Tijdschrift voor antropologie* 26/27 (1996).

- Kamermans, J. *Materiële cultuur in de Krimpenerwaard in de zeventiende en achttiende eeuw: ontwikkeling en diversiteit* (Wageningen 1999).
- Kaper, R. *Liever geen bloemen. Over dood en rouw in de 17de eeuw* (Culemborg 1984).
- Keesing, E. *Het volk met lange rokken. Vrouwen rondom Constantijn Huygens* (Amsterdam 1993).
- Kermode, J. "Sentiment and Survival: Family and Friends in Late Medieval English Towns", *Journal of Family History* (24,1991) 6-18.
- Kettering, S. "Gift-giving and patronage in early modern France", *French History* (21988) 131-151.
- Keyser, M. "Kermis in Nederland tot het einde van de 19e eeuw", *Nederlands Volk-sleven* (281978) 73-80.
- Klamer, A. és I. van Staveren. "Geven is geen ruilen. De gift in de economie" in: A. Komter (szerk.). *Het geschenk. Over de verschillende betekenissen van geven* (Amsterdam 1997) 108-120.
- Klijn, E. *Loodglazuuraardewerk in Nederland. De collectie van het Nederlands Openluchtmuseum* (katalógus) (Arnhem 1995).
- Kloek, E., G. van Oostveen és N. Teeuwen. "Nederlandse moralisten over moederschap en min (1600-1900)", *Volkscultuur: tijdschrift voor tradities en verschijnselen* (81991) 20-39.
- Knevel, P. *Het Haagse Bureau. Zeventiende-eeuwse ambtenaren tussen staatsbelang en eigenbelang* (Amsterdam 2001).
- Komter, A. *Solidariteit en de gift. Sociale banden en sociale uitsluiting* (Amsterdam 2003).
- Komter, A. "Ajándékozás" in: D. Levinson és J. Ponzetti (szerk.) *Encyclopedia of Human Emotions* (1999) 298-301.
- Komter, A. (szerk.). *Az ajándék. An Interdisciplinary Perspective* (Amsterdam 1996). Komter, A. (szerk.). *Het geschenk. Over de verschillende betekenissen van geven* (Amsterdam 1997).
- Komter, A. "A kölcsönösség mint a kizárás elve. Ajándékozás az alföldi országokban", *Szociológia* 230, (1996) 299-316.
- Komter, A. "Vrouwen geschenken en macht. De betekenis van giftuitwisseling door vrouwen in een westerse samenleving" in: C. Bouw, J. de Bruijn és D. van der Heiden (szerk.). *Van alle markten thuis: vrouwen- en genderstudies in Nederland* (Amsterdam 1994) 95-109.
- Komter, A. és K. Schuyt. "Geven in Nederland", *Trouw* (1993).
- Komter, A. és W. Vollebergh. "Gift Giving and the Emotional Significance of Family and Friends", *Journal of Marriage and the Family* (591997) 747-757.
- Komter, A. és W. Vollebergh. "Generációk közötti szolidaritás. Családi kötelékek feszültség alatt?", *Sociale Wetenschappen* (41,19983) 25-37.
- Kooijmans, L. "Andries & Daniel. Vriendschap in de vroegmoderne Nederlanden", *Groniek. Historisch Tijdschrift* (1301995) 8-25.
- Kooijmans, L. "De dagboeken van Joan Huydecoper", *Nederlands Archievenblad* 100 (1996) 49-69.
- Kooijmans, L. "Kwetsbaarheid en "koopluider vriendschap"" in: M. Gijswijt-Hofstra és F. Egmond (szerk.). *Of bidden helpt? Tegenlag en cultuur in Europa, circa 1500-2000* (Amsterdam 1997) 61-70.
- Kooijmans, L. "Liefde in opdracht. Emotie en berekening in de dagboeken van Willem Frederik van Nassau", *Historisch Tijdschrift Holland* 4/530, (1998) 231-255.

- Kooijmans, L. *Liefde in opdracht. Het hofleven van Willem Frederik van Nassau.* (Amsterdam 2000).
- Kooijmans, L. *Vriendschap en de kunst van het overleven in de zeventiende en acht- tiende eeuw* (Amsterdam 1997).
- Kooijmans, L. "Vriendschap. Een 18e-eeuwse familiegeschiedenis", *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (281992) 48-65.
- Koslofsky, C. *A halottak reformációja. Death and Ritual in Early Modern Germany, 1450-1700* (London és New York 2000).
- Laan, C. *Drank en drinkgerei. Een archeologisch en cultuurhistorisch onderzoek naar de alledaagse drinkcultuur van de 18e-eeuwse Hollanders* (Amsterdam 2003).
- Labrie, A. "Eenzaamheid en sociabiliteit: Romantische vriendschap in Duitsland", *Groniek* (1995) 68-86.
- Laidlaw, J. "A free gift makes no friends", *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6, 4 (2000) 617-634.
- Leer, M van. *Geven rond Sinterklaas. Een ritueel als spiegel van veranderende relaties (Egy ritulélé mint veranderende relaties tükkör).* (Amsterdam 1995).
- Leer, M van. "Wederkerigheid in een surprise. Sinterklaasgeschenken vanuit historisch-sociologisch perspectief" in: A. Komter (szerk.). *Het geschenk. Over de verschillende betekenissen van het geven* (Amsterdam 1997).
- Leer, M. van. "Wie gelooft er nog in Sinterklaas? Een ritueel geschenkenfeest als spiegel van veranderende relaties", *Volkskundig Bulletin* (221996) 239-262.
- Leer, M. van és A. Komter. "Gastvrijheid, of de kunst van het ontvangen" in: A. Komter (szerk.). *Het geschenk over de betekenissen van het geven* (Amsterdam 1997).
- Leeuwen, M. van. "A jótékonyosság logikája: Poor Relief in Pre-Industrial Europe", *Journal of Interdisciplinary History* (241994) 589-613.
- Lenep, J. van, és J. ter Gouw. *Het boek der opschriften. Een bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche volksleven* (Amsterdam 1869).
- Lesger, C. *Handel in Amsterdam ten tijde van de opstand. Kooplieden, commerciële expansie en verandering in de ruimtelijke economie van de Nederlanden ca. 1550- ca. 1630* (Hilversum 2001).
- Levi-Strauss, C. "A kölcsönösség elve" in: Komter (szerk.): A. *Az ajándék. An Interdisciplinary Perspective* (Amsterdam 1996) 18-26.
- Lindeman, R., Y. Scherf és R. Dekker (szerk.). *Egodocumenten van Noord-Nederlanders uit de zestiende tot begin negentiende eeuw. Een chronologische lijst* (Rotterdam 1993).
- Lis, C. "Neighbourhood and social change in West-European cities: sixteenth to nineteenth centuries", *International Review of Social History* (381993) 1-30.
- Macfarlane, A. *Ralph Josselin családi élete: A Seventeenth-Century Clergyman. An Essay in Historical Anthropology* (Cambridge 1970).
- Macharel, C. "Dons et réciprocité en Europe", *Archives européennes de sociologie* (241983) 151-166.
- Malinowski, B. "Az adok-kapok elve" in: *Bűn és szokás a vad társadalomban* (London 1970) 39-45.
- Mare, H. de. "De keuken als voorstelling in het werk van Simon Stevin en Jacob Cats" in: C. Bouw, J. de Bruijn és D. van der Heiden (szerk.), *Van alle markten thuis: vrouwen- en genderstudies in Nederland* (Amsterdam 1994).

- Mare, H. de. "The Domestic Boundary as Ritual Area in Seventeenth-Century Holland" in: H. de Mare and A. Vos (eds.): H. de Mare and A. Vos (eds.). *Urban Rituals in Italy and the Netherlands. Történelmi ellentétek a közterület-használatban, az építészetben és a városi környezetben* (Assen 1993).
- Masuch, M. *Origins of the Individualist Self: Autobiography and Self-Identity in England, 1591-1791* (Cambridge 1997).
- Mauss, M. *Az ajándék: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies* (New York és London 1967) [1923-24].
- McCants, A. *Polgári jótékonyosság egy aranykorban. Orphan Care in Early Modern Amsterdam* (Chicago 1997).
- McGrath, M.A. "A nemek közötti különbségek az ajándékoszerében - Új irányok az előjelzésekben", *Psychology & Marketing* (12,1995) 371-393.
- Meertens, P.J. *Nederlandse emblemata. Bloemlezing uit de Noord- en Zuidnederlandse emblematiliteratuur van de zesteinde en zeventiende eeuw* (Leiden 1983).
- Miedema, H. "Over iconologie en de betekenis van schilderijen", *Theoretische geschiedenis* (251998) 168-183.
- Miller, D. *Unwrapping Christmas* (Oxford 1993).
- Molendijk, A.L. (szerk.). *Materieel Christendom. Religie en materiële cultuur in West-Europa*. (Hilversum 2003).
- Mooney, L. és S. Brabant. "A Rack. Store bought Emotions and the Presentation of Self", *Electronic Journal of Sociology* (3,1998) 1-11.
- Moser, N. *De strijd voor rhetorica. Poëtica en positie van rederijkers in Vlaanderen, Brabant, Zeeland en Holland tussen en (1450)1620*Amsterdam 2001).
- Muir, E. *Ritual in Early Modern Europe, New Approaches to European History* (Cambridge 1997).
- Muldrew, C. *A kötelezettség gazdasága: The Culture of Credit and Social Relations in Early Modern England* (New York 1998).
- Muldrew, C. "Zur Anthropologie des Kapitalismus. Kredit, Vertrauen, Tausch und die Geschichte des Marktes in England 1500-1750", *Historische Anthropologie* (61998) 167-199.
- Nierop, H. van. *Van ridders tot regenten. De Hollandse Adel in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw* (Hága 1984).
- Nieuweboer, A. "Medeleven volgens voorschrift en verzen op bestelling. Acht-tiende-eeuwse gelegenheidsgedichten", *Literatuur. Tijdschrift over Nederlandse Letterkunde* (1,1986) 15-22.
- Noordegraaf, L. és G. Valk. *De Gave Gods. De pest in Holland vanaf de late middeleeuwen* (Baarn 1988).
- Offer, A. "Between the gift and the market: the economy of regard", *Economic History Review* (31997) 450-476.
- Osborne, R. és J. Williams. "Determining Patterns of Exchanges and Expanded Family Relationships", *International Journal of Sociology of the Family* (61976) 197-209.
- O'Sullivan, C. *Hospitality in medieval Ireland, 900-1500* (Dublin 2004).
- Peeters, H., L. Dresen-Coenders és T. Brandenburg (szerk.). *Vijf eeuwen gezinsleven. Liefde, huwelijk en opvoeding in Nederland* (Nijmegen 1988).
- Poelwijk, A. *"In dienste vant suyckerbacken". De Amsterdamse suikernijverheid en haar ondernemers, 1580-1630* (Hilversum 2003).

- Pol, L. van de. "Prostitutie en de Amsterdamse burgerij: eerbegrippen in een vroegmoderne stedelijke samenleving" in: P. te Boekhorst, P. Burke és W. Frijhoff (szerk.). *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850. Een historisch-antropologisch perspectief* (Meppel and Amsterdam 1992) 179-218.
- Pollmann, J. *Een andere weg naar God. De Reformatie van Arnoldus Buchelius (1565-1641)*. (Amszterdam 2000).
- Pollock, L. *Elfelejett gyermekek: Szülő-gyermekek kapcsolatok 1500-1900 között* (Cambridge 1983).
- Porteman, K. *Inleiding tot de Nederlandse emblemataliteratuur* (Groningen 1977).
- Presser, J. "Memoires als geschiedbron" in: *Winkler Prins Encyclopedie VIII* (Amsterdam és Brüsszel 1958) 208-210.
- Presser, J. "Memoires als geschiedbron" in: Presser (szerk.): *J. Uit het werk van J. Presser* (Amsterdam 1969) 277-282.
- Putten, J. Jobse-van. *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dage-lijkse maaltijd in Nederland* (Nijmegen 1995).
- Rademaker, C. és P. Tuynman (szerk.). *Het uitleenboekje van Vossius* (Amszterdam 1962).
- Rider, R. "A game-theoretic interpretation of Marcel Mauss's 'The Gift'", *Social Science Journal* (35,19982) 203-212.
- Roberts, B. *A kulcslyukon keresztül. Holland gyermeknevelési gyakorlat a 17. és 18. században. Három városi elit család* (Hilversum 1998).
- Roche, D. *Histoire des choses banales. Naissance de la consommation XVIIe-XVIIIe siècle* (Párizs 1997).
- Roodenburg, H. "Eer en oneer ten tijde van de Republiek. Een tussenbalans", *Volkscundig Bulletin* (221996) 129-149.
- Roodenburg, H. "'Freundschaft', 'Bruederlichkeit' und 'Einigkeit': Staedtische Nachbarschaften im Westen der Republik" in: T. Dekker (szerk.). *Ausbreitung buergerlicher Kultur in die Niederlanden und Nordwestdeutschland* (Münster 1991).
- Roodenburg, H. "Naar een etnografie van de vroegmoderne stad: de 'gebuyrten' in Leiden en Den Haag" in: P. te Boekhorst, P. Burke és W. Frijhoff (szerk.). *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850, een historisch-antropologisch perspectief* (Amsterdam/Heerlen 1992) 219-243.
- Roodenburg, H. *Onder censuur. De kerkelijke tucht in de gereformeerde gemeente van Amsterdam, 1578-1700* (Hilversum 1990).
- Rooijackers, G. *Eer en schande. Volksgebruiken van het oude Brabant* (Nijmegen 1995).
- Rooijackers, G. *Rituele repertoires. Volkscultuur in oostelijk Noord-Brabant 1559-1853* (Nijmegen 1994).
- Rooijackers, G. "Vieren en Markeren" in: *Volkscultuur* (Nijmegen 2000) 173-230.
- Ruberg, W. *Conventionele correspondentie. Briefcultuur van de Nederlandse elite, 1770-1850* (Nijmegen 2005).
- Rubin, Z. "Lovers and other strangers: the development of intimacy in encounters and relationships", *American Scientist* (621974) 182-190.
- Ruempol, A. és A. van Dongen. *Pre-industriële gebruiksvoorwerpen 1150-1800* (Rotterdam n.d.)
- Ruffle, B.J. "Gift giving with emotions", *Journal of Economic Behaviour & Organization* 39, 4 (1999) 399-420.

- Ruth, J.A., C.C. Otnes és F.F. Brunel. "Gift receipt and the reformulation of interpersonal relationships", *Journal of Consumer Research* (25,19994) 385-402.
- Sarti, R. *Európa otthon. Family and Material Culture 1500-1800* (New Haven/ London 2002).
- Schama, S. *A gazdaság szégyene: A holland kultúra értelmezése az aranykorban* (London 1987).
- Scheurleer, Th. Lunsingh, C.W. Fock és A. van Dissel (szerk.). *Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht* (Leiden 1990/1988,1989.).
- Schmidt, A. *Overleven na de dood. Weduwen in Leiden in de Gouden Eeuw* (Amsterdam 2001).
- Schmidt, C. *Om de eer van de familie. Het geslacht Teding van Berkhout 1500-1950, een sociologische benadering* (Amsterdam 1986).
- Schmied, G. *Schenken. Ueber eine Form sozialen Handelns* (Opladen 1996).
- Schotel, G.D.J. *Het maatschappelijk leven onzer vaderen in de zeventiende eeuw.* (Amsterdam 1905).
- Schotel, G.D.J. *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der zeventiende eeuw* (Haarlem 1867).
- Schotel, G.D.J. *Oude zeden en gebruiken in Nederland* (Leiden, é.n.d.)
- Schuurman, A. *Materiële cultuur en levensstijl. Een onderzoek naar de taal der dingen op het Nederlandse platteland in de 19e eeuw: de Zaanstreek, Oost-Groningen, Oost-Brabant.* (Wageningen 1989).
- Schuurman, A., J de Vries és A. van der Woude (szerk.). *Aards geluk. De Nederlanders en hun spullen van tot (1550)1850* (Amsterdam 1997).
- Schwartz, B. "The Social Psychology of the Gift", *American Journal of Sociology* (73,19671) 1-11.
- Searle-Chatterjee, M. "Christmas Cards and the Construction of Social Relations in Britain Today" in: Miller, (szerk.), *Unwrapping Christmas* (Oxford 1993) 176-192.
- Sherry, J.F., M.A. McGrath és S.J. Levy. "Az ajándék sötét oldala", *Journal of Business Research* (28,19933) 225-244.
- Shorter, E. *The Making of the Modern Family* (New York 1975).
- Shuman, A. "Ételajándékok - Rituális csere és a többletjelentések előállítás", *Journal of American Folklore* (113,2000450) 495-508.
- Simpson-Herbert, M. "Women, food and hospitality in Iranian society", *Canberra Anthropology* (10/1987) 24-34.
- Sluijter, E.J. "Belering en verhulling? Enkele 17de-eeuwse teksten over de schilderkunst en de iconologische benadering van Noordnederlandse schilderijen uit deze periode", *De zeventiende eeuw* (4/1988) 3-28.
- Smart, A. "Gifts, bribes and *guanxi*: a reconsideration of Bourdieu's social capital", *Cultural Anthropology* (8/1993) 388-408.
- Smits-Veldt, M. *Maria Tesselschade. Leven met talent en vriendschap* (Zutphen 1994).
- Smits-Veldt, M. és M. Bakker (szerk.). *In een web van vriendschap. Nederlandse vrouwen uit de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1998).
- Sneller, A.A. és O. van Marion (szerk.). *De gedichten van Tesselschade Roemers* (Hilversum 1994).

- Spaans, J. *Armenzorg in Friesland 1500-1800. Publieke zorg en particuliere liefdadigheid in zes Friese steden. Leeuwarden, Bolsward, Franeker, Sneek, Dokkum en Harlingen* (Hilversum és Leeuwarden 1997).
- Spierenburg, P. (szerk.). *In de jonkheid gaan. Over vrijen en trouwen 1500-1800. The manummer Jeugd en samenleving* (19Amersfoort 1989) 609-736.
- Spierenburg, P. "Vriendschap tussen messentrekkers? De tafelrand van zeventiende- en achttiende-eeuws Amsterdam", *Groniek* (1995) 42-56.
- Stegeman, S. *Patronage en dienstverlening. Het netwerk van Theodorus Janssonius van Almeloveen (1657-1712) in de Republiek der Letteren* (Nijmegen 1996).
- Stone, L. *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800* (London 1977).
- Strengolt, L. "Over de Muiderkring" in: H. Duits, A. Leerintveld, T. ter Meer és A. van Strien (szerk.). *Een lezer aan het woord. Studies van L. Strengolt over zeventiende-eeuwse Nederlandse letterkunde* (Münster 1998) 75-88.
- Strouken, I. (szerk.). *Kermis; Volkscultuur5, különszám*, 1988.
- Tebbenhoff, E. "Tacit rules and hidden family structures: naming practices and godparentage in Schenectady, New York, 1680-1800", *Journal of Social History* (181985) 567-585.
- Thoen, I. "Grafter kookpotten en hertrouwende weduwen. Connotaties van een zeventiende-eeuws gebruiksvoorwerp", *Volkkundig Bulletin* (23,19972) 107-126.
- Thoen, I. "'Soo krijght almetem de gescheurde pot een deghelijck deksel...' Zeventiende-eeuwse slibaardewerken kookpotten uit Graft: object, methode en betekenis." (Kiadatlan diplomamunka, Erasmus Egyetem 1996).
- Tricht, H.W. van. *P.C. Hooft* (Arnhem 1951).
- Veluwenkamp, J. *Arkangyal. Nederlandse ondernemers in Rusland 1550-1785* (Amsterdam 2000).
- Ven, J. van de. *Pszichológiai érzelmek és gazdasági magatartás* (Tilburg 2003).
- Verkruisje, P. (szerk.). *Johan de Brune de Oude (1588-1658). Een Zeeuws literator en staatsman uit de zeventiende eeuw* (Middelburg 1990).
- Vlis, I. van der. *Leven in armoede. Delftse bedeeden in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 2001).
- Vreeken, H. *Kunstnijverheid Middeleeuwen en Renaissance (katalógus)* (Rotterdam 1994).
- Waardt, H de. "De geschiedenis van de eer en de historische antropologie", *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (231997) 334-354.
- Waardt, H. de. "Inleiding: naar een geschiedenis van de eer", *Leidschrift* (12,1996) 7-19.
- Weatherhill, L. *Fogyasztói magatartás és anyagi kultúra Nagy-Britanniában 1660-1760 között.* (London és New York 1993).
- Wesley, P. és R. Wilson. "Társas kapcsolatok és a pénz mint ajándék elfogadhatatlansága", *Journal of Social Psychology* (1291989) 85-91.
- Westrienen, A. Frank van. *De Grootte Tour. Tekening van een educatiereis door Nederlanders in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1983).
- Wijngaarde, H. van. *Zorgen voor de kost. Armenzorg, arbeid, en onderlinge hulp in Zwolle 1650-1700* (Amsterdam 2000).

- Wijnroks, E. *Handel tussen Rusland en de Nederlanden 1560-1640. Een netwerkanalyse van de Antwerpse en Amsterdamse kooplieden, handelend op Rusland* (Hilversum 2003).
- Wijsenbeek-Olthuis, Th. *Achter de gevels van Delft. Bezit en bestaan van rijk en arm in een periode van achteruitgang (1700-1800)* (Hilversum 1987).
- Wijsenbeek-Olthuis, Th. (szerk.). *Het Lange Voorhout. Monumenten, mensen en macht* (Zwolle és Hága 1998).
- Windler, C. "Tiszteletadás és ajándék: *Saeculum* 51, 1 (2000) 24-56.
- Windler, C. "Tribute and presents in Franco-Tunesian diplomacy", *Journal of Early Modern History* 24, (2000) 169-199.
- Zijlmans, J. *Vriendenkringen in de zeventiende eeuw. Verenigingsvormen van het in- formele culturele leven te Rotterdam* (Hága 1999).
- Zoonen, A van "De kermis in de 17de eeuw (1572-1700)" in: "*Stap op en laat je wegen*". *De geschiedenis van jaar550 Hoornse kermis* (Hoorn 1996).

Tárgymutató

- 55-56, 201,206,
208
13-16, 22-2418,29,41,, 43,
44,89, 99-102, 120-121125,, 163,
164,166,171, 178-179, 185,194,
198, 221-225, 228
almanachok 26,40
altruizmus 44,226
antropológia 17,18
önéletrajzok 25-28, 3830,36,, 83,
118, 120, 122-123, 151-152, 154-155,
158, 159, 184
Születésnap 46-4822,, 203-209,62,87,
211-218222,, 229
könyvek, ajándék11,86,168,172,ként
177,
180,185,203,208, 211
könyvek, 192-194 bourgeoisie ajándék
példányai 17,33
reggeli 42,50,56,64,74,178
polgár 46-4734,
naptári ünnepek 58-7318,40,43,55,,
95,97,131,139, 147-148151,, 200,
205,208, 222
farsang 60-6252,, 70-7382,, 139
pénzt26,árkönyvek 45
17-18, 2545,73,, 161
keresztelő 73-77, 116-12182,97,,
128-130, 148-149, 202-203183,
keresztelő tanú 116-120, 148,
166, 203
Keresztény ünnepek 70-72, 205
Karácsony 11, 22, 71, 205139,, 208
ügyfél 92, 176, 179-180, 184
időbeli összehasonl141,197,ítás 227
compeer 77,81,134
cs151,156,erefeltételek 163
kortárs társadalom 21-2410,, 41-
44,82,126,133,155,164, 199-222,
223-229
főzőedények 98-116, 128-130121,
korrupció 11,86
ellen-esküvő 107,132
munkatársak 206-207
kulturális konvenciók 21-2311,, 29,
179, 218-223, 229
naplók 25-33, 40-4237,, 45-96, 102-
104,109,121, 130-140147,, 150,
164,176,184,198,200, 204-206,
211, 228
22-23,, 48-5732,, 60-73,, 75-76.
vacsora,
85-86, 89-9092,102,105,, 107,
131-140, 147-148145,154,, 162,
165,177, 200-206, 210-212, 214-
218, 220
a halál diskurzusa a csere
diskurzusa122,128 23-24, 41-44,
151, 193-198, 212-215, 220
a vendégszeretet diskurzusa 134-135
gazdasági tranzakció 12-13
egodocuments 25-31, 41109,, 288
címeres könyvek 112-114, 25,185,227
sírfelirat 78,86,123,124
a kölcsönösség elvárása 223
explicitness 10,171,172,183,224,
225
62-67, 72,93,148,200
ételek és italok 89-9111,61,72,, 105-
106,132,148, 208-209
foy 56-59, 147
barátság 10,14,18,45,92,126,
135,138,154, 164-172, 175,176,
179,184,186,225, 227
temetések 6052,54,, 77, 79-81, 123,
126,148,203, 214
drágakövek 9,108
ajándék, rossz 228
ajándék, az ajándék definíciója 11-13
ajándék, tiszta 156,160
ajándékok, művészi 86-8911,107,109,, 185,
202,208, 209
az ajándékok mint eszközök 23-24197,, 223
ajándékok, szellemi 86-8911,
keresztszülők 77-78, 116-12190,
Ar17,anykor 183
nagy túra 166

hála 24,35,148,157,160,168,
 174,183,187, 193
Harst 67-6951,, 72-73, 138
 történészek 13-21, 25-2629,33,41,,
 43,
 73,95,111,128,197,212, 227-228
 a mindennapi élet26, története 42
 vendéglátás 45-5711,32,, 58-81, 87,
 89-93, 95-97, 137-150, 107,208,
 212, 213
 hotchpotch 68-6951,52,89,, 110
 identitás 213
 egyéniség 27,28,60
 eszköztár 13,15,16,41,179,
 198, 224-227
 sértés 23, 73, 105, 142, 143, 175, 181-
 184
kandeel 77-78
kermis 62-6759,, 72-73, 80, 82, 83,
 90, 139, 200
 siralom 31,46,78,123,147
 Levelek a jövőbe 42-437,, 198-
 222, 229
 vászon 108
 irodalmi hálózat 181,185,193,197
 kölcsönök 156,186,187
 55-5611,50,72,, 73
 love 14-169,, 100-10498,153,, 160,
 179, 226
 hűség 174-175, 208
 ebéd 50-53, 59-6656,, 143-144,139,
 214
 postai kézbesítés 28
 házassági minták 15,66
M63,72,ájusfa 210
 közvetítés 9-10, 179-34,37,84,175,
 180, 195
 emlékiratok 25,27,104
 szerénység 29,184,189,190,219
 a pénz mint ajándék 91-92,
 11,12,58,119,
 148, 157-159, 174-177182,, 200,
 202-203, 208,221
 szomszédok 76-7745,67,, 80-81, 94-
 95,106,203, 206-207
 hálózatok 3523,, 40-41, 46, 91-95,
 151,199, 205-208, 212,218,222,
 228
 Újév 58-6040,73,87,90,, 177
 nukleáris család 215-216201,206,
 objektív elemzések 22
 tárgyak ajándékként 11-13, 25,30,43,49,
 82-83, 110-115,91,97,107,109,
 118-121, 129,130,151,183,201,208
 kötelezettség, szociális 20,23,44,51,73,
 129, 130-132, 149-150, 142,175,
 193,195,217,219,130,151, 183,
 201, 208
 ajándékcseré alkalmak 12-13, 18,
 22-23, 45-6033,41,43,, 71-73, 82,
 87-8995,97,105,111,120,, 129,
 131,133,149,165,197, 199-205,
 209, 222
 ökörpiaç 67-69
 palacsinta 61-6252,72,85,, 139
 patrónus 87-8937,, 176-18592,134,
 mecénatúra 176-18087,, 183-184
 fizetés 12,87,170,173,177,193,
 216
pillegift 116-121, 78,183
 pestis 56,66,79,85
 versek 86-8911,32,34,48,59,82,,
 91,93,99,101,109, 121-128, 147-
 148, 176-181, 189-191, 185,202
 költészet, temetkezés 123
 költészet, dicsérő 191,
 193
 költészet, alkalmi 91
 hatalom 39,86,103,161,173,175
 a cs26,197,ere gyakorlata 199,
 218, 229
 hagyatéki leltárak 109,
 113, 118-119
 zsoltárok, éneklés 92,
 133, 165
 140-142, 201-202146,,
 214, 218
 viszonzás 14,15,90,106,108,
 147-148, 161163,169,172,, 211,
 220, 223-224
 kölcsönösség elve/normája 20,
 191
 retorika 12, 92, 194-166,174,179,
 195
 gyűrü 9,13,104,107
 az átmenet rítusai 73-7440,43,49,58,,
 82,95,97,128,130,132, 148-149,
 201, 222
 iskola, francia 31,33,84
 iskola, latin 36
 önérdék 44,183,226

szolga 9,35,76,85,103,110,114,
 153, 173-176, 194,219
 szexualitás, női 114-115
 Farsang 60,62,162
 ezüst ajándékok 118-119, 12,82,109,121,
 180, 182-183, 219
 társadalmi tőke 1614,, 2833,86,, 104,
 155
 társadalomtudományok 18-2311,
 társadalmi kapcsolatok 1312,, 19-20,
 35,135,137,
 150,197,217,222, 224
 szolidaritás 14315,, 161
speelreisje 107,154
 spontaneitás 220,222
 Szent Miklós/ *Sinterklaas* 69-7022,,
 72,90, 205
 élet115,szakaszok 129
 stratégia 85-8714,, 101, 152, 155
 szubjektív tapasztalat 15,20,22
 cukor 77,90,106,118,121,142,143,
 203
 támogatás, érzelmi támogatás 83-
 8611,, 148,
 162, 210

támogatás, pénzügyi 83,156,160,172,
 181
 támogatás, gyakorlati 84, 162,
 szimbolikus211 jelentése (az
 ajándékoknak) 82-49,
 83,108,112,115,119,128, 197
 szabók 137-13968,80,83,93,
 Trousseau 108
 bizalom 23, 163
 íratlan szabályok 21-25, 168
 érték, monet83,112,119,áris 121,
 128, 183
 érték, szimbolikus 128
vastelavond 60-62, 70
 népnyelvi 98,189
 73-75,13,22,32,43,48,
 82-88, 104-11697,119,121,, 132,
 148, 149, 153, 165-166, 174, 175,
 182, 201-203, 206-211, 217-215,
 218, 220-221
 ápoló 92-9331,61,90,, 139-137,
 140, 155-156
ypocras 77